

ISSN: 2147-2912
www.jandarma.tsk.tr

Güvenlik Bilimleri

DERGİSİ

JANDARMA BASIMEVİ - ANKARA 2014

G

cİLT: 3

B

SAYI: 1

MAYIS 2014

D

JOURNAL
OF
SECURITY SCIENCES

VOLUME: 3

NUMBER: 1

MAY 2014

***Güvenlik Bilimleri
Dergisi***
The Journal of Security Sciences

GÜVENLİK BİLİMLERİ DERGİSİ THE JOURNAL OF SECURITY SCIENCES

Yıl 3* Sayı 2* ISSN 2147-2912

İmtiyaz Sahibi / Licensee

Sadık KÖROĞLU, Jandarma Okullar Komutanı

Genel Sorumlu / Responsible Editor

Ferdi KORKMAZ

Editör / Editor-in-Chief

Dr. Gökhan SARI

Editör Yardımcısı / Editorial Asistant

Dr. Murat ALKAN

Türkçe Redaktörü / Turkish Language Editor

Doğan GEDİK

İngilizce Redaktörü / English Language Editor

Rasim ÇÖMEZ

Yayın Kurulu / Editorial Board

Dr. Gökhan SARI

Dr. Murat ALKAN

Dr. Zafer Savaş ÖZTEKİN

Dr. Hüseyin Ali SARIKAYA

Dr. Talha ÖVET

Dr. Nihat AKÇAY

Dr. Cenker Korhan DEMİR

Her hakkı saklıdır. © *Güvenlik Bilimleri Dergisi* yılda iki defa yayınlanan hakemli süreli yayındır. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*'nde yayınlanan makalelerdeki görüş, sav, tez ve düşünceler yazarların kendi kişisel görüşleri olup, hiçbir şekilde Jandarma Okullar Komutanlığı ve Jandarma Genel Komutanlığının görüşlerini ifade etmez. Makaleler, *Güvenlik Bilimleri Dergisi*'ne referans verilerek akademik amaçlarla kullanılabilir. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*'ne gönderilen makaleler iade edilmez. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, Akademia Sosyal Bilimler İndeksi (ASOS Index)'nde yer almaktadır.

BASKI

Jandarma Genel Komutanlığı

Basımevi Müdürlüğü / ANKARA

YAZIŞMA VE HABERLEŞME ADRESİ/CORRESPONDENCE AND COMMUNICATION

Jandarma Okullar Komutanlığı Beytepe / ANKARA

Telefon :0312 464 74 74 Dahili: 6130 / 6131 / 6149

E-posta: editorgbd@jandarma.tsk.tr ve editoryrdgbd@jandarma.tsk.tr

Danışma Kurulu / Advisory Board

Prof.Dr. Abdülkadir ÇEVİK	Prof.Dr. Osman CELBİŞ
Prof.Dr. Ahmet İNAM	Prof.Dr. Recep AKDUR
Prof.Dr. Ali ÇAĞLAR	Prof.Dr. Sadi ÇAYCI
Prof.Dr. Ayla SEVİM EROL	Prof.Dr. Salih CENGİZ
Prof.Dr. B. Sıddık Binboğa YARMAN	Prof.Dr. Sertaç Hami BAŞEREN
Prof.Dr. Canan ATEŞ EKŞİ	Prof.Dr. Tülin GÜNŞEN İÇLİ
Prof.Dr. Çınar ÖZEN	Prof.Dr. Türel YILMAZ ŞAHİN
Prof.Dr. Esra BURCU	Prof.Dr. Nurettin GÜZ
Prof.Dr. Feridun YENİSEY	Prof.Dr. Yıldırım BEYATLIDOĞAN
Prof.Dr. Haydar ÇAKMAK	Prof.Dr. Zafer İLBARS
Prof.Dr. Hamit HANCI	Prof.Dr. Zehra DÖKMEN
Prof.Dr. İhsan DAĞ	Prof.Dr. Zeki HAFIZOĞULLARI
Prof.Dr. Mehmet Emin ÇAĞIRAN	Prof.Dr. Doğan KÖKDEMİR
Prof.Dr. Mesut Hakkı CAŞIN	Prof.Dr. Şennur TUTAREL KIŞLAK
Prof.Dr. Mehmet Kayhan MUTLU	Doç.Dr. Aslıhan Öğün BOYACIOĞLU
Prof.Dr. Marco GERCKE	Doç. Dr. Edalet HESENOV
Prof.Dr. Nevin Güngör ERGAN	Doç.Dr. Faruk AŞICIOĞLU
Prof.Dr. Nesrin Hisli ŞAHİN	Doç.Dr. Murat SEVER
Prof.Dr. Nihat MERT	Yrd.Doç.Dr.Hakan Soner APLAK

Hakemler (2013-2014 Yılı) / Referees (Year 2013-2014)

Prof.Dr. Sertaç Hami BAŞEREN	Prof.Dr.Zafer İLBARS
Prof.Dr.Nevin Güngör ERGAN	Prof.Dr.Altan ÇETİN
Prof.Dr. Sadi ÇAYCI	Prof.Dr. Mehmet Emin ÇAĞIRAN
Prof.Dr.Şennur TUTAREL KIŞLAK	Prof.Dr.Doğan KÖKDEMİR
Prof.Dr. Haydar ÇAKMAK	Prof.Dr. Canan ATEŞ EKŞİ
Prof.Dr. Mesut Hakkı CAŞIN	Prof.Dr.Sencer İMER
Prof.Dr. Türel YILMAZ ŞAHİN	Prof.Dr.Tayyip DUMAN
Prof.Dr. Neşe ÖZDEN	Prof.Dr.Bedriye SARAÇOĞLU
Prof.Dr. Nuran BAYRAM	Doç.Dr. Birsen ŞAHİN
Doç.Dr. Haldun YALÇINKAYA	Doç.Dr.Aslıhan ÖĞÜN BOYACIOĞLU
Doç.Dr.Mehmet Seyfettin EROL	Doç.Dr.S.Kenan GÜL
Doç.Dr.Ünsal SİĞRİ	Doç.Dr.Mehmet ŞAHİN
Yrd.Doç.Dr. Kerem ALTIPARMAK	Yrd.Doç.Dr. M. Serdar PALABIYIK
Yrd.Doç.Dr. Okan Cem ÇIRAKOĞLU	Yrd.Doç.Dr. Emin AKGÜL
Yrd.Doç.Dr.Mehmet Emin BAYSAL	Yrd.Doç.Dr. Hüseyin AĞCA
Dr. Mustafa GÜLER	Dr.Ayça GELGEÇ BAKACAK
Dr.Larry Duane WHITE	Dr.Gökhan SARI
Dr.Engin AVCI	Ercan ÇİTLİOĞLU

İçindekiler

Editör'den

Değişen Eğitim Paradigmasının Güvenlik Algısına Etkisi ve Jandarma Eğitim Sistemine İlişkin Model Önerisi Gökhan SARI – Ercan SEYHAN	1-24
Terörizmi Anlamak Ercan ÇİTLİOĞLU – Fatih DEDEMEN	25-39
Türk Hukukunda Önleyici Maksatlı İletişimin Denetlenmesi Tedbirinin Değerlendirilmesi Mesut PINARBAŞI	41-65
Türk Silahlı Kuvvetlerinin Kamu Diplomasisi Faaliyetleri Hatice DOĞAN	67-90
Uluslararası Krizler ve Bağımsız Soruşturma Komisyonları Levent Ersin ORALLI	91-118
Unemployment By Education Status Prices And Crime Relationship Evidence From Turkey Yılmaz AKDİ-Y. Emre KARAMANOĞLU-Afşin ŞAHİN	119- 143
Makale Yazım Esasları	145-151

Editör'den

Değerli "Güvenlik Bilimleri Dergisi" Okuyucularımız,

Uluslararası sistemin değişim hızı, ivmesel olarak her geçen gün artmaktadır. Değişim hızına ayak uydurabilenler ayakta kalabilmekte, değişim hızından daha hızlı olanlar da değişimi yönetmektedirler. Tüm sistemler için de geçerli olan bu yaklaşımda öne çıkan; akıl ve algıdır. Akıl ve algının da dayanağı bilginin kendisidir. Aslında basit bir akıl yürütme ile varmış olduğumuz sonuç, sistemlerin temel ihtiyacı olan bilginin en doğru yer ve zamanda temin edilmesidir.

Günümüzde hâlâ ulusal ve uluslararası sistemin en önemli konusu güvenlidir. Bireyden başlayıp tüm sistemi içine alacak kadar geniş bir yelpazede ele alınan bu konu ise bilgi ile doğrudan ilişkili bir konudur. Bu çerçevede bilgi ve güvenliği buluşturmak istediğimiz Güvenlik Bilimleri Dergimiz, yayın hayatına bir süre ara verdikten sonra tekrar sizlerle birlikte olmanın heyecanı içindedir.

Geride bıraktığımız süre içinde dergimize gelen ilgi ve olumlu geri bildirimler bize önümüzdeki sayılarda yapacağımız çalışmalar için güç vermiştir. Yapmış olduğumuz çalışmalarda başta okuyucularımız olmak üzere baştan sona emeği geçen yazar, hakem, danışman ve tüm dergi çalışanlarına şükranlarımızı sunmayı bir borç biliriz.

Dergimizin bu sayısında altı makale yer almaktadır. Bu sayımızda eğitim ve güvenlik konusunun ilişkisi, terörizm, bilgi ve güvenlik kavramlarının kesiştiği; önleyici maksatlı dinleme, kamu diplomasisi, uluslararası krizler ve bağımsız soruşturma komisyonları konularına ilave olarak ilk defa eğitim ve suç ilişkisinin incelendiği İngilizce bir makaleye yer almıştır.

Bu sayımızın ilk makalesinde eğitim ve güvenlik konuları arasındaki ilişkiye odaklanan Dr. Sarı ve Dr. Seyhan bu ilişkinin Jandarma eğitim sistemine uyarlanabilmesi yönündeki yaklaşımlarını "Değişen Eğitim Paradigmasının Güvenlik Algısına ve Jandarma Eğitim Sistemine Etkisi" konulu makalesinde ele almışlardır.

Çitlioğlu ve Dedemen, “Terörizmi Anlamak” konulu makalesinde uzun zamandır üzerinde konuşulan ama hala ortak bir noktada buluşulamayan terör konusuna farklı bir pencereden bakmışlardır.

Pınarbaşı tarafından yazılan “Türk Hukukunda Önleyici Maksatlı İletişimin Denetlenmesi Tedbirinin Değerlendirilmesi” konulu makalesinde; özellikle son yıllarda sıklıkla ulusal gündemde yer bulan ve tartışmalı bir konu olan “iletişimin dinlenmesi” konusu, maksat ve yasal mevzuat açısından ele alınmıştır. Bu makalede; suç ve suçlu ile mücadele konusunda alınacak önleyici tedbir kapsamında yapılması gereken yasal düzenlemelere dikkat çekilmektedir.

Doğan, “Türk Silahlı Kuvvetlerinin Kamu Diplomasisi Faaliyetleri” konulu makalesinde askerî gücün ve yumuşak gücün uygulama alanında TSK ele alınarak, barışı destekleme harekâtlarında TSK’nın kamu diplomasisi faaliyetleri incelenmiştir.

Uluslararası barışı tehdit eden uyuşmazlık ve krizlerin çözümüne yönelik oluşturulan komisyonlara değinen Dr. Ersin, “Uluslararası Krizler ve Bağımsız Soruşturma Komisyonları” konulu makalesinde bizlere farklı bir bakış açısı sunmakta ve önerilerde bulunmaktadır.

Son makale ise Akdi, Karamanoğlu ve Şahin tarafından 2005-2011 yıllarına ait veriler kullanılarak çeşitli yönleri ile suç olgusu “Unemployment By Education Status Prices And Crime Relationship Evidence From Turkey (Eğitim Düzeyine Göre İşsizlik, Fiyatlar ve Suç İlişkisi: Türkiye Üzerine Bir Uygulama)” adlı makale ile İngilizce olarak ele alınmıştır.

Dergimizin yeni sayısını siz değerli okuyucularımıza sunmaktan duyduğumuz mutluluğu bir kez daha dile getirir, yapacağınız katkılardan dolayı da şimdiden teşekkürlerimizi sunarız.

Saygılarımızla,

Dr. Gökhan SARI
Editör

DEĞİŞEN EĞİTİM PARADİGMASININ GÜVENLİK ALGISINA VE JANDARMA EĞİTİM SİSTEMİNE ETKİSİ

Gökhan SARI*-Ercan SEYHAN**

ÖZ

Değişimin değişmeyen karakteristiğine uygun eğitim de bir değişim içindedir. Sorunlar ile ilişkili olduğundan sorunların çözülmesi paradigmaları yıkacaktır. Küreselleşme ile birlikte eğitim ve güvenlik algısında bir değişim olmaktadır. Bu değişime bağlı olarak askerî eğitim sistemleri de kendilerini değişime uydurma ihtiyacı içindedirler. Sistemsel değişim ihtiyacı ile birlikte değişimin boyutu ve seviyesinin ne olacağı tartışma konusudur. Zira kalıp düşünceler yıkılırken beklentiler de erozyona uğramaktadır. Geleneksel devlet güvenliğindeki değişimin karşılanması için güvenlik hizmeti üreten eğitim kurumlarındaki eğitim sisteminin bu değişime uygun bir dönüşüm içine girmesi beklenmektedir. Sonsuz ihtiyaçlarının mevcut kıt kaynaklarla karşılanmasına, yani eğitimin ekonomisi için en optimal sistemlerin kurulmasına ve güvenlik ihtiyacının karşılanmasına ihtiyaç vardır. Bu amaçla çalışmamızda güvenlik algısına etki eden değişimin kolluk açısından eğitim yönünün ortaya koyulmasına çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim Sistemi, Eğitim Paradigması, Güvenlik Algısı, Jandarma Eğitim Sistemi.

THE EFFECT OF CHANGING EDUCATIONAL PARADIGM ON THE PERCEPTIONS OF SECURITY AND GENDARMERIE EDUCATION SYSTEM

ABSTRACT

Education is also in change as constant characteristics of the change. Problems associated with the resolution of the problems that would destroy paradigms. With the globalization perception education and security will be in change. This is due to the change in military training systems are in need of them to keep the change. Along with the need of systemic change, level and size of the change is the subject of debate. Because while mold thoughts are crashing down and also expectations are in the process of erosion. Education system that produces security services in the educational institutions to meet the changing of traditional state security is expected to enter into appropriate conversion accordance with this change. That

* Dr.,J.Alb., Azerbaycan Dahili Koşunlar Harp Okulu Öğretim Başkanı, gokhansari@yahoo.it

**Dr.J.Alb., Jandarma Meslek Yüksek Okulu Öğretim Başkanlığı, Öğretim Elemanı, ercan.seyhan@hotmail.com.tr

are needed to meet of unlimited resources with scarce resources. In other words for economics of education is needed to establish the optimal systems and security needs. For this purpose in this work is tried to be set out educational aspect of changes which affect the perception of security in terms of law enforcement.

Key Words: Educational System, Educational Paradigm, Perceptions of Security, Gendarmerie Education System.

GİRİŞ

Türk Dil Kurumu güvenlik kelimesini: “Toplum yaşamında yasal düzenin aksamadan yürütülmesi, kişilerin korkusuzca yaşayabilmesi durumu, emniyet” olarak tanımlamaktadır (Güncel Türkçe Sözlük [web]). Güvenlik; en genel anlamı ile kişi veya birimin tehdit, korku ve tehlikelerden uzak olmasıdır (Karabulut, 2011:7-11). Bu anlam çerçevesinde güvenliğin oluşması; ya tehdidin olmaması ya da bu tehdidin önlenilecek düzeyde olması ile mümkün olabilecektir. Tehdit ise; sübjektif anlamı ile algılamaya bağlı göreceli bir kavram olarak ele alınabildiğinden, aslında güvenlik de göreceli olarak her zaman güvensizlik kavramı ile iç içedir. Zira şartlar aynı kaldığı halde bazen kişi, devlet veya gruplar tarafından ortam; birbirleri ile çelişecek şekilde, güvenli veya güvensiz olarak da algılanabilmektedir. Bu durum; “tam” ve “hiç” arasında geniş bir yelpaze içinde nitelenmektedir (Evans ve Newnham, 1998:490).

Güvenliğin tehdit altında olduğu algısı ile harekete geçebilmek için önce bu tehdidin kabul edilmesi ve ardından da bu tehdide yönelik ne yapılacağına karar verilmesi gerekmektedir. Tehdit ve güvenlik kavramlarındaki belirsizliğin doğal sonucu olarak alınacak tedbirler konusu da belirsizleşmekte ve dolayısıyla belirsizliği en aza indirecek çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

“Güvenliğin sağlanması maksadıyla ne gibi tedbirler alınmalı?” veya “Güvenliği tehdit eden hususlar nelerdir?” soruları askerî anlamda paradoksal bir sorun ortaya çıkarmaktadır. Bir taraftan güvenliğin temini için gerekli olan bilgilerin gizliliği, diğer taraftan bu gizliliğin istihbarata dönüşebilmesi için akademik çalışmaların gerekliliğidir. Akademik çalışmaların başarısı ise sürece odaklanmış personel, sistem ve gayretlerin bir bütünü ile mümkündür. Burada kast edilen personel ise doğru kurgulanmış bir eğitim sistemi içinde yetişmiş nitelikli personeldir.

Eğitim, bireylerde istenilen yönde davranış değişikliği meydana getirme süreci olarak tanımlanmaktadır (Genç ve Eryaman, 2008). İstenilen yönde davranış değişikliğinden anlaşılan; sorunları tespit edebilen, çözümler üretebilen, geleceği kurgulayabilen nitelikte bir davranış ve seviye değişikliğidir. Bu yönüyle, her alanın sorumlu ve yetkilileri; bir yandan bilginin üretilmesi, geliştirilmesi ve yarınlara aktarılması için çaba gösterirlerken diğer yandan bu süreci başarabilecek nitelikte kişilerin yetiştirilmesi için çaba harcamaktadırlar.

Aslında eğitim, hem problemlerin nedeni ve hem de çözümdür. Zira eğitim; yokluğunda veya doğru yönetilmediğinde problemlere neden olurken diğer yandan gene çözümün adresi de olmaktadır. Bu nedenle gerek güvenlik alanında olsun, gerek diğer alanlarda olsun, bireyden toplumun geneline kadar eğitim, yaşamın omurgasını oluşturmaktadır.

Her şeyin bir bedeli olduğu gibi eğitimin de bir bedeli vardır. Eğitim, çok pahalı bir girişimdir ve belli bir sürece gereksinim duyar. Bundan daha vahim olanı ise, eğitimin yetersizliğinde ödenecek bedelin daha ağır olacağıdır. Eğitim ile güvenliğin bu bağlamda ilişkisi bağımlı ve doğrusaldır.

1. DEĞİŞEN EĞİTİM PARADİGMASI

Günümüzde toplumlar, sosyal, siyasal, kültürel, ekonomik vb. yönlerden hızlı bir değişim ve dönüşüm içindedirler. Bu değişimden ve dönüşümden en fazla etkilenen alanlardan biri eğitim, diğeri de güvenliktir. Değişen dünya, kendine ait dinamikleri de beraberinde değiştirmekte ve buna bağlı olarak birbiri ile etkileşim halinde olan tüm sistemler de değişime uğramaktadırlar.

Thomas Kuhn'un yaklaşımına göre; paradigma bireyin ve hatta toplumun kendi iç ve dış dünyasını yorumlama, algılama ve bilme süreçleriyle ilgili tüm etkenlerin yarattığı örgütlü ve dinamik düşünsel bir sistem, bir algı dayanağı, bir düşünceler bütünü, bir perspektiftir. Bir model olarak anladığımız paradigmanın gelecekteki çalışmalara kaynaklık edecek türde olması gerekmektedir (Kuhn, 1970). Her paradigma sorunlar ile ilişkili olduğundan dolayı sorunlar çözüldükçe doğal olarak paradigmlar da yıkılmaya başlayacaktır. Dolayısıyla değişen toplumsal yapının ortaya çıkardığı sorunlar paradigmları doğururken yapılan çözümcü yaklaşımlar da paradigmları yıkacaktır. Dolayısıyla paradigma, belli bir dönemde alan uzmanlarınca ortaklaşa oluşturulan özel bir bakış açısıdır. Bu konuda en bilindik örnekler ile konuyu açacak olursak; Newton fiziğine bakınca atomun çekirdeğinin parçalanması mümkün değildir veya Aristo döneminde dünyanın yuvarlak olduğunu söylemek bile suçtur. Bu örneklerde de görüldüğü gibi

bugün kabul edilen ve değişmesi mümkün gibi görünmeyen tüm değerlerin ve kuralların yarın yıkılmayacağı veya değişmeyeceğini söylemek imkânsızdır.

Bilgi devrimi göz önüne alındığında, geçmiş eğitim sisteminin yetiştirdiği insan kaynağının o dönem için başarıya ulaştığı söylenebilir. Ancak günümüzde tehdit ve güvenlik algısındaki değişim dikkate alındığında; geçmişin ihtiyaçlarını karşılayan eğitim sisteminin, yeni dönemin ihtiyaçlarını karşılamak üzere yeni baştan tasarlanması gerektiği düşünülebilir. Bu çerçevede, paradigma değişiminin her alanda olduğu gibi, eğitim ve güvenlik alanında da yaşanmakta olduğu görülmektedir.

Klasik paradigmada eğitim, katı bir program ve müfredata bağlı kalınarak verilmekte, öğrencilerin düzeyleri ve amaçları göz ardı edilmektedir. Klasik bir paradigmanın diğer problemi ise, eğitimin hedef kitlesini aynı kalıptan çıkarmaya çalışması ve eğitimi böylece senkronize hâle sokmasıdır (Çetiner ve diğerleri, 2007). En uygun öğrenme zamanının her kişi için farklı olmasından dolayı, senkronize eğitim, öğrenim verimliliği açısından bir problemidir. Ancak bilgiye ulaşımın inanılmaz hızından dolayı, öğretici temelli eğitiminden, öğrenen temelli bir paradigmaya doğru yönelinmiştir.

Bilişim devrimi yüzünden bilgi çok hızlı üretilmekte, yayılmakta ve güncellenmektedir. Eski paradigmanın karşısındaki güç de aslında bilişim devriminin kendisidir. Artık mevcut eğitim anlayışının yeniden sorgulanması gerekmektedir. Öğrenen temelli eğitim olarak adlandırılan yeni paradigmanın, sanal eğitim, uzaktan eğitim veya karışık öğrenme ile birlikte geleneksel eğitim sisteminde paradigma değişimine yol açtığı görülmektedir. Yeni paradigma öğrencinin bilgiyle yüklenmesinden ziyade bilgi üretme kapasitesinin artırılmasını ifade etmektedir. Bu da yapısalci yaklaşım ile öğrencinin aldığı bilgiyi yorumlamasını ve anlamlandırmasını gerekli kılmaktadır (Aykaç, Günaydın ve Yılmaz, 2011). Öğrenmek için yer ve zaman sınırlayıcı olmaktan çıkmıştır. Artık birçok üniversite ve eğitim kurumu uzaktan eğitim ile pek çok programını dünyanın her yanındaki insanlara ulaştırmaktadır.

Aslında paradigma değişiminin özünü; toplumun değişmesi ve bilgi toplumunun oluşması olarak görmek mümkündür. Bilgi toplumu ile; bilgi üretiminin, bilgi sermayesinin ve nitelikli insan faktörünün önem kazandığı, eğitimin sürekliliğinin ön plana çıktığı, iletişim teknolojileri, bilgi alanları, e-ticaret gibi yeni gelişmeler ile toplumun ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal açıdan sanayi toplumunun ötesine taşıyan gelişmeler yaşandığı anlatılmak istenmektedir (Balay, 2004).

Bilgi toplumunun oluşabilmesi için öğrenen birey ve öğrenen organizasyonlara gerek vardır. Böylelikle bilgi toplumunun temel karakteristiği, öğrenen toplum olarak şekillenmektedir. Bu sayede eğitim süreci içerisindeki birey; kendini değişen koşullara uyarlayabilecek, geleceği bütün ön görünümüleriyle kavrayabilecek, yaptığı işe eleştirel bir bakış açısı getirebilecek ve yeni ilişkiler kurabilecek, arzu edilen bu niteliklerde bilgi ve beceriye sahip olacaktır (Aykaç, Günaydın ve Yılmaz, 2011).

Bilgi toplumunun yeni dinamikleri çerçevesinde eğitimin yeni tanımı: "Kişide kendi öğrenme profili hakkında farkındalık yaratılması yoluyla, daha üst zihinsel yeteneklerini ortaya çıkarıp geliştirilmesi ve bu arada da değişen çevresel koşullara uyum gösterebileceği bilgi, beceri ve davranışları sürekli olarak güncelleyebilmesi için uygun öğrenme ortamlarının yaratılması sürecidir. Bu nedenle eğitim, bütün milletlerin başarılı bir şekilde teşkilatlandırmak ve yürütmek zorunluluğunda olduğu bir alanı oluşturmaktadır." (Güçlü, [web]). Bu kapsamda, sanayi toplumunun eğitim paradigması ile bilgi toplumu eğitim paradigmasının karşılaştırılmasında; istekliliğin ön plana çıktığını, zamana yayılmış ve zamanı etkin kullanan akademik süreci kapsadığını, yaşam boyu öğrenme felsefesini benimsediğini, küresel olması gerektiğini, teknolojik yatırımı zorunluluk olarak gördüğünü söyleyebiliriz (Borcea, 2009: 106).

2. KÜRESELLEŞME SONRASI DEĞİŞEN GÜVENLİK ALGISI

Eğitim ve güvenlik algısını en fazla etkileyen olgu aslında küreselleşme olmuştur.¹ Özellikle küreselleşme ile tüm sektörlerde meydana gelen değişim, güvenlik algısında ve bu konuda alınacak tedbirlerde ciddi bir sarsıntı yaratmıştır. Böylece tehditler çeşitlenmiş, güvenlik algısı da genişleyerek derinleşmiştir. Küreselleşme ve ulusal sınırların ortadan kalkması ile güvenlik kaygısı sınırların ötesine taşınmıştır. Bu yeni yapının kapsamına; birey güvenliği, çevre, ekonomi, sağlık, demografi, doğal kaynaklar, enerji, gıda, bilişim ve teknoloji gibi alanlar da girmiştir. Diğer taraftan geleneksel tehditler de şekil değiştirerek varlıklarını sürdürmektedirler. Klasik devletlerarası savaşın yerini günümüzde; siber savaş, terörizmle savaş, bilgi savaş, ekonomik savaş gibi terim ve olgular almıştır. Aynı şekilde daha öncesinde çok ciddi tehdit olarak algılanmayan yasadışı göç, organize suçlar, etnik sorunlar, uyuşturucu ile mücadele gibi kavramlar giderek en önemli tehditlerin arasına girmiştir (Karabulut, 2011:109-196).

Güvenlik ve tehdit algısındaki bu değişimler eğitimdeki değişim ile eş güdümlüdür. Aslında eğitim ve güvenlik çalışmalarını birbirinden ayırmak pek mümkün değildir. Uluslararası güvenlik çalışmalarına bakıldığında tarihsel süreçte Dante, William Penn, Rousseau, Kant gibi bir çok düşünürün güvenlik alanı ile ilgilendiği görülmekle beraber güvenlik çalışmaları özellikle 1950'li yıllardan sonra başlamıştır. Çeşitli safhalarda kimi zaman durağanlaşan ve kimi zaman ise alan kaymalarına rağmen devam eden güvenlik çalışmaları, 1980'li yıllardan sonra daha da hızlanmıştır. 1950-1960'lı yıllarda Rand Corporation (1946), Colombia, MIT (Massachusetts of Tecnology) Princeton, Yale, Harvard Üniversitelerinde başlayan güvenlik alanındaki akademik çalışmalar, Aberystwyth, Paris ve Kopenhag Okulu, İngiliz Okulu, Frankfurt Okulu gibi okulların ortaya çıkması ile daha akademik olmaya başlamıştır (Wæver, 2004; 2008:155). Bu döneme kadar bilim adamlarının güvenlik konusu ile yeterince ilgilenmemelerinin nedeni, konunun daha çok askerî kapsamda ele alınmış olmasındandır. Zira askerî konular dışındaki güvenlik konuları daha çok "low politics (düşük yoğunluklu politika)" olarak görülmüştür. Güvenlik konusunda dönüşümün yaşanması ise; küreselleşme olgusu ile birlikte devam eden yapılandırmacı, postmodern, feminist teoriler ile gelişen "güvenliği yeniden düşünme" süreci sonucunda ortaya çıkmıştır (Karabulut, 2011:39-46).

Geleneksel güvenlik anlayışı Westfalya Sisteminin bir ürünüdür. O dönemde bu kavram devlet merkezli olup; güç, savaş ve barış kavramları etrafında şekillenmektedir. Buzan'ın öncülüğünde Kopenhag Okulu tarafından geliştirilen "yeni güvenlik anlayışı"nda ise güvenlik; düzey ve sektörel bazda kategorize edilmiştir. Bu kapsamda düzey anlamında birey, ulusal ve uluslararası güvenlik seviyelerine; sektörel anlamda da askerî, politik, toplumsal, ekonomik ve çevresel güvenlik sektörlerine ayrılmıştır. Aralarında ise fonksiyonel bir ilişki bulunmaktadır. Güvenliği tehdit eden faktörlerin ise; devletlerin fikri, fiziksel ve kurumsal yapısına yönelik askerî, politik, ekonomik, toplumsal ve çevresel tehditler olduğu belirtilmektedir (Buzan, 1991:40-53,116-142).

Günümüzde toplumların karmaşık ve yoğun yapısı, güvenlik çalışmalarının da sorunlara kalıcı ve etkili aynı zamanda hızlı çözümler üretmesini zorunlu kılmaktadır. Devletten bireye yönelen güvenlik anlayışı, diğer taraftan eğitim sistemlerinin de bireye odaklanması ile eşgüdüm içindedir. Bu durum eski düzenin tamamen yok sayılması olarak değil, eski düzenin üzerine konulması gereken bir olgu olarak anlaşılmalıdır. Güvenlik ve eğitime yönelik söylemlerimiz bu kapsamda öncekini inkâr etmek değil üzerine düşünülmesi gereken bir konu olarak değerlendirilmelidir.

Yeni güvenlik anlayışı ile geleneksel güvenlik kapsamındaki daha çok devlet kaynaklı tehditler; devletin bizzat kendi vatandaşını da kapsayacak şekilde bireye kadar daralmış, iç tehditler, suç ve terör örgütleri ön plana çıkarmıştır. Tehditlerin doğası da bu çerçevede sadece askerî nitelikli değil politik, sosyal, ekonomik ve çevresel konuları da içine alarak çok yönlü olmuştur. Tehditlerin bu değişen doğasına bağlı olarak tehditlere verilen cevaplar da değişmiştir. Askerî olmayan tehditlere karşı daha çok askerî olmayan tedbirler kullanılırken ilave olarak askerî gücün varlığından kaynaklanan nitel ve nicel özellikleri de sürece etki yapmaktadır. Bu kapsamda konuya bakıldığında; güvenliğin sağlanması sorumluluğuna ulusal seviyenin yanına küresel sorumluluk da dâhil edilmiştir. Ayrıca dünyanın ekolojik dengesinin korunması gibi küresel değerler de ulusal değerlerin yanında korunması gereken değerler olarak eklenmiştir (Karabulut, 2011:206-212).

Bu kadar karmaşık bir yapıya dönüşen güvenlik sorunu, ancak çağın gereklerine uygun bir eğitim sistemi ile aşılabilecektir. Askerî eğitim kurumlarının alan olarak öncelikli güvenlik konusu ile ilgisinden ötürü eğitim sistemlerinde ortaya çıkan çok yönlü ve geniş kapsamlı değişim; genelde askerî sistemleri ve dolayısıyla jandarma eğitim sisteminin de incelenmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

3. ASKERÎ EĞİTİM SİSTEMİ İÇİNDE JANDARMA

Askerî eğitim sistemleri, devletler arasında farklılık göstermekle birlikte, temel olarak küresel güvenlik algısı içinde, benzer araç ve yöntemleri kullanmaktadırlar. Güvenliğin değişen doğasına uygun olarak tehditleri karşılayacak nitelikte personel yetiştirilmesi, eğitim sistemlerinin en önemli meselesidir. Ayrıca güvenlik sorunlarına çözümler üretmek, projeler geliştirmek de bu sistemin amaçları arasında sayılmalıdır.

Realist teorisyenler tarafından güvenlik ikilemi² olarak adlandırılan sistem bugün giderek yerini “nitelikli askerî personel ikilemine” bırakmaktadır. Yani gelecekte belki de “her gemide bir amiral, her mangada bir general” olarak adlandırılabilir “minimize edilmiş güç portalı” oluşacaktır. Yani geleceğin mangaların gücü bugünün ordularının gücüne, gemilerin gücünün ise bugünün donanmaların gücüne dönüşeceği bir dünyaya doğru gitmekteyiz. Minimize edilen bu güç aslında bireyin niteliklerinde ortaya çıkacak devasa bilgi birikimine ve yeteneğe dönüşmektedir. Zira “en etkili silah inanmış ve iyi yetiştirilmiş insan” söylemi giderek etkin bir şekil alacaktır.

Çağımızın toplumları, geçmişten farklı olarak bilgi ve siber topluluklara dönüşmektedir. Her şeyin hesabını bireysel anlamda değerlendiren ve giderek küresel bir kimliğe bürünen topluluklar yaygınlaşmaktadır. Bilgi toplumlarında bilgi en değerli varlık olarak düşünülmektedir. Bu yeni toplumlarda eğitimin amacı, bireylerin zayıf yönlerini en aza indirerek temel becerilerde yeterlilik kazandırmak ve benzer ortalama bireyleri çoğaltmaktan ziyade daha çok bireysel farklılıkların gözetildiği ve başarılı yönlerin ortaya çıkarıldığı bir süreci gerçekleştirmek olmaktadır (Morris ve Hiebert, 2011).

Küreselleşmenin eğitim sistemlerinde önemli değişmelere yol açtığı ve açacağı şüphesizdir. Bugün eğitim programları ve uygulamalarına yönelik model oluşturmada gelişmiş ülkelerden faydalanmak ve onlarla iş birliği içinde olmak amacıyla (Akçay, 2003), ERASMUS ve SOKRATES gibi öğrenci değişim programları veya Bologna süreci ile ders konu kapsamaları ile kredi sistemlerinin eş değer hâle getirilmeye çalışılması gibi konular eğitim alanında gündemdedir.

Toplumsal değişime paralel, eğitim sistemleri ve öğrenci niteliğinde de değişimin olması beklenmektedir. Zira öğrenci de yeni süreçte dar ve sınırlı düşünen öğrenci değil, mevcut bilgilerden başka bir yere ulaşabilen, keşfeden ve eldeki bilgilerin ötesine gitmeyi hedefleyen "entelektüel öğrenci" olmaktadır. Ayrıca, bilgi toplumunun öğrencilerinin teknolojiyi kullanabilen, farklı proje gruplarında çeşitli ekiplerle çalışma becerisine sahip, bağımsız düşünebilen, hayal gücü yüksek, mantıklı kararlar alabilen, katılımcı, bilgiyi arayan, düşünen, üretken, ön yargısız ve her türlü düşünceye saygılı bireyler olmaları umulmaktadır.

Geleceğe yönelik öngörülerini olan ve bu çerçevede hayalleri gerçeğe dönüştürerek geleceği şekillendirecek insanları yetiştirmek, yeni eğitim paradigmasının temelini oluşturmalıdır (Slaughter, 2002:175-186). Ancak geleceğin eğitim süreçleri içerisinde teknolojik ve bilimsel gelişmelerin dikkate alınmasının yanı sıra, sosyolojik gelişmelerin de göz ardı edilmemesi gerekmektedir.

İletişimin hızı, bilginin kolay elde edilebilirliği, medyanın gücü, teknolojilerin hayatın her noktasındaki hâkimiyeti, toplumsal değer yargılarındaki değişim, geleceğin eğitim ve öğretim ortamının tasarlanmasında önemli birer faktör olacaktır.

Gelecekte yüksek öğrenim sisteminin zaman ve mekân tahditlerinin ortadan kalkacağını düşünmek hiç de mantıksız değildir (Gültekin, 2006: 61-83). Bu teknolojiler ve yeni öğrenme sistemlerinin aile, öğrenci, öğretmen, devlet gibi aktörleri birçok maliyetten kurtaracağından kısa sürede yaygınlaşacağı değerlendirilmelidir. Askerî okulların bu eğilim sürecinde kendine nasıl bir yol çizeceği, mevcut parasız yatılı örgün eğitimin gelecekte nasıl şekillenebileceği bu kapsamda tartışmalıdır.

Askerî eğitim sistemleri de bu yeni anlayışın zorunlu paylaşımcısı olarak değişime uyum sağlamak ve hatta değişimi yönetmek istemektedirler. Askerî sistemler daha çok lider merkezli yönetim yapısına bağlı olduklarından değişim hızları ve isteklilikleri liderlerine bağlı olarak değişebilmektedir. Özetle askerî eğitim sistemlerinin geleceğin istediği nitelikte personel yetiştirmesi beklenmektedir. Söz konusu insan kaynakları ise geleneksel eğitim sistemi yerine; yaratıcı ve gelişmiş teknolojiye hâkim eğitim sistemleri sayesinde yetiştirilmesi gerektiği açıktır. Tüm askerî sistemler gibi Jandarma eğitim sisteminin de bu sürece uyum sağlaması zorunludur.

Değişen eğitim ihtiyacı okulların, eğitim sisteminin, öğretim kadrosunun da yeniden tanımlanmasını gerektirmektedir. Özellikle Bologna Süreci ile kendilerini zorunlu olarak değişim içinde bulan askerî eğitim kurumları, diğer taraftan toplumsal bir baskı ile kendilerini değişime yönelmek zorunda hissetmektedirler. Geleneksel eğitim anlayışının günümüz ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kaldığı da ortadadır. Aynı şekilde eğitim politikalarının amaçlarında, eğitim kurumlarının yapı ve işlevlerinde, eğitim programlarının içeriklerinde köklü değişimlere gitmek ihtiyaç olarak görülmektedir (Arslan ve Eraslan, 2003:89-105). Eğitimde; bireysel, ulusal ve global boyutlarda sürekli bir değişim ve gelişim de vardır. Bu değişim hızına ilave olarak yaşam boyu ve çok kanallı eğitim ile öğrenme ya da öğrenen merkezli eğitim gibi kavramlar da değişimin, bilgiye ve bilgi toplumuna doğru değiştiğini göstermektedir.

Giderek bilgi toplumuna dönüşen günümüzün eğitim modeli; bireysel araştırma, ekiple öğrenme, çıraklık, öğretmen rehberliği, hızla değişen esnek içerik ve çeşitliliği temel almaktadır (Hesapçioğlu, 2004:7-14). Dolayısıyla bugünün kolluk kuvvetlerinin, hizmet sunacağı toplulukların değişen bu yapısına uygun ve oluşan yeni ihtiyaçlarına göre değiştirilmesi, bu yeni programların uygulanışında ve çağın gerektirdiği teknolojiyi kullanarak kendini geliştirmesi zorunludur. Diğer taraftan güvenlik algısındaki değişimin toplum tarafından askerî kurumlarda yani askerî eğitim kurumlarında da değişimi zorladığı görülmektedir. Ayrıca yüksek eğitim kurumlarında, öğrencilerin

beklentileri ve öğretim elemanlarının hizmet sunumlarındaki rolleri değişmiştir. Bu değişen ortam içinde düşünen, olayları çok yönlü bir bakışla inceleyen, bilgi üreten, öğrenirken sorgulayan, yaratıcı, kendisine güvenen insanların yetişebileceği eğitim ortamlarının oluşturulmasına da ihtiyaç duyulmaktadır.

Türk millî eğitiminin genel amaçları ile uyumlu olarak Türk Silahlı Kuvvetleri eğitim ve öğretim sisteminin temel hedefi; TSK personeline insanî, millî, ahlakî ve meslekî niteliklerin kazandırılması ve bu niteliklerin, “yaşam boyu eğitim” felsefesi ışığında idamesi ile her zaman muharebeye hazır, kazanmaya azimli, üstün vazife şuuruna, mutlak itaate, üstün fizik ve moral gücüne, çağın gerektirdiği bilgi ve beceri ile donanmış personele sahip olmaktır. ([Web] <http://www.tsk.tr>). Bu çerçevede Jandarma'nın eğitim hedefi ise; Türk Millî Eğitim Sistemi ve Türk Silahlı Kuvvetlerin eğitim hedefleri ile uyumlu olarak kendisine verilen görevleri yerine getirebilecek nitelikte personel yetiştirmektir. Bu noktada vurgulanması gereken sadece uyum değil, değişimi algılayan ve hatta bu değişime yön verebilecek nitelikte personel yetiştirilmesi gerektiğidir.

Dünyanın gelişmiş ülkeleri olarak tanımlanan ülkeler bu bilinçle eğitim sistemlerini; nitelikli işgücü yetiştirmek için sürekli değiştirerek yeniden yapılandırmaktadırlar. Bu amaçla; bütçelerinden önemli bir payı eğitim yatırımlarına ayırmaktadırlar. Uluslararası Yönetim Geliştirme Merkezi (IMD) tarafından 2006 yılında yapılan bir ankette (0-10 arasında puanlar); ilk sırada 8.04 puanla Danimarka yer alırken, Türkiye ise yapılan sıralamada 4.75 puan alarak ancak 51. olabilmıştır. Bu sonuç Türk eğitim sisteminin yetersizliğini ortaya koymaktadır (MESS, 2006). Askerî eğitim sistemine ayrılan payın da ülke payı ile orantılı olduğu düşünülebilir.

Jandarmanın eğitim gereksinimi iki boyutludur. Her boyut ise kendi içinde derecelendirilebilir. Birincisi kendisine verilen adli, mülki, askerî ve diğer görevleri yerine getirebilecek nitelikte personel yetiştirmektir. Diğer ise bu görevleri ifa ederken çağın ve ihtiyaçlarının gerektirdiği en ideal eğitim sistemine, sistemi yürütecek kadrolara, alanında kendini yetiştirmiş öğretmenlere, görev şartlarının gereğini yerine getirebilecek alt yapıya sahip öğrencilere, sistemin sürekli gelişebilmesi için uygun değerlendirme yapısına, eğitimin etkinliğini artıracak fiziki ortama ve kaynaklara olan gereksinimdir.

Kıt'aların veya toplumun beklentilerinin karşılanması Jandarma eğitim sisteminden öncelikle beklenendir. Bu beklentiye karşılamak üzere, eğitilenlerin sürece girmesi ile süreçten çıkması arasındaki fark da başarının kendisidir. Bunu formülize edecek olursak;

* Eğitim sisteminin katkısı= Çıktı (mezunlar) - Girdi (öğrenci adayları).

* Eğitimin başarısı ise çıktının bekleneni karşılama oranıdır.

* Eğitimin Başarısı= (Mezunların sahip olduğu donanım) / (Kıt'aların ve Toplumun Beklentisi)

Bu oran (bir)'e yaklaştıkça başarı artmakta, azaldıkça düşmektedir.

Eğitim sistemi ise çok parametrelili bir fonksiyondur. Öğrenci, öğretmen, kaynak, ortam, ölçme/değerlendirme, idare gibi ayrı ayrı alt sistemlerin ölçülebilir başarılarının fonksiyonel bir toplamı olarak düşünülebilir. Bu girdilerin herhangi birindeki aksama olması, sistemin aksamasına neden olacaktır. Dolayısıyla Jandarma eğitim gereksinimi de bu faktörler çerçevesinde ele alınmalıdır.

Eğitim sistemi aynı zamanda alt sistemlerden oluşmaktadır. Yukarıda bahsettiğimiz her konu başlığı aynı zamanda bir başka sistemi oluşturmaktadır. Yani öğrenci ile ilgili temin sürecinin ele alındığı sistemler veya değerlendirme sistemi gibi. Dolayısıyla çok geniş bir alana yönelen bu konuyu belirli sınırlar içinde tutarak Jandarmanın eğitim gereksiniminin ne olduğunu, alt sistemlerin genel amacı etkileme derecesine göre ele almak daha akılcı olacaktır.

Örgün eğitim; belirli düzey ve özellikteki bireylere, amaca göre hazırlanmış programlarla okullarda gerçekleştirilen düzenli eğitimidir. Yaygın eğitim ise; örgün eğitim sistemi dışında bireylere ilgi ve ihtiyaç duyulan alanda örgün eğitim yanında ya da dışında düzenlenen eğitim çalışmalarını kapsar. Yaygın eğitim; genel ve meslekî/teknik yaygın eğitim olmak üzere iki alanda gerçekleştirilir.

Jandarma eğitim sistemi de bu çerçevede şekillenmektedir. Jandarmada hizmet gören personel; eğitim durumu ve kaynaklarına göre bakıldığında erbaş, uzman erbaş, jandarma uzman çavuş, astsubay, subay ve sivil personelden oluşmaktadır. Bu personelin temini doğrudan sivil kaynaktan olabildiği gibi Jandarma teşkilatının kendi eğitim sistemi içinde yetiştirdiği personelden de olabilmektedir. Ayrıca hangi kaynaktan olursa olsun hizmet ihtiyacına göre yaygın eğitim yöntemiyle tüm bu gruplara ayrıca eğitim verilebilmektedir. Bu uygulamaya göre kendi eğitim sistemi içinde örgün

eğitime dâhil olanlar; astsubay ve subay eğitimleri olmaktadır. Jandarma'nın örgün eğitim sistemi içinde niteliksel bakımdan doğrudan yetiştirdiği tek kitle ise astsubaylardır. Zira jandarma subaylarının örgün sistem içinde yetiştiiği yer Kara Harp Okuludur. Jandarma subayları Kara Harp Okulu'nda, Kara Kuvvetleri personeli ile benzer eğitimi aldıktan sonra sınıf okullarında, mesleğe yönelik eğitim almaktadırlar. Ayrıca bu kapsamda lisansüstü eğitimler, yurt içi ve dışında ihtiyaca göre askerî veya sivil üniversitelerde eğitim alınmaktadır.

Yaygın eğitim kapsamında; eğitim birlikleri ve kurslar komutanlığı gibi eğitim kurumları vasıtasıyla öncelikle er-erbaşlar olmak üzere tüm personele eğitimler verilmektedir. Son yıllarda profesyonelleşme kapsamında uzman personel teminine yönelinmiş, belirli şartları sağlayanlar kısa süreli kurs ve eğitimler ile sözleşmeli veya kadrolu (sonrasında) olarak istihdam edilmeye başlanmıştır. Orta ve alt düzey liderlerin eğitiminde ise daha çok uygulamaya dönük ve çoklu görev alanının bütününe odaklı olarak verilmekte ve daha sonra ilave eğitimler ile bu personel uzmanlaştırılmaya çalışılmaktadır.

Bologna Süreci kapsamında eğitim sisteminin Avrupa ile eş değer olması amacıyla yürütölen çalışmalar içinde Jandarma eğitimi; Jandarma Astsubay Meslek Yüksek Okulu ile yer almış ve "Kamu Güvenliği ve Asayişin Sağlanması" ön lisans programı ile de alanında özgün bir eğitim modeli kurmaya çalışmaktadır.

4. DEĞİŞEN EĞTİM VE GÜVENLİK ALGISI ÇERÇEVESİNDE EĞTİM MODELİ

İnsanlar kendi imgelerine uygun veriyi alırlar. Buna neden olan; eğitim sistemi, aile, toplum değerleri, empoze edilen veriler, basın, kitap, dersler ve hayati tecrübelerdir. Tarihsel tecrübeler; bireylere ve topluma imaj ve imgeler yükler. Algıların değişmesi zordur ama bu algının değişmeyeceği anlamında değildir. Algı değişebilir, değiştirilmeseydi, tarihsel gelişim de olmazdı. Gerçeklik değişirken algılamanın da değişmesi gerekir. Yoksa gerçekliğin gerisinde kalınır. Dolayısıyla algısal anlamda eğitim ve güvenlik de bir değişim içindedir.

Değişen eğitim ve güvenlik algısı çerçevesinde jandarma eğitim sistemine yönelik öneriler yapılacak olursa alt sistemlerden başlanarak resmin bütününe ortaya çıkarılması uygun bir yöntem olacaktır.

a. Hesap Verebilir Eğitim Modeli

İdeal eğitim sistemine ilişkin ilk değinilmesi gereken nokta sistemin hesap verebilir olmasıdır. Hatta bu kavram da bir model olarak ele alınabilmektedir. Hesap verebilirlik ile kast edilen; Jandarmanın eğitim sisteminin de olduğu gibi kamu yönetiminin geneline yönelik bir hesap vermedir. Hesap verebilirlik modeli ile *Sorumluluk, Standartlar, Saydamlık, Sağlayıcılık ve Sorgulayıcılık kavramlarının içinde bulunduğu* gerçekçi ve bütüncül bir yaklaşım ifade edilmeye çalışılmaktadır (Acar, 2002:221). Hesap verilebilirlik kavramı; özellikle 1990'lı yıllardan sonra ağırlıklı olarak kamu hizmetlerinde kalitenin artırılması, vatandaş odaklılık ve vatandaş katılımı, saydamlık ve performans konularına yönelmesiyle daha da önem kazanmıştır (Eryılmaz, 2008: 22). Böylece geleneksel anlayışın ötesinde daha etkin, verimli, saydam ve hesap verebilir bir sistem ve yönetim ortaya koyulmaya çalışılmaktadır. Eğitim sisteminin önemli bir ayağını oluşturan hesap verilebilirlik; geleneksel yapıdan performansa dayalı hesap verebilirliğe doğru değişmelidir.

Hesap verilebilirlik ile denetimin karıştırılmaması gerekmektedir. Denetim, planlanan faaliyetlerin koyulan standartlara uygunluğuna yönelirken; hesap verilebilirlik, daha çok dışsal inceleme ve yaptırımlara yönelmektedir. Bu yönüyle hesap verebilirlik denetim mekanizmalarından biri olarak görülebilmektedir (Mulgan, 2003:20).

b. Zeki Öğretim Sistemleri

Bilgisayar uygulamalarının eğitim alanında kullanılmasının gerekliliği ve sınıf içi eğitime sağladıkları desteğin önemi, 1980'li yılların başından beri yapılan araştırmalarla vurgulanmıştır. Bu konuda hemen hemen tüm eğitim kurumları önemli hamleler atmışlardır. Zeki öğretim sistemlerinin temeli 1970'li yıllara gitse de SCHOLAR, SOPHIE, BUGGY, MAIS, OGF gibi³ zeki öğretim sistemleri odaklandıkları konular itibarıyla farklılıklar göstermekle beraber, geçmiş sistemlerden yola çıkarak istenen özellikte yeni sistemler oluşturmak günümüzde hiç de zor değildir. Literatürde ise zeki öğretim sistemleri üzerine yapılan son araştırmalarda, özellikle, öğrencinin bireysel öğrenme ihtiyaçlarını uygun biçimde tespit eden ve kişiye özel eğitim sunarak öğrenciye sağlıklı geri bildirimde bulunan öğrenci modellerini oluşturma eğilimi bulunmaktadır (Günel, 2010).

c. Uzaktan Eğitim

Uzaktan eğitim, öğrenmeyi destekleyen metodolojileri ve teknolojileri içeren eğitimsel bir sistemdir (Ragan, 1999). Kişi sınırlaması olmadan herkesin istediği bölümde eğitim görebilmesi, uzaktan eğitim ile mümkün olabilmektedir. Uzaktan eğitim; öğreticileri içine alan öğretim ile öğrencileri içine alan öğrenim olmak üzere iki temel bölümden oluşmaktadır.

Birçok kişi, uzaktan eğitim gören kişilerin yüz yüze eğitim gören kişiler kadar öğrenip öğrenmediğini sorgulamaktadır. Fakat genel kanı yüz yüze eğitim kadar nitelikli öğrenme olmasa da sürecin toplamı ele alınarak fayda ve sınırlılıklarına bakıldığında; ihtiyacın niteliğine göre faydalı olduğu düşünülmektedir. (Benefits of Distances Learning, 1999; MEB, 2000; Distance Learning College Guide, 2005). Fakat tüm bunlara rağmen; jandarma gibi çok yönlü eğitim ihtiyacı olan ve kurslar ile bu ihtiyacını maliyetli bir şekilde çözmeye çalışan kurumlar için çok önemli ve yararlı bir sistemdir.

Her ne kadar uzaktan eğitimde en belirleyici rol, sahip olunan teknolojik imkânlar olsa da eğitimciler, teknolojinin kendisinden ziyade öğretimsel sonuçları üzerine odaklanmaktadır. Etkili bir uzaktan eğitim için hangi teknolojinin kullanılacağından önce, öğrencinin ihtiyaçları ve bu ihtiyaçların karşılanması için hangi konuların öğretileceği üzerinde durulmalıdır. Eğitimcinin görevi bütünsel yaklaşım içinde amaca uygun program içeriğini ve en doğru teknolojik yöntem ve aracını seçmektir. Bu amaç doğrultusunda öğrencinin ihtiyaçlarını karşılayan, etkili ve ekonomik bir sistem kurmak gerekmektedir.

ç. Bilgi Yönetim Sistemi

Bilgi yönetiminin, farklı meslek gruplarınca, farklı iş süreçlerine bağlı olarak birçok tanımı yapılmıştır. Bilgi yönetimi, doğru bilginin doğru zamanda kullanıcı hedef kitleye ulaştırılması ile iş görenlerle bilginin paylaşılması ve örgütsel üretim gücünün yükseltilmesi sürecinde enformasyonun harekete geçirilmesi konusunda yardımcı olunmasına yönelik bilinçli bir stratejidir. Bilgi yönetimi, eğitim, öğretim ve deneyimlerin örgütün faaliyetlerine yansması sonrasında oluşan bireysel ve örgütsel, kayıtlı ve kayıtlı olmayan her türlü bilgi kaynağının belirlenmesi, tanımlanması, yönetilmesi ve paylaşılması işlemlerini örgütün yapısına göre uyarlayan ve uygulayan bir disiplin dalıdır (Kim, 2000: 3). Bilgi yönetimi, bir örgütün amaçlarını gerçekleştirmek amacıyla sahip olduğu bireysel ve ortak bilgiden en etkin şekilde yararlanmak için bir örgütü sistematik olarak yaratma, koruma ve büyüme sürecidir (Bennet ve Bennet, 2003: 440).

Günümüzde örgütler; fiziksel, finansal ve insan gücü kaynaklarının kullanımındaki başarılarının yanında, bilgi birikimlerini geliştirebildikleri ve etkin şekilde kullanabildikleri yani, bilgiyi yönetebildikleri oranda güçlü olurlar (Dalyan, 2005: 199).

Bollinger ve Smith'e (2001: 10) göre bilgi yönetiminin amacı; kendisini oluşturan her bir parçanın toplamından daha güçlü ve daha değerli ve rakiplerinden daha rekabetçi bir örgüt oluşturmak için çalışanlarının uzmanlık ve özgün bilgilerini ölçebilen, depolayan, kullanan ve ticarileştirebilen bir "öğrenen örgüt" yaratmaktır. Ayrıca örgütler, bilgi yönetimi ile; en doğru stratejileri oluşturmayı, fırsat ve tehditleri ortaya çıkarmayı, yeni bilgi üretmek süreci yönlendirmeyi, maliyetleri azaltmayı, iletişim kopukluğunu gidermeyi, güveni arttırmayı, işbirliğini ve bilgi paylaşımını gerçekleştirmeyi, iş süreçlerini iyileştirmeyi, deneyimlerin aktarılmasını sağlamayı, operasyonel verimliliği sürekli hale getirmeyi, rekabet gücünü arttırmayı ve sürekli öğrenmeyi amaçlamaktadırlar.

Kısaca bilgi yönetimi; bilginin örgütün bütün birimlerinde ve dengeli kullanılarak yaratıcılığı beslemesinden, karar vericilerin daha hızlı ve daha doğru karar vermesini kolaylaştırmasından, daha az kaynakla daha fazla işi başarma imkânı vermesinden dolayı önemlidir.

Yeni bir bilgi üretmek için bilgiyi kullanma kabiliyeti, kârlılığın etkinliği ve verimliliğine olan etkisinden dolayı bütün örgütler için hayati önemdedir. Bu amaçla ortaya konulan formül aşağıdaki gibi şekillenmektedir.

$$\text{Yenilik} = \text{Öğrenme Fırsatları} \times \text{Tecrübe} \times \text{İşe Yatkinlik} \times \text{Özgürlük}$$

Bilgi yönetimine uygun bir örgüt yapısının oluşturulması ve bilgi yönetim faaliyetlerinin örgüt içindeki konumu, bilgi yönetiminin başarısı için çok önemlidir. Günümüz şartlarında, çok yönlü şartlar ve ilişkiler içinde karar vermek ve iş üretmek durumunda olan örgütler, klasik bürokratik mekanik yapılar içinde etkili ve verimli olamamakta; özellikle eşgüdüm sağlamada yetersiz kalmaktadırlar. Yeni yönetim düşünce tarzına göre; örgütlerde takım çalışması, yüz yüze iletişim, yaratıcılık, buluşlar ve sürekli öğrenme ve gelişme önemli olmaktadır. Katı hiyerarşik yapılar, giderek yerlerini esnek, yaratıcı ve sorun çözen yapı ve sistemlere bırakmaktadır. Hiyerarşik yapılar dikey yapıdan yatay yapıya yönelirken giderek basit ve yalın olmaya çalışmaktadırlar. Örgüt yapısı belli bir ölçüde bilgi yönetim faaliyetlerinin konumunu ve dolayısıyla verimliliğini belirler.

Liebowitz ve Beckman (1998) bilgi örgütlerini; yüksek performanslı, müşteri ve gelişme odaklı, mükemmeliyetçi, yüksek esneklik ve uyumlu, yüksek öğrenme hızında ve yenilikçi, formasyon teknolojilerinin sağladığı yenilikleri kullanan, kendi kendini yöneten, proaktif yaklaşım sergileyen, uzmanlığa ve bilgi paylaşımına değer veren örgütler olarak tanımlamaktadır. Dolayısıyla Jandarma eğitim kurumlarının da bilgi örgütü olmasının temel kriterleri bu kavramlar içinde yatmaktadır.

Hiyerarşik yapının geleneksel olduğu örgütlerde bilgi genelde üretildiği yerde ya da yöneticilerin tekelinde kalmaktadır. Bilginin paylaşımını rekabet ve kurumsal çıkarlardan faydalanmama gibi sebepler de engelleyebilmektedir. Rekabet, çalışanların birbirine güvenememelerine, birbirine yardımcı olmaktan kaçınmalarına, yeni ve işe yarama potansiyeli olan düşünceleri acımasızca eleştirmelerine, öğrenme süreci içinde aslında çok değerli olan fikirlerini ifade etmemelerine neden olabilir (Krogh vd.,2002: 63). Benzer şekilde kurumsal çıkarlardan faydalanmama düşüncesi, kişiyi bilgiyi üretme veya temin etme isteğinden uzaklaştırmaktadır. Her ikisi de bilginin paylaşımında ve üretilmesinde önemli birer engeldir. Bundan dolayı başarı ancak kurumun elde etmeyi amaçladığı “kurumsal çıkarlar” ile kişilerin kendi menfaatleri çerçevesinde ifade edilebilecek “kişisel çıkarlar” ile örtüştürüldüğünde hızlı ve etkili olarak elde edilebilecektir.

d. Öğrenen Örgüt

Garvin (1999: 55) öğrenen örgütü; bilgiyi yaratma, edinme ve aktarma, yeni bilgi ve kavrayışları yansıtmak için davranışını değiştirme becerisine sahip olan örgüt olarak tanımlamıştır. Bu örgütlerin temel özelliği sürekli öğrenmeye çabalamaları ve bu öğrendiklerini uygulayarak değer yaratmaya odaklanmaları, yani örgütsel öğrenmeyi gerçekleştirmeye çalışmaları olarak ifade edilebilir. Örgütsel öğrenmeyi;

- Uzmanlar ile bilgi kullanıcıları arasındaki kişisel ilişkileri desteklemek,
- Bilgi yönetim sistemlerini kullanmaları ve deneyimlerinden faydalanarak öğrenmeleri için kullanıcıları motive edici özendiricileri sağlamak.
- Bilgiyi ve bilgi ipuçlarını depolamak için düzenlenmiş veri tabanlarını sağlamak.
- Kullanıcıların kişisel deneyimlerini örgütsel öğrenmeye dönüştürmeleri için iş süreçlerini önceden hazırlamak,

- Örgütün ihtiyaç duyduğu, elde edilen ve öğrenilen bilginin yönetilmesini sağlamak, geliştirmektedir (Jennex, 2006: 438). Dolayısıyla jandarma eğitim sistemini öğrenen örgüt yapılanması dışında düşünmek, tüm jandarma teşkilatı için “sistemsel antropi”den başka bir şey olmayacaktır.

e. İletişimin Yönetilmesi

Bir yöneticinin, yönetsel becerilerini tam anlamıyla ortaya koyabilmesi için; yani etkin bir plan yapabilmesi, örgütleme ve eşgüdüm faaliyetlerinde bulunabilmesi ve işlerin doğru bir şekilde yapılıp yapılmadığını kontrol edebilmesi, iletişim becerilerine sahip olması gerekmektedir (Bayraktar, 2006: 4).

Baransel (1996: 263) yaptığı çalışmada iletişim kalitesi yükseldikçe, yani astlar üstlerinin iletişimini yeterli, uygun ve etkili olarak algıladıklarında, örgüt iklimini; esnek örgüt yapısına sahip, bürokratik ayrıntıdan uzak, ast ve üst arasında açık iletişimin ve güvenin olduğu, işgörenlerin eşit bir şekilde değerlendirildiği, inisiyatiflerini kullanabildikleri, iş baskısının yaşanmadığı bir ortam olarak algıladıklarını belirtmiştir.

Krogh ve diğerleri (2002: 50) açık, doğrudan ve yapıcı bir iletişimin kurulabilmesinin, tüm statü simgelerinin ve sınıfların ortadan kaldırılmasıyla mümkün olacağını belirtmişlerdir.

f. Bilgi Eylemcilerinin Harekete Geçirilmesi

Nicholson (2004: 29), yöneticilerin sorunlu çalışanları motive edemeyeceklerini, bunu ancak çalışanın kendisinin yapabileceğini belirtmiştir. Bu bağlamda yöneticilerin yapması gereken, çalışanların içlerindeki motivasyonun özgürleşeceği ve ulaşılabilir hedeflere yöneleceği koşulları yaratmaktır. İş tatmini ve motivasyon sağlayan faktörler iş tatminsizliğine yol açan faktörlerden farklıdır. İş tatmininin zıttı iş tatminsizliği değil, iş tatmininin olmamasıdır.

Kantar’a (2008: 119- 145) göre yöneticiler, astlarını motive ederken aşağıda belirtilen ilkelere uymalıdır:

- Bireylere gereken değeri vermek ve onları teşvik etmek,
- Başarılı olanları ödüllendirmek,
- Çalışanları sürekli eğitmek,

- Çalışanları başkalarının yanında küçük düşürmemek ve onlara eşit davranmak,
- Çalışanların sorunları ile ilgilenmek,
- Sürekli kaygılı olanlara güven vermek ve insanlara güçlü olduklarını hissettirmek,
- İş görene örnek olmak ve onların başarı ve başarısızlıkları konusunda bilgi vermek ve çözümler bulmaya çalışmaktır.

Buraya kadar sayılan hususlar mevcut uygulamalarda bulunmadığından değil, bütünsel olarak bir arada bulunmasının gerekliliğindedir. Farklı askerî eğitim kurumlarında veya aynı eğitim kurumlarında farklı zamanlarda ciddi derecede farklılık görülmesi bir sakınca olarak göze çarpmaktadır. Eğitimde standartlık aynı şekli muhafaza etmek değil, dinamik bir düzen içinde ileriye doğru yol almak şeklinde olmalıdır.

SONUÇ

Küreselleşme ile başlayan değişim sürecinde; güvenlik algısı başta olmak üzere her alanda eski ile yeninin çatışması yaşanmaktadır. 11 Eylül saldırısı, Afganistan, Irak savaşları, birbirini takip eden devrimler, Libya, Mısır, Suriye’de yaşanan çatışmalar, ardı arkası kesilmeyen terör eylemleri, giderek artan uluslararası suç gibi daha sayabileceğimiz dönüm noktaları ve değişen tehdit algıları, güç dengelerindeki dinamizm, klasik statükonun devamının mümkün olamayacağını bize göstermektedir. Eski paradigmlar, teoriler, modeller ve yaklaşımlar sorgulanmakta; yeni açılımlar ve teoriler geliştirilmeye çalışılmaktadır. Tüm çalışmaların aslında başlangıç noktasını ise eğitim ve akademik çalışmalar oluşturmaktadır.

İçinde bulunduğumuz yüzyılın en önemli kavramı değişimdir. Değişmeyen tek gerçek değişimin kendisidir. Teknolojik gelişmelerin ve bilginin yaşamın her alanında etkin olması, yaşamımızı, sistemlerimizi, kurumlarımızı da değişime uymaya zorlamaktadır. Dolayısıyla bilginin zamanında ve etkili kullanılmasını gerekli kılmaktadır.

Bilginin toplumsal yapıyı biçimlendirmedeki rolünden dolayı bilgi yönetimi, bütün örgütler için giderek önem kazanmıştır. Bu hızlı değişim ve giderek artan rekabet, örgütleri varlıklarını sürdürmek için bilgi yönetim stratejilerini geliştirmeye zorlamaktadır. Gelişmelere uyum sağlamak, kurumsal ve toplumsal değişimleri olumlu yönde etkilemek için bilgiyi elde etmek, üretmek,

depolamak, paylaşmak ve kullanmak, kısacası bilgiyi yönetmek öncelikle eğitim örgütleri için yaşamsal öneme sahiptir (Can, 2002: 2). Gelecekle ilgili rasyonel kararlar verme durumundaki örgütlerin bu yeteneklere sahip olması beklenmektedir. Özden'in (2008: 4) de belirttiği gibi, eğitim sisteminde temel sorun, başlangıç amaçlarının sonradan ortaya çıkan gereksinimleri karşılayamamasıdır. Bu kapsamda yeni yönetim stratejileri ve yapılarının oluşturulması bir gerekliliktir ve bunun için bilginin yönetimi temel gereksinim olarak ortaya çıkmaktadır.

Bilgi toplumu sürecine geçiş, eğitim kurumları ile olabilmektedir. Türk eğitim kurumları, hem çıktılarını pazarlama ve hem de girdilerin beklentileri karşılamada yetersiz kaldıkları için eleştirilmektedirler. (Özdemir, 2000: 1). Jandarma eğitim kurumlarının her ne kadar çıktılarını pazarlama gibi bir endişesi olmasa da kıt'aların ihtiyacını karşılamadaki yeterliliği devamlı sorgulanmalıdır.

Eğitim sistemindeki başarıyı etkileyen en önemli faktörlerden biri de yöneticilerdir. Yöneticiler; öğrenciler ve öğretmenler için bir model, bir öğretim kaynağı olmaları yanında eğitim ve öğretim ile ilgili verecekleri kararlar ile süreci olumlu ya da olumsuz yönde dolaylı olarak etkileme gücüne sahiptirler. Yöneticilerin, oluşturacakları örgüt kültürü ile sistemin sürekli gelişimini sağlayabilme yetkisine sahip olmaları beklenmektedir.

Herhangi bir bilginin değerli olabilmesi için; "doğru, ilgili, tam, zamanında, ulaşılabilir, anlaşılabilir, güvenilir ve kabul edilebilir bir maliyetinin olması" istenmektedir. Eğitim sisteminin amacı, Türk vatandaşlarının refah ve mutluluğunu sağlamak, millî birlik ve bütünlük içinde iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek, hızlandırmak ve Türkiye'yi çağdaş uygarlığın yapıcı, seçkin, yaratıcı bir paylaşımcısı konumuna getirmektir (MEB, 2006: 21). Varlığının sebebi güvenlik olan askerî kurumların diğer eğitim kurumlarının amaçlarına ilave olarak değişen güvenlik ve tehdit algısına uygun bir şekilde kendisini hazırlaması ve değişimi yönetmesi gerekmektedir.

Sonuçta, değişim kaçınılmaz olduğuna göre, değişime uymak ve değişimin enerjisinden faydalanmak gerekmektedir. Tüm eğitim sistemleri gibi Jandarma eğitim sisteminin de üzerine oturduğu saç ayağı; sistem, insan ve kaynaktır. Bu faktörlerin en yüksek derecede verimi elde edilmesine yönelik kullanılması ve böylece en uygun yapının oluşturulması arzulanmaktadır. Jandarma'nın bu eksende oluşturması gereken eğitim sisteminin;

- Ulusal politikalar ile uyumlu, ulusal ve küresel ihtiyaçlara cevap verebilecek nitelikte,
- Ulusal ve uluslararası değişime uyumlu,
- Geçerliliği olan,
- Kıt'aların ve toplumun beklentilerini karşılayacak nitelikte personeli seçip yetiştirebilecek,
- Proaktif davranış yeteneğine sahip,
- Bilgiyi yönetebilen bir modele sahip olması gerekmektedir. Bu niteliklere de yukarıda açıklamalarını yaptığımız sistem ve modeller ışığında; dengeli yüz yüze ve uzaktan eğitime dayalı bilgi yönetimine değer veren, örgüt içi ve dışı iletişime açık, zeki, hesap verebilen ve öğrenen Jandarma Eğitim Sistemi ile mümkün olacaktır.

Son söz olarak eğitimin olmadığı yerde bilim; bilimin olmadığı yerde akıl yoktur. Aklın hâkim olmadığı tüm düzenlerde ise güvenlik ve istikrarın olmasını beklemek hayal olacaktır.

SONNOTLAR

¹ Küreselleşme kavramı ve başlangıcı başlı başına bir tartışma konusu olmakla beraber; yarattığı etkiden dolayı biz çalışmamızda küreselleşmenin başlangıcını Berlin Duvarının yıkılması ve Sovyetler Birliğinin dağılmasından başlatılabileceğini varsaydık.

² Güvenlik İkilemi, bir kısım devletin silahlanarak güvenliğini artırması, diğerinin bu süreçte kendini güçsüz hissetmesine ve silahlanma ihtiyacına yönelterek silahlanması anlayışına dayanan sistem olarak tanımlanmaktadır (Lamborn ve Lepgold, 2003: 227-228).

³ SCHOLAR sisteminde kullanılan öğretim stratejisi öğrenci ile diyalog kurmayı temel alır. Böylece hem öğrencinin hem de sistemin karşılıklı olarak birbirine soru sormasına izin verilir. SCHOLAR ders boyunca öğrenciye yönelttiği sorularla onların kavram yanılgısına düşmesini önlemeye çalışır. Bilinen ilk zeki öğretim sistemidir.

SOPHIE (Sophisticated Instructional Environment): elektronik devre tasarımı ile ilgili zeki öğretim sisteminde kural tabanlı bir uzman sistemdir.

BUGGY: Öğretmenlere yardımcı olmak amacıyla öğrencilerin matematik problemlerinde düştüğü kavram yanılgılarını gösteren BUGGY adlı sistemi tasarlamıştır. Uzman öğreticinin öğrencinin nerelerde hata yapabileceğini kavramasına yardımcı olur.

MAIS (The Minnesota Adaptive Instruction System) adlı zeki öğretim sistemi uyarlanabilir sistemlere örnektir.

OGF (Opportunistic Group Formation) işbirlikli öğrenme ortamı sağlayan zeki etmenler kullanır.

KAYNAKLAR

- Acar, M. (2002). **Bağımsız Düzenleyici Kurumların Hesapvarebilirliği**. *Bağımsız Düzenleyici Kurumlar ve Türkiye Uygulması*. İstanbul: TÜSİAD Yayınları (Yayın No. TÜSİAD-T/2002-12/349).
- Akçay, R.C. (2003), **Küreselleşme, Eğitimsel Yoksunluk ve Yetişkin Eğitimi**. *Millî Eğitim Dergisi*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları. Sayı: 159,
- Arslan, M. M. ve Eraslan, L. (2003). **Yeni Eğitim Paradigması ve Türk Eğitim Sisteminde Dönüşüm Gerekliliği**, *Millî Eğitim Dergisi*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları. Sayı 160, ss. 89-105,
- Aykaç, M.; Günaydın, L. ve Yılmaz, İ.A. (2011). **Yeni Eğitim Paradigması ve Bilgi Toplumunda Üniversiteler**. 2'nci Uluslararası 6'ncı Ulusal Meslek Yüksekokulları Sempozyumu. 25-27 Mayıs 2011, Aydın.
- Balay, R. (2004). **Küreselleşme, Bilgi Toplumu ve Eğitim**, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, Cilt 37, Sayı 2, ss.61-82.
- Baransel, S.K. (1996). **İletişim Kalitesi ile Örgüt İklimi, Örgüte Bağlılık ve İş Terk Etme Niyeti Arasındaki İlişkiler**, IX. Ulusal Psikoloji Kongresi, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi.
- Bayraktar, B.B. (2006). Bilgi ve Belge Yöneticisi için etkili İletişimin Önemi İçinde **Bilgi Yönetimi Akademik Yaklaşımlar**, (Ed.), Berat Bir, Bayraktar, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- Benefits of Distance Learning (1999), **A Teacher's Guide to Distance Learning**, *Chapter 3* [online], University of South Florida, <http://fcit.coedu.usf.edu/distance/chap3.htm> (Erişim Tarihi:10 Eylül 2013).
- Bennet, A. ve Bennet, D. (2003). **The Partnership Between Organizational Learning And Knowledge Management**, *Handbook on Knowledge Management, Volume 1: Knowledge Matters*, (Ed.), Clyde W. , Holsapple, Heidelberg: Springer-Verlag, ss. 439-460.
- Bollinger, A.S.ve Smith R.D. (2001). **Managing Organizational Knowledge As A Strategic Asset**, *Journal of Knowledge Management*, 5(1), ss. 8-18.

- Borcea, T. (2009). **The System of Professional Education Specific to The Knowledge-Based Society**. *Revista Academiei Fortelor Terestre*, 4(56), ss. 106-109.
- Buzan, B. (1991). **People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in The Post-Cold War Era**, Michigan: Harvester Wheatsheaf.
- Can, N. (2002). **Değişim Sürecinde Eğitim Yönetimi**, *Millî Eğitim Dergisi*, 05,17, 2012, <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/155-156/can.htm> (Erişim Tarihi:10 Aralık 2013).
- Dalyan, F. (2005). **Bilgi Yönetimi Stratejileri, Bilgi Çağı, Bilgi Yönetimi Ve Bilgi Sistemleri**, (Ed.), Coskun Can. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Evans, G. ve Newnham, J. (1998). **The Penguin Dictionary of International Relations**, London: Penguin Books.
- Garvin, D.A. (1999). **Öğrenen Bir Örgüt Yaratmak**, *Harvard Business Review (Seçmeler) Bilgi Yönetimi*, (Çev.), Gündüz Bulut, İstanbul: Mess Yayın, ss. 51- 82.
- Genç, S.K, Eryaman, M.Y. (2008). **Değişen Değerler ve Yeni Eğitim Paradigması**, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 89-102.
- Güncel Türkçe Sözlük, *Türk Dil Kurumu Web Sitesi*, <http://www.tdk.gov.tr> (Erişim Tarihi: 20 Kasım 2013)
- Günel, K. (2010). *Zeki Öğretim Sistemlerinde Öğrenci Değerlendirme Modelleri Üzerine*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Güçlü, M. *Yaygın Eğitim Anlayışımızın Temel Dinamikleri*, MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, <http://yee.meb.gov.tr/makale.htm> (Erişim Tarihi:27.10.2012).
- Hesapçioğlu, M. (2004). **Eğitim ve Okul Alanındaki Çağdaş Gelişmeler ve Bu Gelişmelerin Eğitim Yönetimine Yansımaları**, *Yaşadıkça Eğitim Dergisi*, Sayı: 82, ss.7-14.

- Jennex, M.E. (2006). Knowledge Management Success Factors, **Encyclopedia of Knowledge Management**, (Ed.), David G., Schwartz, Idea Group Inc., ss. 436- 441.
- Karabulut, B. (2011). **Küreselleşme Sürecinde Güvenliği Yeniden Düşünmek**, Ankara: Barış Kitap.
- Kim, S. (2000). *The Roles of Knowledge Professionals for Knowledge Management*, **INSPEL-International Journal of Special Libraries**, 34(1), ss. 1-8.
- Krogh, G.V. vd. (2002). **Bilginin Üretimi**, (Çev.), Günhan Günay, İstanbul: Dışbank Kitapları.
- Kuhn, T. (1970). **The Structure of Scientific Revolutions**, Chiago: The University of Chiago Press.
- Lamborn, A.C. ve Leggold, J.(2003). **World Politics into The Twenty-First Century**, USA, Pearson.
- Liebowitz, J., Thomas J., Beckman, (1998). **Knowledge Organizations: What Every Manager Should Know**, Florida: CRC Pres LLC.
- M.E.B (2006). Dış İlişkiler Genel Md. **Türkiye Ve Avrupa Birliği Ülkelerinin Eğitim Sistemleri**, Ankara: Kalkan Matbaacılık.
- MEB, (2000), *Uzaktan Eğitim* [online], Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü, <http://egitek.meb.gov.tr/KapakLink/UzaktanEgitim/UzaktanEgitim.html> (Erişim Tarihi: 10 Kasım 2012).
- M.E.S.S.(2006), "Rekabet İçin Nitelikli İşgücü", <http://www.mess.org.tr/html/haberler/hm/13subat.pdf>, (Erişim Tarihi: 10 Ekim 2013).
- Morris A. K., Hiebert J. (2011). **Creating Shared Instructional Products: An Alternative Approach to Improving Teaching**, *Educational Researcher*, 40, 5.
- Mulgan, R. (2003). **Holding Power to Account: Accountability İn Modern Democracies**. Great Britain: Palgrave Macmillan.

Nicholson, N. (2004). **Sorunlu Çalışanlarınızı Nasıl Motive Edersiniz?**, *Harvard Business Review Motivasyon*, (Çev.), Leyla Aslan, İstanbul: MESS Yayın, ss. 27- 50.

Özden, Y. (2008). **Eğitimde Yeni Değerler**, Ankara: Pegem Yayıncılık.

Özdemir, S. (2000). **Eğitimde Örgütsel Yenileşme**, Ankara: Pegem Yayıncılık.

Ragan, L.C. (1999). Good Teaching Is Good Teaching: An Emerging Set of Guiding Principles and Practices for the Design and Development of Distance Education [online], CAUSE/EFFECT, The Pennsylvania State University, <http://net.educause.edu/ir/library/html/cem/cem99/cem9915.html> (Erişim Tarihi: 10 Kasım 2012]

Slaughter, R. (2002). **From Rhetoric to Reality: the Emergence Of Futures Into The Educational Mainstream** İçinde J. Gidley, S. Inayatullah (Eds.), *Youth Futures: Comparative Research and Transformative Visions*, Westport, Praeger, pp. 175-186.

Türk Silahlı Kuvvetleri http://www.tsk.tr/5_egitim_ogretim/5_1_tsk_egitim_sistemi_ve_kurumlari/egitim_sistemi_ve_kurumlari.htm (Erişim Tarihi: 10 Eylül 2013).

Wæver, O. (2004). **Aberystwyth, Paris, Copenhagen New 'Schools' in Security Theory and their Origins between Core and Periphery**, International Studies Association, Montreal, March 17-20.

Waewer, O. (2008) **Toplumsal Güvenliğin Değişen Gündemi**, *Uluslararası İlişkiler*, 5(18), (Yaz 2008), ss. 151-178.

TERÖRİZMİ ANLAMAK

Ercan ÇİTLİOĞLU* - Fatih DEDEMEN**

ÖZ

Terörizmin tarihçesi ve geleceği üzerine düşüncelerini açıklayan uzmanlar ve bilim insanları tarafından yapılan pek çok farklı tanım bulunmaktadır. Söz konusu farklı tanımlamalara karşın terörizmin her noktasında (kurban, eylemci ve mücadele eden) yer alan unsurun "insan" olduğu dikkate alındığında terörizmin anlaşılmasının insanın anlaşılması ile doğrudan ilgili olduğu yadsınamaz bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Terörün hangi türü olursa olsun, (dini, etnik milliyetçi veya ideolojik) tümünün temelinde haksızlığa uğramışlık ve yarattığı mağduriyet duygusu bulunmaktadır. Söz konusu mağduriyet duygusu kimi insanlarca içselleştirilerek pasif ve itaatkâr bir konuma gelmelerine neden olmakta; kimi insanlar ise çaresizlik ve umutsuzluklarını, parçası oldukları sisteme karşı öfke ve şiddete evirebilmektedir. Bu nedenle, sonuç odaklı değil neden odaklı mücadele uygulama ve politikaları ile terörizmin bütünü ile sonlandırılması mümkün olmasa da marjinalize edilmesinin mümkün olduğu düşünülmektedir. Anılan temel sebebi ortadan kaldırmak için yönetenler ve yönetilenler arasındaki ilişkilerin haksızlıklara izin vermeyecek demokratik bir kültür içinde şeffaflıkla yürütülmesi; hak arama yollarının sürekli açık tutulması; düşünce ve ifade özgürlüğünün mutlak suretle sağlanması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Terörizm, Şiddet, İnsan Doğası, Mağduriyet Duygusu.

UNDERSTANDING TERRORISM

ABSTRACT

Experts and scientists have many different definitions regarding the history of terrorism and the opinions of what is to come. A reality confronts us in the portrayal of differing characterizations of terrorism. In each phase of terrorism (victim, activist and the contender), there is the undeniable reality of a "human" element considering that understanding terrorism is directly related with understanding humans. Whatever the type of terrorism is (religious, ethnic nationalist, or ideological), in the foundation of each, there is a struggle against a perceived injustice and a feeling of victimhood. The feeling of injustice can be changed by people as some internalize the feeling of victimization in a passive and submissive way, others can convert the feeling into despair and hopelessness, while others transform the feeling into rage and violence against the system. For this reason, it is believed that even though it is not possible to completely end terrorism, it would be possible to curb terrorism and its politics with a cause-oriented approach, rather than a result-oriented approach. In order to eliminate the root cause, it is absolutely necessary to keep transparency in a democratic culture that does not allow injustice in relationships between the rulers and the ruled, to keep routes of seeking justice open, and to have freedom of thought and expression.

Keywords: Terrorism, Violence, Human Nature, Feeling of Injustice

* Yakın Doğu Üniversitesi Enstitüsü Danışmanı.

** J.Bnb., Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü Doktora Öğrencisi, fdedemen@gmail.com.tr

GİRİŞ

Terörizmi anlamak sözcükleri, terörizme hak vermek ya da aklamak biçiminde bir algıya eşlik edebileceği için yadırgatıcı bir yaklaşım ya da tanım olarak adlandırılabilir. Ancak karşısında durulan bir olayın sebep-sonuç ilişkileri, köken alanı, unsurları, yöntemleri, gerekçeleri bütünlüklü olarak analiz edilmeden anlaşılması, çözümlenmesi ve mücadele yöntemlerinin geliştirilmesi mümkün değildir.

Terörizmin tarihçesi ve geleceği üzerine düşüncelerini açıklayan uzmanlar ve bilim insanlarının tanım konusundaki farklılıklarına karşın -ki terörizmin 150'yi aşkın ayrı tanımından söz edilebilir- üzerinde oydaşma içinde oldukları temel bir tespit vardır. "Terörizm insanlık tarihi kadar eskidir ve insanlık var olduğu sürece devam edecektir." Dolayısıyla çalışmanın temel varsayımı bu tespitten hareketle insan yaşadığı sürece terör olgusunun da yaşayacağıdır. Terörizmi milattan öncesine götürerek bugünkü Filistin topraklarında faaliyet göstermiş bulunan Yahudi kökenli Scari örgütü ile özdeşleştirenler (Kendall ve Stephen, 2003:XIX) olduğu gibi Hasan Sabbah'ın Haşhaşin'lerini ilk örgütlü terör hareketlerine örnekleyen uzmanlar da bulunmaktadır. Bugün aynı coğrafyanın yaygın terör eylemlerine ve terör örgütlerine ev sahipliği yapıyor oluşu tarihin garip bir tecellisi midir bilinmez ama terörizmi anarşizmle özdeşleştirerek günümüz eylemlerine referans olarak 18'nci yüzyılda Çarlık Rusyasında ortaya çıkan Narodnoya Volya'yı verenler de vardır (Lewis,1967;18-19; Wheeler, 1991: 6-33).

Çalışmanın başında şu hususun belirtilmesi faydalı olacaktır; Literatürde terörizm birçok çeşidi ihtiva etmektedir (Devrimci Terörizm, Devlet Terörizmi, Devlet Destekli Terörizm gibi). Ayrıca terörizmin sebepleri konusunda temelde iki anlayış söz konusudur. İlki terörizmin mağduriyetlerin sonucunda oluştuğudur, ikincisi ise terörizmi bilinçli tercihlerin sonucu olarak görmektedir. Çalışma temel olarak ilk anlayış yani mağduriyetlerin insanı şiddet ve teröre sevk ettiği hipotezi çerçevesinde şekillendirilecektir. Ancak şunu da belirtmekte fayda vardır ki, devlet terörizmi ve devlet destekli terörizmin kökeninde de insan unsuru vardır ve yaşanmış olan tarihi, sosyal, kültürel, etnik, siyasi olayların sonucu terör uygulayan veya uygulanmasına sebep olan, ana aktörleri yönlendiren de bu mağduriyet duygusunun bizatihi kendisi olmuştur. (Örneğin İsrail'in uyguladığı devlet terörizminin temelinde de Yahudi toplumunun mağduriyet duygusunun olduğu değerlendirilebilir.)

Şiddet duygusu ile insan ilişkisini inceleyen bazı psikolog, psikiyatr ve toplum bilimciler ise dışsal dürtüler karşısında dışa vurulan denetimsiz şiddetin insan doğasının ayrılmaz bir parçası olduğu referansından hareket ederek terörü insanlık tarihi ile özdeşleştirmektedirler (Victorof, 2005: 3-42; Miller, 2006). Savaşlar ve çatışmalarda güç kullanımının çerçevesini belirleyen uluslararası hukuk kuralları ve konvansiyonların varlığına karşı¹ yaşanan ve yaşanmasına devam edilen orantısız ve aşırı şiddet düşünüldüğü, toplumsal alt-üst oluşlarda şiddet duygusunun yüzeye yansımadaki denetimsiz aşırılık dikkate alındığında insan-şiddet bileşkesinin varlığı yadsınmaz bir gerçeklik olarak ortaya çıkmaktadır.

Nitekim terör eylemlerinde seçilmiş hedeflerden çok kurbanların çoğunlukla soyut oluşu ve tesadüfi bir örnekleme çağrıştırması şiddetin amaç için kullanılmasını içselleştiren ve benimseyen bir yaradılıştan kaynaklanan düşünce yapısını ortaya koymaktadır. Bu nedenle terörizmi anlayabilmenin ön ve vazgeçilmez koşulu insanı anlayabilmekten geçmektedir. Çünkü terörizmin hemen her aşamasında ve hedefinde insan vardır. Terör örgütlerini kuranlar, eylemleri planlayan ve gerçekleştirenler nasıl insanlar ise eylemlerle baskı altına alınmak, korkutulmak, sindirilerek teslim olmaya, dayatmaları kabul etmeye zorlananlar, eylemlerin kurbanları da insanlardır. Eylemcileri ve kurbanları insan olan bu zincirin bir başka halkasında yer alarak terörizme karşı mücadele eden güvenlik güçleri mensupları, terörizmle mücadele konsept ve doktrinlerini geliştirenler, yasal düzenlemeleri yapanlar, uluslararası işbirliği olanaklarını araştıran ve uygulayanlar da yine insanlardır.

Özetle terörizmi bir üretim bandına benzetmek gerekirse, bu bandın her noktası ve aşamasında yer alanlar bir başka ifade ile terörizmin nihai ürünü olan teröristler de, kurbanları da, mücadele edenler de insandırlar. Dolayısıyla bireyi bir araç değil amaç olarak kabul eden, dışarıdan zorla müdahalenin olmadığı önkoşulsuz özgürlük anlayışına sahip, yasaların kişi veya zümreye göre değil herkese eşit olarak tatbik edildiği bir “liberal demokrat” anlayışın tam olarak işlerlik kazanarak uygulandığı düzen terörizmle mücadelenin en temel yapı taşı olacaktır.

2. Terör Örgütlerinin Çıkış Noktaları

Bu noktada terörizmin insanlık tarihi kadar eski, insanlığın var olduğu sürece devam edeceğini ileri süren uzmanların görüşlerindeki haklılık ortaya çıkarken, terörizmi anlayabilmenin insanı anlamaktan geçtiği argümanı haklılık kazanmaktadır.

Terör örgütleri kategorize edilirken bilindiği üzere değişik çıkış noktalarından hareket edilmektedir. Bazı tanımlamalarda örgütlerin devletlerle olan ilişkileri esas alınmakta ve “devlet destekli terör örgütleri, devlet güdümlü terör örgütleri, devletlerle ilişkisi olmayan terör örgütleri” gibi sınıflamalar yapılmaktadır (Cohan, 2002 :79; Byman, 2005:118). Bir başka tanımlamada örgütler; “ideolojik terör örgütleri, etnik milliyetçi terör örgütleri ve dini referans alan terör örgütleri” tarzında sınıflanmaktadır. İdeolojik terör örgütleri kendi içlerinde ayrıca alt bölümlere ayrılmakta ve Troçkist, Marksist-Leninist, Maoist, vb. benzeri ideolojilerle eşleştirilerek tanımlanmaktadır. Etnik milliyetçiliğe dayalı terör örgütleri de hakları için mücadele edilen etnik grubun ya da bu grupların yaşadıkları coğrafyaların adı ile özdeşleştirilmektedir. Tamil Kaplanları, Korsikalı Ayrılıkçılar, İrlanda Kurtuluş Ordusu, ETA, Filistin Kurtuluş Örgütü, Çeçen Ayrılıkçılar bu tür terör örgütlerine verilebilecek örneklerdir.

Dini, mezhepleri ve inanç sistemlerini referans alan terör örgütlerine gelindiğinde ise bu konuda öncelikle eksik bilgilendirmeler ve algılamalardan kaynaklandığı düşünülen yanlış bir tanımlamanın eşlik ettiği yargılara değinilmesi gerekmektedir. Söz konusu tanımlama “İslami Terör”dür. İslam dinini referans alarak terör eylemlerini gerçekleştiren grupların kendi adları ile anılırken başlarına bir dini ve tüm mensuplarını içine alan “İslami” ya da ‘Radikal İslami’ sözcüklerinin eklenmesi ilerideki bölümlerde değinilecek ‘ötekileştirme’ kavramına hizmet etmekte, yaygın bir mağduriyet ve haksızlığa uğramışlık algısı yaratarak söz konusu terör örgütleri çevresinde bir sempati ağının oluşması ve yayılmasına neden olabilmektedir.

Son dönemlerde terör olayları ve eylemlerinin yoğunlaştığı coğrafyaların halkı ağırlıklı Müslüman olan ülkelerden oluşması ve bu ülkelerde faaliyet gösteren terör örgütlerinin dini referans alan söylem ve eylemlerinin sözü edilen genellemeye neden olduğu bir gerçekliktir. Ancak bir dinin inananlarının tümünü kapsayan ve mensup oldukları dinin terörizme yatkın ve aklayıcı olduğunu çağrıştıran ‘İslami terör’ tanımlamasının temelindeki suçlayıcı genellemenin yanlışlığına karşın yine de yaygın ve yerleşik olarak kullanılmasının negatif bir ayırıcılığı simgelediği ve ifade ettiği unutulmamalıdır.

Aslında insan, şiddet duygusuna doğuştan sahiptir. Fakat avcı toplumdan tarım toplumuna geçiş süreci ile birlikte bu duyguyu baskı ve denetim altına almayı öğrenmeye başlamıştır. Böyle olmakla birlikte şiddet duygusunun, sahip olunan dini inançlarla doğrudan bir ilgisi bulunmamaktadır.

Hatta her semavi din, kutsal kitaplarında (Kuran, İncil, Tevrat) insanların öldürmeyi yasaklamıştır.² Dolayısıyla ahlaki değerleri önceleyen ve toplumsal yaşamın kurallarını belirli ritüellere başvurarak belirleyen dinlerin -hangisi olursa olsun- terörle birlikte anılması, aslında insanlığı biçimleyerek var eden normatif değerlerin yıpranmasına neden olmaktadır. Bu yıpranmanın ise mücadele edilen terörizme daha geniş bir alan açarak yayılması ve tırmanmasına eşlik ettiği ise dikkatlerden uzak tutulmamalıdır.

Eski Yugoslavya'nın dağılma sürecinde Bosna'lı Müslümanlara karşı Sırp larca uygulanan toplu katliamlar ve etnik temizliğin Hristiyanlıkla ya da İsrail ordusunun Filistinlilere karşı uyguladığı aşırı ve orantısız güç kullanımının Musevilikle özdeşleştirilerek bu dinlerin adları ile anılması ve adlandırılması ne kadar yanlışsa örneğin Hizbullah'ın veya Hamas'ın İsrail'de sivil hedeflere yönelik saldırılarının kabul edilemez oluşuna karşın İslam dinine referans verilerek adlandırılması da aynı ölçülerde yanlış olmalıdır. Hangisi olursa olsun bir dinin terör örgüt ve eylemlerine referans olarak verilmesi, terör eylemlerinin ve örgütlerinin başına radikal sözcüğü eklense bile bir dinin adı ile birlikte anılması aslında tüm insanlığa karşı gerçekleştirilmiş sayılması gereken terör eylemlerinin insanların dini inançlarına göre kategorize edildiği gibi ayrımcı bir sonuca eşlik etmektedir.

Terör örgütleri ile ilgili başkaca kategorizasyonların da varlığı bilinmekle birlikte hangi şekilde ve hangi köken alana dayalı olarak tanımlanırsa tanımlansın ve hangi amaca yönelirse yönelsin tüm terör örgütlerinin kuruluş ve eylem gerekçelerinde ortak tek bir yön vardır. Haksızlığa uğramış olmak.

Örneğin etnik milliyetçiliğe dayalı terör örgütleri eylemlerini, haksızlığa uğradığına inandıkları veya öyle algıladıkları bir etnik grup adına gerçekleştirdiklerini ileri sürmektedirler. Burada vurgulanması gereken bir etnik grubun mensuplarının mevcut içsel ve dışsal ayrılıkçı müdahalelerin de etkisiyle negatif bir ayrımcılığa tabi tutulduklarına ve oluşan bu durumun yasal zeminde giderilmesinin mümkün olmadığına kendilerini inandırmış olmalarıdır. Bundan dolayı eylemlerini, haksızlığa uğradıkları yönünde bir tema üzerine kurgulamaktadırlar.

İdeolojik temelde ortaya çıkan terör örgütlerinin de gerekçelerine bakıldığında daha farklı bir durumla karşılaşmamaktadır. Hangi ideolojiye mensup olunursa olunsun bu tür örgütlerin mensupları da genellikle sistemde yeterli temsil olanağı elde edemedikleri, fırsat eşitliğinden yararlandırılmadıkları, emeklerinin sömürüldüğü ve karşılığının verilmediği algısına sahiptirler. Bu algı ile oluşan mağduriyet duygusu özgürlüklerini gereğince ve yeterince

yaşayamadıkları, sınıfsal farklılıkların imtiyazlı gruplar yarattığı genellemesi ile ifade edilmesi mümkün gerekçelerin varlığında kendilerini ezen, sömüren, bireyselliklerini sınırlayan sisteme karşı şiddet kullanarak mücadeleyi benimsemelerine yol açmaktadır. Burada da anılan grupları eylemselliğe iten temel etmen hangi motive ve gerekçeye dayalı olursa olsun haksızlığa uğramışlıktan kaynaklanan mağduriyet algılarıdır.

Dini referans alan terör örgütlerinin gerekçeleri irdelendiğinde yine aynı motiflerle karşılaşılmaktadır. Ancak burada hem dinler tekil olarak hem de aynı din içinde yer alan mezhepler arası çatışmalar ayrı olarak incelenmelidir. Hangisi olursa olsun semavi dinlerin terörizmle özdeşleştirilmelerinin yanlışlığına ve bunun ayrımcılığa neden olarak terör eylemleri çevresinde oluşan sempati ağının genişlemesine neden olduğuna değinilmişti. Ancak İslam dininin terörizmle birlikte anılır oluşu ve İslami terör tanımlamasının kökeninde özellikle Kuzey Afrika, Ortadoğu ve Orta Asya'da kurularak faaliyet gösteren kimi terör örgütlerinin adlarının başına İslam ya da İslam dinini çağrıştıran sözcükler eklemelerinin ciddi bir payının bulunduğu da kabul edilmelidir.

İslam dininin hoşgörülü olmayı ve bağışlamayı emreden kuralları ile bağdaşmayan olumsuz katkının seçilmiş birçok örnekleri sayılabilir. Irak ve Suriye'de etkinlik gösteren, 2004 yılında El Kaide'ye bağlılığını ilan eden ve Şubat 2014'te El Kaide ile bütün bağlarını kesen IŞİD (Irak Şam İslam Devleti) örgütü veya Mısır çıkışlı ve Suriye, Ürdün gibi ülkelerde geniş bir tabana sahip olan İhvan-ı Müslümin (Müslüman Kardeşler) örgütü İslam dininin dilini kullanarak birçok eylem gerçekleştirmektedir. Ayrıca Lübnan'da yasal bir siyasi parti olmakla birlikte kimi ülkelere terör örgütü olarak kabul edilen İran çıkışlı ve Allah'ın askerleri anlamındaki Hizbullah'ın adı da şiddet eylemleri ile birlikte anılmaktadır. Faaliyetleri sonlanmış olmakla birlikte bir dönem Türkiye'de eylemsellik içinde bulunan İBDA-C (İslami Büyük Doğu Akıncılar-Cephesi), İran'ın Afganistan sınırına bitişik bölgelerinde faaliyetini sürdüren Ceyşullah ve küresel anlamda faaliyet yürüten El Kaide gibi örgütler bu konuda sıralanabilecek önemli örneklerdir. Bu tip örgütler mücadelesini sürekli kılabilmek ve taban edinebilmek için eylemlerini din maskesi ile perdeleyerek aslında İslam dinine en büyük kötülüğü yapmaktadırlar.

Bazı terör örgütlerinin kendilerini mensup oldukları dinle özdeşleştirerek eylemselliklerini sürdürmeleri, söz konusu örgütlerin kınanması, karşı çıkılması ve mücadele edilmesini gerektirirken bu örgütlerin adları ve eylemleri üzerinden bir dinin ve tüm mensuplarının suçlanmasına vardırılan genelleme hiç kuşkusuz etik değerler ve mantıkla bağdaşmamaktadır. İslam dininde Cihad kavramının yer alması ve bazı terör örgütlerinin kendilerini Cihadist

olarak tanımlamalarının da bu algının ortaya çıkmasına yardımcı olduğu bilinmekle birlikte sözü edilen terör örgütlerinin temel motif ve amaçlarının salt dinler arasında bir mücadeleye odaklandığının ileri sürülmesi gerçeklerle örtüşmemektedir.

Uzak geçmişte Hıristiyanlık, Musevilik ve İslam arasında mensup olunan dinlerin yayılması ve kabul ettirilmesine ya da engellenmesine yönelik yaşanan savaşların örneğin Haçlı Seferlerinin zihinsel tortuları dar ve fanatik çevrelerde sürüyor olabilir. Ayrıca İsa'nın çarmıha gerilmesi ile sonuçlanan hadiseler nedeniyle Museviler, Hıristiyan âleminin vicdanlarında tümüyle bağışlanmamış da olabilir. Ancak günümüz değerler sistemi ve özgür düşünmenin başatlığında dinlerin yayılması için şiddete ve savaşa başvurulması hiç kimsenin başvuramayacağı ve kabul edilmesi mümkün olmayan bir gerçekliğe dönüşmüş bulunmaktadır.

Kendilerine İslam dinini referans alan kimi terör örgütlerinin temel amaçlarını salt Hıristiyanlık ya da Musevilik'e karşı bir savaş olarak nitelemek, yürütülen mücadeleyi yanlış alanlara çekerek başarı şansını azaltacak ve hatta marjinal kimlikli bu örgütleri maksimize ederek güçlenmesine neden olacaktır. Dini referans alsalar hatta bu referansı kendilerine verdikleri adlarda kullanmayı sürdürseler bile söz konusu örgütlerin sübjektif kriterlere dayalı olsa da kendilerince bir haksızlık olarak algıladıkları emperyal uygulamalar, dayatmalar ve sömürüye karşı bir direniş başlattıkları ve bu direnişi illegal zeminlere taşıyarak terör hareketlerine giriştikleri gerçekliği sebep-sonuç ilişkileri bağlamında irdelendiği ve ayrıştırıcı söylemlerden kaçınıldığında terörizmle küresel düzlemdeki mücadelenin başarı şansı doğaldır ki yükselecektir. Bu nedenle geçmişte dinler arası savaşlar olarak adlandırılması olası yaşananları, bazı terör eylemleri ve terör örgütü mensuplarının dini aidiyetleri nedeniyle günümüze taşıyarak retrospektif bir bakış açısı ile değerlendirmek herhalde bilimsellik ve çağdaşlığa aykırı olmalıdır.

Bir dinin mezhepleri arasındaki mücadele ve şiddet olaylarına gelindiğinde örneğin Katoliklerle Protestanlar, Protestanlarla Ortodokslar, İslam dininde ise Sünnilerle Şiiiler arasında zaman zaman çatışmaya varan rekabet ve başatlık iddialarının temelinde yine haksızlığa uğramışlık olgusunun yattığı görülür. Hıristiyanlıkta kiliselerin ayrılmasının yarattığı rekabet ve etkin olma mücadelesinin tarihte ve günümüzde kaynaklık ettiği çatışmaların köken alanında mağduriyet algısı bulunduğu gibi İslamiyet'te Sünni ve Şiiiler arasındaki anlaşmazlığın temel nedeni de dini liderliğin belirlenmesindeki anlaşmazlıklar ve bölünmüşlüğün yarattığı haksızlığa uğramışlık duygusudur (Rogerson, 2008).

Bu noktada terörizmi anlayabilmek için insan faktörü ve bağlı olarak haksızlığa uğramışlık ve mağduriyet algısının açıklamasına geçilmeden önce 'Radikal ve İlimli İslam' deyimleri üzerinde de durulması gerekmektedir. Öncelikle semavi ya da değil bütün dinler, inananlarının sorgulamaksızın mutlak itaatini öngören yapıları nedeniyle esasen radikal birer inanç sistemi olarak kabul edilebilir. Bir dinin inananları, mensupları olduğu gibi o dine inanmayan ve mensup olmayanlar da vardır. Bir dinin mensupları; o dinin kutsal kitaplarda vaaz edilmiş kurallarının bir bölümünü kabul etmek, bir bölümünü kendi öznel istenç ve düşünceleri doğrultusunda geliştirdikleri kurullarla değiştirmek ya da reddetmek imkânına sahip değillerdir. Her dinde koşulsuz kabule dayalı kuralların varlığı, içinde barındırdığı emredici ve sorgulamayı reddedici kimliği ile günümüz özgür ve kısıtlılığı yadsıyan düşünce sistemi içinde radikal tanımlaması ile tartışmaya açılabilir.

Bir dinin ve mezhebin mensupları, o din ya da mezhebin emrettiği kuralları katı bir yaşam biçimine dönüştürebilir, mensup olduğu dinin kurallarını kendisine tekil rehber edinebilir, hatta inançlarını fanatizm derecesine yükseltebilirler. Anılan bireysel algı, karar ve uygulamalar kendi inanç ve düşünce sistemi içinde o kişi ya da kişileri radikal ve fanatik bir inanan konumuna yükseltebilir ancak bu davranışlar söz konusu dinin kendisinin radikal ya da ilimli olarak tanımlanması sonucunu doğurmaz. Bu nedenledir ki bireysel ya da küçük gruplar temelinde ortaya çıkan şiddet ve terör eylemlerini dini referans alıyor olsalar da o kişi ve gruplar üzerinden bir dinin ve bağlı olarak o dinin tüm mensuplarının suçlayıcı bir genellemeye vardırılması zorlama ve önyargılı bir düşünce sisteminin ifadesi olmak gerekir.

Buraya kadar olan bölümde terör örgütlerinin amaç, hedef ve ilişkiler sistemine göre değişik tanımlamaları üzerinde durularak ortaya çıkış motiflerinde ve eylemselliklerindeki farklılıklara karşın ortak ve paydaş yönlerinin belirlenmesine çalışıldı. Tüm aşama ve cephelerinde insan unsurunun bulunduğu terörizmin ortak paydasının ise her ne sebep ve şekilde olursa olsun haksızlığa uğramışlığın yarattığı mağduriyet algısı olduğu tespitine varıldı. Terörizmin doğru anlaşılacak çözümlenebilmesi için bu sürecin mağduriyetten şiddete nasıl ve niçin evrildiğinin iyi analiz edilmesi gerekmektedir.

3. Mağduriyet Algısının Şiddete Dönüşme Süreci

İster sahip oldukları ideoloji, ister dini inancı, isterse etnik kimliği nedeniyle hayatının belli bir döneminde ya da sürekli olarak haksızlığa uğramış olanların niçin tümü değil de yalnızca çok azınlık bir grubu şiddeti bir ifade biçimi olarak seçmekte ve terörizme yönlenmektedir? Kendilerini uğradıkları haksızlıklar

bağlamında öteki olarak hissedenler, ötekileşmelerini sonlandırarak biz olmanın yolunu niçin şiddette aramakta, şiddet kültürünü niçin uzlaşma ve paylaşmanın önüne çıkarmaktadırlar? Ya da mağduriyete uğradıklarını düşünenler, niçin mağduriyetlerinde bir payı olmayan kişi ve grupları eylemleri ile mağdur duruma düşürerek muhatap oldukları yanlışları bu defa kendileri yineleyerek doğruyu bulmaya çalışmaktadırlar? Veya kendisini öteki olarak görmek, aslında kendisini ötekileştirdiğini düşündüklerini öteki olarak nitelemeye varan ironik ve çelişkili bir zihinsel spiral sarmalın ifadesi değil midir?

Bu noktada bir çıkış ya da yanıt olarak terör örgütleri ve eylemlerine katılanların genellikle psikolojik ve psikiyatrik bozuklukları olan şizoid ve şizopital tiplerden oluştuğu şiddete başvurmanın gerekçeleri arasında sayılabilmektedir. Ancak çeşitli terör örgütleri mensupları üzerinde APADS (American Psychiatric Association's Diagnostic and Statistical Manual) tarafından yapılan profil çalışmaları ve intihar eylemcilerinin psikolojik otopsiplerinde anılan yaygın inancı bilimsel açıdan destekleyecek ve bir genellemeye varılmasını sağlayacak bulgulara rastlanmamıştır (Killers and Consumers, 1979:515-526).

Aslında hedef seçimi, eylem türü ve eylemin psikolojik etkilerinin öngörülmesi, planlama, lojistik ve istihbari destek, eylem sonrası güvenli kaçış ve saklanma yerlerinin sağlanması gibi son derece karmaşık, profesyonel bir örgütlenme ve kurguyu gerektiren terör eylemlerinin psikolojik bozuklukları olan hastalıklı kişiler tarafından gerçekleştirildiğine inanmak yaşanan tehdit ve tehlikenin tam anlamı ile algılanmadığı ve tanımlanamadığı ile eşdeğer olmalıdır. Bu yaygın inanış ya da yargının köken alanında öznel ahlak yargıları ve toplumsal normatif değer yargıları ile normal kabul edilen kişilerin terör eylemlerine başvurmayacakları, teröristlerin mutlaka psikolojik bozuklukları bulunan hastalıklı ve kriminal tiplerden oluştuğu yönünde yapay bir savunma ve korunma güdüsünün varlığı bulunmaktadır.

Teröristlerin de kabul edilenin, aksine inanmışlık ve adanmışlık duyguları ile fanatizm ölçülerinin başkalarının canını almayı hak sayacak ya da kendi canlarını gönüllülikle feda edecek bir noktaya varmış olduklarını, korkuları ve gerçeklerle yüzleşmek istemediği için kabul etmek istemeyen ve aldattıcı bir rahatlamayı seçen zihinsel örgütlenmenin yönettiği kolektif algıların yürütülen mücadelenin başarısı adına değişim ve dönüşüm geçirmesi bir ön koşul kimliğindedir. Bunun içindir ki terörizmin anlaşılabilmesi ve çözümlenebilmesinin öncelikli koşulu insanın çözümlenmesinden geçmektedir.

Haksızlığa uğramışlık dünyanın neresinde yaşıyorsa, hangi yaş ve eğitim düzeyine sahipse, mensup olduğu sosyal katman her ne ise tüm insanlar için rahatsızlık verici ve tepkisellekle sonuçlanan çok güçlü bir duygudur. Anılan duygunun verdiği rahatsızlık ve tepkisellik ise uğranılan ya da uğranıldığı algılanan haksızlık ve dışsal dürtülerin etki derecesi ile doğru orantılıdır. Kendilerini bu konumda hisseden insanların uğradıklarını düşündükleri haksızlık süreklilik kazanarak, yaşamlarının ayrılmaz bir parçasına dönüştüğünde ve yaşadıkları sistem içerisinde çözümlenmesinin mümkün olmadığı ortaya çıktığında yükselen çaresizlik ve umutsuzluk ise genelde iki şekilde sonuçlanmaktadır.

Kimi insanlar yaşadıklarını sessizce kabul ederek Martin Seligman'ın kuramı ile (Seligman, Maier, 1976, 3-46). “**Öğrenilmiş Çaresizlik Sendromunun**” parçalarına dönüşerek tepkiselliklerini kaybetmekte, pasif ve itaatkâr bireyler ve toplumlara (passive obedient society) dönüşmektedir (Uluslararası Terörizm, 1984: 146-149). Kimi insanlarda ise bu durum bütünü ile aksi yönde bir tepkiye neden olmakta, yaşadıkları çaresizlik ve umutsuzluk umutsuzluk bir süre sonra öfkeye, öfkeleri ise maruz kaldıkları dışsal dürtülerin devamı halinde şiddete evrilebilmektedir.

Her etkinin kendi tepkisini içinde taşıdığı olgusundan yola çıkıldığında (Cook and Pike, 1988: 236-256) aynı etkilere maruz kalan insanların tepkiselliklerinin ayrı olmasının pek çok nedeni bulunmakla birlikte temelde bireysel hak ve özgürlüklerin gelişkinliği ile eğitim ve refah düzeyinin farklılığının başat etmen olarak ortaya çıktığı söylenebilir.

Bir parçası oldukları sistem içerisinde uğradıkları haksızlıkları çözebilme olanak ve umudu olmayan, tam aksine kendilerini sistemin yarattığı mağdurlar/kurbanlar olarak görenlerin mücadeleleri ister istemez bir süre sonra sistemin kendisine yönelmekte, yasal ve demokratik zeminlerde hak arama olanağı bulamayanlar kendilerini şiddetle ifade etmeye ve sonuçta şiddet giderek yaygınlaşma eğilimi gösteren bir kültüre dönüşmeye başlamaktadır. Nitekim terör örgütleri ve eylemlerinin yoğunlaştığı coğrafyalara bakıldığında otokratik, totaliter, teokratik rejimlerle yönetilen, gelir dağılımında adalet ve fırsat eşitliğinin bulunmadığı ülkelerle gerek coğrafi konumlarının yüklediği stratejik öneme gerekse stratejik doğal kaynaklara sahip ülkelerde terör eylemlerinin sıkça ve yoğunlukla görülüyor oluşunu rastlantı teorileri ile açıklamak mümkün olmasa gerektir.

İçsel dinamik ve etkiler bağlamında parçası oldukları sistemin bir sonucu olarak yasal ve siyasal platformlarda uğradıkları haksızlıkları giderme olanağına sahip olmayan birey ve toplulukların şiddete ve şiddeti bir ifade

biçimi olarak kabule yönelmelerinin yaşandığı son dönem, çözümün ancak şiddetle mümkün olabileceği algısının başatlığında gelişmektedir. Bu yönelimlere örnek olarak; Ruanda'da Tutsiler ile Hutular, Sri Lanka'da Tamiller ile Sinhalalar, Birleşik Krallık'da Katolik ve Protestanlar arasında yaşanan şiddet ve çatışmalar verilebilecektir.

Dışsal etkilerle ortaya çıkan terör hareketlerinde de farklı nedenlere dayalı olmakla birlikte kendilerini ideolojik, ekonomik, kültürel, psikolojik gibi çeşitli nedenlere dayalı dayatma ve saldırıların muhatabı olarak algılayan kimi toplulukların uluslararası sistem içerisinde çözüm üretebilme umutlarının tükendiği ya da uluslararası sistemin kendilerine yönelik haksızlıkların temel kaynağı olduğu görüşüne vardıkları noktalarda şiddete yöneldikleri ve mücadelelerini asimetrik boyutta yürütmenin tek çare olduğu noktasında illegal örgütlenmelere giriştikleri görülmektedir.

4. Sonuç ve Değerlendirme

Çalışmanın başından itibaren ortaya konulmaya çalışılan sebeplerle yönetenler ve yönetilenler arasındaki ilişkilerin haksızlıklara izin vermeyecek demokratik bir kültür içinde şeffaflıkla yürütülmesi, hak arama yollarının sonuna kadar açık tutulması, düşünce ve ifade özgürlüğünün önüne herhangi bir sınırlama ve kısıtlama getirilmemesi, kişilere ve topluluklara göre değişebilen sübjektif nitelikleri düşünüldüğünde haksızlık kavramı ve mağduriyet algısının tümünden sonlandırılması mümkün olmasa da tepkilerin dışı vurumundaki şiddet dozunu azaltacak ve şiddete başvuranların marjinalize edilmesine yardımcı olabilecektir.

Aynı şekilde özellikle az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerin, kendilerini uluslararası sistem ve toplumun eşit bir parçası olduklarına ikna edici uygulamaların inandırıcı bir şekilde ve somut örneklerle yaşama geçirilmesi, bu anlayışı destekleyici düzenleme ve yaptırımlara işlerlik kazandırılması, mensup oldukları dinler ya da etnik kökenleri nedeniyle bir ayrımcılığa tabi tutulmadıklarının güvence altına alınması da teröre kaynaklık oluşturan coğrafyalar üzerinde önleyici ve iyileştirici bir rol oynayabilecektir.

Günümüzdeki terör örgütleri ve eylemleri irdelendiğinde temel etmen çoğunlukla haksızlığa uğramışlık ve mağduriyet algısından kaynaklanan ötekileşme olmakla birlikte moda kimliklerini kaybeden ideolojilerin izleyicisi örgütlerin sahneden çekildikleri, bu örgütlerin yerini daha çok etnik kimlikler ve mezhepler üzerine inşa edilen örgütlerin aldığı görülmektedir. Bireylerin doğumları birlikte kazandıkları, kimliklerini belirleyen ve değiştirilmesi oldukça zor en temel unsur olan etnik aidiyet duygusu üzerine terörizmin inşa edilmesi

ise mevcut tehdit ve tehlikeye süreklilik kazandıran bir özellik taşımaktadır. Bu nedenle farklı etnik topluluklara sahip ülkelerin mikromilliyetçilik akımlarının ortaya çıkışını engelleyici yönde uygulama ve düzenlemelere yönelerek bunları süratle gerçekleştirmesi terörizmle mücadelede evrensel boyutta bir koşul olarak ortaya çıkmaktadır. Reel verilere göre bilimsel analizler sonucunda belirlenecek politikalar uzun vadede bu akımların taban desteği ve propaganda alanlarını daraltacaktır. Demokrasi dışı uygulamalar ise uyguladıkları şiddeti meşrulaştırarak halk desteği ile güçlenmelerini sağlayacaktır. (1972 yılında İngiltere'nin Kuzey İrlanda sorununun çözümü için orduyu kullanması, İspanya'da GAL yapılanması, IRA ve ETA'yı güçlendirmiştir.)

Öte yandan etnik açıdan homojen olmakla birlikte mensup olunan etnik aidiyetin kolektif bir dışlanma ya da küçümsenmenin muhatabı olduğu algısının kimi ülkeler halkları üzerinde varlığı bilinen olumsuz etkilerinin giderilmesinin de uluslararası barış ve birlikte yaşamının ve terörizme geçit veren yolların kapatılmasının bir ayrı koşulu olduğu da unutulmamalıdır.³ Çünkü kimi ülkelerin terörizmle birlikte anılıyor oluşu hatta terörist devletler olarak adlandırılma ve anılmasının o ülkeler halkları üzerinde yarattığı ayrıştırıcı ve ötekileştirici etkiler, terörizmle ilişkisi olmak bir yana karşısında olan geniş yığınların kendilerini dışlanmış ve küçültülmüş hissetmelerine neden olmakta sonuçta kendilerini suçlayan ülkeler hedeflerine karşı gerçekleştirilen eylemleri haklı bulmalarına ya da en azından sempati ile karşılamalarına yol açmaktadır. Anılan türde ülkeler üzerinde bir tür içe kapanmayı ve uluslararası sistemden uzaklaşmayı tetikleyen bu retorik terörizmle mücadeleye yarar yerine zarar verdiği ise yadsınmaz bir gerçeklik olmalıdır.

Günümüzde sıkça karşılaşılan bir örnekle açıklamak gerekirse, terörist olarak adlandırılan ülkeler yurttaşlarının ülkeleri dışına yaptıkları yolculuklarda taşıdıkları pasaporta bakılarak potansiyel bir suçlu muamelesine maruz kalmaları ya da ten rengi veya giyimi nedeniyle ayrımcılığa tabi tutulmalarının yarattığı öteki kimliği ve mağduriyet algısının sonuçta terörizmin en azından sempati düzeyinde haklılığına katkıda bulunduğu unutulmamalıdır. Bu nedenle terörizmle uluslararası mücadele retorik ve jargonunun kolektif suçlamalardan kaçınılması gereken bir düzlemde yeniden belirlenmesi bir ayrı koşul kimliğinde değerlendirilmektedir.

Sonuç olarak liberal demokrasinin tüm kurum ve kuralları ile işlerlik kazandığı bir dünyanın yaratılmasına yöneltilecek enerji, anlayış ve işbirliğinin yasal düzenlemelerle birlikte terörizmle mücadelenin en temel ve vazgeçilmez kuralı olduğu söylenebilir.

Çünkü geçmişten günümüze yaşananlar sonucu elde edilen deneyimler terörizmle mücadelede polisiye önlemler olarak adlandırılan yöntemlerin kesin sonuç almada yetersiz kaldığını kanıtlamış bulunmaktadır. Bu tespit elbette terör örgütleri ve terörizmle mücadelede polisiye önlemlere başvurulmasını önermemektedir. Ancak anılan önlemlerin sonuca yönelik ve odaklı düşünülmediğinde sonucu üreten sebepler ortadan kaldırılmadığı ve sonlandırılmadığı takdirde terörist üretiminin süreceğine dikkat çekmektedir. Bu nedenle terörizmle mücadelenin ana hedefi ve yöntemi hatalı ürünlerin ortadan kaldırılmasından çok, üretim bandındaki hataların düzeltilmesi olarak belirlenmelidir. Bir başka yaklaşımla ürün odaklı olmaktan çok imalat odaklı bir mücadelenin sonuç almada daha etkili olacağı kabul edilerek mücadele konsept ve yöntemleri bu temelde gerçekleştirilmelidir.

SONNOTLAR

¹ 12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmesi'nin 3. Maddesi "Harp Zamanında Sivillerin Korunması", 8 Haziran 1977 tarihli 12 Ağustos 1949 Tarihli Cenevre Sözleşmelerine Ek "Uluslararası Silahlı Çatışmaların Kurbanlarının Korunması"na ilişkin (1) No'lu Protokolü, 8 Haziran 1977 Tarihli 12 Ağustos 1949 Tarihli Cenevre Sözleşmelerine Ek "Uluslararası Olmayan Silahlı Çatışmaların Kurbanlarının Korunması"na ilişkin (2) No'lu Protokolü, 10 Aralık 1984 Tarihli Birleşmiş Milletler "İşkenceye ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele veya Cezaya Karşı" Sözleşmesinin 1. ve 2. maddeleri.

² Tevrat, Bab 32. Ayet 26-28; İncil, Matta 5-21; İncil, Markos 10: 18-19; İncil, Luca 18: 19-20;Kur'an-ı Kerim, Furkan Suresi Cüz.19 Ayet.68-69; Kuran-ı Kerim, Nisa Suresi Cüz.5 Ayet.93

³ Örneğin Fransa'nın Roman ve Afrika kökenli yurttaşlarına uyguladığı ayrımcılık, Suriye'nin Kürt kökenli yurttaşlarına temel vatandaşlık haklarını dahi tanımaması, Bahreyn'de Şii Araplar, Lübnan'da Hıristiyan Falanjistler, Sri Lanka'da Tamiller, Rusya Federasyonu'nda Çeçenler, İspanya'da Basklar, İtalya'da Korsikalılar, Gürcistan'da Osetler ve Abhazlar, Yunanistan'da Türkler, Kosova'da Arnavutlar ve Sırpalar, İsrail'de Filistinliler, Afganistan'da Özbek ve Peştunlar, Hindistan'da Sihler ve Müslümanlar, Irak'ta Kürtler ve Araplarla Sünni ve Şii Araplar arasındaki anlaşmazlık, rekabet ve çatışmalar sınırlı bir ufuk turunda daha da çoğaltılması olası ve terörizmi özendiren ilk örnekler olarak sayılabilir.

KAYNAKÇA

- Birleşmiş Milletler (1984). “İşkenceye ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele veya Cezaya Karşı” Sözleşmesi.
- Byman, D. (2005). **Passive Sponsors of Terrorism**, *Survival*, 47 (4), s.118
- Cenevre Sözleşmesi, 1949.
- Cohan, J.A. (2002). **Formulation of a State’s Response to Terrorism and State-Sponsored Terrorism**, *Pace International Law Review*, 14, s.79.
- Cook, K.S. ve Pike, K. (1988). **The Future of Social Psychology: Models of Action, Reaction and Interaction**, E. Borgatta and K.S. Cook (eds.) *The Future of Sociology*,: Newbury Park, CA: Sage Publications.
- Everett L. Wheeler, (1991). **Terrorism and Military Theory: An Historical Perspective**, *Terrorism and Political Violence*, 3(1), ss.6-33.
- Heinzen, K. (2004). **Murder**, in Walter Laqueur (ed.), *Voices of Terror*, Naperville, IL: Sourcebooks.
- Horsley, R.A. (1979). **The Sicarii: Ancient Jewish Terrorists**, *The Journal of Religion*, 59(4) (Oct, 1979), ss.435-458.
- Hubac-Occhipinti, O. (2007). **Anarchist Terrorists of the Nineteenth Century**, in Chailand and Blin (eds.), *The History of Terrorism*, ss.117-119.
- Hudson, R.A. (1999). **The Sociology and Psychology of Terrorism: Who Becomes a Terrorist and Why?**, Washington, DC: Library of Congress, Federal Research Division,
- İncil. (Matta, Markos, Luca)
- Kendall A.S. ve Stephen, S. (2003). **Assasins to Zelaots Terrorism**, Oxford: The Scarecrow Press.

Kur'an-ı Kerim, Furkan Suresi ve Nisa Suresi

Lewis, B. (1967). **The Assassins: A Radical Sect in Islam**, London: Weidenfeld & Nicolson.

Miller, L. (2006). **The Terrorist Mind: I. A Psychological and Political Analysis**, *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 50(2).

Offord, D. (1996). **The Russian Revolutionary Movement in the 1880s**, Cambridge: Cambridge University Press.

Omar, L. (2008). **Defining and Theorizing Terrorism: A Global Actor-Centered Approach**, *Journal of World-Systems Research*, ss.98-99.

Rogerson, B. (2008.). **The Heirs of Muhammad: Islam's First Century and the Origins of the Sunni-Shia Split** , Overlook Press, First Edition.

Seligman, M.E. ve Maier, S.F. (1976). **Learned Helplessness: Theory and Evidence** *Journal of Experimental Psychology: General*, 105(1), ss.3-46.

Tevrat, Bab.

“Uluslararası Silahlı Çatışmaların Kurbanlarının Korunması”na ilişkin (1) No’lu Protokol, 1977

“Uluslararası Olmayan Silahlı Çatışmaların Kurbanlarının Korunması”na ilişkin (2) No’lu Protokol, 1977

Victorof, J. (2005). **The Mind of The Terrorist A Review and Critique of Psychological Approaches**, *Journal of Conflict Resolution*, 49(1), ss.3-42.

Yılmaz, A. (1995). **Terörün Anatomisi**, İstanbul: Altın Kitaplar.

TÜRK HUKUKUNDA ÖNLEYİCİ MAKSATLI İLETİŞİMİN DENETLENMESİ TEDBİRİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Mesut PINARBAŞI*

ÖZ

Güvenlik ve özgürlük ilişkisi yirmi birinci yüzyılda hız kazanmıştır. İletişimin baş döndüren hızla geliştiği son dönemde, insanlar özel hayatın gizliliği konusunda güvensizliğe düşmüşlerdir. Güven ortamının olmadığı yerde özgürlükten söz etmek anlamsız kalmıştır. Devlet bir yandan güvenlik konusunda önlemler alırken, diğer yandan özel hayatın gizliliğinin korunması üzerinde çalışmıştır. Suç ve suçlulukla mücadele eden devlet, güvenliğin sınırlarını oluşturma gereğini anlamıştır. Güvenlik sebebiyle de olsa, özel hayata müdahalenin hangi sınırlarda ve nasıl olacağı açık olmalıdır. Özel hayata müdahale istenilmeyen bir durum olsa da, hiçbir özgürlüğün mutlak ve sınırsız olmadığı gerekçesiyle, belli şartlar çerçevesinde, devlete özel hayata müdahale yetkisi tanınmıştır.

Günümüzde teknolojik gelişmeler, özellikle kişiler ve kitleler arasında iletişim konusunda neredeyse sınırsız imkânlar sunmaktadır. Bu teknolojik imkânlar, gizlilik için her yolu deneyen suç örgütleri tarafından da yakından takip edilmekte ve örgüt üyelerinin birbirleri ile iletişimlerinde kullanılmaktadır. Bu sebeple, Anayasa ve mevcut yasalar çerçevesinde güvenlik ve istihbarat birimleri tarafından haberleşme özgürlüğüne müdahale edilebilmektedir. Ayrıca ülkemizin de onayladığı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS), 8 inci maddesi bu duruma olanak sağlamaktadır.

Bu çerçevede, önleme maksatlı iletişimin denetlenmesi konusunun özellikle yasal mevzuatı kapsamında ele alınması ve yeniden değerlendirilmesi önem arz etmektedir. Önleme maksatlı denetleme tedbiri incelenirken diğer ülkelerin yasalarından ziyade kendi yasalarımız ve AİHS çerçevesinde değerlendirme yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İletişimin Denetlenmesi, Özel Hayatın Gizliliği, Önleme Dinlemesi, Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı.

EVALUATION OF THE MEASURE OF CONTROLLING COMMUNICATION IN PREVENTION PURPOSE IN TURKISH LAW

ABSTRACT

Relationship between security and freedom gained momentum in the twenty-first century. In the recent rapid development of communication dizzying, people have fallen into lack of confidence about private life. Where there is no confidence to talk about freedom was pointless. While on the one hand the state measures about security, on the other hand worked on the protection of privacy of private life. The state who fighting crime and criminality, understood the need to create boundaries in security. Albeit for safety reasons, interference should be clear with private life about in which limits and how. Although interfering in private life is undesirable, on the grounds that no freedom is absolute and unlimited, recognized the authority of the State interfering in private life, under certain circumstances.

* J. Yzb., Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, Güvenlik Yönetimi Yüksek Lisans Öğrencisi, mesutpinarbasi@hotmail.com

Today, technological advances offer unlimited possibilities in the field of communication, especially among the people and masses. This technological possibilities, are closely monitored by criminal organizations who tried in every way to privacy, and used in communications with each other between the members of organization. For this reason, freedom of the communication can be interfered by security and intelligence agencies within the framework of Constitution and existing laws. Also the eighth item of the European Convention on Human Rights (ECHR) which Turkey ratified, enables to this situation.

In this framework, it is important to be taken up and re-evaluated of controlling communication in prevention (or intelligence) purpose especially within the legal regulations. While examining the controlling communication in prevention purpose, evaluation was made within the framework of its laws and European Convention on Human Rights rather than the laws of other countries.

Key Words: Controlling Communication, Privacy of Private Life, Prevention Invite, Head of Telecommunications.

GİRİŞ

Günümüzde devletlerin güvenlik önlemleri ve insan hakları için belirledikleri sınırlar genelde ters orantılı bir görünüm sergilemektedir. Geçmiş yıllarda da durum pek farklı değildir. Örneğin insanlar sürekli olarak bir yandan özgürlük bir yandan da elde ettikleri özgürlüklerini yaşayabilecekleri güvenli bir ortam istemişlerdir. Bu iki istek arasında bir tercih yapmak zorunda kalmışlardır. Bu tercihi de büyük ölçüde güvenlikten yana kullanmışlardır. Çünkü güven ortamının olmadığı bir yerde özgürlükten söz etmek anlamsız olacaktır.

İnsan hakları nazariyesinden bakıldığında, AİHS (madde 5) ve anayasamızda (madde 19) güvenlik temel bir insan hakkı olarak görülmektedir. Bireysel anlamda görülen güvenlik isteğini, devlet boyutunda ele alınan güvenlikten soyutlamak anlamsızdır. Güvenlik hakkı temel bir hak olması itibarıyla diğer temel haklarda olduğu gibi kendisinden yoksunluk, bütün haklara karşı bir eksiklik oluşturur (Shue, 1996:30). Bir başka deyişle güvenlik ortamının sağlanması, insanların özgürce haklarından yararlanabilmesi için önem arz etmektedir. Bu konuda devletin güvenliğin sağlanması amacıyla yaptığı çalışmalar, ulusal ya da uluslararası belgelerde korunan ve son yılların en önemli insan haklarından birisi olan özel hayatın korunması hakkı ile karşı karşıya gelmektedir. Devletin bir yandan güvenlik üzerinde dururken öte yandan özel hayatı koruması, güvenliğin sınırlarını oluşturması, özel hayata müdahale usul ve yöntemlerini ortaya koyması çok büyük önem taşımaktadır.

3 Eylül 1953 tarihinde yürürlüğe giren ve 18 Mayıs 1954 tarihinde Türkiye tarafından onaylanarak iç hukukumuzun bir parçası haline gelen Avrupa İnsan

Hakları Sözleşmesi'nin 8'inci maddesi¹ gereği özel yaşantıya ve aile yaşantısına, konut ve haberleşme özgürlüğüne saygı hakkı getirilmiştir. Bu tarihten itibaren uluslararası ortamda hızlı bir gelişme gösteren insan hakları ve özel hayatın dokunulmazlığı hususu ülkemizde de anayasal çerçevede yerini bulmuştur. Özel hayat kavramının ve korunmasının açıkça geçtiği ilk anayasal belge 1961 Anayasası'dır (Akyürek, 2011:153). Bu anayasanın 15, 16 ve 17'nci maddelerinde özel hayatın gizliliği ile birlikte, özel hayata müdahalenin gerekçelerinde; usulüne göre verilmiş hâkim kararı ile millî güvenlik veya kamu düzeni bakımından gecikmede sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınan merciin emri aranmıştır. Ayrıca konut ve üst aramasıyla, kişinin özel kâğıtları ve eşyasına tanınan korumalar da belirtilmiştir.

1982 Anayasasında da "Özel hayatın gizliliği ve korunması" başlığı altında 20, 21 ve 22'nci maddelerde bu konu düzenlenmiştir. Burada yapılan düzenlemeler gereğince özel hayatın gizliliği;

- Kişisel verilerin korunması,
- Kişinin konutuna girilememesi,
- Özel haberleşmelerinin gizliliğine dokunulamaması gibi üç unsuru kapsamaktadır.

Anayasada yapılan bu düzenlemelerin yanında devletin varlığının engellere takılmaması, sürekliliğinin sağlanması ve toplum düzeninin var olması için temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılabilmesi gerekli bir sonuçtur. Demokrasinin uygulandığı devletlerde hiçbir özgürlük mutlak olarak kabul edilemeyeceği gibi, kişinin özgürlüğüne karşı yapılacak olan sınırlamalarda keyfi olmamalı, sınırlamalarında bir sınırı olmalı ve belli kurallar çerçevesinde yapılmalıdır (Gözler, 2011:143).

Devletler de bir bakıma insanlar gibidir. Öncelikle, var olmak için korunma ihtiyacı içindedirler. Diğer bir söylemle, halkın üzerinde yaşadığı toprak olan yurdun korunması, güvenliğinin sağlanması devletin yükümlülüğündedir (Girgin, 2003: 92). Kısaca, devletin görevi de yasalar ve kurallar çerçevesinde toplum düzenini korumak, bireylerin ve toplulukların huzur ve en önemlisi güvenlik içinde yaşamalarını sağlamaktır diyebiliriz. Bu bağlamda güvenlik

hizmeti, büyük önem arz eden birincil kamu hizmetidir. Ayrıca güvenlik konusunda Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisine baktığımızda insanların güvenlik ihtiyacı fizyolojik ihtiyaçların hemen ardında yer alır. Çünkü toplumsal yaşamda diğer ihtiyaçların ortaya çıkabilmesi için öncelikle insanların can ve mal güvenliklerinin sağlanması gerekmektedir.

Toplum yaşamının devamı için gerekli olan düzen ve disiplini sağlamak maksadıyla konulacak her kural toplumdaki bireylerin davranışlarını ve faaliyetlerini etkiler. Devlet bireylerin ve toplulukların tutum ve davranışlarını, uğraş ve faaliyetlerini kolluk gücünü kullanarak denetler ve onların temel hak ve özgürlüklerini gerektiğinde sınırlayabilir (Günday, 2011:289).

Devlet temel özgürlüklerin yaşanmasını sağlamak, huzur ve güven ortamını oluşturmak maksadıyla suç ve suçlulukla mücadele eder. Bu amaçla yaptığı faaliyetleri de idari kolluk aracılığıyla yerine getirir. İdari kolluk faaliyetleri, devletin temel amaçları açısından kamu düzeninin bozulmasını önlemeye yönelik olması nedeniyle kolluğun en önemli ve öncelikli görevidir (Yenisey, 2012:1).

Önleme maksatlı iletişimin denetlenmesi tedbiri de idari kolluk faaliyetlerinin en önemlilerinden birisi olarak görülmektedir. Çünkü günümüzde teknolojinin gelişmesiyle birlikte insanlar arasındaki iletişim hızı ve miktarı artmıştır. İnternet, bilgisayar ve cep telefonları sayesinde çok uzak mesafelerle kolayca ve gayet ucuz biçimde iletişim kurulabilmektedir. Diğer yandan insanlar arasındaki haberleşmelerin özel hayat kapsamında değerlendirilmesi, anayasada düzenlenmesi, bu özgürlüğe devletin ilgili birimleri tarafından müdahalesinin belli sebeplere bağlanması, gizli bir alanın varlığını ortaya koymuştur. Yasalara aykırı olarak ve gizlilik içerisinde faaliyetlerini yürüten her türlü suç örgütleri de kendi faaliyetlerinde büyük ölçüde haberleşmenin bu gizli alanını kullanmaktadırlar.

Devlet, ulusal güvenliğin sağlanabilmesi, suç örgütlerinin faaliyetlerindeki gizli haberleşmenin deşifre edilebilmesi ve bu kapsamda kritik istihbari bilgilere ulaşılabilmesi maksadıyla İletişim İstihbaratını² ve Sinyal İstihbaratını³ kullanır. 2005 yılında kurulan Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı (TİB) ve 2012 yılında Genelkurmay Elektronik Sistemler Komutanlığı'nın (GESKOM) MİT'e devredilerek kurulan Sinyal İstihbarat Başkanlığı (SİB) bu iki istihbarat alanında görev yapan kuruluşlardır.

İletişimin denetlenmesi bakımından 2005 yılında çıkarılan 5397 sayılı yasa ile kurulmuş olan Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı (TİB) ile denetlemenin tek merkezden yürütülmesi amaçlanmıştır.

Bu kapsamda TİB adli ve önleme maksatlı olarak istihbarat kurumları veya kolluk güçleri tarafından yapılan istekler kapsamında telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin tespiti, dinlenmesi, kayda alınması ve sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi çalışmalarının, hâkim kararları çerçevesinde gerçekleştirilmesini sağlayan ve bunu denetleyen bir birimdir. TİB bir dinleme ya da istihbarat kurumu değildir ve herhangi bir dinleme faaliyetinde bulunmamaktadır (Meran; 2009:37).

Güvenlik ve istihbarat birimleri, kendisine tanınan yasalar çerçevesinde (2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu, 2803 sayılı Jandarma Teşkilat Görev ve Yetkileri Kanunu, 2937 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu, 5397 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun) haberleşme özgürlüğüne müdahale edebilmektedir. Suçun önlenmesi kapsamında, suç öncesinde idari kolluk tarafından (polis, jandarma) ve ülkenin bütünlüğü, bağımsızlığı ve anayasal düzenin varlığına yönelik her türlü faaliyeti önlemek maksadıyla da Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) tarafından önleme maksatlı iletişimin denetlenmesi yapılabilmektedir.

Bu çalışma Türk hukukunda önleme maksatlı iletişimin denetlenmesi tedbirinin günümüz koşullarında, özel hayatın gizliliği ve yasalardaki değişiklikler kapsamında yeniden değerlendirilmesi amacıyla ele alınmıştır.

1. ÖNLEYİCİ MAKSATLI İLETİŞİMİN DENETLENMESİ

a. Genel

Özel hayat kapsamında haberleşme hürriyeti ve gizliliği, diğer temel hak ve hürriyetler gibi devletin yasama, yürütme ve yargı erklerine karşı Anayasanın 22'nci maddesinde koruma altına alınmıştır. Ancak haberleşme özgürlüğü sınırsız ve mutlak surette dokunulmaz değildir. Bu husus AİHS'nin 8'inci maddesinde de, "devletlerin kendi egemenlik alanları içinde kişilerin haberleşme özgürlüğüne dokunabileceğine", haberleşmenin kesin ve sınırsız olmadığı şeklinde belirtilmiştir. Yani devletler, AİHS ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından genel hatları belirtilen ölçüler içerisinde özel hayatın ve haberleşme hürriyetinin gizliliğine dokunabilme hak ve yetkisine sahiptir.

Yirmi birinci yüzyılda teknolojik gelişmeler, özellikle kişiler ve kitleler arasında iletişim konusunda neredeyse sınırsız imkânlar sunmaktadır. Önceleri posta yoluyla yapılan iletişim, şimdilerde sinyaller üzerinden kablosuz şekilde yapılır hale gelmiştir. Hiç şüphesiz bu teknolojik imkânlar, gizlilik için her yolu deneyen suç örgütleri tarafından da yakından takip edilmekte ve örgüt üyelerinin birbirleri ile iletişimlerinde kullanılmaktadır. Bu sebeple, arama, el koyma, yakalama gibi klasik ceza muhakemesi tedbirleri ile organize suç örgütlerinin ve kamu güvenliğini tehdit eden diğer unsurların ortaya çıkarılması klasik anlamda önleyici kolluk görevinin yerine getirilmesiyle mümkün olmamaktadır. Bilhassa terör ve çıkar amaçlı organize suçlar, klasik yöntemlerle aydınlatılması zor olan suçlardır. Güvenlik birimleri bu suçları önlemek ve bu suçlara engel olmak bakımından gerekli istihbaratı toplamak zorundadırlar. Ayrıca suç işlenmeden, henüz tasarlama aşamasında iken bu yasadışı oluşumlardan bir adım önde olmak; ancak ileri teknolojik imkânlar kullanılmak suretiyle sağlanabilir (Birtok [web], 2010).

Önleme maksatlı iletişimin denetlenmesi tedbirinin amacı, devletin demokratik varlığına, bireylerin hak ve hürriyetlerine ve bir bütün olarak toplumun güvenliğine karşı vuku bulabilecek tehdit unsurlarının tespit edilmesi olarak görülebilir. Bu noktada, hukukun öngördüğü sınırlar içerisinde devletlerin, demokratik toplum düzenini korumak amacıyla, önleme amaçlı iletişimin denetlenmesi tedbirine yer vermesinin, AİHM' e göre de birtakım kısıtları söz konusudur.

AİHM Huvig ve Kruslin Fransa davasında, Fransız sisteminin dinlemelerle ilgili hiçbir garanti sunmadığını, dinleme yapacak kişilerle ilgili bir kategori oluşturulmadığını, dinleme yapılacak suçlarla ilgili bir niteliğin ortaya konulmadığını, bir hâkim tarafından verilecek dinleme kararlarıyla ilgili şartların neler olduğunun belirtilmediği, elde edilen bilgilerin yazılması ve tercüme edilmesi şartlarının belirtilmediği, dinlenen kişinin bilgilendirilmesine ilişkin bir düzenlemenin olmadığı, ayrıca kayıtların iadesi veya imhasıyla ilgili bir açıklık olmadığı ve Fransız kanunlarında dinlemede keyfiliği önleyici mekanizmalar bulunmadığından dolayı 8'inci maddenin ihlal edildiği kararını vermiştir (Charier, 2005'ten aktaran Taşkın 2011: 260). Ağaoğlu Türkiye kararında ise 1412 sayılı CMUK'un 91 ve 92'nci maddelerine göre gerçekleştirilen iletişimin dinlenmesi tedbirinin söz konusu yasa maddelerinde iletişimin denetlenmesi yetkisinin anlaşılacağı, bu yetkiyi veren hükümlerin açık olması gerektiği kanaatiyle Sözleşmenin 8'inci maddesini ihlal ettiğine karar vermiştir.

AİHM'e göre, haberleşme hürriyetine ilişkin sınırlamanın hukuka uygun olarak kabul edilebilmesi için; öncelikle sınırlamanın kanun ile yapılması, AİHS 8'inci madde kapsamında sayılan meşru amaçlar gözetilerek yapılması, demokratik bir toplumda gerekli olması, sınırlama ile ulaşılmak istenen amaç arasında orantılılık bulunması ve keyfi uygulamalara izin vermeyecek nitelikte olması ve kanunun bireyler tarafından öngörülebilir olması ve yeterli açıklıkta olması gerekmektedir (Gürakar, 2004:448).

b. Yasal Düzenlemeler

Türkiye'de yasal olarak 1999 yılına kadar olan dönemde iletişimin denetlenmesi tedbirini açık bir şekilde düzenleyen herhangi bir kanun ve kanun hükmü yoktu. Bu tedbir 1999 yılı öncesinde 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usul Kanunu'nun (CMUK) 91'inci maddesi⁴ yorumlanmak suretiyle uygulanıyordu. Bu maddede geçen " maznuna gönderilen mektuplar vesair mersule ve telgrafların posta ve telgraf hanede zaptı", sözlerindeki "vesair mersule" kavramı genişletilerek, telefon gibi iletişim vasıtalarını da kapsadığı değerlendiriliyordu. Ancak, daha sonra AİHM' nin bu konuda vermiş olduğu kararlar dikkate alınmak suretiyle, 1999 yılından itibaren Türkiye'de adli ve önleme amaçlı yasal mevzuat bu hususlara uygun olarak düzenlenmiştir. Bu bağlamda, Türkiye'de iletişimin denetlenmesi tedbirine ilk önce 1999 yılında çıkarılan 4422 sayılı Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanununun 2'nci maddesinde yer verilmiştir. Ancak bu maddedeki düzenleme adli amaçlarla iletişimin denetlenmesine izin vermiştir ve 2005 yılına kadar iletişimin tespiti bu kanun doğrultusunda yerine getirilirken özellikle önleme dinlemesi konusu tam olarak yasal çerçeveye oturtulamamıştır (Geleri, 2010:18).

1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5320 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkındaki Kanun'un 18/d maddesi ile 4422 Sayılı Kanun yürürlükten kaldırılmıştır. Bu tarihten sonra adli amaçlı iletişimin denetlenmesine ilişkin olarak 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 135'inci maddesi uygulanmaya başlanmıştır. Ancak, önleme amaçlı iletişimin denetlenmesi tedbiri konusunda, 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu kapsamında herhangi bir düzenlemeye yer verilmediği gibi 5271 Sayılı Kanunun 135/7'nci maddesinde, adli amaçlı iletişimin tespiti dışında hiçbir amaçla (suç önleme amacı dâhil) haberleşme hürriyetine müdahale edilemeyeceğine yer verilmiştir. Bu hüküm ile istihbarat amacıyla iletişimin denetlenmesi imkânı kanun ile ortadan kaldırılmıştır.

2005 yılına gelinceye kadar, önleme maksatlı dinleme yasal olarak düzenlenmemiş olup, dinlemeler hiçbir kanuni altyapısı olmayan ve sadece ilgili kanunlarda (2559 Sayılı PVSK m.1 ve 7/1, 2803 Sayılı JTGYK m. 3 ve 7-a ve 2937 Sayılı MİT Kanunu m. 4/a) yer alan, genel güvenliğin korunması, emniyet ve asayiş ile kamu düzeninin korunması, ülkenin bütünlüğünün, bağımsızlığının ve anayasal düzeninin korunması, amaçlarının gerçekleştirilmesi için genel bilgi toplama ve istihbarat faaliyetinde bulunmayı düzenleyen ve güvenlikten sorumlu belli kamu kurumlarının görevlerini belirleyen kanunların genel nitelikteki hükümleri yorumlanmak suretiyle uygulanmaktaydı (Birtok [web], 2010). Anayasa hükümlerine göre ise bu türlü bir uygulama uygun değildi. Çünkü Anayasamızın 13'üncü maddesine göre temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca ilgili maddelerinde belirtilen özel sebeplerle ve ancak kanunla sınırlanabilmekteydi.

Öte yandan 5271 Sayılı CMK'nın 135/7'nci maddesi ile genel bilgi toplama ve istihbarat elde etme yetkisi veren önleme dinlemesinin ortadan kalkması, kolluğun suç ve suçlulukla mücadelesini ve kamu güvenliğinin sürdürülebilirliğini zorlaştırmıştır. Ülkede her geçen gün yeni ve sansasyonel terör eylemlerinin ortaya çıkması neticesinde ise 03.07.2005 tarihinde 5397 Sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun kabul edilmiş ve aynı gün yürürlüğe girmiştir. Bu kanun ile istihbarat amaçlı dinleme yetkisi ilk kez kanuni bir zemine oturtulmuş ve AİHM tarafından istenilen, özel hayata müdahalenin kanun ile düzenlenmesi şartı sağlanmıştır (Birtok [web], 2010).

c. Önleme Maksatlı İletişimin Denetlenmesine İlişkin Esaslar

(1) Denetlemenin Amacı

Kişi hak ve hürriyetlerinin korunması bakımından daha hassas ve itina ile uygulanması gereken önleme maksatlı iletişimin denetlenmesinde yasal düzenlemenin çerçevesinin kesin sınırlarla belirlenmesi gerekir çünkü henüz ortada bir suçun işlendiği iddiası olmayıp, suçun işlenebilmesi ya da sonuçları daha ağır olabilecek nitelikteki suçlara geçiş yapılabilme ihtimali vardır (Şen; 2013:37). Buna göre önleme maksatlı denetlemenin amacı kısaca işlenmesi muhtemel suçların önüne geçilmesidir. 5397 Sayılı Kanun ile getirilen düzenleme ile PVSK Ek 7'nci maddesine, JTGYK Ek 5'inci maddesine, MİT Kanununun 6'ncı maddesine "Bu madde hükümlerine göre yürütülen faaliyetler çerçevesinde elde edilen kayıtlar, birinci fıkrada belirtilen amaçlar dışında kullanılamaz" denilerek uygulanma amacı sınırlandırılmış ve amaç yönünden çerçevesi çizilmiştir. Bu kapsamda; devletin ülkesi ve

milletiyle bölünmez bütünlüğüne ve anayasal düzenin güvenliğine karşı tehditlere yönelik koruyucu tedbirler almak, ülke seviyesinde istihbarat faaliyetlerinde bulunmak, bilgi toplamak, elde edilen bilgileri diğer istihbarat kuruluşları ile paylaşmak ve yetkili makamlara ulaştırmak amacıyla önleme dinlemesi yapılabilmektedir.

Polis ve jandarma tarafından casusluk suçları hariç CMK 250'nci maddesinin birinci fıkrasının (a), (b) ve (c) bentlerinde yazılı suçların⁵ önlenmesi için, Milli İstihbarat Teşkilatı tarafından ise 2937 Sayılı Kanunun 4'üncü maddesinde sayılan görevlerin yerine getirilmesi ve 6'ncı maddede yer alan özellikle devlet güvenliğinin sağlanması, casusluk faaliyetlerinin ortaya çıkarılması, devlet sırrının ifşasının tespiti ve terörist faaliyetlerin önlenmesi amacıyla önleme dinlemesine başvurulabiliyordu. Ancak 05.07.2012 tarihinde yürürlüğe giren 6352 sayılı kanun ile CMK 250'nci madde hükümlerine son verilmiştir. Sonrasında Resmi Gazetenin 06.03.2014 tarihli mükerrer sayısında yayımlanan 6526 Sayılı "Terörle Mücadele Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile TMK 10'uncu madde uyarınca görevlendirilen Ağır Ceza Mahkemeleri kaldırılmıştır. HSYK tarafından, tüm Türkiye'de, önleme dinlemesine karar verecek mahkeme Ankara 4'ncü Ağır Ceza Mahkemesi olarak belirtilmiştir. Ayrıca CMK mülga 250'nci maddesinin birinci fıkrası kapsamına giren suçlar ile TMK 10'uncu maddesinin dördüncü fıkrası kapsamına giren suçlara yapılan atıflar TCK'da yer alan;

(a) Örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticareti suçu veya suçtan kaynaklanan malvarlığı değerini aklama suçuna,

(b) Haksız ekonomik çıkar sağlamak amacıyla kurulmuş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde cebir ve tehdit uygulanarak işlenen suçlara,

(c) İkinci Kitap Dördüncü Kısımın Dört, Beş, Altı ve Yedinci bölümünde tanımlanan suçlara (305, 318, 319, 323, 324, 325 ve 332'nci maddeler hariç) yapılmıştır. 6526 Sayılı Kanunu'nun 1'inci maddesinde yer alan bu atıflar, TMK'ya "Geçici Madde 14" olarak eklenmiştir. Bu sebeple TMK Geçici 14'üncü maddede yazılı suçların önlenmesi ve MİT Kanunu'nun 4'üncü maddesinde sayılan görevlerin yerine getirilmesi ve 6'ncı maddede yer alan özellikle devlet güvenliğinin sağlanması, casusluk faaliyetlerinin ortaya çıkarılması, devlet sırrının ifşasının tespiti ve terörist faaliyetlerin önlenmesi amacıyla önleme dinlemesine başvurulabilir.

(1) Denetlemenin Uygulanabileceği Suçlar

Önleme amaçlı iletişimin denetlenmesi tedbiri, ileriye dönük olarak bir suçun işlenmesi tehlikesinin bulunduğu durumlarda ve henüz suç işlenmeden önceki dönemde uygulanabilecek bir tedbirdir. AİHM Prado Bugallo - İspanya Kararı'nda telefon dinlemeye imkân veren kanunun kötüye kullanmaya karşı yeterli güvenceleri barındırması gerektiğine; telefon dinleme tedbirinin hangi suçlar için uygulanabileceğinin ve uygulama süresinin kanunda açıkça belirtilmesi ve bunlarla ilgili açık raporlar düzenlenmesi gerektiğine karar vermiştir (Selçuk, 2004: 240).

Denetlemenin uygulanabileceği suçlar; 3713 Sayılı TMK'ya, 6526 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile eklenen Geçici 14'üncü maddede belirtilmiştir. Bu suçlar Özel Yetkili Ağır Ceza Mahkemeleri tarafından kovuşturulan ciddi ve çoğunluğu suç örgütleri kapsamında işlenebilecek olan suç tipleridir. 6526 Sayılı Yasa ile önleme amaçlı iletişimin denetlenmesi tedbirine başvurulabilecek suçların sınırlı bir biçimde sayılmış olması AİHM içtihatlarıyla da örtüşmektedir.

(2) Denetlemede Suç Şüphesi

Bu tedbire başvurulabilmesi için 2559 Sayılı PVSK' nın Ek 7'nci maddesinde ve TMK Geçici 14'üncü maddede sayılan suçların işleneceğine ilişkin kuvvetli şüphenin varlığı ve klasik bilgi toplama ve suç önleme metodlarının uygulanıp uygulanmadığı ya da uygulanması halinde yetersiz kalacağına ilişkin bir değerlendirme bulunmamaktadır. Kanaatimizce kanun koyucu bu konuyu iletişimin denetlenmesine karar verecek hâkimin takdir yetkisine bırakmıştır. Bir başka bakış açısıyla da konunun belirtilmemiş olmasından dolayı sadece basit şüphenin varlığı yeterli görülmüştür diyebiliriz (Birtek [web], 2010).

Adli dinleme tedbirine baktığımızda, CMK kapsamında, işlenmiş olan suçlar bakımından; katalog suçlardan birisini işlediği yönünde somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebebi bulunan kimselerin iletişimleri denetlenmekte iken (Şen, 2013:53); önleme maksatlı dinlemede, işlenmemiş olan bir suçun önlenmesi amacıyla iletişimin denetlenmesine karar verilirken basit şüphenin yeterli sayılması tartışmaya açıktır. Adli dinleme ile önleme dinlemesi karşılaştırıldığında şüphe gerekçesi yönünden çelişkili bir düzenleme görülmektedir.

Önleme maksatlı dinlemede yasa (bizimde yukarıda çelişki olarak gördüğümüz), sadece basit bir şüpheli yeterli sayarken öte yandan 5397 sayılı yasanın 1'inci maddesinde önleme amaçlı iletişimin denetlenmesi tedbirine ilişkin yazılı emir veya kararda; hakkında tedbir uygulanacak kişinin kimliği, iletişim aracının türü, kullandığı telefon numaraları veya iletişim bağlantısını tespiti imkân veren kodundan belirlenebilenler ile tedbirin türü, kapsamı ve süresi ile tedbire başvurulmasını gerektiren nedenlerin belirtilmesi gerektiği hükmü, uygulamanın hassasiyeti ve keyfi uygulamaların önüne geçmesi bakımından AİHM içtihatlarında yer alan prensiplere uygun düşmektedir. Ancak uygulamada önleme maksatlı iletişimin denetlenmesi kararlarının kimlik bilgileri yerine kod isimleri belirtilerek alındığı görülmüştür.⁶ Bu durum özel hayatın gizliliğinin korunması bakımından taviz içeren bir uygulamadır. Bu konuda da tedbir alındığı görülmüştür.

Kolluk görevlileri açısından diğer bir sorun ise günümüzde suç örgütü içinde faaliyet gösteren şahısların başkalarının üzerine çıkarılmış olan hatları kullandıkları ve aldıkları bu açık hatları 20-30 gün gibi kısa süre aralıklarıyla değiştirmeleridir. İlgili GSM şirketinin bahse konu hattı sisteme tanımlaması ve dolayısıyla TİB'in sisteminde kimlik bilgilerinin yer alması yaklaşık bir aylık bir süre içerisinde olduğu düşünüldüğünde, kolluk istihbarat birimlerinin bu numarayı takibe alması neredeyse imkânsız hale gelmektedir.

(3) Denetlemeye Başvurabilecek Merciler

5397 sayılı yasa gereğince sırasıyla kolluk (polis, jandarma) ve MİT tarafından önleme maksatlı dinleme tedbirine hangi makamların kararıyla başvurulabileceği açıkça belirtilmiştir.

(a) Emniyet Teşkilatı birimleri tarafından; uygulanacak olan önleme maksatlı iletişimin tespiti Ankara 4'üncü Ağır Ceza Mahkemesi hâkimlerinden oluşan heyetin oybirliğiyle kararı veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde⁷ Emniyet Genel Müdürü veya İstihbarat Dairesi Başkanının yazılı emriyle,

(b) Jandarma Teşkilatı birimleri tarafından; uygulanacak olan önleme maksatlı iletişimin tespiti Ankara 4'üncü Ağır Ceza Mahkemesi hâkimlerinden oluşan heyetin oybirliğiyle kararı veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Jandarma Genel Komutanı veya İstihbarat Başkanının yazılı emriyle (JTGYK Ek Madde 5),

(c) Milli İstihbarat Teşkilatının birimleri tarafından; uygulanacak olan önleme maksatlı iletişimin tespiti Ankara 4'üncü Ağır Ceza Mahkemesi hâkimlerinden oluşan heyetin oybirliğiyle kararı veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde MİT Müsteşarı veya yardımcısının yazılı emriyle telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişim tespit edilebilir, dinlenebilir, sinyal bilgileri değerlendirilebilir, kayda alınabilir.

Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde verilen yazılı emir, yirmi dört saat içinde yetkili ve görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını en geç yirmi dört saat içinde verir. Sürenin dolması veya hâkim tarafından aksine karar verilmesi halinde tedbir derhal kaldırılır.

6352 sayılı yasanın yürürlüğe girmesi ile birlikte önleme dinlemesi tedbiri kararını vermeye yetkili yargı mercii yönünden bir karışıklık oluşmuştur. Önleme dinlemesinde karar verecek yargı makamı bakımından, adli dinlemede olduğu şekilde bir netlik bulunmamaktadır. Önleme dinlemesinin usul ve esaslarının düzenlendiği PVSK Ek Madde 7/3 ve JTYK Ek Madde 5/2 ye göre, yetkili ve görevli hâkim, talepte bulunan kolluk biriminin bulunduğu yer itibarıyla yetkili olan ve 5271 sayılı Kanunun 250'nci maddesinin birinci fıkrasına göre kurulan ağır ceza mahkemesinin üyesi olan hâkimdi. Ancak 6352 sayılı kanun CMK 250'nci madde ile kurulan özel yetkili mahkemeleri kaldırmış ve konuyla ilgili olarak 6352 sayılı kanunun geçici 2'nci maddesinin yedinci fıkrasında, TMK 10'uncu maddesinin birinci fıkrasında belirtilen ağır ceza mahkemelerine atıfta bulunmuştur. Bu atıf itibarıyla 6352 Sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği 05.07.2012 tarihinden bu güne kadar TMK 10'uncu madde ile yetkili ağır ceza mahkemeleri hâkimleri önleme dinlemesi kararını vermekteydiler (Şen; 2013: 41-42). Bu konuda da değişikliğe gidilmiş ve 6 Mart 2014 tarihinde yürürlüğe giren 6526 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile önleme dinlemesinin kararını Ankara Ağır Ceza Mahkemelerinin vereceği belirtilmiştir. HSYK ise bu görevi Ankara 4'üncü Ağır Ceza Mahkemesine vermiştir.⁸ Bu konuda verilecek kararlar hâkimler tarafından oy birliği ile verilecektir.

Uygulamada geçmiş yıllardaki denetlemelerde yerel mahkeme hâkimlerinin kimi dinlediği konusunda fikirleri bile yoktu. 2008 yılında kendi numarasının da içinde yer aldığı kararı onaylayan hâkim bile görülmüştür.⁹ Günümüzde bu konuda yukarıda da belirttiğimiz gibi (hâkim heyetinin oy birliği ile karar vermesi) sıkı düzenlemeler getirilmiştir.

(4) Denetlemenin Süresi ve Sona Ermesi

Önleme maksatlı iletişimin denetlenmesine 6526 Sayılı Yasa gereğince yapılan düzenlemeye göre Ankara 4'üncü Ağır Ceza Mahkemesi hâkimlerince karar verilmektedir. Ancak 5397 sayılı Kanuna göre gecikmesinde sakınca bulunan hallerde yukarıda belirttiğimiz idari yetkililer yazılı emir ile karar verir ve verilen karar metni yirmi dört saat içinde yetkili ve görevli mahkeme heyetinin onayına sunulur. Heyet kararını en geç yirmi dört saat içinde verir. Sürenin dolması veya heyet tarafından aksine karar verilmesi halinde tedbir derhal kaldırılır. Burada da yine kavram kargaşası mevcuttur. Burada sürenin dolması kavramıyla belirtilen süre hangi süredir? Bu süre;

- Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde idari yetkililer tarafından verilen yazılı emri, yetkili ve görevli hâkime onaylatmaları için tanınan yirmi dört saatlik sürenin aşılması mı?
- Normal hallerde hâkimin onayına sunulan denetleme talebinin hâkim tarafından karar vermek amacıyla kullanılan yirmi dört saatlik sürenin aşılması mı?
- Gecikmesinde sakınca bulunan haller ve normal hallerde hâkimin onayına sunulan denetleme talebine hâkim tarafından karar verdikten sonra, kararda belirtilen denetleme süresinin dolması mıdır?

Burada üç farklı durum vardır. Konuyla ilgili yönetmeliğe baktığımızda, yönetmeliğin 11'inci maddesinde¹⁰, burada bahsedilen sürenin birinci durumda belirttiğimiz, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde idari yetkililer tarafından verilen yazılı emrin, yetkili ve görevli hâkime onaylatılması için tanınan yirmi dört saatlik sürenin aşılması olduğu belirtilmektedir.

Bu durumda, tedbirin sona erme hallerinden birisi olan ve yönetmelik tarafından düzenlenen, yazılı emir hakkında 24 saat içinde hâkim onayının alınamaması haline öğretilen birtakım eleştiriler getirilmiştir. Buna göre idarenin kararı, bağımsız ve tarafsız bir organ tarafından denetimi olmadan, kısacası hâkim tarafından incelenmeden, yirmi dört saat yazılı emrin sunulması süresi ve yirmi dört saat de hâkimin onaylaması süresi olmak üzere toplam kırk sekiz saat içinde olsa kişinin haberleşme özgürlüğüne ve özel yaşamın gizliliğine müdahaleyi mümkün kıldığı gerekçesiyle eleştirilmektedir (Birtek [web], 2010).

Bir kere kanun tarafından öngörülen 24 saatlik süre en üst sınırdır. Kanaatimizce, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde yetkili merciler tarafından verilmiş olan istihbarat amaçlı denetim kararları bakımından mutlak surette hâkim onayına sunulma zorunluluğu bulunmaktadır. Bu noktada yazılı emrin hâkim onayına sunulması bakımından, yetkili mercilerin belirli bir süre (örneğin 14 saat) iletişim denetleme işlemi yaptıktan sonra hâkim onayına sunmamak gibi bir takdir hakkı ve yetkisi bulunmamaktadır. Ayrıca bu amaçtan hareketle, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde düzenlenecek olan yazılı emrin muhtevasını düzenleyen Telekomünikasyon İletişim Yönetmeliğinin 6'ncı maddesine, 04.07.2007 tarih ve 26572 Sayılı Resmi Gazetede yayınlanan yönetmelik değişikliği ile "Yazılı emrin verildiği tarih ve saatin" yazılı emirde bulunması gerektiği hükmü eklenmiştir. Bu hükümle birlikte hâkim, yazılı emri denetler iken, yazılı emrin verilmesi ile kendisine sunulması arasında geçen zamanı da denetleme imkânına sahip olacaktır. Bu sebeple söz konusu düzenlemeden hareketle bu durumun keyfi uygulamaya yol açabilecek nitelikte olduğunu söylemek çokta doğru olmaz (Birtok [web], 2010).

Yazılı emir ile başlanan iletişimin denetlenmesi tedbiri hakkında hâkimin karar vermesi için en fazla 24 saatlik süre öngörülmüştür. Bu süre Anayasa'nın 22'nci maddesinde 48 saat olarak belirtilmiş olmasına karşın, 5397 Sayılı Kanun ile süre 24 saate düşürülmüştür. Böylelikle iletişim özgürlüğüne dokunulması bakımından geniş bir zaman dilimine izin verilmemiştir.

Diğer bir konu da hâkim tarafından önleme maksatlı iletişimin denetlenmesine karar verildikten sonra en geç ne kadar sürede uygulamanın başlatılacağı hususudur. Konu hakkında 5397 sayılı kanun ve TİB Yönetmeliği herhangi bir hüküm içermemektedir. İletişimin Denetlenmesi Yönetmeliği'nde ise 5'inci maddede sürenin kararın Başkanlığa ulaştığı andan itibaren başlayacağını; 12'nci maddesinde ise, dinleme veya mobil telefonun yerinin tespiti kararlarında sürenin, kararın TİB'de sisteme tanıtıldığı andan itibaren başlayacağı belirtilmektedir. İki farklı durumun olması ve CMK'da da süreye ilişkin düzenlemenin bulunmaması, tedbirin başlangıç zamanı hakkında netlik olmamasına ve durumun yorumlanmasına sebep olmaktadır (Yüksel; 2012:184-185). Kanaatimizce adli dinleme tedbirinde olduğu gibi önleme maksatlı dinlemede de süre hâkimin tedbire karar verdiği andan itibaren başlamalıdır. En fazla ne kadar süre ile dinleme yapılacağı konusu hâkimin takdir yetkisinde olduğu için sürenin başlayacağı zamanın da hâkimin kararıyla

olması daha doğru olur. Böylelikle sürenin daha sonra başlatılması yönünde kolluğun ve başkanlıktaki yetkililerin keyfilğine ve istedikleri anda süreyi başlatarak tedbirin kötüye kullanılmasına da engel olunmuş olur.

Kanunda belirtildiği üzere, istihbarat amaçlı iletişimin denetlenmesi, en fazla üç ay için uygulanabilir; bu süre üçer ayı geçmeyecek şekilde en fazla üç defa uzatılabilir. Uzatmalar ile birlikte en fazla 12 aylık bir süre için iletişimin denetlenmesi tedbirine başvurulabilir. Ancak, terör örgütlerinin faaliyetleri çerçevesinde ve casusluk faaliyetlerine ilişkin olarak her hangi bir üst sınır bulunmamaktadır. Terör örgütü ve casusluk faaliyetleri kapsamında gerekli görülmesi halinde, hâkim üç aydan fazla olmamak üzere sürenin müteaddit defalar uzatılmasına karar verebilir. Denetleme tedbiri olarak sınırsız olan bu düzenlemenin orantılı olmadığı değerlendirilmektedir.

(5) Denetlemenin İcrası ve Denetimi

2005 yılında çıkarılan 5397 sayılı “Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunla Türkiye’de iletişimin denetlenmesi faaliyetlerinin tek elden yürütülmesini sağlamak ve denetlemek üzere Telekomünikasyon Kurumu (yeni adı ile Bilgi Teknolojileri ve İletişim Başkanlığı) bünyesinde, kurum başkanına doğrudan bağlı Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı (TİB) adlı yeni bir birim kurulmuştur.

Hâkim ya da gecikmesinde sakınca bulunan hallerde ilgili merci tarafından önleme maksatlı iletişimin denetlenmesine karar verilmesi ile birlikte başlayan denetleme işlemi tamamen Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı’nın kontrolü altında gerçekleşmektedir. Ancak teknik olarak iletişimin denetlenmesi işlevi yine talepte bulunan güvenlik birimleri (polis, jandarma ve MİT) tarafından yerine getirilmektedir. TİB, teknik olarak iletişimin denetlenmesi tedbirini doğrudan icra eden bir kurum olmayıp sadece iletişimin denetlenmesi işlemlerinin sağlıklı ve tek elden yürütülmesini sağlamak maksadıyla kurulmuş bir merkezdir (Geleri, 2010:29-30).

Bu kurumdan önceki dönemlerde MİT, Emniyet ve Jandarma, hâkim kararını aldıktan sonra ilgili telefon şirketiyle doğrudan iletişim kurarak dinlemeyi kendisi yapıyordu. Bu durumda ise ülke genelinde kimin, kimi, nasıl, ne zaman ve ne kadar süre ile dinleme yaptığı konusunda ortak, tam ve doğru bir bilgiye ulaşmak pek mümkün değildi. Özellikle 90’lı yıllardan itibaren güvenlik birimlerinin yasadışı, keyfi telefon dinlemeleri yaptığı yönünde endişe

ve iddiaların olması ve bu kurumlar arasında koordinasyon ve denetimi sağlayacak bir yapının bulunmaması nedeniyle TİB sistemine ciddi anlamda ihtiyaç duyulmuştur. TİB, Ulaştırma Bakanlığı'nın ilişkili kuruluşu olan ve kamu tüzel kişiliğini haiz, idari ve mali özerkliği bulunan ve görevlerini yerine getirirken bağımsız olan Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu'na bağlı bir başkanlıktır. Bu yeni düzenleme ile birlikte, Türkiye'de iletişimin denetlenmesi tedbiri uygulamalarındaki dağınıklığı gidermek, yasadışı uygulamaları önlemek ve bu yöndeki faaliyetleri tek elde toplamak amaçlanmış olup, mevcut çerçevede de bu amaca ulaşıldığı görülmektedir (Geleri; 2010: 29).

Bu Başkanlıkta Millî İstihbarat Teşkilatı, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığının ilgili birimlerinden birer temsilci bulundurulmaktadır. Verilen görevleri yerine getirmek üzere yeteri kadar da personel istihdam edilmiştir. 29.01.2009 tarih ve E. 2005/85, K. 2009/15 Sayılı Kararı ile Anayasa Mahkemesi;

“Etkin bir otoriteye sahip olan ve gerektiğinde internet yoluyla yapılan yayınlara erişimin engellenmesi kararının verilmesi ve uygulanması konularında kamu düzeni ve kamu güvenliğiyle ilgili görevleri bulunan kurumun başkanının, önemli yetki ve sorumlulukları bulunması sebebiyle, üst düzey yönetici kapsamında bulunduğu ve atanmasının Başbakan tarafından değil, müşterek kararname ile yapılması gerektiğine” karar vermiştir (Elektrik Mühendisleri Odası [web], 2009).

Yukarıda da yer verildiği üzere TİB, doğrudan doğruya denetleme işlemini icra eden bir kurum olarak faaliyet göstermemektedir. TİB'in görevi, suç önleme ya da istihbarat amacıyla (ve aynı zamanda adli amaçlı) iletişimin denetlenmesine karar veren hâkim kararlarının veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde yetkili merciler tarafından verilen yazılı emirlerin hukuka uygun bir şekilde icrasını sağlamaktır. 10.11.2005 tarihli Telekomünikasyon İletişim Yönetmeliği'nin 10'uncu maddesine göre:

“Hâkim kararları ve yazılı emirler işletmecilere gönderilmez. Kararlar ve yazılı emirler ile bunların içeriği Başkanlığın belirleyeceği şekilde elektronik ortamda ilgili kurumlar tarafından Başkanlığa gönderilir. Kararlar ile yapılan inceleme sonucunda bu Yönetmeliğe uygun olduğu tespit edilen yazılı emirler, ilgili kurum görevlilerince Başkanlığın koordine ve nezaretinde yerine getirilir. İşlemin başlatıldığı ve bitirildiği tarih ve saat ile işlemi yapanın kimliği bir tutanakla saptanır. Bu Yönetmeliğe aykırı biçimde verilen yazılı emirler yerine getirilmez.”

Söz konusu yönetmelik hükmü ile TİB, gerektiğinde kanuna aykırı gördüğü (yönetmeliğe aykırı) yazılı emirleri yerine getirmeme yetkisine sahip kılınmıştır. İstihbarat amaçlı iletişimin denetlenmesi tedbiri bakımından, TİB' in yönetmelik hükümlerine aykırı gördüğü yazılı emirleri yerine getirmeme yetkisi bulunmakla birlikte, hukuka aykırı gördüğü hâkim kararlarına karşı itiraz yetkisinin bulunmadığı öne sürülmektedir. Ancak, Telekomünikasyon İletişim Yönetmeliği'nin, Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı'nın görevlerini düzenleyen 17'nci maddesinin c bendinde, istihbarat amaçlı iletişimin denetlenmesi ve adli amaçlı iletişimin denetlenmesi tedbirleri bakımından, taleplerin bu Yönetmeliğe ve diğer ilgili mevzuata uygun olup olmadığını incelemek ve gerektiğinde yetkili mercilere başvuruda bulunmak gibi bir hükme yer verilmiştir. Bu bağlamda TİB'in gerek hâkim kararlarına ve gerekse yazılı emirlere karşı itiraz hakkı bulunduğu açıktır. Uygulamada, özellikle itiraz süresi geçirilmek suretiyle kesinleşmiş olan hükümler bakımından, mevzuata aykırılık görülen durumlarda, kararı veren mahkeme veya hâkimden ek karar istenilmesi yoluna gidilmektedir (Birtok [web], 2010).

(6) Denetlemeden Elde Edilen Deliller

5397 Sayılı Kanuna göre denetlemeye son verilmesi veya denetlemenin süresinin sona ermesi halinde elde edilen kayıtlar on gün içerisinde imha edilir, durum bir tutanakla tespit olunur ve bu tutanak denetim sırasında ibraz edilmek üzere muhafaza edilir.

Aynı kanunda iletişime müdahale edilerek elde edilen materyallerin suç önleme amacı dışında kullanılamayacağına açık bir biçimde yer verilmiştir (2559 SK./ Ek m. 7/6, JTGYK/ Ek m. 5/6, MİT Kanunu m. 6/7)¹¹ Ancak kanun koyucu PVSK Ek Madde 7/6 da “ kayıtlar birinci fıkrada belirtilen amaçlar dışında kullanılamaz” ibaresine yer verip, “kayıtlar delil olarak kullanılamaz” diye açıkça belirtmediğinden bahisle denetlemeden elde edilen verilerin delil olarak kullanılabileceğini ileri sürenlerde vardır. Amaca bağlılık ilkesinden hareketle Türk Hukuku'nda istihbarat amaçlı iletişimin denetlenmesinden elde edilen materyallerin hiçbir şekilde, dinlemeye maruz kalan kişilerin icra etmiş oldukları fiiller ile ithamı veya bu fiillerin mahkemelerde ispatı için, soruşturma veya kovuşturma sırasında delil olarak kullanılabilmesi mümkün değildir. Bu konuda Yargıtay Ceza Kurulu'nun vermiş olduğu bir kararda; silahlı terör örgütüne yardım ve yataklık suçundan hakkında önleme dinlemesi kararı verilmiş kişinin başka delil ve bulgular olmadığı halde sadece dinleme kayıtlarından yola çıkarak verilen ceza kararını bozmuştur.¹² Kanun koyucu istihbarat amaçlı iletişimin denetlenmesi tedbirinden elde edilen verileri bir delil

aracı olarak değil suç önleme maksadıyla kullanımını öngörmüştür. Hükümde bu verilerin delil olarak kullanılabileceğine olanak tanıyan bir kelimeye bile rastlanılmamaktadır. Kanun koyucunun söz konusu hükümde, delil kelimesi yerine elde edilen kayıtlar terimini kullanmış olması, kanun koyucunun bu konuda tercihinin bir göstergesi olarak yorumlanmaktadır. İletişimin denetlenmesinden elde edilen materyallerin, suç önleme amacından başkaca bir amaç (iddianameye dayanak oluşturması, suçun ispatı vs.) ile kullanılması amaca bağlılık ilkesi ile çelişecektir (Şen; 2013: 45). Kısacası önleme maksatlı dinlemeler delil olmaz. Delil başlangıcı olur ve CMK 135'inci madde kapsamında karar almak için kuvvetli şüphe olarak değerlendirilebilir.

Ayrıca burada tesadüfen elde edilen delillerden bahsetmek mümkün değildir. Çünkü tesadüfen elde edilen delil kavramından sadece adli dinleme kapsamında CMK 135'inci madde içeriğinde bahsedilmiştir. Dinlemeden elde edilen kayıtların delil olamayacağı, önleme maksatlı dinlemede amaç delil elde etmek olmadığı açıktır. Önleme dinlemesi esnasında başka bir suçun işlenebileceğine karşın bilgi elde edildiğinde, kolluk personelinin durumu tutanakla tespit etmesi ve en kısa sürede Cumhuriyet Savcısına bilgi vermesi ve elde edilen bulguları gerekçe göstermek suretiyle adli maksatlı dinleme kararı alınabilir.

(7) Denetlemede İlgili Kişinin Bilgilendirilmesi

5397 Sayılı Kanun'un 1, 2 ve 3'üncü maddelerinde, ilgili kişinin denetleme sonrasında bilgilendirilmesi hususunda; önleme maksatlı iletişimin denetleme tedbirin sona ermesi halinde, dinlemenin içeriğine ilişkin kayıtların en geç on gün içinde yok edileceği, bu durumun bir tutanakla tespit edileceği ve bu tutanağın denetimde ibraz edilmek üzere muhafaza edileceği hükmüne yer verilmiştir. İletişimi denetlenen kimselere herhangi bir geri bildirim yapılması düzenlenmemiştir. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda adli dinlemenin sona ermesi durumunda ilgili kişiye bilgi verilmesi konusu düzenlenmişken, 5397 sayılı yasada, önleme dinlemeleri konusunda böyle bir durumun düzenlenmemesi bir eksiklik olarak eleştirilmektedir. Ancak önleme maksatlı iletişimin denetlenmesinin uzun vadeli amacı düşünüldüğünde, denetlemenin suç önleme yönünden etkinliği, denetlemenin gizliliğine ve denetlenmeye maruz kalan kişilere bilgi verilmemesine bağlıdır. Burada önemli olan haberleşme hürriyetine hukuka uygun olarak müdahale edilmiş olmasıdır. İletişimin denetlenmesi tedbirinin hukuka uygun olarak yapıldığını denetleyen bağımsız bir kurulun oluşturulması bu konudaki eleştirilerin önüne geçecektir.

SONUÇ

Ülkemizde anayasal düzeyde insan hakları ve özel hayatın gizliliğinin düzenlenmiş olması ve çerçevesinin çizilmiş olması yirmi birinci yüzyılda ulusal ve uluslar arası ortamda kaçınılmaz bir sonuçtur. Öte yandan hiçbir özgürlüğün mutlak olarak kabul edilemeyeceği de bir gerçektir. Devletin varlığının engellere takılmaması, sürekliliğinin sağlanması ve toplumun düzeninin var olması için temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılabilmesi gerekli bir sonuçtur. Bu sebeple suç ve suçlulukla mücadele eden kolluk ve istihbarat birimleri tarafından gerekli koşullar altında haberleşme özgürlüğüne de müdahale edilebilmektedir.

Temel hak ve hürriyetler ancak kanunla sınırlanabilir gerçeğinden hareket edecek olursak, haberleşme özgürlüğüne yapılacak müdahalelerin de kanunla düzenlenmesi gerekmektedir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi ülkemizde önleme maksatlı iletişimin denetlenmesi hususu yasal olarak henüz arzu edilen seviyede düzenlenememiştir. Son on yılda yapılan yasal düzenlemeler de istenilen sonucu vermemiştir. Devletin çeşitli kademelerinde de ifade edildiği üzere¹³ toplumda yasadışı olarak dinleniyorum kaygısı devam etmektedir. Bu sebeple mecliste 22 Ocak 2013'te "Meclis Yasadışı Dinlemeleri Araştırma Komisyonu" kurulmuştur.¹⁴ Komisyonun MİT'e yaptığı ziyaret esnasında Mit Müsteşarı tarafından yeni yasa yapılması talebinde bulunulması da (Yanardağ [web],2013), önleme dinlemeleri bakımından yeni yasal düzenlemelerin gerekliliğinin açık bir örneğidir.

İletişimin tespit edilmesindeki icra durumuna baktığımızda ise TİB'i görmekteyiz. TİB, teknik olarak iletişimin denetlenmesi tedbirini doğrudan icra eden bir kurum olmayıp sadece iletişimin denetlenmesi işlemlerinin sağlıklı ve tek elden yürütülmesi sağlamak maksadıyla kurulmuş bir merkezdir. TİB, dinleme yapacak birim ile dinlenilecek iletişim aracının hizmetini sağlayan kurum (operatör) arasında yer almaktadır. Buna göre, Emniyet, Jandarma ve MİT mahkeme kararını aldıktan sonra artık doğrudan ilgili kuruma (Turkcell, Vodafone, Avea, Türk Telekom vs.) gitmeyerek TİB'e başvurmakta, diğer işlemleri de TİB yerine getirmektedir. Kısacası TİB dinleme yapacak kurum ile ilgili operatör arasındaki koordinasyonu sağlamakla görevlidir.

Kamuoyundaki yasadışı dinleme tartışmalarına karşı, önleme maksatlı iletişimin denetlenmesi tedbirinin sağlıklı olarak uygulanabilirliğinin sağlanması, suçla mücadelede elde edilebilecek kazanımlar ile kamu düzeninin tesisi ve toplumun menfaatinin korunması bakımından önem arz etmektedir. Ayrıca uzun vadede yasadışı dinlemelerin önüne geçilebilmesinin, dinleme tedbirinin yerine getirilmesinde yetkili kılınmış personelde, meslek etiğinin geliştirilmesiyle ve bu konuda düzenlenecek olan eğitimlerle mümkün olabilir.

Öte yandan iletişimin tespitinde görevli birimlerin yapılan yasal düzenlemeler çerçevesinde kendilerine tanınan yetkileri bilerek hareket etmeleri, bu konuda yetkili hâkimlerin özel hayatın gizliliği nazariyesinden karar vermeleri de önemlidir.

Günümüzde teknolojik gelişmeler ile birlikte suç ve suçlulukla mücadelede klasik yöntemlerin yetersiz olduğu, etkin bir yöntem olan önleme maksatlı dinlemelerin ise bugün olduğu gibi bundan sonrada devam edeceği gerçektir. Bu maksatla, özel hayatın korunması çerçevesinde, hukuksal düzenlemeler yönünden yetersiz olduğu değerlendirilen önleyici maksatlı iletişimin denetlenmesi tedbirinin, yasal mevzuat bakımından yeniden değerlendirilmesi, güvenlik ve istihbarat birimlerinin daha sıhhatli çalışabilmesi ile paralel doğrultudadır.

SONNOTLAR

¹ **AIHS Madde 8 - Özel Hayatın ve Aile Hayatının Korunması**

1. Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve haberleşmesine saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.

2. Bu hakkın kullanılmasına bir kamu otoritesinin müdahalesi, ancak ulusal güvenlik, kamu emniyeti, ülkenin ekonomik refahı, dirlik ve düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için, demokratik bir toplumda, zorunlu olan ölçüde ve yasayla öngörülmüş olmak koşuluyla söz konusu olabilir.

² İletişim istihbaratı; karşı tarafa ait alıcı ve vericiden oluşan iki nokta arasında uydu, mikrodalga, radyo, telsiz, cep telefonu ve araç telefonu gibi araçlarla gerçekleşen haberleşme işaretlerinin aranması, yakalanması, izlenmesi hatta şifrelerini çözülmesi şeklinde tanımlanabilir. Doğrudan

dinleme ile yapılabildiği gibi, karşı tarafın haberleşme devrelerine takılan özel cihazlarla da gerçekleşir (Sefer [web], 2010).

³ Sinyal istihbaratı; kişiler ve bilgisayarlar arasındaki her türlü elektronik haberleşmenin takip edilerek istihbarat toplanması ve şifreli mesajların kriptoloji yöntemiyle deşifre edilmesidir (Sefer [web], 2010).

⁴ **1412 sayılı CMUK Madde 91** - Maznuna gönderilen mektuplar vesair mersule ve telgrafların posta ve telgrafhanede zaptı caizdir.

Maznun tarafından veya ona hitaben gönderildiği bazı hallerden anlaşılabilir ve tahkikat noktası nazarından münderecatının ehemmiyeti haiz olduğu tayin edilen mektuplar vesair mersule ve telgrafların dahi bu yerlerde zaptı caizdir.

⁵ **CMK Madde 250 - (1)** Türk Ceza Kanununda yer alan;

- a. Örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen uyuşturucu veya uyarıcı Madde imal ve ticareti suçu,
- b. Haksız ekonomik çıkar sağlamak amacıyla kurulmuş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde cebir ve tehdit uygulanarak işlenen suçlar,
- c. İkinci Kitap Dördüncü Kısımın Dört, Beş, Altı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar (305, 318, 319, 323, 324, 325 ve 332 nci Maddeler hariç),

⁶ MİT'in kod isimle dinleme kararı aldığına dair haber (<http://www.baroturk.com/kod-isimle-dinleme-izni-alinamaz-280h.htm>).

⁷ **Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği 4'üncü maddede, "Gecikmesinde sakınca bulunan hâl"**:

b) Önleme aramaları bakımından; derhâl işlem yapılmadığı takdirde, millî güvenlik ve kamu düzeninin, genel sağlık ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve hürriyetlerinin korunmasının tehlikeye girmesi veya zarar görmesi, suç işlenmesinin önlenememesi, taşınması veya bulundurulması yasak olan her türlü silâh, patlayıcı madde veya eşyanın tespit edilememesi ihtimâlinin ortaya çıkması ve gerektiğinde hâkimden karar almak için vakit bulunmaması hâlini, ifade etmektedir.

⁸ Ankara 4. Ağır Ceza Mahkemesi, HSYK tarafından önleme dinlemesi ve iletişimin tespiti taleplerini değerlendirmekle görevlendirilmiştir.

HSYK 1. Dairesi, bir süre önce yürürlüğe giren Terörle Mücadele Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun uyarınca önleme dinlemesi ve iletişimin tespiti taleplerini değerlendirme ve karara bağlama görevini Ankara 4. Ağır Ceza Mahkemesine vermiştir.

Bu yöndeki taleplerin kabulü için mahkeme heyetinin oy birliğiyle karar alması gerekecek. Öte yandan HSYK'nın verdiği görev nedeniyle Ankara Adli Yargı İlk Derece Mahkemesi Adalet Komisyonu Başkanlığı, Ankara 4. Ağır Ceza Mahkemesine diğer mahkemelere göre dörtte bir oranında daha az iş verilmesinin uygun olacağını kararlaştırdı (<http://www.aa.com.tr/tr/turkiye/303760--onleme-dinlemelerine-ankara-4-agir-ceza-karar-verecek>, Erişim 08.05.2014).

⁹ İzmir'de, adliyedeki rüşvet çarkını ortaya çıkaran "Yengeç" operasyonunda tutuklanan Özel Yetkili 10. Ağır Ceza Mahkemesi Başkanı Asım Korkut ile 5 gün tutuklu kalan Özel Yetkili 8. Ağır Ceza Mahkemesi'nin eski vekil başkanı Erdem Yandımata'nın, 10 ay süren teknik takip sırasında, uzun dinleme listesini onaylarken, farkına varmadan kendi numaralarının dinlenmesine de izin verdikleri ortaya çıktı. Üstelik, teknik takip izinleri yenilenmesi gerektiğinden, hakimlerin aynı izni bir kez değil tam 10 kez verdikleri belirlendi (<http://arsiv.sabah.com.tr/2008/12/16/haber,1BC4980DA2E8415CBE1849A9D4B3ECEC.html>, Erişim 01.03.2014).

¹⁰ **Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Tespiti, Dinlenmesi, Sinyal Bilgilerinin Değerlendirilmesi Ve Kayda Alınmasına Dair Usul Ve Esaslar İle Telekomünikasyon İletişim Başkanlığının Kuruluş, Görev Ve Yetkileri Hakkında Yönetmelik**

MADDE 11- Hâkim kararları ile yazılı emirler hakkındaki gelişmeler ilgili kurum tarafından derhal Başkanlığa bildirilir.

Uygulanan tedbirin sona ermesi, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde verilen yazılı emir hakkında hâkim tarafından aksine karar verilmesi ya da yazılı emir hakkında yirmi dört saat içinde hâkim onayının alınamaması hallerinde, kararın veya yazılı emrin uygulanmasına Başkanlık tarafından derhâl son verilir

(http://www.tib.gov.tr/tr-menu-78-25989_sayili_resmi_gazetede_yayimlanan_yonetmelik.html).

¹¹ (Ek fıkra: 03/07/2005-5397 S.K./1.mad) Bu madde hükümlerine göre yürütülen faaliyetler çerçevesinde elde edilen kayıtlar, birinci fıkrada belirtilen amaçlar dışında kullanılamaz. Elde edilen bilgi ve kayıtların saklanması ve korunmasında gizlilik ilkesi geçerlidir. Bu fıkra hükümlerine aykırı hareket edenler hakkında, görev sırasında veya görevden dolayı işlenmiş olsa bile Cumhuriyet savcılarınca doğrudan soruşturma yapılır.

¹² T.C. Yargıtay Ceza Genel Kurulu E. 2011/9-93 K. 2011/95 T. 17.5.2011

¹³ 'Böcek' Meclis'i birleştirdi!

Başbakan Erdoğan'ın "Ofisimde böcek bulundu, ben de dinlendim" açıklamasının ardından yasadışı dinlemeler Meclis'in gündemine geliyor (Mynet, [web], 2013).

¹⁴ TBMM Genel Kurulunda 4 siyasi parti grubu tarafından verilen "Haberleşme Özgürlüğü ve Özel Hayatın Gizliliğine Yönelik İhlallerin Tespiti ve Önlenmesine İlişkin Tedbirlerin Alınması"na ilişkin önergeler birleştirilerek 22 Ocak'taki Birleşimde görüldü. Göreve 12 Subat'ta başlayan ve çalışma süresi 3 ay olan komisyonun... (TBMM [web], 2013).

KAYNAKÇA

- Akyürek, G. (2011). **Özel Hayatın Gizliliğini İhlal Suçu**, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Beren, F. (2010). **İç Güvenlik İstihbaratında Saydamlık - Etkililik İlişkisi**, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara: Polis Akademisi.
- Birtek, F. (2010). İstihbarat Amacıyla İletişim Özgürlüklerine Müdahale Edilmesi ve Müdahaleden Elde Edilen Materyallerin Delil Olarak Kabul Edilebilirliği, www.turkhukusitesi.com (Erişim Tarihi:15.04.2013).
- Geleri, A. (2010). Türkiye' de İletişimin Denetlenmesi, Ankara, Stratejik Düşünce Enstitüsü, SDE Analiz Dergisi, www.sucveceza.org/.../Turkiyede%20Iletisimin%20Denetlenmesi.pdf (Erişim Tarihi:04.01.2013).
- Girgin, K. (2003). **Uluslararası İlişkiler Modern İstihbarat ve Türkiye**, İstanbul: Okumuş Adam Yayınları.
- Gözler, K. (2011). **Anayasa Hukukuna Giriş**, (Onyedinci Baskı), Bursa: Ekin Yayınevi.
- Günday, M. (2011). **İdare Hukuku**, (Onuncu Baskı), Ankara: İmaj Yayınevi.
- Gürakar, Z. Ö. (2004). **Ses ve Görüntü Kayıtlarının Delil Değeri**, Çetin Özek Armağanı, İstanbul.
- Meran, N. (2009). **Adli ve Önleme Amaçlı İletişimin Denetlenmesi**, Ankara: Adalet Yayınevi.
- Sefer, İ. (2010). İstihbaratta Teknolojik Devrim: Elektronik İstihbarat, <http://politikadergisi.com/makale/istihbaratta-teknolojik-devrim-elektronik-istihbarat>, (Erişim Tarihi: 10.09.2013).
- Selçuk, E. (2004). "İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi Hukuku ve Özel Hayatın Gizliliği, Telefonların Dinlenmesi, Prado Bugallo-İspanya Davası", *Hukuk ve Adalet Dergisi*, 1(3), Temmuz- Eylül 2004.

Sezer, Y., İpek, A. İ., Parlak, E. (2012). **Adli ve Önleme Amaçlı İletişimin Denetlenmesi**, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Shue, H. (1996). "Temel Hakların Evrenselliği", İnsan Haklarının Felsefi Temelleri Uluslararası Semineri, Yay. Haz. İoanna Kuçuradi, 2. Baskı, Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.

Şen, E. (2013). **Tüm Yönleri İle Telefon ve Ortam Dinleme**, İstanbul: Yargın Hukuk Yayınları.

Taşkın, M. (2011). **Adli ve İstihbari Amaçlı İletişimin Değerlendirilmesi**, 3.Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yanardağ, V. (2013) <http://www.aksam.com.tr/guncel/ileri-demokrasiden-ileri-istihbarat-cikar/haber-177410> (Erişim Tarihi: 22.06.2013).

Yenisey, F. (2012). **Kolluğun Suç Öncesi Faaliyetleri Çerçevesinde İstihbarat Ve Güvenlik Hukuku**, Konferans, Ankara: J.Okullar K.İği Matbaası.

Yılmaz, S. (2007). **21. Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat**, İstanbul: Milenyum Yayınları.

Yüksel, S. (2012). **Özel Yaşamın Bir Parçası Olarak Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Gizliliğine Önleyici Denetimle Müdahale**, İstanbul: Beta Yayınları.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi.

T.C. 1961 Anayasası.

T.C. 1982 Anayasası.

1412 Sayılı Ceza Muhakemeleri ve Usul Kanunu (mülga).

2559 Sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu.

2803 Sayılı Jandarma Teşkilat görev ve Yetkileri Kanunu.

2937 Sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri Ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu.

4422 Sayılı Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanunu (mülga).

5271 Sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu.

5320 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun Yürürlük Ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun.

5397 Sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun.

6352 Sayılı Yargı Hizmetlerinin Etkinleştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Ve Basın Yayın Yoluyla İşlenen Suçlara İlişkin Dava Ve Cezaların Ertelenmesi Hakkında Kanun.

6526 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu

10.11.2005 Tarihli ve 25989 sayılı Resmi Gazetede Yayımlanan Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Tespiti, Dinlenmesi, Sinyal Bilgilerinin Değerlendirilmesi ve Kaydı Alınmasına İle Telekomünikasyon İletişim Başkanlığının Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Yönetmelik (Başbakanlık Yönetmeliği) (www.tib.gov.tr) (Erişim Tarihi: 23.06.2013).

Anayasa Mahkemesi, 29.01.2009 tarih ve E. 2005/85, K. 2009/15 Sayılı Kararı, Elektrik Mühendisleri Odası, İletişim Özgürlüğüne Müdahale Raporu, Elektronik Gözaltı Dünyası, 2009, (http://www.emo.org.tr/ekler/6dcc0fceeee647c_ek.pdf), (Erişim 23.06.2013).

Böcek (2013). <http://haber.mynet.com/bocek-meclisi-birlestirdi-673403-politika> (Erişim Tarihi: 23.06.2013).

<http://www.ntvmsnbc.com/id/25416080/> (Erişim Tarihi: 22.06.2013).

Meclis Yasadışı Dinlemeleri Araştırma Komisyonu.(2013). http://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MECLIS%20BULTENI/2469_2013_0000_0185_0000/0005.pdf (Erişim Tarihi: 22.06.2013).

TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİNİN KAMU DİPLOMASİSİ FAALİYETLERİ

Hatice DOĞAN*

ÖZ

Bu çalışma, geleneksel olarak Türkiye'nin sert gücünün en önemli unsurlarından biri olan Türk Silahlı Kuvvetlerini, Türk kamu diplomasisinin aktörlerinden biri olarak ele almaktadır. Bu doğrultuda TSK'nın barışı koruma harekâtlarına katılımı ve bu harekâtlar çerçevesinde yürüttüğü Sivil-Asker İşbirliği faaliyetleri ile ikili askerî eğitim işbirliği ve askerî yardım faaliyetleri kamu diplomasisi faaliyetleri olarak değerlendirilmektedir. Makalenin birinci kısmında askerî gücün, yumuşak gücün uygulama alanında -kamu diplomasisi-kullanımının tartışılmasının ardından söz konusu faaliyetlerin yabancı ülkelerdeki Türkiye algısına ve dolayısıyla Türk kamu diplomasisine katkısı incelenmektedir.

Barışı koruma harekâtlarına katılımın Türk dış politikasının "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" ilkesini desteklediği ve Türkiye'nin küresel barışa destek olarak görülmesini sağladığı, Sivil-Asker İşbirliği faaliyetlerinin Türkiye'nin ve Türk kültürünün yurtdışında tanıtılmasına katkı sağlarken, savaş ve çatışmalarla mağdur olan insanlara Türk ordusu eliyle yardım edilmesinin güçlü Türkiye imajını beslediği, askerî eğitim işbirliği faaliyetlerinin ise ekonomik ve siyasi ilişkilerin geliştirilmesine zemin hazırlaması ve diğer ülkelerin de bu faaliyetleri örnek almasıyla Türkiye ile işbirliği ve iyi ilişkileri özendirilmesi açısından aktif Türk dış politikasını desteklediği öne sürülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kamu Diplomasisi, Türk Silahlı Kuvvetleri, Askerî Güç, Barışı Koruma, Sivil-Asker İşbirliği.

PUBLIC DIPLOMACY ACTIVITIES OF TURKISH ARMED FORCES

ABSTRACT

This study takes one of the most important elements of Turkey's hard power, Turkish Armed Forces as an actor of Turkish public diplomacy. Within this context, Turkish Armed Forces' participation to peace keeping operations and Civilian-Military Cooperation activities within those operations as well as bilateral military education cooperation activities and military aid are evaluated as public diplomacy activities. Following the discussion on the use of military power in the operation field of soft power - public diplomacy - in the first section of the article, the contribution of the mentioned activities to the perception of Turkey in foreign countries and Turkish public diplomacy relatedly is examined.

It is argued that the participation to peace keeping operations supports the principle of "Peace at Home, Peace in the World" of Turkish foreign policy and provides Turkey seen as a global public good servant,

* Doktora Öğrencisi, Gazi Üniversitesi, hatice.dogan20@gmail.com

Civilian-Military Cooperation activities feeds the strong Turkey image by helping the people suffering from war and conflicts besides contributing to the presentation of Turkey and Turkish culture abroad, military education cooperation activities support active Turkish foreign policy for it paves the way for improving economic and political relations and promoting good relations and cooperation with Turkey as other countries see those activities as a model.

Key Words: Public Diplomacy, Turkish Armed Forces, Military Power, Peace Keeping, Civilian-Military Cooperation.

GİRİŞ

Soğuk Savaş sonrası dünya siyaseti iki kutupluluğun zincirlerinden kurtulurken dünyanın yeni dinamikleri risklerle birlikte fırsatları da beraberinde getirmiş, küreselleşmenin hız kazanmasıyla uluslararası ilişkiler de devletler arası olmaktan öteye geçerek artan oranda toplumlar ve ekonomiler arası ilişkilere önem verir hale gelmiştir. Soğuk Savaş sonrası gelişmelerle şekillenen yeni dinamikler temelinde Türk dış politikasında da gözle görünür bir değişim yaşanmıştır. Türkiye bu dinamiklerin yarattığı fırsatları değerlendirerek merkez ülke olma vizyonuyla bölgesinde ve daha geniş çevresinde aktif bir rol üstlenmeye çalışmaktadır. Merkez ülke vizyonunun başarısı ve Türkiye'nin etkisinin artmasında, geniş çevresinde ve dünyada algılanışı kilit öneme sahiptir. "Çağın ruhu"na uygun olarak, değişen dış politika anlayışıyla paralel şekilde artan kamu diplomasisi faaliyetleri, dünyadaki "Türkiye algısı"nın, merkez ülke tahayyülünü destekleyecek şekilde değişmesine ve güçlenmesine katkı sağlamaktadır.

Kamu diplomasisi faaliyetleri, başta Dışişleri Bakanlığı, Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü ile Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı Başkanlığı olmak üzere resmî kurumlar, özerk kuruluşlar, sivil toplum kuruluşları, medya vb. birçok aktör tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu aktörler kendi görev veya ilgi alanlarında diğer ülkelerde gerçekleştirdikleri çeşitli nitelikteki faaliyetlerle Türkiye'nin tanıtımına ve dış politikanın hedeflerine ulaşmasında etkili olacak Türkiye algısının yaratılmasına farklı oranlarda katkı sağlamaktadır. Bu çalışmanın amacı da Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK)'nin buna katkı sağlayan kamu diplomasisi aktörlerinden biri olup olmadığının değerlendirilmesidir. Bu doğrultuda, öncelikle askerî gücün kamu diplomasisinde kullanımı tartışılacak, ardından TSK'nın gerek barışı koruma harekâtlarına katılarak dünya barışının korunmasına ve görev aldığı ülkelerde sivil halka yardım edilmesine, gerekse askerî eğitim işbirliği ve yardımlarla diğer ülkelerin güvenlik güçlerinin kapasitelerinin artırılması ile Türk dili ve kültürünün yayılmasına katkı sağlamaya yönelik faaliyetleri bu çerçevede değerlendirilecektir.

1. KAMU DİPLOMASİSİ VE YUMUŞAK GÜÇ UNSURU OLARAK ASKERİ GÜÇ

Kamu diplomasisi, kısaca bir ülkenin dış politika hedeflerini desteklemek üzere diğer ülkelerin “kamu”larını kendi dış politika hedefleri doğrultusunda etkileme ve yönlendirme faaliyetleri olarak tanımlanabilir. ABD’de çok daha uzun bir geçmişe sahip olan kamu diplomasisi kavramı, ABD dışı uluslararası ilişkiler literatüründe yakın zamanlarda ilgi uyandırmaya başlamış ve aslında kavramın doğuşundan önce de yapılan çeşitli faaliyetler kamu diplomasisi bağlamında analiz konusu olarak ele alınmaya başlamıştır.

Bir ülkenin imaj yönetimiyle yakından bağlantılı olan kamu diplomasisi, aslında ülkelerin şirketler gibi uluslararası alanda reklam ve halkla ilişkiler faaliyetleri yürütmesi, dolayısıyla ülkelerin şirketleştirilmesi olarak görülebilir. Bu doğrultuda diğer ülkelerin vatandaşları bir ülkenin değerlerini pazarlamaya çalıştığı hedef kitleler haline gelir. Kamu diplomasisi faaliyetlerinin ve yaratılmak istenen imajın başarısı her şeyden önce söz konusu değerlerin niteliği/kalitesine bağlıdır. Bu değerler Joseph Nye’in deyimiyle bir ülkenin “yumuşak gücü”dür ve kamu diplomasisi genel olarak yumuşak güçle doğrudan bağlantılı olarak algılanmaktadır. Yumuşak güç, “bir ülkenin dünya siyasetinde istediği sonuçlara, onun değerlerine hayran olan, onu örnek alan, refah seviyesine ve fırsatlarına özenen ülkelerin kendisini izlemesiyle ulaşmasıdır.” (Aktaran: Akçadağ 2012)

Bu tanımlama çerçevesinde kamu diplomasisi, istediklerini askerî güç veya ekonomik yaptırım/ödül yoluyla elde etme becerisini ifade eden sert güçle tamamen aksi uçlarda duran kavramlar olarak görünmektedir ve aslında kamu diplomasisi tam da sert gücün antidotu olarak geliştirilmiş bir kavramdır. “Zihinlerin ve gönüllerin fethi”ni amaçlayan kamu diplomasisinde askerî güce hiç yer yokmuş gibi görünmektedir. Ancak 11 Eylül sonrasında Ebu Gureyb’te yaşananlar, Amerikan gücü ve imajının yalnız yumuşak güç unsurları tarafından savunulması ve yayılmasının yeterli olmadığını göstermiştir. Çünkü çeşitli burslar yoluyla ABD’yi tanıyanlardan çok daha fazla insan, ülkelerindeki ABD askerî vasıtasıyla Amerikan “değerleriyle” tanışmaktadır. Bu durum bir yandan yumuşak güç ve sert gücün dengeli bir şekilde kullanılmasına yönelik “akıllı güç” kavramının şekillenmesinde etkili olurken, diğer taraftan ABD gibi dünyaya yayılmış bir askerî gücün ülkenin imajına olan etkisi de gündeme gelmektedir. Irak’a girme nedeni her ne olursa olsun ABD askerinin buradaki faaliyet ve davranışları Irak halkına ABD hakkında birinci elden bir deneyim sağlamakta ve oluşacak olumsuz imajın öğrenci değişimi, basın-yayın vb. kamu diplomasisi faaliyetleriyle düzeltilmesi mümkün olamamaktadır.

Bu noktadan hareketle, sert güç unsuru olan askerî kuvvetlerin özellikle yurtdışındaki faaliyetlerinin kamu diplomasisi faaliyetleri olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği sorusu karşımıza çıkmaktadır. Yukarıdaki örnekten de anlaşılabilir gibi, askerî kuvvetlerin faaliyetleri ülkenin imajını olumsuz yönde etkileyebiliyorsa olumlu yönde de etkileyebileceği kabul edilmelidir. Ancak bunun kamu diplomasisi sayılıp sayılmayacağı bir hayli tartışmalıdır. Bir ülkedeki askerî varlığınız işgalci olarak nitelendirildiği süreçte faaliyetlerinizin de kamu diplomasisi olarak nitelendirilmesi mümkün görünmemektedir. Ancak o ülkeye mevcut etnik, siyasi vb. çatışmaya son verip insanların hayatlarını kurtarmak, yani kendilerini koruyamayacak insanları korumak veya onlara kendilerini korumayı öğretmek gibi “asil” bir nedenle giderseniz, bu insanlık adına üstlenilen bir görev olarak hem o ülkede hem de diğer ülkelerdeki imajınıza katkı sağlayan bir kamu diplomasisi faaliyeti sayılabilir. Askerî gücün bu tür bir “yumuşak” kullanımı Kounalakis ve Simonyi’nin deyimleriyle “sert-yumuşak güç” olarak nitelenebilir. (2011)

Kounalakis ve Simonyi’ye göre kamu diplomasisi yumuşak gücün kendisi değil aracıdır ve onu yumuşak güce eşitlemek yumuşak gücün karmaşıklığını reddetmek anlamına gelir. (2011:36) Sert ve yumuşak güç, dış politikanın “yin ve yang”i gibidir, birbirlerini tamamlar ve güçlendirirler. Gücün dış politikaya yansımaları ise bir yanda bizzat araçların ve bunların kullanımının sertliği ve yumuşaklığı, diğer yanda faaliyetlerin devletin kontrolünde olup olmadığına dayanan ikili bir ayırım çerçevesinde değerlendirilecek bir yelpaze olarak görülmelidir. Araçların ve kullanımının sertliği/yumuşaklığı bağlamında bu yelpazenin bir ucunda gücün sert unsurlarının sert kullanımını ifade eden “sert-sert güç (hard-hard power)” dururken, diğer yanında gücün yumuşak unsurlarının yumuşak kullanımını ifade eden “yumuşak-yumuşak güç (soft-soft power)” durmaktadır. Yelpazenin sert-sert ucundan yumuşak ucuna doğru gidildiğinde askerî gücün barışı koruma veya insani müdahale gibi “yumuşak” amaçlar için kullanılmasıyla “sert-yumuşak güç” ve “yumuşak-sert güç”le karşılaşılır. (Kounalakis ve Simonyi, 2011:13) Yelpazenin ortalarında örtüşen bu iki kavram, belirli bir stratejik, siyasi, toplumsal veya ekonomik çevreyi etkilemeye yönelik askerî, yani zor kullanmaya dayanmayan çabaların toplamı olarak belirtilebilir. (Kounalakis ve Simonyi, 2011:22)

Askerî Gücün Kamu Diplomasisinde Kullanımı İçin Bir Örnek: Kanada

Sert-yumuşak güç kullanımı olarak barışı koruma ve insani müdahale çalışmalarına katılım, Kanada için bir kamu diplomasisi faaliyeti olarak nitelendirilmektedir. Kanada'nın dünya barış ve güvenliğine bu çalışmalara katılım yoluyla verdiği destek, dış politikada tüm alanları kaplamak yerine sınırlı kaynakları en iyi sonucu alabilecek şekilde belirli alanlarda yoğunlaştırarak bu alanlarda uzmanlaşmak şeklinde tanımlanabilecek "*Niche diplomacy*" olarak gösterilmektedir. (Henrikson, 2005: 67;83) Alan Henrikson'a göre uluslararası iyilik – bir başka deyişle küresel kamu çıkarı – için çalışmak, ulusal çıkarın ötesine genişleyen evrenselleştirilebilir bir değerdir; iyi işler yapmak, iyi işleri desteklemek, iyi kelimeler kullanmak ve iyi imajlar üretmek ülkenin prestijini ve diğerlerinin saygısını kazandırabilir. Böylece o ülke iyiliğiyle bilinir, saygı duyulur, ödüllendirilir ve bu kendi içinde bir *niche* haline gelir.

Niche diplomacy için belirgin bir avantaja sahip olmak gerekmektedir. Ancak bu avantajın tanrı vergisi olması gerekmez, inşa da edilebilir. (Henrikson, 2005:75) Orta büyüklükte bir orduya sahip NATO üyesi Kanada'nın seçtiği *niche*, barışı koruma çalışmalarına katılımdır. Dünyanın en büyük orduları sıralamasında ilk yirmide yer almamasına¹ rağmen eğitim, teçhizat ve gelişmişlik açısından son derece iyi olan Kanada ordusu, hâlen BM, NATO, AB veya çok uluslu güç tarafından icra edilmekte olan 17 barışı koruma harekâtına yaklaşık 1.200 personel ile katkı sağlamaktadır. (<http://www.operationspaix.net/34-etat-canada.html>)

Buna karşılık Avrupa'nın en büyük ordusu olan ve dünyada ilk on ordu içinde yer alan TSK, yalnız Afganistan'daki NATO harekâtına 1.600'den fazla personel, Türkiye'nin katıldığı yedi harekâta ise yaklaşık 2.500 personel ile katkı sağlamaktadır. Buna 16 misyonda görev yapan 247 Emniyet Genel Müdürlüğü personeli² ilave edildiğinde, Türkiye'nin dünya barışının korunmasına sağladığı katkının Kanada'nın 2,25 katı olduğu görülmektedir. Dolayısıyla Türkiye'nin barışı koruma harekâtlarına katılım yoluyla dünya barışına sağladığı katkı, Kanada'nın katkısından daha fazla "pazarlama" avantajına sahip görünmektedir.

2. “YURTTA SULH CİHANDA SULH” İÇİN TSK: BARIŞI KORUMA HAREKÂTLARINA KATILIM

Barışı koruma (peacekeeping)³ kavramı, dünyanın herhangi bir yerindeki çatışmanın diğer ülkeleri de olumsuz etkileyeceği ve küresel güvenliği tehdit edeceği fikrinden hareketle, “çatışma ve bunalımları yumuşatmak, büyümelerini önlemek ve uyuşmazlıkların barışçı yollarla çözümüne yardımcı olmak için başvurulan bir araç” olarak BM tarafından geliştirilmiştir. (Güngör, 2008:9) Barışı koruma harekâtları ise, bu amaçlar doğrultusunda çatışma bölgelerinde askerî unsurlar veya kolluk unsurlarının görevlendirilmesini ifade etmektedir. Barışı koruma harekâtı çok kapsamlı bir müdahale biçimidir; sanılanın aksine sıcak bir çatışma bölgesine gidip çatışmayı durdurmak barış gücünün öncelikli amacı değildir. Barışı koruma harekâtları daha çok sıcak çatışmanın durmasından sonra BM kararıyla devreye girer. Zorlayıcı tedbirler, koruma, gözlemlenme, silah denetimi, bariyer ve uçuşa kapalı bölgeler oluşturmak, önleyici konuşlandırma, ulus inşası vb. misyonların tümü barışı koruma görevleri arasında yer almaktadır. (Yaman, 2007:24)

Meşruiyetini BM Antlaşmasından alan⁴ ve literatürde genel kullanımıyla askerî müdahale veya insani müdahale aracı olan barışı koruma harekâtları, iç işlerine karışmama ilkesine aykırı ve büyük güçlerin veya ilgili devletlerin ulusal çıkarlarının korunmasına, sömürünün meşrulaştırılmasına yönelik bir araç olarak görülmesi nedeniyle eleştirilmektedir. Doğal kaynak zengini bazı ülkelere iç çatışma, baskıcı yönetim veya kitle imha silahları gibi nedenlerle müdahale edilirken, ekonomik veya siyasi anlamda ciddi bir öneme sahip olmayan ya da büyük güçlerle iyi ilişkilere sahip olan başka bazı ülkelerde benzer durumlara müdahale edilmemesi insani müdahale kavramının güvenilirliğini ve müdahalelerin meşruiyetini zedelemektedir. Öte yandan örneğin Irak'ta uluslararası müdahale sonrasında daha fazla insanın hayatını kaybettiği dikkate alındığında, insanların hayatını koruyup özgürleştirmek için gerçekleştirildiği öne sürülen müdahale anlamsız hâle gelmektedir. Barışın silah zoruyla sağlanması da insani müdahalenin bir başka ironisidir ve tüm bunlar insani müdahale kavramının araçsallığına ilişkin eleştirilerde haklılık payı olduğunu göstermektedir.

Bununla birlikte, özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde ülkesel ve bölgesel kriz ve çatışmalar, terörizm ve kitle imha silahlarının yayılması gibi risk ve tehditler ile daha önemlisi insan haklarının küresel bir değer olarak öneminin her gün arttığı göz önünde bulundurulduğunda, hem bölgesel ya da küresel güvenlik ve istikrarı tehdit edecek, hem de sivillerin maruz kaldığı koşullar nedeniyle insanlık vicdanında onarılmaz yaralar açacak çatışma ve krizlere müdahale edilmemesi sorumluluktan kaçmak anlamına gelecektir. Bu açıdan bakıldığında ülkelerin çatışmaları durdurmak, barışı korumak ve insani yardımda bulunmak, yani küresel güvenliği korumak ve insanlığa karşı sorumluluğunu yerine getirmek üzere kendi kaynaklarını seferber etmesi küresel bir kamu hizmeti olarak görünmektedir.

Türk Dış Politikasının sloganı haline gelen “Yurtta sulh, cihanda sulh” ilkesi doğrultusunda Türkiye dünya barışının korunmasına kabiliyetleri doğrultusunda katkıda bulunmaktadır. BM'nin barışı koruma faaliyetleri genel olarak Soğuk Savaş sonrası dönemde yoğunlaşmaktadır. Barışı koruma olarak adlandırılmamakla birlikte Soğuk Savaş döneminde de askerî müdahaleler görülmüştür. Bunlardan ilki Kore Savaşı'na müdahaledir. Soğuk Savaş ortamında hür dünyanın savunulması adına Kore'ye asker gönderen Türkiye, hür dünyanın parçası olduğu ve Avrupa'nın SSCB'den korunmasında özverili ve kahraman Türk askerine ihtiyaç olduğu mesajını vererek NATO'ya üyelikle birlikte Türkiye'nin Batı'ya ait olduğunun tasdik edilmesini sağlamıştır. Kore'ye asker gönderilmesi elbette bir kamu diplomasisi faaliyeti olmaktan çok, Türkiye'nin yakından maruz kaldığı SSCB tehdidine karşı Batı güvencesi sağlayacak NATO üyeliğinin bir nevi faturası olarak değerlendirilebilir. Öte yandan bu deneyim, Türk askerinin dış politika hedefleri doğrultusunda, doğrudan güç uygulama dışında kullanılmasına da bir örnek teşkil etmektedir.

Barışı koruma harekâtları yalnız BM tarafından değil diğer uluslararası örgütler veya bir ülke liderliğinde oluşturulan *ad hoc* çok uluslu kuvvetler tarafından da gerçekleştirilebilmektedir. Ancak bunların tamamında BM Güvenlik Konseyinin veya istisnai durumlarda Genel Kurulun yetki kararı çerçevesinde hareket edilmektedir. Yani AB veya NATO tarafından da icra edilse BM kararına dayanması, müdahalenin uluslararası hukuk açısından meşruiyetinin temelini oluşturmaktadır. Dolayısıyla Türkiye'nin katıldığı tüm barışı koruma harekâtları uluslararası hukuki meşruiyeti haizdir. Elbette uluslararası hukuk açısından meşru görünen her müdahalenin siyasi ve toplumsal açıdan da meşru olduğunu söylemek mümkün değildir.

Barışı koruma harekâtları arasında nitelik açısından askerî harekâtlar ve sivil misyonlar olmak üzere ikili bir ayırım yapılması mümkündür. Çatışmaları durdurmak veya önlemek amacıyla oluşturulan askerî harekâtlarda doğal olarak ordular/askerî unsurlar kullanılırken, barışı korumak ve çatışma sonrası özellikle devlet inşasına yardım ederek söz konusu bölgede uzun süreli istikrarı sağlamak amacıyla oluşturulan sivil misyonlarda kolluk kuvvetleri (polis ve jandarma) veya sivil personel kullanılabilir. Türkiye'nin katıldığı askerî harekâtlarda TSK unsurları görevlendirilirken, sivil misyonlarda Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı görev yapmaktadır.

Türkiye'nin hâlen katıldığı 17 barışı koruma harekâtından yedisine TSK unsurlarıyla katkı sağlanmaktadır. Afganistan, Bosna-Hersek, Kosova, Somali, Sudan ve Lübnan'da BM, NATO, AB ve Afrika Birliği tarafından veya oluşturulan çok uluslu kuvvetler vasıtasıyla icra edilen barışı koruma harekâtlarından, örneğin Bosna-Hersek'te icra edilen EUFOR ALTHEA harekâtında Türkiye katkı sağlayan ülkeler arasında Avusturya'dan sonra ikinci sıradadır. (Silahlı Kuvvetler Dergisi, 2012:66) Afganistan'da icra edilen NATO Uluslararası Güvenlik Yardım Kuvveti (International Security Assistance Force – ISAF) harekâtında Türkiye sekizinci katkıyı sağlarken Kabil Bölge Komutanlığının liderliğini sürdürmektedir. (<http://www.tsk.tr>) Buna karşılık, Somali ve Sudan gibi ülkelerde icra edilen barışı koruma harekâtlarına çok daha az oranda katkı sağlanmaktadır. Bu durumda bölgeye verilen önemden ziyade, icra edilen harekâtın daha sivil nitelikte olması ile bölgenin olumsuz iklim ve sağlık koşulları etkili olmaktadır.

Türkiye'nin Afganistan dışında yüksek miktarda katkı sağladığı harekâtların Bosna-Hersek ve Kosova gibi Türkiye'nin tarihî ve kültürel bağlarının bulunduğu bir coğrafyada icra edilmesi, ilk bakışta akla Türkiye'nin ulusal çıkarlarla birlikte duygusal bağları nedeniyle barışı koruma harekâtlarına katkı sağladığını ve bölgedeki Müslüman ve Türk halkların korunması amacını taşıdığı izlenimini vermektedir. Bölgenin Türkiye açısından ayrı bir önemi olduğu ve etnik çatışmaların taraflarından birinin Türkler ve Müslümanlar olduğu kabul edilmekle birlikte, barışı koruma harekâtlarında görev yapan personelin etnik ayırım yapmaksızın tüm bölge halkına yardım etmek ve barışı korumak için çaba gösterdiği de gerçektir. Öte yandan, insani yardım dâhil hiçbir kamu diplomasisi faaliyetinde ulusal çıkarın gözetilmediğini söylemek mümkün değildir.

Türkiye'nin "küresel barış destekçisi" imajını beslediğinden barışı koruma harekâtlarına katılımı, başlı başına bir kamu diplomasisi faaliyeti olarak kabul edilmelidir. Zira TSK'nın bu harekâtlara katılımı Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) tarafından bir "kalkınma yardımı" olarak değerlendirilmekte, bu çerçevede örneğin 2011 Yılı Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu'nda Türkiye'nin, BM Barış Güçlerine ve BM barışı koruma faaliyetlerine önemli katkılarda bulunduğu belirtilerek barışı yapılandırma çalışmalarına 2010 yılında 78,6 milyon dolar, 2011 yılında ise 77,31 milyon dolar tutarında katkıda bulunduğu, kaynakların büyük bir kısmının Afganistan, Bosna-Hersek, Kosova ve Lübnan için ayrıldığı ifade edilmektedir. (Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu 2011) Buna ilave olarak, bu harekâtlarda görevlendirilen TSK personelinin TSK ve Türkiye'nin bilgi ve iradesi dâhilinde gerçekleştirdiği kamu diplomasisi faaliyetleri de bulunmaktadır. Bu faaliyetler, boyutu açısından daha önemsiz kalsa da içeriği açısından TİKA'nın gerçekleştirdiği faaliyetlerle çoğunlukla örtüşmektedir. Konumuzla ilgisi çerçevesinde TİKA'nın faaliyetlerinin kısa bir değerlendirmesini yapmak, konunun somutlaşmasını kolaylaştıracaktır.

3. TİKA'NIN FAALİYETLERİ⁵

Temelde Türkiye'nin yapacağı dış yardımların koordinasyonundan sorumlu olan TİKA, bugün yaklaşık 100 ülkede, okul yapım ve onarımından tarım üreticilerinin eğitimine, ücretsiz sağlık taramalarından kültür varlıklarının restorasyonuna, kadınlara mesleki eğitim verilmesinden temiz içme suyu sağlanmasına kadar birçok alanda faaliyet göstermektedir. Bu faaliyet alanları arasında ilgili ülkelerin ihtiyaç duyduğu ve ülkemizin mukayeseli üstünlüğünün ve deneyiminin bulunduğu her türlü konuda kapasite artırmaya yönelik uzman eğitimleri gerçekleştirilmesi, bu kapsamda danışman görevlendirilmesi vb. faaliyetler "teknik işbirliği" olarak değerlendirilmektedir.

Eğitim başlığı altında ilgili ülkelerde mevcut eğitim altyapısının iyileştirilmesine yönelik okul inşası, onarımı vb. faaliyetler, okulların ve öğrencilerin ihtiyaç duyduğu eğitim teknik donanımı (örn. bilgisayar laboratuvarları) ve materyallerinin (örn. kitap, kırtasiye) sağlanması, belirli konularda eğitimcilerin eğitimi veya doğrudan öğrencilerin eğitimi faaliyetleri gerçekleştirilmektedir.

Eğitim alanında gerçekleştirilen 3nemli projelerden biri T3rkoloji Projesidir. T3rk dili ve k3lt3r3n3n yaygınlaştırılmasını amaçlayan proje ile proje kapsamındaki 3lkelerde⁶ 3niversitelerle işbirliği yapılarak T3rkoloji, T3rk Dili ve Edebiyatı B3l3mleri ile T3rke Eğitim Merkezleri açılmakta, 3niversitelere T3rkiye'den akademisyenler g3nderilmekte, yerel akademisyenlere destek verilmekte ve açılan b3l3mlere malzeme-donanım desteği sağlanmaktadır.

Sağlık sekt3r3nde, ilgili 3lkelerde mevcut sağlık altyapısının iyileştirilmesine y3nelik hastane/klinik inşası, onarımı vb. faaliyetler, sağlık kurumlarının ihtiyaç duyduğu tıbbi donanım ve materyallerinin sağlanmasına y3nelik çalışmalar, sağlık personelinin eğitimi ve sağlık taramaları, cerrahi operasyonlar, aşı kampanyaları vb. faaliyetler gerçekleştirilmektedir. Ayrıca, kırsal alanda sağlıklı içme suyu teminine y3nelik kuyu açma çalışmaları ile içme suyuna sağlıklı erişimin ve su hijyeninin sağlanması adına su şebekelerinin iyileştirilmesi çalışmaları y3r3t3lmektedir.

3te yandan k3lt3rel işbirliği kapsamında, ilgili 3lkelerde yapılan sempozyum, festival, seminer, konferans, sergi vb. faaliyetler ile kitap basım/dağıtımları gibi faaliyetler de desteklenmekte, yurt dışındaki k3lt3r varlıklarımızın tespit edilmesi, hukuki stat3lerinin belirlenmesi ve restorasyonlarının yaptırılması faaliyetleri koordine edilmektedir.

Bir diğer faaliyet alanı, doğal afet ve iç savaş gibi durumlarda ilgili 3lkelere nakd3 yardım yanında gıda, giyim ve ihtiyaç malzemesi yardımları g3nderilmesini içeren acil yardımlardır. Bu kapsamda 2011 yılında Tunus, Mısır, Ukrayna, Venezuela, Kosova, Arnavutluk, Afganistan, Kenya, Pakistan ve Somali'ye yardım g3nderilmiştir. (T3rkiye Kalkınma Yardımları Raporu 2011: 48-51)

4. TSK'NIN KAMU DİPLOMASİSİ FAALİYETLERİ: SİVİL-ASKER İŞBİRLİĞİ

Barışı koruma harek3tları kapsamında başka 3lkelere g3nderilen g3venlik g3leri g3revlileri, g3revlerini resmi 3niformaları ile yapmalarından dolayı, bağlı oldukları 3lkeyi temsil nitelikleri daha fazla 3ne çıkmaktadır. Dolayısıyla davranışları ve çalışmaları g3nderen 3lkenin imajını olumlu veya olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle yurtdışında barışı koruma harek3tlarında

görevlendirilen personelin, bulunduğu ülkedeki kamuoyunun Türkiye'ye bakışını etkileyecek faaliyetler gerçekleştirmesi daha büyük öneme sahip olmaktadır. TSK bu bilinçle Bosna-Hersek, Kosova ve Afganistan'da "Sivil-Asker İşbirliği (SAİ)" faaliyetleri olarak adlandırdığı kamu diplomasisi faaliyetlerine önem vermektedir.

a. Bosna-Hersek'teki Faaliyetler

TSK'nın Bosna-Hersek'teki kamu diplomasisi faaliyetleri, AB tarafından kurulan EUFOR ALTHEA Harekâtı çerçevesinde görev yapan personel tarafından gerçekleştirilmektedir. EUFOR ALTHEA'da bulunan TSK unsurları (bir piyade bölüğü, bir jandarma bölüğü ve sekiz irtibat ve izleme timi olmak üzere toplam 292 personel) 2007 yılında oluşturulan Türk Temsil Heyeti Başkanlığı (TTHB) sorumluluğunda görev yapmaktadır. (Silahlı Kuvvetler Dergisi, 2012:60-61)

TTHB emrine, harekât ve taktik kontrolüne verilen birlikleri, EUFOR ALTHEA Harekâtının amaç ve gereklilikleri doğrultusunda sevk ve idare etmenin yanında, Türkiye adına SAİ faaliyetlerinin gerçekleştirilmesinden de sorumludur. Bu çerçevede gerçekleştirilen faaliyetler;

- Türkçe kursları düzenlenmesi ve başarılı öğrencilerin Türkiye'ye kültür gezisine gönderilmesi,
- Okullara veya hastanelere malzeme temin edilmesi veya bakım-onarım ve inşaat faaliyetlerine destek verilmesi,
- Özellikle Müslüman nüfusun bulunduğu bölgelerde Ramazan ayında ihtiyaç sahibi ailelere yardım paketleri dağıtılması,
- Bölgede düzenlenen satranç turnuvası veya iftar yemeği gibi sosyal etkinliklere katılım sağlanmasıdır, (Silahlı Kuvvetler Dergisi, 2012: 63-64).

Bu faaliyetler bölge halkıyla iletişimin artırılması ve Türkiye'nin desteğinin gösterilmesini ve sonuç olarak Türkiye'ye duyulan manevi yakınlığın artırılmasına yani zihinlerin ve gönüllerin fethedilmesine katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

TSK unsurlarının EUFOR kapsamında üstlendiği resmî görevler arasında Bosna-Hersek'teki toplam 21 İrtibat ve İzleme Timinin (İVİT) sekizinin faaliyetlerinin yürütülmesi ve Bosna-Hersek ordusunun eğitimi ve geliştirilmesine katkı sağlanması da bulunmaktadır. İVİT'lerin resmî görevleri genel olarak, sorumluluk bölgesinde bulunan resmî kurumlar, yerel birlik liderleri, sivil toplum örgütleri ve yerel halkla irtibata geçerek halkın nabzının tutulmasıdır. İVİT'lerde görevli personelin gerçekleştirdiği devriyeler sırasında halkla birebir görüşmeler yapılarak siyasi, ekonomik ve sosyal konularda halkın tutumu izlenmekte ve mevcut güven ortamının devamını tehdit eden olaylar veya olayların emareleri EUFOR Karargâhına iletilmektedir. (Silahlı Kuvvetler Dergisi, 2012: 66)

EUFOR ALTHEA harekâtı kapsamında alınan İVİT görevleri, Türkiye'nin de bölgedeki gelişmeleri yakından takip etmesini sağlamaktadır. Temelde bir istihbarat faaliyeti olmakla birlikte irtibat ve gözlem faaliyetleri, iletişimin bir parçası olarak bölgedeki halkı anlamaya yöneliktir. İVİT personeli görev aldıkları bölgelerin tamamında halkla her seviyede iletişim kurma ve davranışlarıyla Türkiye'nin halk arasındaki imajını olumlu yönde etkileyerek ortak tarihî hafızanın canlanmasına vesile olma olanağına sahiptir.

İVİT personeli aynı zamanda SAİ faaliyetleri kapsamında halkın ihtiyaçlarının ve uygulanabilecek projelerin tespit edilmesi ve bunların takip edilmesi görevlerini de yerine getirmektedir. TTH Başkanlığınca uygulanabilir bulunan projeler Genelkurmay Başkanlığına iletilmekte, Genelkurmay Başkanlığınca projelerin gerçekleştirilmesi olanakları değerlendirilerek uygun ve uygulanabilir olanlar için milli bütçeden karşılanması, TİKA'ya iletilmesi veya sivil toplum örgütlerinden destek sağlanması gibi çeşitli yollarla kaynak sağlanmaktadır. Bu kapsamda, Livno'da bulunan bir hastaneye endoskopi cihazı alınması ve çalışma odasının oluşturulması, Travnik'teki bir hastanede yeni doğan yoğun bakım ünitesi yapımı ve Trenica İlkokulunun tadilatı gibi projeler, İVİT personelinin halkın ihtiyaçlarını tespit etmeye yönelik çalışmaları sonucu hazırlanmıştır.⁷

Bosna-Hersek ordusuna verilen eğitimler ise askerî eğitimden çok, başta teknoloji olmak üzere muhabere ve birlikte çalışabilirlik gibi çeşitli alanlarda personelin yeteneklerinin artırılmasına yöneliktir. Bu açıdan TSK personeli Türk ordusunun ve Türkiye'nin gelişmişlik seviyesini yansıtan birer tanıtım aracı haline gelmekte ve saygınlık kazanmaktadır.

b. Kosova'daki Faaliyetler

NATO tarafından Kosova'da icra edilen Kosova Gücü (KFOR) harekâtında da benzer bir durum söz konusudur. TSK KFOR'a 377 personel ile katkı sağlamaktadır. Bu katkı bir motorlu piyade bölüğü, İVİT'ler ve destek unsurlarından oluşmaktadır. (Güler, 2012: 10)

Kosova bağımsızlığını 2008 yılında ilan etmiş olması dolayısıyla Bosna-Hersek'ten daha yeni ve etnik çatışma olasılığı daha yüksek ve sıcak bir ülkedir. KFOR etnik gruplar arasındaki olası çatışmaları önlemek üzere çatışma potansiyeli yüksek bölgelerde konuşlandırılmıştır. KFOR Karargâhı Priştine'de konuşlu iken TSK unsurlarının bağlı bulunduğu Kosova Türk Temsil Heyeti Başkanlığı (TTHB) Müslüman halkın yoğun olduğu Prizren'de bulunmakta, TSK unsurları ise Kosova genelinde görev yapmaktadır. Kosova TTHB de Bosna-Hersek'te olduğu gibi bölge halkına yönelik SAİ faaliyetleri icra etmektedir.

Bosna-Hersek'te olduğu gibi Kosova'da da İVİT'ler görev yapmaktadır ancak Kosova'da İVİT'lerin daha özel bir önemi bulunmaktadır. İVİT'ler, Kosova'nın bağımsızlığını ilan ettiği 17 Şubat 2008'e kadar her alanda aktif faaliyet yürüten KFOR'un Kosova vatandaşına en yakın unsurları olduğundan, vatandaşların her türlü probleminde birinci müracaat noktası olmuştur. Kosova'nın kendi kurumlarını kurarak düzenli bir devlete dönüşmesiyle beraber birçok görev ve sorumluluk Kosova makamlarına devredilmeye başlanmıştır. Ancak vatandaşların alışkanlıkları devam etmekte ve her türlü problemde Kosova'nın resmî makamlarından önce İVİT'lere müracaat edilmektedir.⁸ Bu durum şüphesiz beraberinde taleplerin karşılanamaması gibi bir riski de getirmektedir.

Kosova'da halk genelde Türkiye'yi kardeş ülke olarak görmektedir. Kosova'da görev yapan personelin tespit ettiği bir husus, TSK'nın aslında askerî güç kullanımı olan 1999 NATO hava harekâtında oynadığı rolün Türkiye'nin imajına olan katkısını göstermektedir. Bu husus, Arnavutların 1999 NATO müdahalesinde en etkin rolü Türk askerlerinin üstlendiğini, diğer ülke uçaklarının Sırp hedeflerini kasıtlı olarak vurmadığını ancak Türk jetlerinin Sırp hedeflerini büyük bir başarıyla imha ettiklerini ve kendilerini kurtardıklarını her fırsatta dile getirmeleridir.

c. Afganistan'daki Faaliyetler

BM Güvenlik Konseyinin 1386 sayılı kararına dayanarak, hâlen sıcak çatışmaların ve terörist saldırıların yoğun olarak görüldüğü Afganistan'da barışın sağlanması ve Taliban sonrası devletin inşasına yardım edilmesi amacıyla NATO şemsiyesi altında görevlendirilen Uluslararası Güvenlik ve Yardım Kuvveti (International Security Assistance Force-ISAF) toplam 50 ülkeden yaklaşık 130.000 personelin katılımıyla şu an dünyada icra edilen en geniş barışı koruma harekâtıdır. (ISAF Resmî Web Sitesi) Türkiye ISAF'a 1.650 personel ile katılırken TSK Kabil Bölge Komutanlığı'nın liderliğini sürdürmektedir.

TSK unsurları Afganistan'da Afgan güvenlik kuvvetlerine eğitim ve danışmanlıktan, ülke içinde güvenliğin veya ülkeye gönderilen yardımların güvenliğinin sağlanmasına kadar çeşitli görevleri icra etmektedir. Ancak bu görevler, Türkiye'nin millî kısıtlamaları gereği, sorumluluk sahası dışında ve mayın temizleme, terörle mücadele, uyuşturucuyla mücadele faaliyetlerini içermemektedir.(Güler, 2012:7)

ISAF kapsamında Türkiye, biri Vardak'ta diğeri Şibirgan/Cevizcan'da olmak üzere Afganistan'da iki adet Bölge İmar Ekibi (BİE) görevlendirmiştir. (Güler, 2012:7) BİE'ler, kendi sorumluluk bölgesinde güven ve istikrarı tesis etmek suretiyle, Afgan Hükümetinin otoritesini yaymak ve kalkınma için uygun ortamı oluşturmak amacıyla teşkil edilmiştir. Bu maksatla BİE'ler iskân tesislerinin emniyetini sağlamakta, SAİ faaliyetleri için bölgelerine ilişkin değerlendirme ve tavsiyelerde bulunmakta, insan istihbaratı ve bilgi destek faaliyetleri icra etmektedir. Vardak'ta oluşturulan Türk BİE bünyesinde Dışişleri Bakanlığı ve TİKA gibi sivil kurum temsilcileri ile Emniyet Genel Müdürlüğünden personel de bulunmaktadır.

BİE'ler Bosna-Hersek ve Kosova'da gerçekleştirilen SAİ faaliyetlerine benzer faaliyetler yürütmektedir. Afganistan'da TSK'nın sorumluluk bölgesinde klinik yapım ve onarımı, su kuyusu açılması, okul yapım ve tadilatı gibi projeler TİKA'nın da desteğiyle gerçekleştirilmektedir. Türkiye tarafından Afganistan'a; TİKA koordinatörlüğünde yürütülen projelerle 307 milyon ABD doları, Vardak BİE tarafından yürütülen projelerle 37 milyon ABD doları ve TSK tarafından yapılan yardımlarla 75 milyon ABD doları olmak üzere toplam 419 milyon ABD doları yardım yapılmıştır. Cevizcan BİE tarafından 24,8 milyon ABD doları

değerinde 54 faaliyet ve proje planlanmış, bunun 21'i tamamlanmıştır. (<http://www.tsk.tr>) BİE projelerinin finansmanı ISAF bütçesinden karşılanmaktadır. Türkiye ise ISAF'a 1,5 milyon avro kaynak sağlamaktadır. (<http://www.isaf.nato.int/troop-numbers-and-contributions/turkey/index.php>)

Ayrıca yine ISAF çerçevesinde Afganistan Millî Savunma ve İçişleri Bakanlıklarına, Afgan Ordusu, Hava Kuvvetleri ve Polisine, lojistik, sağlık ve altyapı sistemlerine, okullar ve akademilere eğitmen, öğretmen ve danışmanlık hizmeti vermek amacıyla kurulan NATO Eğitim Misyonuna (NATO Training Mission in Afghanistan – NTM-A), Afgan polisinin eğitimine katkı sağlamak üzere personel görevlendirilmektedir.

Bu faaliyetlere ilave olarak, bölgede görev yapan personel tarafından, Bölge Komutanlığı sorumluluk sahasında Türk personelin kullanımı için kurulmuş ve Türk doktorların görev yaptığı hastanede Afgan vatandaşlarına ücretsiz sağlık hizmeti sunulduğu, Türkiye'yi Müslüman sıfatıyla tanıyan Afgan halkının TSK personeline diğer ülkelerin askerlerinden farklı olarak çok sıcak davrandığı ve Afganistan'daki varlığından hoşnut olduğu dile getirilmektedir.

d. Diğer ülkelerdeki faaliyetler

Dünyanın bu yoğun çatışma alanlarındaki etkin varlığına ilave olarak Türkiye, Lübnan'da görev yapan BM Lübnan Geçici Kuvveti (UN Interim Force in Lebanon – UNIFIL)'ne istihkâm desteği sağlamak üzere bir istihkâm inşaat bölümü görevlendirmiş, bu kapsamda UNIFIL görev binası, atık su hattı, çevre yolu, elektrik ve muhabere hatlarının inşası gibi birçok proje gerçekleştirilmiştir.⁹ Ayrıca Deniz Kuvvetleri tarafından sağlanan fırkateyn ile UNIFIL'e lojistik destek de sağlanmaktadır. (<http://www.tsk.tr>)

Lojistik destek sağlanan bir diğer barışı koruma harekâtı BM-Afrika Birliği Darfur Misyonu (UNAMID)'dur. Bu destek NATO tarafından verilen eğitim ve taşıma desteğine bağlı olarak bir nakliye uçağı görevlendirilmesi suretiyle verilmiştir. (<http://www.tsk.tr>)

Önemli bir diğer faaliyet, deniz haydutluğuyla mücadele amacıyla BM ve NATO tarafından yürütülen "açık deniz polisliği" faaliyetlerine Aden Körfezi, Somali karasuları ve açıkları ile mücavir bölgelerde görevlendirilen bir fırkateyn ile destek sağlanmasıdır.¹⁰

5. ASKERÎ İLİŞKİLERDEN DİĞER ALANLARDAKİ İLİŞKİLERE: ASKERÎ EĞİTİM İŞBİRLİĞİ VE ASKERÎ YARDIMLAR

TSK'nın icra ettiği bir diğer kamu diplomasisi faaliyeti alanı, diğer ülkelerle kurulan ikili askerî eğitim işbirliği ve askerî yardımlardır. Eğitim işbirliği faaliyetleri, ülkelerle imzalanan anlaşma ve protokoller temelinde yürütülmektedir. Bu anlaşma ve protokoller çerçevesinde, bu ülkelerin askerî personeline ya kendi ülkelerinde mobil eğitim timleri vasıtasıyla ya da Türkiye'de TSK eğitim kurumlarında temel askerlik eğitiminden Türkçe kursuna veya örneğin toplumsal olaylara müdahale eğitimine kadar çeşitli alanlarda eğitim, öğretim ve kısa süreli kurslar verilmektedir. Ayrıca talep eden ülkelere ordularının veya kolluk kurumlarının modernizasyonu veya yeniden yapılandırılması kapsamında danışmanlık desteği de sağlanmaktadır. Bu faaliyetler TİKA'nın "teknik işbirliği" faaliyetleri sınıflandırmasında değerlendirilebilir.

Türkiye'nin hâlen 51 ülke ile askerî eğitim işbirliği anlaşma veya protokolü bulunmaktadır. Bu kapsamda, bugüne kadar 51 ülkeye mensup 25.200 misafir askerî personele Türkiye'de eğitim verilmiş, 16 ülkede¹¹ kurulan 21 Türkçe dershanesiyle 3.393 personele Türkçe kursu verilmiştir. (<http://www.tsk.tr>) Bu ülkelerin TİKA'nın Türkoloji Projesinin kapsadığı ülkeler ile büyük oranda örtüşmesi dikkat çekici bir husustur. Söz konusu faaliyetlerin Türkoloji Projesine katkı sağladığı ve bu projeden destek aldığı söylenebilir.

TSK tarafından gerçekleştirilen bu eğitim işbirliği faaliyetleri kapsamında Gambiya ile yürütülen faaliyetlerin önemini ortaya koyan Alpar'a (2007) göre Gambiya ile ikili askerî işbirliği faaliyetleri ekonomik ve siyasi ilişkilerin de gelişmesinde etkili olmuştur ve üstelik bu faaliyetler Batı Afrika'daki diğer ülkelere de yayılma eğilimindedir:

"Türkiye-Gambiya askerî ilişkilerinin başlangıç tarihine kadar Gambiya ve Türkiye arasında ekonomik ilişkiler hemen hemen yok gibidir. Ekonomik ilişkilerin gelişmesi öncelikle, Türkiye'ye çeşitli kurslara gelen Gambiyalı askerî personelin Türk mallarının Avrupa'dan gelenlere oranla ucuz olduğunu görmeleri ve bu durumu Gambiya'da ortaya koymaları ile başlamıştır. Müteakiben, Gambiya'da değişik ülkelerden gelen işadamlarının faaliyette bulunduğunu gören Türk Eğitim Timi personelinin bunu Türkiye'deki ilgililere iletmeleri neticesi Türk işadamları Gambiya'ya gelmeye başlamıştır. Bu kapsamda gelen ilk iki işadamı da kısa sürede başarılı olmuş, bunu daha sonra diğer işadamları izlemiştir." (116-117)

“Gambiya’ya gelen hemen hemen bütün heyetlere Türk Eğitim Timinin komuta ettiği okul ziyaret ettirilmektedir. Gelen ziyaretçiler sadece asker olmayıp, devlet adamları, bakanlar, diplomatlar veya akademisyenler de olabilmektedir. Okulu ziyaret eden Afrikalılar benzer eğitimlerin kendi ülkelerinde de verilmesini talep etmektedirler. Bu bakımdan okulun Türkiye’yi tanıtımda önemli bir rol oynadığı söylenebilir.” (173)

Bunun yanında, eğitim verilen Gambiyalı personelin ülkede üst düzey mevkilere yükselmeleriyle Türkiye’ye sempati duyan bir siyasi elit oluşturulmaktadır. Ayrıca Gambiya güvenlik kuvvetlerinden emekli olduktan sonra Türkçe bildiği için Türk işadamlarına danışmanlık hizmeti sağlayabilecek bir kaynak da yaratılmaktadır (Alpar, 2007: 173).

Söz konusu faaliyetlerin pratik ve somut sonuçları bir yana, bir ülkenin güvenlik güçleriyle eğitim alanında işbirliği yapılması, o ülkeye kendini savunmayı ve ülke içinde güvenliği sağlamayı öğretmek anlamına geldiğinden, söz konusu ülkenin Türkiye’ye karşı minnettarlık duygusunu besleyeceği ve diğer alanlarda da işbirliğine zemin hazırlayacak dostane ilişkilerin gelişmesine katkı sağlayacağı söylenebilir. Bu faaliyetlerin Gambiya için ne anlama geldiğini Gambiya Devlet Başkanı Yahya Jammeh’in şu sözleri özetlemektedir:

“Kim sizin kendinizi savunmanıza yardım ederse, barışa, düzene ve düzenli ve sürdürülebilir gelişmenize yardım ediyor demektir. İşte Türkiye’nin yaptığı bu ve biz buna müteşekkirimiz.” (Aktaran Alpar, 2005: 18)

Öte yandan bu tür işbirliği faaliyetleri Türk ordusu ve Türkiye’nin diğer ülkelerde bir model olarak görülmesi ve dolayısıyla prestijinin artırılması açısından önemlidir. Zira bu faaliyetlerle sadece bilgi değil, eğitim ve güvenlik sistemi, hatta toplumsal ve insan hakları gibi siyasi değerler de ihraç ediliyor demektir. Bugün Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı İçişleri Bakanlığı çatısı altında ve TİKA desteğiyle Arap Baharı sonrasında Tunus’un güvenlik güçlerinin yeniden yapılandırılmasında önemli bir rol üstlenmiştir. Tunus’un güvenlik güçleri temelde Tunus’un ihtiyaç ve özellikleri dikkate alınarak yeniden yapılandırılırken, Türkiye model olarak alınmaktadır. ISAF çerçevesinde Afganistan’da görev yapan TSK personeli, Afganistan askerî yargı sisteminin, Türk askerî yargı sistemi örnek alınarak yapılandırılmasını sağlamıştır. (Yaman, 2007:98)

Benzer bir etkiyi diğer ülkelere yapılan askerî yardımlar açısından da görmek mümkündür. Askerî yardımlar kıyafetten teçhizat ve araca kadar birçok farklı kalemde yapılabilmektedir. Özellikle teçhizat ve araç yardımları beraberinde söz konusu teçhizatın kullanılmasını sağlayacak bilgi ve teknolojinin de götürülmesini gerekli kılmaktadır. Örneğin bir muhabere sisteminin kurulması, o sistemi kullanacak personelin eğitimiyle birlikte, arıza vb. durumda teknik destek ve yedek parça sağlanmasını da beraberinde getirmektedir. Bu durumda kurulan sistem Türkiye yapımı ise Türk savunma sanayiine ticarî bir avantaj sağlanmış olacaktır. Bu etkiyi daha iyi anlamak için Osmanlı dönemi modernleşme sürecini veya Marshall yardımlarını hatırlamak yeterlidir. Ancak bu, Türk savunma sanayii ve teknolojisinin güçlenmesine, dolayısıyla Türkiye'nin sert gücünün gelişmesine bağlıdır.

SONUÇ

Türkiye'nin sert gücünün önemli bir unsuru olan TSK'nın barışı koruma harekâtlarına katılımı ve bu harekâtlar çerçevesinde yürüttüğü Sivil-Asker İşbirliği faaliyetleri ile ikili askerî eğitim işbirliği ve askerî yardım faaliyetleri, yumuşak gücün uygulama alanı olan kamu diplomasisi faaliyetleri olarak değerlendirilebilir. Herşeyden önce, uluslararası toplumda hukuki ve siyasi meşruiyeti konusunda tereddüt uyandırmadığı takdirde barışı koruma harekâtlarına katılım küresel barışa hizmet olarak algılanmaktadır ve küresel barışa hizmet imajını güçlendirmek açısından Türkiye TSK'nın gücüyle doğru orantılı olarak önemli bir avantaja sahiptir. Türkiye barışı koruma harekâtlarına katılımda birinci sırada değilse bile, kendini barış gücü ilan etmiş olan Kanada 1.200 personel görevlendirirken, terörle mücadele etmesi nedeniyle asker ve polise ülke içinde ihtiyacı olan Türkiye'nin barışı koruma harekâtlarına katılımı hiç de azımsanmayacak bir orandadır.

Dünyadaki çatışma ve krizlerin önemli bir kısmı Müslümanların yaşadığı veya çatışma tarafı olduğu, sömürge geçmişi olan ve bu nedenle de genellikle Batı karşıtı siyasi eğilimlerin yoğun şekilde görüldüğü coğrafyalarda meydana gelmektedir. Batılı ülkelerin askerlerinin bu coğrafyalardaki varlığı sömürgeci geçmişleri nedeniyle işgalci olarak görülmelerine yol açabilmekte ve uluslararası müdahale çabalarının başarısız olmasında bir etken haline gelebilmektedir. Bu çerçevede, Müslüman bir ülkenin bu tür coğrafyalarda icra edilen barışı koruma harekâtlarına katılımı arzu edilen bir durum olarak önem kazanmıştır.¹² Bangladeş ve Pakistan gibi ülkelerin katılımı bu açıdan bir ölçüde

kapatmakla beraber, Batılı ülkelerle birlikte çalışma deneyim ve disiplini ile yeterli kapasiteye sahip olmadıklarından henüz yeterince fayda sağlanamamaktadır. NATO'nun tek Müslüman üyesi olan Türkiye ise özellikle askerî operasyonlarda Batılı ülkelerle çalışma konusunda önemli bir deneyim ve disiplin ile kapasiteye sahiptir.

Öte yandan, görev yapılan ülkelerde gerçekleştirilen Sivil-Asker İşbirliği faaliyetleri Türkiye'nin temsiline ve Türk kültürünün tanıtımına ciddi olumlu katkılar sağlarken, savaş ve çatışma sonrası travmayı atlattırma çalışmaları toplumlara düzen ve barışın sağlanmasında maddi ve manevi destek verilmesi, güçlü Türkiye imajını beslemektedir. Türkiye'nin Bosna-Hersek ve Kosova gibi tarihî ve kültürel bağları bulunan ülkelerin halklarına, TSK unsurlarının bu ülkelerdeki barışı koruma harekâtlarında görev almak suretiyle güvenliklerinin sağlanmasında verilen bu destek, ortak tarihî hafızanın pekiştirilmesine de katkı sağlamaktadır. Afganistan'da ISAF'ta görev yapan diğer ülkelerin askerlerinin kıışlaların dışına çıkamadığı, buna karşılık halkın Türk askerlerinin varlığından rahatsızlık duymadığı, hatta yardımcı olmaya çalıştığı söylentileri efsane haline gelmiştir.

Ayrıca, bu faaliyetlerde askerî güç asla bir zorlama unsuru olarak kullanılmamakta, aksine ilgili ülkelerin kendini savunmasına, devlet inşaa sürecine yardım edilmektedir. Bu faaliyetlerin askerî üniformalı personel tarafından gerçekleştirilmesi bunun bir askerî güç kullanımı olduğu anlamına gelmemektedir. Bu açıdan TSK personeli de TİKA personeli gibi görülmelidir.

Öte yandan çoğunlukla resmî kurumlar arasında işbirliği şeklinde tezahür etse de resmî görevliler de ilgili ülkenin kamusu içinde ve çoğunlukla elitleri arasında yer almaktadır ve sonuçta TSK'nın faaliyetleri Türkiye hakkındaki kamuoyunun şekillenmesinde etkili şekilde kullanılabilir.

TSK'nın Sivil-Asker İşbirliği faaliyetleri TİKA'nın proje ve faaliyetlerinin yanında çok mütevazı görünse de, TİKA'nın maddî imkânları göz önünde bulundurulduğunda, Türk kamu diplomasisine kısıtlı imkânlarla önemli katkı sağlandığı söylenebilir. Ancak TSK'nın bu faaliyetleri kamuoyuyla yeteri kadar paylaşmaması, bu çalışmanın hazırlanmasında yaşanan kaynak sıkıntısına yol açtığı gibi, TSK'nın kendisini bir kamu diplomasisi aktörü olarak görmediğini düşündürmektedir. Oysa ki kamu diplomasisi faaliyetlerinin "İyilik

yap denize at, balık bilmezse Hâlık bilir” mantığıyla sessiz sedasız gerçekleştirilmesi yerine, bu faaliyetlerin duyurulması hem TSK’nın yurt dışında ve yurt içinde tanıtımına, hem de Türkiye algısının dış politika hedefleri doğrultusunda şekillendirilmesine katkı sağlayacaktır.

Öte yandan, TSK’nın kamu diplomasisi olarak saydığımız faaliyetlerinden beklenen faydanın gerçekleşmesi için bir ön koşul bulunduğu kabul edilmelidir: Türkiye’nin dış politikasının TSK unsurlarının o ülkeye yardım etmekten öte bir amaç taşımadığını gösterecek temellere dayanması. Bunun en anlaşılır örneğini ABD’nin Irak’a düzenlediği operasyonda görmek mümkündür. ABD askeri gerçekten Irak halkına özgürlük sağlamak için gitmişse bile ABD’nin tamamen kendi ulusal çıkarları peşinde bir işgalci olarak görülmesi ABD ordusunun bölgedeki faaliyetlerinin ABD’nin imajına katkı sağlamasını önlemekte, hatta olumsuz yönde pekiştirmektedir. Dünyada işgalci olarak görülmeyen ve İngiltere, Fransa veya Almanya gibi sömürgeci bir geçmişi bulunmayan Türkiye bu anlamda başta Afrika olmak üzere dünyanın birçok ülkesiyle ilişkilerde belirgin bir avantaja sahiptir. Örneğin İngiltere’nin insani amaçlarla da olsa özellikle eski sömürge coğrafyalarındaki askerî varlığı ve askerî yardımları derhal İngiltere’nin sömürgeci geçmişini hatırlatıp dış politikasını olumsuz etkileyen bir unsur haline gelebilmektedir. Öte yandan, Türkiye tarihinin bu tür bir olumsuz etkiye yol açabileceği iki coğrafyadan bahsedilebilir: Biri Türkiye ve Türkleri Osmanlı’yla yapılan savaşlarla tanıyan, çocuklarını “Türkler gelir” diye korkutan Avrupa, diğeri ise 19. yüzyıla kadar Osmanlı toprağı olan ve 20. yüzyılda canlanan Arap milliyetçiliğinin etkisiyle Birinci Dünya Savaşı sırasında Osmanlı Devletine karşı İngiltere ve Fransa ile birlikte hareket eden Ortadoğı. Bu nedenle, Türkiye’nin son yıllarda Ortadoğı’da daha aktif olmasından kaynaklanan ve Türk dış politikasında “Osmanlılık” gibi algılamalara yol açan söylem ve eylemlerin, bölgedeki Türkiye algısı ve Türkiye’nin bölgedeki etkinliğı üzerinde hem siyasal hem de toplumsal zeminde olumsuz bir etki yapabileceğı de göz önünde bulundurulmalıdır. Bu tür farklılıkları dikkate alan ve tek taraflı değil müşterek çıkarlar temeline dayanan Türk dış politikası çerçevesinde TSK’nın yukarıda belirtilen faaliyetlerinin Türkiye’nin imajına olumlu katkı sağlayacağı varsayılabilir.

Bu varsayımın geçerliliği için dikkat edilmesi gereken bir diğer husus, özellikle askerî yardım ve eğitim işbirliği konusunda, kime ve ne için yardım edildiğinin bilincinde olunmasıdır. Örneğin Miloşeviç'in ordusuna yardım yapılması ile Arap Baharı sonrası Tunus güvenlik güçlerine yardım yapılmasının aynı anlama gelmeyeceği muhakkaktır. İşbirliği veya yardım yapılan ordu veya kolluk kuvveti ülkesinde bir baskı ve zulüm aracı haline gelmişse TSK'nın ülkedeki faaliyetleri beklenenin tam aksi bir sonuç verir ve Türkiye güvenlik ve barışın destekçisi değil zalimin işbirlikçisi haline gelir. Bu ayrımın sağlıklı bir şekilde yapılması öncelikle yabancı ülkelerdeki siyasi durumun yakından takip ve analizine dayanırken diğer dış politika ve kamu diplomasisi aktörlerinin de desteğiyle temelde Dışişleri Bakanlığı tarafından takip edilmektedir ve nihai kararı verecek olan siyasi irade askerî alanda işbirliği yapılacak ülkenin siyasi durumunu göz önünde bulundurmalıdır.

SONNOTLAR

¹ Independent Gazetesinin yayımladığı sıralamada ilk üç sırada Çin, ABD ve Hindistan orduları yer alırken TSK dokuzuncu sırada gösterilmiş, Kanada ilk yirmi ordu arasında sayılmamış (<http://www.sesliturkiyem.com/egitim/dunyanin-en-guclu-ordulari-listesi-h1496.html>), Global Firepower tarafından yayımlanan listede Türkiye altıncı sırada yer alırken Kanada yirmibeşinci sırada gösterilmiştir (<http://www.globalfirepower.com>).

² Belirtilen sayı hiçbir açık kaynakta yer almamakla beraber, Emniyet Genel Müdürlüğünden Aralık 2012 ayında resmî olarak alınan bilgidir.

³ Dünyada barışın korunması ve güvenliğin sağlanmasına yönelik uluslararası düzeydeki müdahaleler, literatürde çeşitli biçimlerde adlandırılmaktadır. Bu anlamda, çatışmayı önleme (Conflict Prevention), barış yapma (Peace Making), barışı koruma (Peacekeeping), barışa zorlama (Peace Enforcement) ve barışı yeniden yapma (Peace Building) en fazla kullanılan kavramlardır. Ancak Birleşmiş Milletler de genel olarak barışı koruma kavramını tercih ettiğinden bu çalışmada da genel olarak bütün bu kavramları kapsayacak şekilde barışı koruma kavramı kullanılacaktır.

⁴ Barışı koruma harekâtlarının uluslararası hukuk açısından dayanakları konusunda bkz. Yaman, T. (2007); *Barışı Destekleme Harekâtının Hukuksal Temelleri ve Barışı Destekleme Harekâtına Katılımın Türkiye'ye Sağladığı Faydalar* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi); Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta; s.25-32.

⁵ TİKA'nın tüm faaliyetlerine yer vermek yerine, TSK tarafından icra edilenlerle örtüşen faaliyetlerine değinilecektir. TİKA'nın faaliyet alanlarına ilişkin bilgiler için bkz. <http://www.tika.gov.tr/faaliyet-alanlari/2>; TİKA'nın faaliyetlerinin bir dış politika aracı olarak değerlendirilmesine ilişkin bkz. Kardeş ve Erdağ, 2012.

⁶ Afganistan, Arnavutluk, Belarus, Bosna – Hersek, Estonya, Filistin, Hindistan, Kazakistan, Kırgızistan, Kosova, Letonya, Litvanya, Moğolistan, Makedonya, Özbekistan, Slovakya, Suriye, Rusya Federasyonu (Tataristan Özerk Cumhuriyeti), Türkmenistan, Ukrayna, Ukrayna Kırım Özerk Cumhuriyeti ve Yemen.

⁷ EUFOR'da görev yapan personel ile yapılan görüşmelerden edinilen bilgidir. Projelerin Aralık 2012 itibarıyla teklif aşamasında olduğu bilinmektedir.

⁸ KFOR'da görev yapan İVİT personeli ile yapılan görüşmelerde edinilen bilgidir.

⁹ UNIFIL bünyesinde sivil-asker işbirliği kapsamında gerçekleştirilen 105 proje hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Gönül, 2011. UNIFIL'deki Türk unsurlarına ilişkin bir çalışma için bkz. Sığırı ve Topçu, 2012.

¹⁰ Görevlendirilen bir fırkateyn dönüşümlü olarak Birleşik Görev Kuvveti 151 ve NATO Daimi Deniz Görev Grubunun faaliyetlerine katılmaktadır.

¹¹ Afganistan, Arnavutluk, Bangladeş, Bosna-Hersek, Gürcistan, Kazakistan, Kırgızistan, Makedonya, Moğolistan, Romanya, Senegal, Tunus, Türkmenistan, Ukrayna, Ürdün ve Kosova.

¹² Örneğin, Fuller ve Lesser, Soğuk Savaş sonrasında gerçekleştirilen ve halen süren BM barış harekâtlarının çoğunluğunun, bir Müslüman ülkede ya da Müslüman çıkarlarını doğrudan ilgilendirdiği ve bu nedenle de, büyük ihtimalle Müslüman ülkelerin barış gücüne asker sağlamaları yönündeki talepleri ön plana çıkaracağını iddia etmişlerdir. Buradan hareketle de, Pakistan ve Mısır gibi ülkelerle birlikte Türkiye'yi, kültürel ve politik faktörlerin ağırlıkta olduğu durumlarda başrolü üstlenmeye son derece uygun olarak görmektedirler. (Aktaran: Yaman, 2007: 99)

KAYNAKÇA

Akçadağ, E. *ABD'nin Kamu Diplomasisi Stratejisi: Yumuşak Güç*
<http://www.kamudiplomasisi.org/pdf/abdkdstratejisi.pdf> (Erişim Tarihi:
30 Ekim 2012)

Alpar, G. (2007). *Türkiye'nin Afrika Ülkeleri ile İlişkilerinin Geliştirilmesinde Gambiya Modeli*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Gazi Üniversitesi, Ankara.

Alpar, G. (2005). **Gambiya'da 15 Yıl**. GAFTS Publishing, Gambiya.

Barışın Güvencesi Mehmetçik Bosna-Hersek'te (2012). *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, Sayı 413, 53-69.

Başbakanlık Faaliyet Raporları

Gönül, V. (2011). "Birleşmiş Milletler Geçici Görev Gücü Bünyesinde Türk Silahlı Kuvvetlerinin 5 Eylül 2011 tarihinden itibaren bir yıl daha UNIFIL Harekâtına iştirak etmesi hususunda Anayasa'nın 92'nci maddesi uyarınca Hükûmete izin verilmesine dair Başbakanlık tezkeresine ilişkin gerekçenin açıklanmasına ilişkin konuşma", <http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem24/yil1/ham/b00301h.htm>, (Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2013)

Güler, M. (2012). **Türk Silahlı Kuvvetlerinin Barışı Destekleme Harekâtına Katkıları**. *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, Sayı 413, 4-13.

Güngör, U. (2008). **Günümüzde Barış Operasyonları**. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 4(8), 7-20.

Henrikson, A.K. (2005). Niche Diplomacy in the World Public Arena: The Global 'Corners' of Canada and Norway. İçinde J. Melissen (Ed.), **The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations** (ss.67-87). New York: Palgrave Macmillan.

Kardaş, T. ve Erdağ, R. (2012). **Bir Dış Politika Aracı Olarak TİKA**. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 7(1), 167-194.

Kounalakis, M. ve Simonyi, A. (2011). **The Hard Truth About Soft Power**. Los Angeles: Figuera Press, <http://uscpublicdiplomacy.org/publications/perspectives/CPDPerspectivesHardTruthAboutSoftPower.pdf> (Erişim tarihi:30 Ekim 2012).

Sığı, Ü. ve Topçu, M.K. (2012). **Barış Gücü Operasyonlarında Kullanılan Kültürlerarası Bütünleştirme Yöntemlerinin Kültürel Boyutlar Bağlamında İncelenmesi: UNIFIL Örneği**. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 67 (1), 205-235.

Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu 2011, <http://store.tika.gov.tr/yayinlar/kalkinma-yardimi/KalkinmaYardimlariRaporu2011.pdf> (Erişim tarihi: 28 Aralık 2012)

Türk Silahlı Kuvvetlerinin Barışı Destekleme Harekâtına Katkıları (2012). http://www.tsk.tr/4_uluslararası_iliskiler/4_1_turkiyenin_barisi_destekleme_harekatina_katkilari/konular/turk_silahli_%20kuvvetlerinin_barisi_destekleme_harekatina_katkilari.htm, (Erişim tarihi: 30 Ekim 2012)

Yaman, T. (2007). *Barışı Destekleme Harekâtının Hukuksal Temelleri ve Barışı Destekleme Harekâtına Katılımın Türkiye'ye Sağladığı Faydalar*.(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.

<http://www.sesliturkiyem.com/egitim/dunyanin-en-guclu-ordulari-listesi-h1496.html> (Erişim tarihi:30 Ekim 2012)

<http://www.globalfirepower.com> (Erişim tarihi:30 Ekim 2012)

<http://www.operationspaix.net/34-etat-canada.html>(Erişim tarihi:30 Ekim 2012)

<http://www.tika.gov.tr/faaliyet-alanlari/2> (Erişim tarihi: 28 Aralık 2012)

<http://www.isaf.nato.int/mission.html> (Erişim tarihi:30 Ekim 2012)

<http://www.isaf.nato.int/troop-numbers-and-contributions/turkey/index.php> (Erişim tarihi:30 Ekim 2012)

ULUSLARARASI KRİZLER VE BAĞIMSIZ SORUŞTURMA KOMİSYONLARI

Levent Ersin ORALLI *

ÖZ

Uluslararası barışın korunmasında, sorunun giderilmesi için öncelikle barışçıl çözüm yollarına başvurulması bir Jus Cogens kuralı olarak kabul görmektedir. Barışçıl çözüm yollarından olan "bağımsız soruşturma komisyonu", uyuşmazlığın hukuki bir zemine indirgenmesini sağlamaktadır. Bu noktada temel amaç, sorunun menfaat dengesinin aranması yoluyla çözümüne katkıda bulunmaktır.

Görüş ayrılıklarının yaşandığı konulardaki maddi unsurların tespitini bir raporla gerçekleştiren komisyon, tarafsız bir gözlem ortaya koymaktadır. Bu rapor bir iddianame niteliği taşımamaktadır, dolayısıyla iç hukuktaki kovuşturma süreci ile kıyaslanmamalıdır. Raporun bağlayıcılık arz etmemesi ve yasal bir zeminde yumuşak bir başlangıç noktası önerisinde bulunması, uyuşmazlığın çözümünde taraf devletlere hareket kabiliyeti kazandırmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bağımsız Soruşturma Komisyonu, Uluslararası Krizler, Uluslararası Adalet Divanı, Barışçıl Çözüm Yolları, Palmer Raporu.

INTERNATIONAL DISPUTES AND INDEPENDENT INVESTIGATION COMMISSIONS

ABSTRACT

Firstly referencing the peaceful settlement methods accepted as a rule of Jus Cogens to remedy the problem in the maintenance of international peace. Independent investigation commission as a peaceful settlement method, provides the reduction of disputes to a legal basis. At this point, the main objective is to contribute to the solution of the problem by searching for the balance of interests.

The commission that identifying material elements about the issues where differences of opinion with a report, reveals a neutral observation. This report doesn't constitute an indictment, therefore compare will not be correct with the process of prosecution in domestic law. The report gives the ability to move the states to solution of the dispute, because of the report is not binding and proposes a soft starting point on legal basis.

Keywords: Independent Investigation Commission, International Disputes, International Court of Justice, Methods of Peaceful Settlement, Palmer Report on the Mavi Marmara.

* Gazi Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Araştırma Görevlisi, ersinlevent@yahoo.com

GİRİŞ

Güven esasının egemen olmasının idealize edildiği devletlerarası ilişkileri düzenleyen ve söz konusu ilişkinin belirli bir nizam içerisinde ilerlemesini sağlayan uluslararası hukukta, kural olarak egemen eşitlik prensibi çerçevesinde devletler birbirlerinin bağımsızlıklarına saygı göstermekte ve iç işlerine karışmama prensibi çerçevesinde hareket etmektedirler. Dolayısıyla krizlerin yaşanmadığı, uluslararası ilişkilerin bir düzen ve güven içerisinde devam ettiği bir hukuksal nizam, küresel bir ütopyayı ifade etmektedir.

Güven ve adalet temellerine rağmen, disharmonik ve siyasi bir varlık olarak devlet, ortaya çıkışı itibarıyla söz konusu güveni sarsıcı tutum ve davranış içerisinde girebilmekte ve uluslararası hukukta öngörülen iyi niyet ve ahde vefa karinesini çürütebilmektedir. Bahsi geçen menfi tutum ve düzen bozucu davranışlar, doğal olarak çeşitli uyuşmazlıkları ve menfaat çatışmalarını beraberinde getirmekte ve hukukun sağlamayı hedeflediği düzen bozulmaktadır. İşte bu nokta, ortaya çıkan uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulması sorumluluğu zorunlu olarak hukukun tanımladığı müesseselerin üzerine düşmektedir. Aksi takdirde hukukun kendinden beklenen etkiyi gösteremeyeceği açıktır.

Uluslararası politik sistemin tehdit edildiği ya da bozulduğu bir platformu ifade edecek kriz sürecinde, çatışmanın taraflarının sorunun çözümünde yetersiz kaldığı noktalar değerlendirildiğinde, üçüncü bir kişinin ya da tarafsız bir örgütlü yapının varlığına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çatışma zeminin adil ve irade uyuşmasına dayalı bir çözüm ile neticelenmesi sadece krizin tarafları açısından değil, uluslararası barış ve güvenliğin devamının sağlanması açısından da önem arz etmektedir. İşte bu noktada uluslararası hukuk mekanizmaları, çözüm odaklı diplomatik arayışlar ve uluslararası hukukun öngördüğü müeyyideler devreye girmektedir.

Uluslararası hukuk disiplini içerisinde, ortaya çıkan uyuşmazlıkların çözümünde çeşitli yöntemlerin kullanıldığını ve bunların büyük bir bölümünün devlet odaklı olduğu, uluslararası kuruluşların gelişimi ile birlikte devlete dayalı sorun çözüm mekanizmalarının örgütsel yapılarla da paylaşıldığı görülmektedir. Bu örgütlü yapılar uluslararası kuruluşlar şeklinde kimlik bulabileceği gibi, sorunun doğrudan tarafı olmayan üçüncü kişiler ya da komisyonlar vasıtasıyla da çözüm arayışlarının gerçekleşmesi mümkün görünmektedir.

Çalışmanın konusu bu çözüm odaklı mekanizmaların kuvvet kullanmaya varmayan yöntemler ile uluslararası uyuşmazlıkların çözümünde oynadıkları rol ve barışçı çözüm yöntemleridir. Bu yöntemler içerisinde yer alan uluslararası soruşturma mekanizması da güncel örnekler üzerinden değerlendirilecek ve soruşturma mekanizmasının güvence kabiliyeti tartışılacaktır. Tarihsel gelişim içerisindeki seyri, çeşitli coğrafyalarda ve kriz süreçlerinde edinilen tecrübe ve geline nokta bağımsız bir komisyon tavrının uluslararası güvenliğe hangi noktalarda katkıda bulunabileceği, çeşitli yaklaşımlar dahilinde ele alınacaktır.

1. ULUSLARARASI UYUŞMAZLIKLAR VE KRİZLER

Devletlerarası ilişkilerde geliştirilen diyaloglar, ikili ya da çok taraflı ilişkiler, anlaşmalar, örgütlenmeler, uluslararası hukukun yaratılması, uluslar üstü düzen kurallarının ortaya konulması, diplomasi, dış politika uygulamaları ve zirvelerin tümü barış ortamının egemen olduğu bir dünya yaratmak amaçlıdır. Bu ideale karşın, uluslararası ilişkilerin çatışma stratejisi üzerine kurulu olduğu ve devletlerin çıkarlarını korumak adına politika geliştirdikleri değerlendirilirse, başta devletler ve uluslararası kuruluşlar olmak üzere çok sayıda aktörün rol aldığı bir dünyada kalıcı bir barış sürecini yakalamak ve bu süreci daimi kılmak, geçmişte olmadığı gibi yakın gelecekte de muhtemel görünmemektedir. Sosyal yaşam içerisindeki bireyler arasında olduğu gibi, uluslararası ilişkilerin aktörleri, özellikle bağımsız devletler arasında da anlaşmazlıklar ve uyuşmazlıklar ilişkileri dinamik tutmakta ve belki de devletler bu endişe sarmalından enerji bulmaktadırlar (Merrills, 1998:1).

Westphalia Antlaşması ile birlikte sınırları kesinleşmiş devletler, ülkesel bütünlükleri çerçevesinde birbirlerine karşı müdahaleden kaçınmışlar ve bir devletin ülkesinde kendisinden başka hiçbir siyasal otoritenin üstün güç kullanamaması genel kabul görmüştür. (Krasner, 2004:12,13) Westphalia Antlaşmaları'nın öngördüğü düzen devletlerarası bir hukuksal sistemin inşasına yöneliktir. Uluslararası Sürekli Adalet Divanı'nın, Bozkurt-Lotus uyuşmazlığını çözen 7 Eylül 1927 tarihli kararında milletlerarası hukuku "egemen devletler arasındaki ilişkileri düzenleyen hukuk dalı" olarak tanımladığı anımsandığında,¹ "uluslararası hukuk" ve "uluslararası ilişkiler" nitelemelerinin devletler tarafından üstlenen bir süreç olduğu realitesi ile karşılaşılmaktadır.

Bu ilişkiler etrafında ortaya çıkan çekişmeler ve krizler, -çatışma ortamının varlığı zorunlu olmaksızın- uluslararası uyuşmazlık olarak değerlendirilmektedir ki Uluslararası Sürekli Adalet Divanı Mavrommatis Davası'na ilişkin 30.8.1924 tarihli kararında ve yukarıda bahsi geçen Bozkurt-Lotus davasında uluslararası uyuşmazlığı, "iki devlet arasında hukuksal veya maddi bir nokta ya da konu üzerindeki anlaşmazlık, hukuksal tezler veya çıkarlar arasındaki zıtlık ve çatışma" şeklinde tanımlamıştır (Pazarcı, 2000:1). Uluslararası hukukun kişileri arasında, bir sorunun hukuki unsurları ya da maddi çıkarlar konusunda yaşanan uzlaşmazlıklar olarak tanımlanabilecek uluslararası uyuşmazlıklar, tarafların olaylara farklı bakış açılarından kaynaklanmakta, kutuplaşma derinleşmekte, düşmanca hareketlere dönüşebilmekte ve nihai olarak bir çatışma ortamına dönüşebilmektedir.

Uluslararası uyuşmazlıkları, hukuksal ve politik uyuşmazlıklar olarak sınıflandırılmak mümkündür.² Hukuki uyuşmazlıklar, taraflarının karşılıklı taleplerinin ve olası uzlaşma noktalarının uluslararası hukuk tarafından tanınmış, kabul edilmiş temel kurallara dayandırıldığı durumları ifade ederken, diğer bütün çekişmeli konular, genellikle "çıkar çatışması" olarak nitelendirilebilecektir (Oppenheim, 1952:4).

Hukuksal ve politik uyuşmazlık nedenleri arasında gidilebilecek ayrımın somut olaylar üzerinden ele alındığı zaman bulanık hale gelmesinden kaynaklı olarak bir ayırt etme mekanizmasının ortaya konulması sorunu yaşanmaktadır; bununla birlikte ortak paydada buluşulan husus hukuksal uyuşmazlıkların yargısal yollarla, siyasal uyuşmazlıkların ise bütünüyle yargı dışı yollarla çözülmesinin bir zorunluluk olmadığıdır. (Baehr ve Gordenker, 1992:66) Hukuki uyuşmazlıklarda, taraflar, tezlerini uluslararası hukukun yürürlükte olan prensiplerine dayandırmak durumundadırlar. Bu noktada, taraflar arasındaki görüş ayrılıkları ve çatışma noktaları, uluslararası hukukun genel kabul gören kurallarından hangisinin bu olaya uygulanması gerektiği ya da bu kuralın hangi yöntemle yorumlanacağı konusundadır (Akipek, 1974:13).

Uluslararası bir uyuşmazlığın hukuki zemine indirgenebilmesindeki temel amaç, sorunun taraflarının karşılıklı görüşmelerde bulunarak, menfaat dengesinin aranması yoluyla kazanan ya da kaybeden taraf algısını minimize edebilecekleri bir zemin yaratmak çabasıdır. (Perçin, 2011:180) Kaçınılmaz olarak verilecek belirli ödümler sonrasında oluşacak çözüm, çatışma ortamını engelleyeceği gibi, hukuki bir uzlaşıyla neticeleneceği için taraflar uzun vadeli bir uyuma imza atmış olacaklardır. Uyuşmazlığın taraflarını oluşturan devletler, tartışma konusu durumun hukuksal bir uyuşmazlık olduğunda

hemfikir olurlarsa, hakemlik süreci ya da yargı organları gibi hukuki yolları tercih edebilecekleri gibi, siyasal bir çözüm mekanizmasını da hayata geçirebilirler. (İnan, 1993:243) Bu bağlamda hukuki uyuşmazlıkların yargısal metotlarla çözülmesinin bir zorunluluk olmadığı kayda değer bir husustur.

Uluslararası hukuk tarafından düzenlenmemiş bir alana dahil olan, bir devletin doğrudan iç işlerine ilişkin olup ülkesel yetki sahasına giren ya da egemen haklarını doğrudan ilgilendiren uyuşmazlıklar siyasal uyuşmazlık olarak kabul edilmektedir. Siyasal uyuşmazlıkta, taraflar arasında, kendi politik menfaatlerini doğrudan ilgilendiren bir hususa ilişkin yorumsal bazlı ya da talep odaklı bir çatışma süreci mevcuttur. Siyasi bir uyuşmazlığa taraf olan devletler, siyasal metotlarla çözüm yolları arayabilecekleri gibi, uzlaşma noktalarında hukuki müesseseleri de çalıştırma hakkına sahiptirler (Meray, 1975:343, 344).

İster hukuki isterse politik zeminde olsun, uyuşmazlıkların çözümünde kuvvet kullanmaya varmayan öneriler başlığı altında, devletlerin önündeki alternatifler, dostane çözüm ya da zorunlu çözüm yöntemleri şeklinde toplanabilir. Taraflar arasında dostane çözüm yöntemleri sorunların diyalog içerisinde çözümünü incelemekte iken; zorunlu çözüm yolları daha ziyade tarafların ikili/çok taraflı sözleşmeler ya da üyesi oldukları kuruluşların öngördüğü çözüm yöntemlerine dâhil olması ve buradan çıkacak sonuca uymaları neticesine yönelmektedir. İşte bu noktada uluslararası hukuk kurallarının bağlayıcılığı meselesi ortaya çıkmaktadır ki sorunların çözümünde zorunlu çözüm yöntemleri olan hakem kurulları ya da Uluslararası Adalet Divanı tipindeki yapıların kullanılması dahi devletlerin egemenlik prensibine takılmakta ve çözüme dair kararlar devletlerin vetolarıyla perdelenmektedir.

Uluslararası uyuşmazlıkların ortaya çıkmasını engellemeyi, olası meselelerde ise barışçı yöntemlerle çözümünü hedefleyen, düzenleyici kurallardan oluşan uluslararası hukukun, iç hukukla kıyaslandığı zaman hukuksal değerinin tartışılmasının ana sebebinin, müeyyidelerden yoksunluk ve bu kaidelere uyulmaması durumunda karşılaşılabilecek yaptırım mekanizmalarındaki işlevsizlik oluşturmaktadır (Gözler, 1998:142,143). İç hukuk sistemlerinin kurduğu mekanizmaların etkinliği karşısında uluslararası hukuk kaideler silsilesi ile donatılmıştır, ancak usulsüzlüklere karşı uygulanacak metotların yaşama geçmesinde yetersizlik aşılabilmiş değildir (Çağlayan, 2006:17).

Uyuşmazlıkların çözümünde, iç hukuk ve uluslararası hukuku yaptırım mekanizmaları itibarıyla doğrudan bir kıyaslamaya tabi tutmak doğru olmayacaktır, çünkü egemen devletlerin kendi iradeleri ile belirledikleri kurallar göz önünde bulundurulduğunda, eşitler arasında cereyan eden bu ilişkide yargılama sürecini başlatacak üst bir otorite boşluğu aşikârdır. Üstelik devletler arasında bir yargılama kudretini ortaya koyacak bir üst - ast ilişkisi söz konusu değildir (Çaycı, 2006:4,5). Kısacası iç hukuktaki idari mekanizmayı ya da yargı gücünün uluslararası hukuka doğrudan tatbiki devletlerin egemenliklerine ciddi bir sekte vurulması anlamına gelecektir ki uluslararası hukuk kuralları ve uluslararası kuruluşlar henüz bu şekilde bir karşılıklı güven duygusu inşa edebilmiş değillerdir.

Uluslararası hukukun genel kabul gören kuralları çerçevesinde, hukuki ya da politik bir uyuşmazlığın tarafını oluşturan devletler, uyuşmazlığı kendi iradeleri dışında çözmeye zorlanamazlar. Ancak, söz konusu anlaşmazlığın, ülkesel yetki zeminini zorlayarak, uluslararası barışın ve güvenliğinin korunmasını tehdit eder bir noktaya ulaşması durumunda, Birleşmiş Milletler Antlaşmasının 33. maddesi uyarınca, uyuşmazlığın barışçı yollardan çözülmesi zorunluluğu doğmaktadır.

2. ULUSLARARASI UYUŞMAZLIKLARIN BARIŞÇI YOLLARDAN ÇÖZÜMÜ

Uluslararası barışı ve düzeni destekleyecek kuralların varlığı, düzensizliğe sebep olanı cezalandırma mekanizmasındaki aksaklıklara rağmen sürmektedir ve özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında bu işleyişin sorumluluğunu büyük oranda Birleşmiş Milletler teşkilatı üstlenmiş durumdadır (Özkan, 2002:238). Kuralları oluşturan ya da çeşitli tavsiyelerde bulunan ana eksen olan BM'nin, kurallara uyulmaması ya da karşılıklı uyuşmazlıkların yaşanması noktasında sorun çözecek bir yargı organını inşa etmemesi düşünülebilir bir durum değildir. Bu kapsamda, devletlerarası ilişkilerde, birtakım istisnalar haricinde, kural olarak kuvvetin fiilen ya da tehdit unsuru oluşturacak şekilde kullanılması yasaklanmış (BM Antlaşması, Md. 2/4) ve üye devletlerin aralarındaki uyuşmazlıkları uluslararası barış ve güvenliğinin zarar görmeyeceği bir biçimde, barışçı yollarla çözmeleri şart koşulmuştur (BM Antlaşması, Md. 2/3).

Uluslararası hukukta, uyuşmazlıkların çözüm süreci ile bunun şekli ve hukuki yöntemlerinin tarafların iradelerine bağlı olduğunu yukarıda belirtmiştik. Bu noktada uyuşmazlıkların barışçı yollarla çözüm yöntemleri, "yargı dışı (diplomatik) yöntemler", "yargısal yöntemler" ve "uluslararası örgütlerin kendi üyelerine özgü çözüm yöntemleri" olarak üç başlık altında ele alınabilir. (Merrills, 1998:2)

Yargısal yöntemler, sorunun bir mahkeme ya da bir hakemlik yargısıyla çözümünü içermektedir. Burada devreye ikili antlaşmalarla oluşturulan hakemlik heyetleri ya da Birleşmiş Milletler Adalet Divanı girmektedir. Divan düzenleyici kuralların, işlevselliğini kuvvetlendirmekte ve devletlerin karşılıklı sorumluluk sahalarını uzlaşma vasıtaları oluşturarak işaret etmektedir (Malanczuk, 1997:281).

Uluslararası Adalet Divanı Statüsünün 34. maddesi uyarınca, Divan, devletlerarasındaki uyuşmazlıkların hukuki bakımdan incelenmesi ile yetkili kılınmış olup, gerçek kişilerin ya da tüzel kişiliklerin başvuru hakkı bulunmamaktadır. Divan iki tür karar vermeye yetkili kılınmıştır. Bunlardan biri, uyuşmazlıkların çözümüne ilişkin olup mahkeme sıfatıyla verdiği kararlardır; diğeri ise, kendisinden belirli konularda görüş isteyen organların danışma görüşü niteliğindeki taleplerine yanıt verme şeklinde hukuki mütalaada bulunmaktır (Çelik, 1987: 263,264).

Uluslararası örgütlerin kendi üyeleri adına öngördüğü yöntemler ise değişiklik gösterebilmektedir ki müeyyidelendirebilme gücü örgütün kimliği ile de orantılıdır. Bir uluslararası örgütün öngöreceği çözüm metodu ile uluslararası bir bütünleşme modelinin çözüme zorlama kabiliyeti aynı oranlı olmamaktadır. Örneğin, Avrupa Konseyi bünyesinde şekillenen Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nden kaynaklı bir soruna kayıtsız kalmak ile Avrupa Birliği'nin oluşturacağı bir vergi politikasına kayıtsız kalmak farklı yaptırımlara sebep olabilmektedir.

Çalışmamızın ana eksenini oluşturan yargı dışı yöntemler ise, Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın VI. Bölümünün temel teşkil edeceği şekilde,³ uyuşmazlığın taraflarının, kendi aralarında ya da üçüncü tarafların yardımıyla gerçekleştireceği, "görüşme", "dostça girişim", "arabuluculuk", "soruşturma" ve "uzlaştırma" faaliyetleri olarak sayılabilmektedir. Uyuşmazlıkların çözümüne ilişkin yargı dışı çözüm mekanizmalarından olan soruşturma komisyonlarının yapısını, fonksiyonel özelliklerini, yaptırım kabiliyetini, kararlarının niteliğini ortaya koyabilmek adına diğer çözüm yöntemleri ile mukayeseye tabi tutulması çalışmamızın bütünlüğü açısından yerinde olacaktır.

a. Görüşme

Devletler arasındaki uyuşmazlıkların çözüm araçları arasında öncelikli olarak başvuru ve en eski olan yöntem "görüşme" olarak karşımıza çıkmaktadır. Devletler, sadece kriz çözmek amacıyla değil; aynı zamanda

ilişkiler geliştirmek amacıyla da bu yöntemi kullanmaktadırlar. Devletlerin egemenliğe dair tüm yetkileri ellerinde tuttıkları ve krizin çözüm sürecindeki bütün aşamalara doğrudan hâkim olduğu tek yöntem olmakla birlikte; uluslararası uyuşmazlıkları çözümede her zaman sonuç veren bir yöntem değildir. Uyuşmazlığa ilişkin çözüme yardımcı olacak tarafsız bir mekanizmanın bulunmaması nedeniyle, siyasi gücü elinde bulunduran taraf, uzlaşılması mümkün olmayan iddialar ileri sürebilmektedir. Ortak bir payda yaratmanın mümkün olmayacağı durumlarda, diğer çözüm yöntemlerine gidilebilmektedir (Malanczuk, 1997:275).

Diplomatik görüşmeler neticesinde kriz çözülebilir, askıda kalabilir ya da tarafların asıl taleplerini ortaya koymalarına paralel olarak daha derin bir çıkmaza doğru sürüklenebilir. Görüşmelerin olumlu sonuçlanabilmesi adına, taraflardan biri belirli noktalarda tavizde bulunabilir ya da uyuşmazlığın tüm aktörleri karşılıklı olarak özveri içerisine girebilirler (Mengiler, 2005:47,48). Görüşme sürecinde, şekil şartları itibarıyla, devletler hukuku tarafından çizilmiş sert kurallar bulunmamaktadır. İkili ya da karma komisyonlar aracılığıyla sürdürülebilecek görüşme süreçlerinde, taraf devletler kriz sahasına ilişkin ayrı komisyonlar vasıtasıyla da çözüm önerilerini masaya getirebilirler; üstelik müzakere teknikleri itibarıyla sözlü olarak gerçekleştirilebilecek görüşmelerin yanında nota teatisi şeklinde ya da mektup ve memorandumla da görüşme yürütmek mümkündür.

1899 ve 1907 La Haye Barış Konferanslarında, Milletler Cemiyeti Misakı'nda, 1925 Lokarno Antlaşmasında, 1928 Genel Hakemlik Senedinde ve Birleşmiş Milletler Antlaşmasında, hakemlik organları ve yargısal çözüm yöntemlerine geçilmeden önce anlaşmazlıkların diplomatik yöntemlerle çözülmesi ortak bir husus olarak yer almış ve bu noktada görüşme sürecinin öncelikli olarak denenmesi usulüne yer verilmiştir (Meray, 1975:324). Görüşmelerden sonuç alınamayacağı tahmin edilmesi durumunda dahi tarafların hangi konularda uyuşamadıklarının ortaya konulması adına müzakere sürecinin denenmesi 1924 tarihli Mavrommatis Davası'na dair kararda açıkça ortaya konulmuştur. Tarafların varolan krizi görüşmeler ile çözüme yoluna gitmedikleri veya görüşmelerden bir sonuç alamadıkları durumlarda, üçüncü bir devlet, uyuşmazlığın taraflarına yol gösterme yoluyla, tıkanıklıkları giderme ve çözüm noktasında destek olabilir. Söz konusu yardım "dostça girişim" ve "arabuluculuk" şeklinde iki durumda ortaya çıkar.

b. Dostça Girişim

Aralarında oluşan krizi görüşmeler vasıtasıyla çözemeyen ya da çeşitli sebeplerle görüşme sürecine dahi başlayamayan tarafların, müzakereye ikna edilebilmesi adına, üçüncü bir devlet ya da bir uluslararası kuruluş tarafından bir araya getirilmesi çalışmaları dostça girişim olarak adlandırılır. Bu noktada amaç, uyuşmazlık yaşayan taraflar arasında ılımlı bir atmosfer oluşturarak, bir diyalog zemini yaratabilmektir. Yukarıda belirtildiği şekliyle, dostça girişim olgusu Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın 33. maddesinde doğrudan sayılan barışçı çözüm seçeneklerinden biri değildir; ancak her uyuşmazlığın kendine özgü koşullarının var olabileceğinden hareketle, egemen eşitlik prensibi dahilinde hareket eden her devletin ya da krizin tüm taraflarının sui generis çözüm yolları geliştirme seçeneğine sahip olduğu açıktır. Burada mühim olan vasıta değil; soruna yönelik barışçıl çözümün yakalanması gereğidir (Mengiler, 2005:57).

Taraflar arasında görüşmeler için uygun iklimin sağlanabilmesi barış zamanına özgü bir durum olarak algılanmamalıdır. Birbirlerine karşı kuvvet kullanma noktasına gelmiş hatta savaşan taraflar arasında dahi bu imkân yaratılabilmektedir. Taraflar görüşme süreci adına bir devlet ya da bir örgütten destek talep edebilecekleri gibi, üçüncü aktör doğrudan bir girişim üstlenme arzında bulunabilecektir. Şayet bir antlaşma vasıtasıyla dostça girişim yükümlülüğü söz konusu değilse, üçüncü devlet için dostça girişimde bulunmanın ya da bulunmamanın uluslararası hukuk açısından bir sorumluluk doğurmayacağını da vurgulamak da fayda vardır, kısacası iç hukuktan farklı olarak hareketsiz kalmaya bir suç vasfı yüklenmemektedir (Pazarıcı, 2000:448).

Dostça girişime ilişkin hukuki zemin tartışmalarının yaşandığı 1907 La Haye Barış Konferansı sürecinde, bir diğer barışçı çözüm yöntemi olarak arabuluculuk müessesesi üzerinde de durulmuştur ki krizin çözümü aşamasında dostça girişime nazaran bir ileri adım olan taraflara somut önerilerde bulunabilme yetisi bu iki yöntemi birbirinden ayırmaktadır.

c. Arabuluculuk

Üçüncü bir devlet ya da uluslararası kuruluşun, anlaşmazlığa taraf devletleri, görüşme yapmaları için ikna etmeye çalıştığı ya da taraflara arasında nota değişimini doğrudan üstlendiği dostça girişim sürecinden bir adım daha öte giderek, aralarında uyuşmazlık bulunan devletleri bir araya getirme, doğrudan müzakere masasına oturma ve yeri geldiği zaman krizin sonlanması adına öneride bulunma süreci arabuluculuk olarak adlandırılır (Dixon, 1990:163).

Soruna doğrudan taraf olmayan bir aktörün tarafları ikna çabası içerisinde bulunması dahi bir dostça girişim adımı olarak değerlendirilmektedir ki bu durum uluslararası hukuk alt yapısı açısından oldukça soyut ve hukuki netice vermekten uzak bir olguyu ifade eder. Ancak, arabuluculuk sürecinin başlatılabilmesi için tarafların üçüncü bir uluslararası hukuk kişisine ihtiyaç duyduklarını ya da gelecek olası bir talebi kabul ettiklerini doğrudan beyan zorunluluğu bulunmaktadır. Bu tip bir ön kabul sürecinin içine girmiş olmaları dahi, önce uyuşmazlığın varlığını ardından da meselenin uluslararası bir sorun olduğunu kabul ettikleri anlamına gelmektedir (Mengiler, 2005:53).

Uyuşmazlığın tarafları, arabulucu konusunda da bir uzlaşma zemini yaratmalıdırlar ki olası bir çözüm önerisi karşısında taraflar dış egemenliklerine dair korumacı bir tavırdan uzak durulmalı ve yeni gerginlikler oluşturulmamalıdır. Tarafların bir araya getirilmesi gibi pasif bir süreci değil; hukuki ve stratejik taktikler geliştirilerek taraflar arasındaki gerginliklerin ve bakış açılarındaki farklılıkların ortadan kaldırılmaya çalışılması şeklindeki aktif bir süreci ifade eden arabuluculuk yöntemi, 1907 La Haye Barış Konferansı'nda kabul edilen Uyuşmazlıkların Barışçı Yollarla Çözümü Konusundaki Sözleşme ile düzenlenmiş ve belirli kuralara bağlanmıştır. Arabuluculuğun kuvvet kullanmaya başvurulmadan önce değerlendirilmesi gereken bir yol olduğuna ve uyuşmazlığı yaşayan devletlerin bunu bir yükümlülük değil; bir hak olarak değerlendirilmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır (Meray, 1975:327).

Arabuluculuk uluslararası hukukun kişi olarak tanıdığı aktörler tarafından gerçekleştirilmekle birlikte; istisnai olarak gerçek kişiler tarafından da davet üzerine üstlenilebilecek bir pozisyonudur. Fransa ve Prusya'nın Lüksemburg'un sürekli tarafsız devlet statüsüne sokulması konusundaki anlaşmazlıklarına 1867 yılında İngiltere'nin arabuluculuk yapması devletlerin arabuluculuğuna örnek olarak gösterilebilecekken; 1964 yılında Kıbrıs meselesiyle ilgili olarak dönemin BM Genel Sekreteri Sithu U Thant tarafından önce Finlandiyalı diplomat Zakaria Tuomioja'nın, ardından da Ekvador eski Cumhurbaşkanı Galo Plaza'nın arabuluculuk vazifesine atanmaları gerçek kişilerin bu görevi üstlenmesiyle ilişkili olarak değerlendirilebilir (Bozkurt, Kütükçü ve Poyraz, 2009: 252).

Görüşme zeminin doğmadığı, dostça girişim yöntemlerinin cevapsız kaldığı, arabuluculuk mekanizmasının işletilebilmesi adına tarafların sorunları tanımlamakta sıkıntı yaşadığı ya da tarafların sadece kendi gözlemleri üzerine savlar ürettiği durumlarda, ortak paydaların sayısının artırılması ve masada buluşulabilmesi adına bir komisyonun kurulması gereği arabuluculuktan farklı olarak bir araştırma sürecini gerekli kılmaktadır. Bu süreç çalışmamızın da temel konusunu oluşturan soruşturma aşaması olarak tanımlanır.

ç. Soruşturma

Uluslararası krizlerde tarafların subjektif gözlemlerle ifade ettikleri olayların ya da durumun tarafsız bir komisyon tarafından araştırılması ve vakanın objektif bir tespitinin ortaya konulması suretiyle görüşmeler ya da arabuluculuk vasıtasıyla sorunun çözümüne yönelik hukuki bir zemin yaratılması soruşturmanın temel amacıdır. Üzerinde görüş ayrılığı yaşanan hususlarda maddi unsurların tespitiyle görevlendirilen özel komisyonlar soruşturmanın neticesini bir raporla sabitlemektedirler; ancak bu tahkikat komisyonlarını iç hukuktaki kovuşturma süreci olarak değerlendirmek doğru olmayacaktır; çünkü hazırlanan rapor bir iddianame niteliği taşımamaktadır ve tarafsız bir gözlemin yansıtılmasından ibarettir. Dolayısıyla bağlayıcılık arz etmeyen bu raporun hukuki değeri, taraflara bir başlangıç noktası ya da hukuki zemin yaratmak şeklinde değerlendirilebilir (Merrills, 1998:54).

Uluslararası Soruşturma Komisyonları ilk kez 1899 tarihli La Haye Sözleşmesi'nde düzenlenmiş ve 1907 tarihli La Haye Sözleşmesi ile geliştirilmiştir. Her iki sözleşmede de "onura ve temel çıkarlara dokunmayan" uyuşmazlıklar ile ilgili maddi verilerin ortaya çıkarılması ve sorun sahasının çerçevesinin ortaya konulması için soruşturma komisyonları oluşturulmasına olanak tanınmıştır (Pazarıcı, 2005:453). Bu konferanslarda ve ortaya çıkan Uyuşmazlıkların Barışçı Yollarla Çözümü Konusundaki Sözleşme'de komisyonların en temel çalışma ilkesi olan uyuşmazlıkların tespiti yetkisi ortaya konulmuştur. Buna göre, komisyonlar sadece uyuşmazlığı tespit yetkisiyle görevlendirilmiş olup, yorum müessesesini işleterek hukuki değerlendirmeye girmeyecektir (Sur, 2006:281). La Haye Sözleşmesi ile soruşturma komisyonunun üye sayısından görev sahasına kadar kuruluş esaslarına ilişkin tüm ayrıntıların taraf devletlerce saptanabileceği hususuna yer verilmiş; ancak taraflar arasında bir anlaşma sağlanamaz ise üye sayısı beş olarak öngörülür ve taraflar ikişer üye atar; beşinci üyeyi de bu dört üye belirler.

Birinci La Haye Konferansı'nda ortaya konulan soruşturma komisyonu yöntemi ilk kez 1904 yılında Rusya ile İngiltere arasındaki Dogger Bank olayında uygulanmıştır (Leurdijk, 1967:147). Japon-Rus savaşı esnasında, Uzak Doğu'ya gitmek üzere Kuzey Denizine yönelen bir Rus askeri gemisi, karşılaştığı filonun Japon torpido gemileri olduğu düşüncesiyle, İngiliz balıkçı gemilerine ateş açmıştır. 1902 yılından beri Japonya'nın müttefik konumunda bulunan İngiltere'de Rusya'ya karşı olumsuz bir hava doğmuş ve tarafların olayı soruşturma komisyonuna sunmaya yanaşmaları üzerine sıcak bir çatışma ortamına gitmesi muhtemel süreç yatışmıştır. Bir Rus, İngiliz,

Amerikalı ve Fransız hukukçudan oluşan dört kişilik komisyon, beşinci üye olarak Avusturya-Macaristan İmparatorluğu uyuşunda bulunan bir hukukçuyu seçmişlerdir. Paris'te bir araya gelen komisyon üyeleri raporlarını 25 Şubat 1905'te Rusya ve İngiltere'ye sunmuştur. Komisyon Rus savaş gemilerinin tutumunu hukuk dışı bulmuş ve Rusya'yı 65.000 İngiliz Sterlini ödemeye mahkûm etmiştir. Böylece tarafları silahlı bir çatışma ortamına sürükleyebilecek mevzu bahis uyuşmazlık hukuksal bir zeminde çözüme bağlanmıştır.⁴

Tarafların iradeleri dâhilinde komisyon oluşturulabileceği kuralının istisnası Birleşmiş Milletler Antlaşması çerçevesinde şekillenmektedir. Bir krizin tarafların uzlaşmaması ya da krizi yaratan tarafın siyasi ve hukuki olarak hatalı olmadığını değerlendirmesi neticesinde oluşan güvenliği tehdit eden ortam, uluslararası barışı zedeleyecek noktaya gidiyorsa ya da uluslararası bir suç şüphesi hâsıl ise BM Güvenlik Konseyi ve BM Genel Kurulu da soruşturma komisyonu atamakla yetkili kılınmıştır (Meray, 1975:334). Çalışmanın devamında Birleşmiş Milletler sistemi içerisinde, uyuşmazlık yaşayan ya da bir krize sebep olan tarafların iradelerinden bağımsız olarak bizzat BM tarafından oluşturulan komisyonlara örnekler verilmiştir.

Soruşturma Komisyonları sistemi, Milletler Cemiyeti ya da Birleşmiş Milletler gibi uluslararası kuruluşların bünyesinde örgütlenmenin yanında, birtakım ikili antlaşmalarla da oluşturulabilmektedir. Özellikle, 1913–1940 yılları arasında, sürekli soruşturma komisyonu oluşturulmasına ilişkin olarak çok sayıda ikili anlaşma yapılmış ve bu anlaşmalar dönemin Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanı William Jennings Bryan'ın girişimleri doğrultusunda şekillendiği için Bryan Anlaşmaları adıyla anılmaktadır.⁵

Soruşturma komisyonları hükümetlerden talimat almamakta, alanlarında uzman kişilerden oluşmaktadır. Komisyon, hukuki uyuşmazlık hakkında yorum yapmamakta ve çözüm önerisi ortaya koymamaktadır. Yalnızca tarafları ve lüzumu halinde tanıkları dinlemekte; gerekli araştırmaları gerçekleştirmekte ve maddi olayı tespit ederek bir rapor hazırlamaktadır (Hubrecht, 2013:11). Ancak anlaşmalı olarak oluşturulan ve üyelerini tarafların iradeleri ile belirledikleri komisyonlarda, uyuşmazlığı hukuken çözüme yetkisi de soruşturma komisyonuna tanınabilir ki bu durum tipik bir hakem heyeti olgusunu çağrıştırmaktadır. Bu noktada soruşturma süreci güç kazanmakta ve alınan kararlar durumun tespitinden öte, bağlayıcı nitelik arz etmiş olmaktadır.

d. Uzlaştırma

Bir uyuşmazlığın kuvvete başvurmaksızın çözüme ulaşması adına, taraflarca bu mesele için ad hoc olarak kurulan ya da daha önceden tesis edilmiş olan soruşturma komisyonunun güdümü altında faaliyet gösteren, tarafların dinlenme süreci ve sorun sahasında gerçekleştirilen tespit aşamalarının ardından çözüm için öneriler getirme ve bağlayıcı olmayan bir rapor hazırlama işlemini gerçekleştiren yapı uzlaştırma komisyonu olarak bilinir (Mengiler, 2005:58). Komisyon, uyuşmazlığı tarafsız bir şekilde inceleyip değerlendirir ve bir çözüm üretme bakımından, taraflarca kabul edilebilir ve icra edilebilir çözüm formüllerini sağlamaya çalışır.

Soruşturma komisyonlarının temel görevi uyuşmazlık konusuna dair somut verileri ortaya koymaktan ibarettir. Tarafların talepleri doğrultusunda sorunun çözümüne dair öneri getirme hakkının tanınması, yukarıda belirttiğimiz gibi, istisnai bir durum olarak kabul görmektedir. Bu noktada tarafların irade uyuşmasının tezahürü şeklinde bir komisyon görevi doğduğu için, komisyonun ortaya koyacağı tespitler ya da çözüm önerileri taraflar bakımından bağlayıcı bir nitelik arz etmemektedir. Soruşturma komisyonlarına oranla daha etkin bir mekanizma olan uzlaştırmada ise, uyuşmazlığın tarafını oluşturan devletler, konuyu tarafsız bir hakem heyetinin önüne taşıyarak, hem olay ile ilgili araştırma yapılmasını hem de çözüme ilişkin somut öneriler sunulmasını talep etmektedirler.

Uzlaştırma sürecinde, taraf devletlerin temsilcilerinin de içinde bulunduğu 3 ya da 5 kişiden oluşan bir komisyon oluşturulmaktadır. Komisyon, görüşmelerini gizli oturumla yürütür ve kararlarını oy çokluğu ile alır. Karara katılmayan kişilerin karşı oy yazıları talep edilir. Sürecin sonunda taraflar arasında uzlaşma sağlanabilirse, komisyon bunu raporuna eklemektedir. Bu noktada dahi komisyon raporlarına nasıl bir hukuki bağlayıcılık tanınacağı tarafların iradesine bırakılmıştır (Merrills, 1998:64). Taraflar, uzlaştırma sürecine başvurulacağını ve sonucun bağlayıcı kabul edileceğini vurgulayan bir ikili antlaşmayla komisyonun gücünü artıracakları gibi; sürecin bir ön prosedür olacağını ve tarafların çıkacak rapora göre masaya oturup oturmamaya karar verme hakkına sahip olduğunu belirterek komisyonu tali bir yol olarak da değerlendirebilirler.

Bu noktada, uzlaştırma ile soruşturma mekanizmalarını ayıran en temel husus, soruşturma komisyonunun istisnai haller dışında sadece maddi olayı

tespitle yetkilendirilmiş olmasına rağmen; uzlaştırmayı yürüten komisyonun, tespit sürecinin yanında, taraflar arasındaki uyuşmazlığı çözecek hukuki ve somut öneriler de getirebilmesi noktasındadır. Hatırlanacağı üzere, uzlaştırma komisyonunun çözüm önerilerine tarafların uyma yükümlülüğü yoktur. 1949 Uluslararası Uyuşmazlıkların Barışçı Çözümüne İlişkin Cenevre Genel Senedi hükümleri çerçevesinde, Komisyonun görevi raporun hazırlanması ve sunulmasıyla tamamlanmakta, tarafların rapor üzerinde uzlaşıp ikili bir antlaşmayla meseleyi çözmesi süreci beklenmemekte ve komisyon dağılmaktadır (Bozkurt, Kütükçü ve Poyraz, 2009: 258, 259).

Uygulamada uzlaştırma süreci, soruşturma komisyonları ile hakemlik ya da yargısal çözüm süreci arasında bir yerde bulunmaktadır. Kararlarının bağlayıcı olmaması, uzlaştırma komisyonlarını hakemlikten ve yargısal çözüm süreçlerinden ayıran en belirgin özelliğidir. Bu noktada uzlaştırma mekanizmasını arabuluculuk sürecinden de ayırmak gerekir ki arabuluculuk misyonunu yüklenen hukuk kişisi kriz noktasında çatışan iddiaları bağdaştırmak ve müşterek payda yaratmak amacıyla iken; uzlaştırmada taraflar şartlarını kendilerinin belirlediği bir çözüm mekanizması yaratmakta ve derinlemesine gerçekleştirilecek analizin ardından ortak bir çözüm önerisi üzerinde uzlaşma aramaktadırlar (Pazarcı, 2005:453).

İzlanda ile Norveç arasındaki sınır uyuşmazlığını çözmek adına 1980 yılında görevlendirilen uzlaştırma komisyonunun işleyişine ilişkin hükümlerde, bir mahkeme vasfının taşınmadığına açıkça ve özellikle yer verilmiştir.⁶ Komisyon, “mevcut coğrafi ve jeolojik unsurları dikkate alarak, kabul edilebilir ve hakça” ilkeler gözeterek aldığı belirlediği kararında, tarafların sismik araştırmalar yapma ve ekonomik girişimde bulunma noktalarında uyuşmazlığa konu olan sahayı ortak şekilde kullanabileceklerine hükmetmiş ve taraflar bu hükme uygun davranmışlardır (Mengiler, 2005:61). Bu noktada tekrar etmek gerekirken uzlaştırma komisyonu zorunlu bir yöntem olarak değerlendirilmemekte, tarafların rızaları dâhilinde işlerlik kazanmaktadır. İradi bir mekanizma olarak ortaya konulan bu sürecin önemli istisnası, 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin 284. maddesinde belirtildiği şekliyle münhasır ekonomik bölgeye ilişkin uyuşmazlıkların çözümü meselesidir. Konuya ilişkin uyuşmazlıklarda uzlaştırma komisyonunun sürece dahil edilmesi, başvurulması zorunlu bir yol olarak öngörülmüştür ki uyuşmazlıkların barışçı yöntemlerle çözümünün kullanılmasında zorunlu ilk metod olarak uluslararası hukuk sahasındaki yerini almıştır.⁷

3. ULUSLARARASI SORUŞTURMA KOMİSYONLARININ İŞLEYİŞİ

Güncel veya potansiyel krizlere taraf olmak ya da çözüm üretmek adına politika belirlenirken, ortak menfaatleri olan diğer devletlerle ittifak oluşturulması ya da uluslararası ortamda barışçı çözümlere öncelik verilmesi genel kabul gören tercih edilmesi beklenen metotlardır. Güvenlik stratejileri oluşturulurken, uluslararası güvenlik teşkilatlarının yeni dünya düzenindeki konumları, işbirliği imkânları, bu teşkilatlara karşı içinde bulunulan sorumluluklar, çeşitli uluslararası antlaşmalar ve uluslararası hukuk açısından ortaya çıkacak sonuçlar dikkate alınmaktadır.

Uygulanması düşünülen bir seçeneğin risk faktörleri açısından değerlendirilmesinde; güç kullanımının ekonomik maliyeti, tahmini zarar ve zayıf, sorunun uzama ve derinleşme riski, farklı aktörlerin krize dahil olmaları ve sorun sahasının genişleme potansiyeli, sorun çözümünün başarısızlıkla sonuçlanma riski, ülke kamuoyunun destek oranı, uluslararası kamuoyunun muhalefet düzeyi, başta BM olmak üzere NATO, AB, AGİT gibi uluslararası güvenliğe yönelik kuruluşların muhalefet ve destek düzeyi dikkate alınmakta ve kriz çözümlerinde bu hususlar masaya yatırılmaktadır (Sur, 2006:280).

Krizin tarafı olan yapıların maliyet/fayda analizini etraflıca irdelemesinin ardından kuvvet kullanma noktasındaki bir tasarruftan kaçınmaları ya da silaha başvurmayı öncelikli çözüm yolu olarak değerlendirmemeleri noktasında barışçı çözüm metotları devreye girmektedir ki yukarıda ele aldığımız şekliyle soruşturma komisyonları bu seçenekler içerisinde çözüm yolunu tarafsız bir gözlemlerle aralama kabiliyeti ile donatılmışlardır. Bu bölümde, dünya üzerinde öne çıkan uluslararası krizlerde soruşturma komisyonunun faaliyet düzeylerini ortaya koyarak, elde edilen nesnel sonuçlar tartışılacaktır.

a. Ruanda Olayları

Etnik ayrışmanın çatışmalara sebebiyet verdiği ülkelerden olan Ruanda, yönetimdeki pozisyonunu yitirmek istemeyen Tutsi azınlığı ile nüfusun büyük bir bölümünü meydana getiren ve yönetimde hak ettiği yeri alma talebinde bulunan Hutu'lar arasında yaşanan çatışmalarla gündeme gelmiş ve ardından yaşanan süreçte büyük çaplı katliamlara şahitlik etmiştir (İnat, Duran ve Ataman, 2004:406).

İki Orta Afrika devleti olan Ruanda ve Uganda'nın Ruanda Vatansız Cephesi'nin (RPF) askeri amaçlı faaliyetlerini önlemek amacıyla ortak sınır sahası üzerinde Birleşmiş Milletler'den askeri gözlemcilerin konuşlanmasını talep etmesi üzerine, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 1993 yılında

Uganda-Ruanda Gözlemci Misyonunu kurmuştur (UNOMUR). 1993 yılındaki barış anlaşması geçiş hükümete ve seçimlere vesile olmuştur; ancak Hutu halkı içerisinde yer alan aşırı unsurlar Tutsileri ve ılımlı Hutuları kışkırtma çabasına girmiş ve 1994 yılının Nisan ayında, Ruanda ve Burundi'nin devlet başkanlarının da içinde bulunduğu uçağın başkent Kigali yakınlarında bir roket saldırısı sonucu düşmesi ile hayatlarını kaybetmeleri üzerine haftalar boyu süren yoğun ve sistemli katliam dalgası başlamıştır. Tutsileri ve ılımlı Hutuları hedef alan katliamlar, Hutulardan oluşan askerler ve militanlar tarafından yürütülmüştür. Ordu birlikleri ve paramiliter Hutu güçlerinin gerçekleştirdikleri soykırımda çoğunluğunu Tutsilerin oluşturduğu 1 milyona yakın insan hayatını kaybetmiştir (Historical Backround of Rwanda-UNAMIR).

Askerî misyon olarak BM gözetimindeki bölgede konuşlanan UNAMIR, ateşkes antlaşması için yoğun şekilde çaba sarf etmiş; ancak personelinin saldırıya uğraması ve diğer ülkelerin destek güçlerini çekmeleri sonucunda Güvenlik Konseyi, Nisan ayında UNAMIR güçlerinin sayısını büyük oranda azaltmıştır. 1994 yılının Mayıs ayında Konsey, Ruanda'ya silah ambargosu uygulamış ve UNAMIR, askeri personel sayısını 5.500'e yükseltme karar almış, fakat üye devletlerin asker sevkiyatı yaklaşık 6 ay sürmüştür. Bu krizin sonunda yaklaşık 8 milyonluk ülke nüfusunun 800.000'i hayatını kaybetmiş, 2 milyona yakın kişi başka ülkelere göç etmek durumunda kalmış ve 2 milyon kadarı da ülke içinde farklı bölgelere yerleşmek durumunda kalmıştır.⁸

Güvenlik Konseyi'nin talebiyle kurulan Soruşturma Komisyonu, gerçekleştirdiği araştırmalar neticesinde Hutu unsurlarının Tutsi'lere karşı soykırım işlediğini kanıtlarıyla ortaya koyarak, sorunun çözümüne değil; ancak sorunun tanımlanmasına ve yargılama sürecine katkıda bulunmuştur. Konsey 1994 yılı Kasım ayında, savaş ve soykırım suçlarından sorumlu olanları yargılamak amacıyla Uluslararası Ruanda Suç Mahkemesi'ni (ICTR) kurmuştur. Süknet ortamının sağlanmasının ardından Ruandalı mülteciler kitleler halinde ülkelere dönerken, soykırımla ilişkilendirilen çok sayıda Ruandalı Hutu, Zaire'de kalmıştır.

Konsey, Ruanda'nın talebi doğrultusunda 1996 yılında UNAMIR'in görevine son vermiş; ancak çekilme esnasında BM unsurları mültecilerin geri dönmesine destek olmaya devam etmiştir. Dönemin BM Genel Sekreteri Kofi Annan tarafından atanan yeni bir soruşturma komisyonu, 1999 yılında soykırımı durdurmada yaşanan başarısızlığın sorumluluğunun BM Sekreterliği, Güvenlik Konseyi ve üye devletlere ait olduğuna dair bir rapor hazırlamıştır.⁹ Bu rapor paralelinde, Genel Sekreter, BM'nin soykırımı durdurmada gösterdiği başarısızlıktan derin üzüntü duyduğunu açıklamış ve örgütün toplu bir katliamı durdurma konusunda bir daha böyle bir başarısızlık sergilemeyeceğini taahhüt etmiştir (İnat, Duran ve Ataman, 2004:407).

b. Demokratik Kongo Cumhuriyeti

1994 Ruanda soykırımının ve ülkede yeni bir hükümetin kurulmasının ardından soykırımda yer alan unsurların da dahil olduğu yaklaşık 1,2 milyon Ruandalı Hutu, Tutsiler ve diğer etnik grupların yaşadığı bir bölge olan Zaire'nin doğusundaki Kivu eyaletlerine kaçmıştır. 1996 yılında Laurent Désiré Kabila önderliğindeki asi güçler, Başkan Mobutu Sese Seko ordusuna karşı söz konusu bölgede bir ayaklanma başlatmıştır ve Uganda'nın desteklediği muhalif güçler, 1997 yılında başkent Kinşasa'yı ele geçirerek ve ülkenin adını Demokratik Kongo Cumhuriyeti (DRC) olarak değiştirmiştir. İç savaş, 450.000'den fazla kişinin mülteci konumuna düşmesine, binlerce çocuk askerin hayatını kaybetmesine ve insanların evlerinden edilmesine sebep olmuştur (Singer, 2006:21).

BM Antlaşması'nın VII. Bölümü uyarınca, Güvenlik Konseyi bölgede çatışmaları önlemek ve istikrarı sağlamak adına kuvvet kullanma stratejisi de dahil olmak üzere tüm yolların uygulanması kararını almış ve öncelikli olarak ülkenin doğusundaki tüm silahlı gruplara silah ambargosu uygulamıştır. BM tarafından bir barış gücü olarak bölgeye sevk edilen MONUC'a, şiddet tehdidi altındaki sivilleri, insani yardım çalışanlarını, insani yardıma ilişkin tesisleri korumak ve gerekli olan güvenlik tedbirlerini artırmak için gereken önlemlerin alınması hususunda tam yetki verildi. Bölgeye yaklaşık 2.500 BM kişilik Barış Gücü askeri yerleştirildi. Sonraki altı ayda, Barış Gücü askerlerinin sayısını 4.500'e çıkarıldı ve varlığı Kongo'nun tümüne genişletildi.

BM'nin sürece dahil olmasının ardından ortaya çıkan istikrarlı yapıya rağmen, bölgedeki şiddet devam etmiştir ve 2004 yılı Şubat ayında MONUC konvoyuna milis güçler tarafından açılan ateş neticesinde bir BM askeri gözlemcisi hayatını kaybetmiştir.¹⁰ Bu olay üzerine BM Genel Sekreterliği bölgede bir soruşturma komisyonu kurulmasına karar vermiştir. Komisyonun 28 Ekim 2004 tarihinde açıklanan raporu çerçevesinde, Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nin doğal kaynaklarına yönelik bir talan yürütüldüğü ve bu kaynakların piyasaya sürülmesinden elde edilen gelirin doğrudan terör faaliyetlerine aktarıldığı sonucuna ulaşılmıştır (MONUC Background).

Soruşturma komisyonu, bu yasadışı durumun çatışmayı sürdüren ve çatışmadan beslenen grupların ana finansman kaynağı olduğunu belirterek, silah alımlarında gerçekleştirilen faaliyetler için taraftar toplayarak çocukların silahlandırılmasında ve yasadışı göçün sürdürülmesinde Kongo doğal kaynaklarının devletten bağımsız olarak değerlendirildiği ve bu durumun önüne geçilmesinin gerekliliğini dünya kamuoyuna duyurmuştur. Doğrudan bir yaptırım uygulama kabiliyetine sahip olmayan bu komisyonun raporu önemli yankı uyandırmış ve bir Afrika gerçeğini ortaya koymuştur; ancak hukuki zeminde Güvenlik Konseyi'nin bu uygulamayı kınamakla yetinmesiyle sonuçlanmıştır.

c. Fildişi Sahilleri

1999 yılı Aralık ayında, General Robert Guei önderliğindeki bir grup subay ve asker 1993 yılı Aralık ayında iktidara gelen Başkan Konan Bedié'nin yönettiği Fildişi Sahilleri'nin anayasal hükümetini devirmiştir. Yeni başkanlık seçimleri 2000 yılı Ekim ayında gerçekleştirilmiş ve oyların sayımı sonucunda Fildişi Halk Cephesi lideri Laurent Gbagbo karşısında yenilgi alan Guei, seçim sonuçlarının aksi yönde olmasına rağmen 23 Ekim'de zafer ilan etmiştir (Background of the Political Crisis and Military in Ivory Coast).

Ülkede seçim sonuçlarının tespitinin ardından Guie'ya karşı protesto gösterileri yapılması üzerine, Gbagbo kendini başkan ilan etmiş ve Guei ülkeden kaçmıştır. Başkent sokaklarında Gbagbo destekçileri ve darbeci askeri birlikler arasındaki şiddetli çatışmalar yüzlerce insanın hayatını kaybetmesine sebep olmuştur ki Fildişi Sahilleri'nde yaşanan bu süreç BM nezdinde Genel Sekreterin girişimiyle olayları araştırmak için bağımsız bir soruşturma komisyonunu oluşturulmasına yol açmıştır. Komisyonun çalışmaları devam ederken, Başkan Gbagbo 2002 yılı Ağustos ayında geniş tabanlı bir hükümet kurmuş; ancak BM'nin sürece dâhil olmasının yarattığı geçici istikrar süreci uzun sürmemiş 19 Eylül 2002 tarihinde Guei yanlısı bir grup askeri darbe girişiminde bulunarak ülkenin kuzey bölümünü işgal etmiştir (Ivory Coast Conflict).

Soruşturma komisyonu bu süreçte raporunu hazırlamış ve Fildişi Sahilleri'nde yaşanan şiddet olaylarının ülkedeki askerî rejim yanlısı gruptan kaynaklandığını, bölgede her gün onlarca kişinin silahlı baskınlar sebebiyle yaşamını yitirdiğini belirterek, uluslararası bir ittifakın barış için zorunluluğuna dikkat çekmiştir. Soruşturma komisyonunun bu raporu üzerine Güvenlik Konseyi, Genel Sekreter'e 4 Nisan 2003 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere Birleşmiş Milletler Fildişi Sahilleri Harekatı'nın (UNOCI) kurulması talimatını vermiştir (UNOCI Background).

6.240 askerden oluşan Barış Gücü kuvvetinin bölgeye sevkine paralel olarak 2003 yılının Mayıs ayında taraflar arasında bir ateşkes ilan edilmiş ve UNOCI, ateşkes anlaşmasının uygulanışını ve silahlı grupların hareketlerini gözlemlemek ve izlemek, silahsızlandırma, çatışan grupların dağıtılması, topluma kazandırılması, mültecilerin ülkelerine geri dönmesinin sağlanması ve yerleştirilmesine yardım etmek, BM personelini, kurumları ve sivilleri korumak, insani yardım çalışmalarına ve barış sürecine destek sağlamak ve insan hakları, kamuoyunun bilgilendirilmesi, hukuk ve yasalara destek vermekle görevlendirilmiştir.

ç. Haiti

“Ömür Boyu Başkan” Jean-Claude Duvalier ve bir dizi kısa ömürlü hükümetin ardından, 1990 yılında Haiti geçici hükümeti, Birleşmiş Milletler’den o yıl gerçekleştirilecek seçimlerde gözlemcilik yapmasını talep etmiştir. Birleşmiş Milletler, Haiti Seçimlerinin Denetlenmesi İçin Gözlem Grubu (ONUVEH), Jean-Bertrand Aristide’in başkan olarak seçildiği seçimlerin hazırlığını ve yapılışını gözlemlemiş, başarılı bir seçim sürecini rapor etmiştir; ancak 1991 yılındaki askerî darbe demokratik düzene son vererek, seçimle gelen devlet Başkanını sürgüne göndermiştir (Haiti Background).

BM Genel Kurulu’nun isteği üzerine Genel Sekreter, bölgeye özel bir elçi atamış ve gelişmelerin yerinde izlenmesine karar vermiştir. Haiti’de askerî yönetimin siviller üzerinde yarattığı baskının artması ve gerçekleşen insan hakları ihlallerine karşılık olarak, Birleşmiş Milletler misyonu olan Uluslararası Haiti Sivil Misyonu (MICIVIH) insan haklarının durumunu izlemek ve ihlalleri soruşturmak üzere 1993 yılında ülkeye sevk edilmiştir. Bir soruşturma ve araştırma komisyonu olarak görev yapan MICIVIH raporunda, bölgede ağır insan hakları ihlalleri olduğuna dikkat çekmiş ve herhangi bir dış müdahale ya da destek gelmezse demokrasinin yeniden tesisinin kolay olmayacağına vurgu yapmıştır (Leininger, 2006:507).

Soruşturma komisyonunun oldukça çarpıcı hükümler ve yönlendirmeler içeren bu raporu üzerine, Güvenlik Konseyi, anayasal düzenin yeniden sağlanmasını teşvik etmek için, Birleşmiş Milletler Antlaşması’nın VII. Bölümü çerçevesinde, 1993 yılında, petrol ve silah; 1994 yılında da ticaret ambargosu uygulamış; ancak bu tedbirlerin sonuç vermemesi üzerine demokratik düzene geçiş için daha sert tedbirleri değerlendirerek çok uluslu bir askerî güç kurulmasına karar vermiştir. Bu gücün müdahalesinden kısa bir süre sonra çok uluslu gücü komuta eden ABD, daha yoğun bir şiddet ortamını önlemek adına bir barış anlaşması imzalamış, ambargo kaldırılmış ve Başkan Aristide ülkesine dönmüştür. BM Barış Gücü 1995 yılında hükümete, güvenliği stabil hale getirmesi, istikrarı koruması ve ilk ulusal sivil polis gücünü kurması adına yardım etmek için çok uluslu güçten yetkiyi devralmıştır.

Geri planda devam eden siyasi krize karşın Genel Kurul, 2000 yılında önceki barış misyonlarının ve MICIVIH’in yetkilerini devralan Uluslararası Haiti Sivil Destek Misyonu (MICAH) adında yeni bir barış misyonu oluşturmuştur. Bu misyonun görevi, insan hakları, adalet ve kamusal güvenliği dikkate alarak demokratik kurumların oluşturulmasında hükümete yardım etmektir. Birleşmiş Milletler’in, UNDP ve diğer teşkilatlar aracılığıyla Haiti’deki eylemlerinin devam etmesine rağmen bu misyonun görevi 2001 yılı Şubat ayında tamamlanmıştır (Haiti Background).

Güvenlik Konseyi 1 Haziran 2004 tarihinde 1542 sayılı kararla daha önce öngördüğü gibi siyasi anayasal sürecin barış içinde devam etmesine, güvenli ve istikrarlı bir ortam sağlanmasına yardım etmek için Birleşmiş Milletler Haiti İstikrar Misyonu'nu (MINUSTAH) kurmuştur. Geline nokta görevini sürdüren MINUSTAH, gerek 12 Ocak 2010 tarihinde 220 bin kişinin hayatını kaybettiği Haiti depreminde, gerekse 2011 genel seçimlerinde önemli roller üstlenmiş ve ülkede istikrarın sağlanması hususunda önemli katkılarda bulunmuştur (Restoring a Secure and Stable Environment).

Uluslararası uyuşmazlıkların barışçıl yöntemlerle çözümüne ilişkin yöntemlerden olan soruşturma sürecinin ortaya koyduğu raporun bağlayıcılıktan uzak olması ve uluslararası kamuoyu tarafından subjektif yorumlarla değerlendirilmesi, etki sahasını büyük oranda daraltmakta; hatta farklı krizlerde ve coğrafyalarda birbirinden farklı sonuçlar doğurmaktadır. Yukarıdaki örnekleriyle ortaya konulduğu şekliyle, krizin bir ülkenin iç işleyişine ilişkin olup ardından insan haklarına dair ihlallere dönüşmesi ya da sonuçlarının doğrudan daha büyük çaplı uluslararası krizlere sebebiyet verme ihtimalinin olması soruşturma komisyonunun raporunun etki düzeyini de belirlemektedir. Bir kısım komisyon soruşturma sürecini yürütmekte dahi zorluklarla karşılaşmakta ve kamuoyu oluşturma gücüne göre raporunun etkisi kısıtlı kalabilmekte; Fildişi Sahilleri ve Haiti örneklerinde olduğu gibi bazı komisyonların raporları ise Barış Gücünün olaylara müdahalesine giden yolu açabilmektedir.

4. MAVİ MARMARA BASKININA İLİŞKİN ULUSLARARASI SORUŞTURMA KOMİSYONU RAPORU

İsrail askerî birliklerinin, Gazze'ye insani yardım götüren altı gemiden biri olan Mavi Marmara gemisine; 31 Mayıs 2010 tarihinde uluslararası sularda gerçekleştirdiği müdahalede; gemide bulunan Türk vatandaşlarından dokuzunun ölümü, bir kısmının yaralanması ve gemilerin yolcularıyla birlikte rehin alınması ile sonuçlanan olaylar, BM Genel Sekreteri nezdinde oluşturulan bir soruşturma komisyonuna taşınmıştır (Merley, 2011:89).

Yukarıda etraflıca ele alındığı şekliyle, bir soruşturma komisyonunun oluşturulabilmesi adına krize taraf olan devletlerin rızası aranmakta ya da BM Güvenlik Konseyi doğrudan devreye girerek Genel Sekretere bu konuda yetki vermektedir. Mavi Marmara baskınına dair komisyon, Türk ve İsraili yetkililerle BM'nin ilgili birimleri arasında yürütülen görüşmelerin ardından, iki devletin de rızası dâhilinde ortaya çıkmıştır ki İsrail devletinin kendisinin doğrudan taraf olduğu bir uyuşmazlığın uluslararası hukuk zeminine taşınmasına cevaz vermiş olması açısından çarpıcı bir aşama olarak -uluslararası hukuka saygı noktasında- önemli bir anlamı bulunduğu belirtilmelidir.

Önleyici meşru müdafaa tezinin uygulayıcılarından olan İsrail'in, bu bağlamda ele aldığı/alabileceği bir müdahalenin, meşru bir hukuk zemininde tartışılmasını kabul etmesi ve kendi güvenlik güçlerince işlendiği iddiasında bulunulan bir suçtan kaynaklı olarak uluslararası bir komisyonun "soruşturma" yetkisine onay vermesi, komisyonun raporu kadar önem arz eden bir husus olmuştur. Ancak bu noktada vurgulanması gereken husus, rızaya dayalı soruşturma komisyonlarında, soruşturmacıların çalışma koşullarının ve araştırmaya dâhil edebilecekleri noktaların taraflarca belirleniyor/sınırlandırılıyor olmasıdır ki operasyona dahil olan İsrail askerlerinin operasyon hakkında ifadelerinin alınmasına ve tanık olarak dinlenmesine İsrail devleti tarafından çekince konulmuştur.

Bu çekinceler dâhilinde, başkanlığını Yeni Zelanda eski Başbakanı Geoffrey Palmer'ın, başkan yardımcılığını Kolombiya eski Devlet Başkanı Alvaro Uribe'nin yaptığı bir komisyon oluşturulmuştur(Smith ve Thorp, 2010:7). Komisyona Türkiye adına emekli büyükelçi Özdem Sanberk, İsrail adına ise Joseph Ciechanove dahil olmuştur. İsrail tarafından ortaya konulan sınırlılıklar dikkate alındığında komisyon, Türk ve İsrailli yetkililer tarafından hazırlanan birbirinden bağımsız soruşturma raporları üzerinden ilerlemiş, doğrudan tanık dinleme aşamalarını gerçekleştiremeyerek raporunu 2 Eylül 2011'de Genel Sekreterliğe sunmuştur.

Taraf devletlerce yürütülen ulusal soruşturmalara ilişkin raporları inceleyerek maddi vakaya ışık tutmayı hedefleyen, hiyerarşik olarak ulusal soruşturma komisyonlarının üzerinde yer almayarak tamamlayıcı bir rol üstlenen ve nihai gayesi, benzeri olayların gelecekte bir daha yaşanmaması için uluslararası topluma öneriler sunmak olan raporda, İsrail ordusunun 2010 Mayıs'ında uluslararası sulara Mavi Marmara gemisine yaptığı ve 9 Türk'ün hayatını kaybettiği saldırıda aşırı ve izah edilemeyen güç kullandığı, yolculara filonun ele geçirilmesi sırasında, İsrail'de gözaltında buldukları sırada ve yolcuların sınır dışı edilmelerinden önce kötü muamelede bulunduğu belirtilse de, Gazze'ye yönelik abluka meşru bulunmuştur.¹¹

İsrail'in, abluka bölgesinin uzağında, gemilere yoğun güç kullanarak saldırma kararı ve bunun hemen öncesinde son bir uyarıda bulunmaması "aşırı ve uygunsuz" bir davranış olarak nitelendirilmişse de, bir tavsiye niteliğinde olsa dahi, İsrail'in konuyla ilgili özür dilemesi gereğine işaret eden bir ifade yer almamıştır. İsrail'in olayla ilgili olarak "üzüntüsünü uygun biçimde açıklaması", yaşamını yitiren ve yaralananlar ile aileleri için Türkiye ve İsrail tarafından idare edilecek ve miktarı iki tarafça belirlenecek bir fona ödeme yapması öngörülmüştür. Soruşturma Komisyonu beklendiği gibi, baskına

giden süreci ve Mavi Marmara gemisinde yaşanan olayları kendi bakış açısıyla ortaya koyarak, uyuşmazlığın taraflarının yaşananlardan kendilerine düşen payları ödemek konusunda takdir hakkına sahip olduklarına işaret etmiştir.

Raporun başında, ilgili soruşturma komisyonunun bir mahkeme ya da hakem heyeti olarak görev yapmadığı, soruşturmaya ilişkin yasal sorumluluk üzerinde hüküm verme amacı taşımadığı açıklaması yer almış ve raporda üyelerin oybirliğinin sağlanamadığına da dikkat çekilmiştir. Raporun sonunda, belirtilen görüşlere itirazları olan Komisyon'un Türk üyesi Özdem Sanberk ve İsraili Joseph Ciechanove'nin görüşlerine yer verilmiştir. Özdem Sanberk özellikle "İsrail tarafından Gazze'ye uygulanan ablukanın meşruluğu" yönündeki ifadelerle katılmadığını belirtirken, Ciechanove İsrail komandolarının olayda "aşırı ve uygunsuz güç" kullanmasına yönelik nitelendirmeyi kabul etmediklerini vurgulamıştır.¹²

İsrail'in uluslararası soruşturma komisyonu kurulmasına verdiği onay hukuki anlamda önemli bir aşama olarak değerlendirilse de abluka gibi çekişmeli bir konuda meşruiyet sağlanmasına dair bir adıma yer veren raporun İsrail tarafından olası benzer sorunlarda bir atıf hükmü olarak kullanılabilmesi de kayda değer bir uzun vadeli olumsuzluğa işaret etmektedir. Nihai olarak ele alındığında, hukuki kabiliyeti ve siyasi saiklerden tamamen bağımsız hareket etme yeteneği sınırlı olan bu komisyonun, nihai hedefinin İsrail üzerindeki uluslararası kamuoyu baskısını hafifletmek olduğu sonucuna ulaşmak mümkündür.

SONUÇ

Uluslararası barış ve güvenliğin tesis edilmesi ve korunması noktasında, sorunun giderilmesi için öncelikle barışçı çözüm yöntemlerine başvurulması bir Jus Cogens kuralı olarak uluslararası hukukta önemli bir yer teşkil etmektedir. Kuvvet kullanımı, devletlerin toprak bütünlüğünün korunması ve iç işlerine karışmama ilkeleri ele alındığında, egemen eşit devletlerden oluşan uluslararası ilişkiler sistemine zarar veren ve en son aşamada tercih edilen yöntemdir. Bu bağlamda öncelik, barış yanlısı birtakım girişimlerin denenmesidir. Barış ve uzlaşma yanlısı metotlardan biri de "uluslararası soruşturma komisyonu" süreci olarak belirmektedir.

Bilindiği üzere her bilim dalı kendi içinde ürettiği ve anlamlandırdığı kavramlarla varlık ve vasıf kazanır. Halk içinde ifade ettiği anlam veya bir bilim dalında kullanılan bir kavrama yüklenen anlam diğer bir bilim dalı sahasında kabul görmeyip tamamen veya kısmen bilinenden farklı bir içerik

kazandırılabilir. Bu, ilgili bilim dalının kabul etmiş olduğu prensiplerin, nihai hedefinin ve kendini sistematik bir yapıya büründürmesi zorunluluğunun kaçınılmaz sonucudur.

İşte bu husus dikkate alınarak incelendiğinde; ortaya çıkış amacı, özelliği, yapısı ve üstlendiği görev itibarıyla, uyuşmazlıkların barışçıl çözüm yollarından olan "uluslararası soruşturma komisyonu"nun, diğer hukuk disiplinlerindeki çözüm metotlarından ciddi farklılıklar arz etmesi kaçınılmazdır. Soruşturmaya konu olan hususların devletlerin kendi inisiyatifine bırakılması, uygulamaların izne tabi olması, çerçevesinin ve soruşturma sürecinin taraf devletlerce belirlenmesi ve uluslararası hukukun genel sıkıntısını ortaya koyar şekilde yaptırım gücünün zayıflığı uluslararası soruşturma komisyonlarının yumuşak karnını ifade etmektedir.

Soruşturma komisyonuna dayalı bir çözüm üretme sürecinde tarafların ve tanıkların ifadelerinin objektif kriterlerle desteklenmesinin bir zorunluluk olarak belirmemesi ve şüphesiz bir savcılık mekanizmasının bulunmaması, raporların etkisini ve güvenilirliğini zayıflatmaktadır. Bu noktada daha ziyade bir kamuoyu oluşturma ve gündeme ilişkin önemli bir analiz ortaya koyma noktasında faaliyet gösteren komisyonun, teorik analiz zemininden pratik bir çözüm üretme kabiliyetine erişememesi ve yaptırım gücüne sahip mobil bir silahlı kuvvetin sorunun bulunduğu bölgede tesisinin güçlüğü soruşturma komisyonunun öngörülerinin uygulanabilirliğini zayıflatmaktadır.

Ruanda olaylarında UNAMIR'in sürece müdahil olmasındaki aksamalar ve soruşturma komisyonunun raporunun ardından ancak altı ay içerisinde bölgeye sevkியatın gerçekleşmesi bölgede can kayıplarını artıran hadiselerin başında gelmektedir. Demokratik Kongo Cumhuriyeti meselesinde soruşturma komisyonunun sadece teröre ilişkin finans kaynağı üzerine konumlanması ve sahadaki çatışma ortamını değerlendirmekten uzak kalması BM Güvenlik Konseyi'nin kınamanın ötesinde bir tavır sergilememesini beraberinde getirmiştir.

Ruanda vakasından alınan dersler ışığında daha seri bir şekilde oluşturulan Fildişi Sahilleri meselesine ilişkin soruşturma komisyonu raporunda durumun vahameti net bir şekilde ortaya konulmuştur. UNOCI'nin sürece hızla adaptasyonu adına Güvenlik Konseyi ile yakın bir temas sağlanmıştır. Bu örnek dahilinde, soruşturma komisyonlarının anahtarı ve raporların fiiliyata dökülecek uzantısı olarak görülebilecek Güvenlik Konseyi ile komisyonlar arasındaki yakın temasın komisyonun işlerliği açısından hayati bir değere sahip olduğu bir kere daha gözlemlenmiştir.

Krizin bir ülkenin iç meselesine dair gelişip, ivedi bir şekilde insan haklarına dayalı ihlaller düzeyine erişmesi ya da uzantılarının uluslararası bir kriz ortamı yaratması soruşturma komisyonlarının raporları üzerinde de etki doğurmaktadır. Komisyonun çalışma şartlarının bölgeden bölgeye değişim göstermesi ve kamuoyu oluşturma noktasındaki hareket sahasının darlığı raporun yansımalarında da doğrudan etki doğurmaktadır.

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi mekanizmasında kararları veto edebilme kabiliyetine sahip olan ülkelerin, soruşturma komisyonlarının raporlarını yorumlarken ya da rapora ilişkin hareket ederken, ulusal menfaatlerine göre soruşturmalara yön vermeye çalışmaları ya da raporu ikincil bir başvuru aracı olarak değerlendirmeleri de bir zayıf nokta olarak öne çıkmaktadır.

Uluslararası soruşturma komisyonlarının, hukuki bir müessese olarak sadece adli deliller üzerinden hareket etmesinin gerekliliği, bağımsız niteliğinden kaynaklı olarak müstakil devletlerin çıkarlarını değil; uluslararası barış ve güvenliğin varlığını gözetme gayesine yönelmesinin zorunluluğu ve tarafsızlık prensibiyle hareket etmesinin şart olduğu aşikârdır. Zayıf yönlerinin sağlamlaştırılması durumunda güvenilirliği artacak soruşturma komisyonlarının, dostça girişim ya da arabuluculuk mekanizmalarından daha bağımsız bir karaktere sahip olduğu ve hakemlik heyeti gibi nihai ve bağlayıcı kararlar almaktan uzak olduğu için uluslararası barışın ve güvenliğin sağlanmasında, insan haklarına saygının artmasında ve uluslararası krizlerin çözülmesinde daha önemli roller üstleneceği belirtilebilir.

BM Güvenlik Konseyi üyelerinin ya da daimi üye statüsündeki devletlerin, soruşturma komisyonları ve paralel seyirdeki diyalog mekanizmalarına üye göndermelerinin bir zorunluluk olarak düzenlenmesi, sürecin neticesinin çok daha seri bir şekilde alınması açısından hayati bir önem taşımaktadır. Bu vasıta ile komisyonlar ile Genel Sekreterlik ve Güvenlik Konseyi arasındaki iletişim bazlı eksiklik giderilecek ve kamuoyu yaratma çabasında komisyon yanında ciddi destekçiler bulacaktır. Sorunun çözümüne ilişkin bir hareket olgusu ya da diplomatik yöntemlerin derinleştirilmesi çabası da uluslararası kamuoyu nezdinde daha şeffaf bir boyutta ele alınacaktır.

SONNOTLAR

¹ Bozkurt - Lotus Davasına ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz; Durmuş Tezcan, "Bozkurt-Lotus Davasının Uluslararası Hukuktaki Önemi ve Yeri", **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, Cilt II, Sayı 4-5, 1994-1995, ss. 267-274.

² Avusturyalı kamu hukukçusu Hans Kelsen, tüm uyuşmazlıkların hukuksal olduğu görüşündedir. Kelsen'e göre, politik uyuşmazlıklar da hukuksal uyuşmazlıkların bir ayağıdır; çünkü siyasi yönü ağır basan krizlerde dahi uyuşmazlık hukuki anlamda yetkilendirilmiş makamlarca ve yeni bir hukuki durum yaratılarak çözülmektedir. Hans Kelsen, **The Law of United Nations**, Londra 1951, s. 478.

³ Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın VI. Bölümü "Uyuşmazlıkların Barışçı Yollarla Çözülmesi" başlığını taşımaktadır ve bu başlık altındaki 33. Madde barışçı yöntemleri şu şekilde ele almıştır:

"Süregitmesi uluslararası barış ve güvenliğin korunmasını tehlikeye düşürebilecek nitelikte bir uyuşmazlığa taraf olanlar, her şeyden önce görüşme, soruşturma, arabuluculuk, uzlaşma, hakemlik ve yargısal çözüm yolları ile, bölgesel kurulu ya da anlaşmalara başvurarak veya kendi seçecekleri başka yollarla buna çözüm aramalıdır.

⁴ International Commissions Of Inquiry, **Incident In The North Sea (The Dogger Bank Case)**, 26 Şubat 1905, http://www.worldcourts.com/ici/eng/decisions/1905.02.26_doggerbank.htm

⁵ Reports Peace Treaties: Senate Committee Favors Mr. Bryan's Agreements with 20 Nations, 6 Eylül 1914, <http://query.nytimes.com/mem/archivefree>

⁶ Conciliation Commission On The Continental Shelf Area Between Iceland and Jan Mayen: Report and Recommendations to the Governments of Iceland and Norway, Decision of June 1981, http://untreaty.un.org/cod/riaa/cases/vol_XXVII/1-34.pdf

⁷ United Nations Convention on the Law of the Sea, Article 284,

http://www.un.org/Depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf

⁸ "Talking About Genocide: Rwanda 1994", http://www.ppu.org.uk/genocide/g_rwanda1.html

⁹ Bu raporların neticesinin bağlayıcı ve doğrudan tedbir almaya hükmedici nitelikte olmadığı çalışmamızın muhtelif kısımlarında etraflıca ele alınmıştır.

¹⁰ "Fighting in Ituri District Displaces Thousands", 25 Mayıs 2006,

<http://greatparanoiac.wordpress.com/2006/05/25/fighting-in-ituri-district-displaces-thousands/>

¹¹ Susan E. Rice, "U.S. Permanent Representative to the United Nations, on Secretary General Ban's Panel Concerning the May 31 Flotilla Incident", United States Mission to the United Nations, <http://usun.state.gov/briefing/statements/2010/145549.htm>

¹² "Report of the Secretary-General's Panel of Inquiry on the 31 May 2010 Flotilla Incident", Eylül 2012, <http://www.un.org>

KAYNAKÇA

- Akipek, Ö.İ. (1974). **Milletlerarası Adalet Divanı**, Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Baehr, P.R. ve Gordenker, L. (1992). **The United Nations in the 1990's**, New York: St. Martin's Press.
- Bozkurt, E.; Kütükçü, M. A. ve Poyraz, Y. (2009), **Devletler Hukuku**, Ankara: Yetkin Yayınları.
- Çağlayan, R. (2006). **İdari Yaptırımlar Hukuku**, Ankara: Asil Yayıncılık.
- Çaycı, S. (2006). “**Birleşmiş Milletler ve Uluslararası Hukuk**”, *Stratejik Öngörü*, Ekim.
- Çelik, E. F. (1987). **Milletlerarası Hukuk**, İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Dixon, M.(1990). **International Law**, Londra: Blackstone Press Limited.
- Ersen, G. (2011). “**Arabuluculuğun Hukuksal Düzenlemelerdeki Yeri**”, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 31(2).
- Gözler, K. (1998). **Hukukun Genel Teorisine Giriş - Hukuk Normlarının Geçerliliği ve Yorumu Sorunu**, Ankara: Us-A Yayıncılık.
- Hubrecht, J. (2013). **Is International Justice Taking the Wrong Path?**, Institut des Hautes Études Sur la Justice, http://www.ihej.org/wp-content/uploads/2013/09/Joel_Hubrecht ICTY International Justice.pdf
- İnan, Y. (1993). **Sınır Aşan Suların Hukuksal Boyutları**, Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları.
- İnat, K., DURAN, B., ATAMAN, M. (2004). **Dünya Çatışma Bölgeleri**, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kelsen, H.(1951). **The Law of United Nations**, Londra.
- Krasner, S. D. (2004). “**The Hole in the Whole: Sovereignty, Shared Sovereignty, and International Law**”, *Michigan Journal of International Law*, Vol. 25, Summer.
- Leininger, J. (2006). “**Democracy and UN Peace-Keeping in Haiti**”, *Max Planck Yearbook of United Nations Law*, Vol 10.

- Leurdijk, J. H. (1967). **Fact-finding: its Place in International Law and International Politics**, Netherlands International Law Review, 14(2), June.
- Malanczuk, P. (1997). **Akehurst's Modern Introduction to International Law**, London and New York: Routledge.
- Mengiler, Ö. (2005). **Birleşmiş Milletler Çerçevesinde Uluslararası Uyuşmazlıkların Barışçı Çözümü**, Ankara: Platin Yayınevi.
- Meray, S. (1975). **Devletler Hukukuna Giriş, II. Cilt**, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Merley, S.G. (2011). Turkey, **The Global Muslim Brotherhood and The Gaza Flotilla**, Jerusalem Center for Public Affairs.
- Merrills, J.G. (1998). **International Dispute Settlement**, Cambridge: Cambridge University Press.
- Oppenheim, L. (1952). **International Law-A Treatise, Vol. II, Disputes, War and Neutrality**, London: Longmans.
- Pazarıcı, H. (2000). **Uluslararası Hukuk Dersleri (IV. Kitap)**, Ankara: Turhan Kitabevi.
- Pazarıcı, H. (2005). **Uluslararası Hukuk**, Ankara: Turhan Kitabevi.
- Singer, P. W. (2006). **Children at War**, Los Angeles: University of California Press.
- Smith, B. ve Thorp, A. (2010). **The Gaza Flotilla Attack and Its Aftermath**, International Affairs and Defence Section.
- Sur, M. (2006). **Uluslararası Hukukun Esasları**, İstanbul: Beta Yayınları.
- Tezcan, D. (1995). “**Bozkurt-Lotus Davasının Uluslararası Hukuktaki Önemi ve Yeri**”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 11(4-5), 1994-1995.
- Özkan, Ayşe (2002). “**Uluslararası Hukukta Birleşmiş Milletler ve Afganistan Operasyonu**”, *Avrasya Dosyası*, Cilt 8, No 1, İlkbahar.

“Background of the political crisis and military in Ivory Coast”,
<http://www.ivorycoastpresident.com/full-story>

“Fighting in Ituri District Displaces Thousands”, 25 Mayıs 2006,
<http://greatparanoiac.wordpress.com/2006/05/25/fighting-in-ituri-district-displaces-thousands/>

“Haiti Background”, <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unmihbackgr1.html>

“Historical Background of Rwanda- UNAMIR”, <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unamirFT.htm#HISTORICAL>

“Ivory Coast Conflict”, <http://www.globalsecurity.org/military/world/war/ivory-coast.htm>

“MONUC Background”, <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/monuc/background.shtml>

“UNOCI Background”, <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/unoci/background.shtml>

“Restoring a Secure and Stable Environment”, <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/minustah/>

“Talking About Genocide: Rwanda 1994”, http://www.ppu.org.uk/genocide/g_rwanda1.html

International Commissions Of Inquiry, Incident In The North Sea (The Dogger Bank Case), 26 Şubat 1905, http://www.worldcourts.com/ici/eng/decisions/1905.02.26_doggerbank.htm

Report of the Secretary-General’s Panel of Inquiry on the 31 May 2010 Flotilla Incident, Eylül 2011, http://www.un.org/News/dh/infocus/middle_east/Gaza_Flotilla_Panel_Report.pdf

Reports Peace Treaties: Senate Committee Favors Mr. Bryan's Agreements with 20 Nations, 6 Eylül 1914,
<http://query.nytimes.com/mem/archiver/ee/pdf?res=F20C14FD3F5412738DDDAF0894D0405B848DF1D3>

UNEMPLOYMENT BY EDUCATION STATUS, PRICES AND CRIME RELATIONSHIP: EVIDENCE FROM TURKEY

Yılmaz AKDİ*, Yunus Emre KARAMANOĞLU**, Afşin ŞAHİN***

ABSTRACT

In this study, the events related to official crime that have taken place in Turkey between 2005:01 and 2011:12, in monthly frequency, are tried to be explained. The effects of Consumer Price Index (CPI) and Unemployment (UNE) disaggregated by level of education on to the number of crimes were discussed. It has been observed that there is no long-run relationship among the number of crimes, Consumer Price Index and total unemployment when they are considered together. However, we observe a bivariate cointegration between the number of crimes and the total unemployment. Then, the analysis was repeated with the total number of unemployed status arranged in eight different levels of education. It has been observed that the level of education is an important factor determining the number of committed crimes. In the study; the long-term relationship has been tested with Engle-Granger (1987) and Johansen cointegration methods. Another finding of the analysis is that the seasonality has significant effects on the results. For this reason, seasonal dummies were added as exogenously to the models.

Key Words: Long-Run Relationship, Cointegration, Crime Economics, Security.

EĞİTİM DÜZEYİNE GÖRE İŞSİZLİK, FİYATLAR VE SUÇ İLİŞKİSİ: TÜRKİYE ÜZERİNE BİR UYGULAMA

ÖZ

Bu çalışmada Türkiye aylık 2005: 01 ve 2011: 12 dönemi veri seti ile resmi suç olayları açıklanmaya çalışılmaktadır. Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE) ve eğitim düzeyine göre İşsiz (UNE) sayılarının suç sayıları üzerindeki etkileri incelenmektedir. Suç sayısı, Tüketici Fiyat Endeksi ve Toplam İşsizlik arasında uzun dönem ilişki bulunamamıştır. Hâlbuki suç sayısı ve toplam işsizlik arasında ikili kointegrasyon ilişkisi gözlenmiştir. Daha sonra analiz sekiz farklı eğitim düzeyine göre ayrıştırılmış işsizlik rakamlarıyla tekrarlanmıştır. Eğitim düzeyinin işlenen suç sayısını açıklarken önemli bir değişken olduğu gözlenmiştir. Uzun dönem ilişki Engle-Granger (1987) ve Johansen kointegrasyon yöntemleriyle ele alınmıştır. Çalışmadaki bir diğer bulgu mevsimselliğin sonuçlar üzerindeki anlamlı etkileridir. Bu sebeple modele dışsal olarak mevsimsel kukla değişkenleri ilave edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Uzun Dönem İlişki, Kointegrasyon, Suç Ekonomisi, Güvenlik.

* Prof.Dr., Ankara Üniversitesi, İstatistik Bölümü, Tandoğan, akdi@science.ankara.edu.tr.

** J.Bnb., Kara Harp Okulu SAVBEN, Doktora Öğrencisi, Jandarma Okullar Komutanlığı, Beytepe, eyunus@bilkent.edu.tr.

*** Doç.Dr., Gazi Üniversitesi Bankacılık Bölümü, Beşevler, afsinsahin@gazi.edu.tr.

INTRODUCTION

Creating a more peaceful community structure and ensuring people to live in safety by preventing crimes is one of the essential tasks of every country. Crime is an important issue for every country especially for developing countries. Turkey is one of the developing countries and there is an increasing trend in the number of committed crimes. For this reason, we examine possible factors affecting crimes.

There are studies in which panel and linear methods are applied to different types of crime data. As a general evaluation, studies were largely carried out in order to contribute to applied econometrics literature. The vast majority of the studies are related to identifying the relations between the society's economic, social, demographic, justice and security features with various crimes. Questions whose answers investigated are: What is the relationship between social structure and crimes? How can the effects of economic development to a particular crime be modeled? What are the effects of the demographic structure to the crime types? How do unemployment rates affect crime amounts? What are the effects of income inequality to crime rates?

Identifying and modeling elements of the crime help to produce more effective policies to combat with crime. Modeling crime economically has been studied for many years and the studies become increased in the recent years in the field of crime analysis since new data and methods become available in the literature.

The contribution of this paper is as follows: We have examined the amount of crimes in rural areas, whereas most of the studies have been conducted for urban areas for different countries. Secondly, unemployment levels have been considered by eight education status. The effects of seasonality become an important issue in this study. While previous studies have been conducted only by using yearly panel data, this study uses monthly data which allow observing the motivation and opportunity effects on crime better.

1. LITERATURE REVIEW

There is variety of studies trying to analyze the determinants of crime for different countries. Beki, Zeelenberg, and Montfort (1999) look at the relationship between economic growth and crime and analyzed the tendencies of various types of crimes using the data for the period 1950-1993 in

Netherlands. Deadman (2000) examined burglary in urban areas for England in the period of 1998-2001 using econometric and time series analysis to estimate the trend of burglary from houses. Econometric and time series models have been constructed for predicting recorded residential burglary.

Andrienko (2001) studies the effects of income inequality, real income and unemployment rate on property crimes by GMM method for the period 1990-1998 in Russian. Sookram *et al.* (2010), using the time series data obtained from Trinidad and Tobago, examined the major crime rates and long-term cointegration relationship between the various socio-economic indicators.

Raphael and Winter-Ebmer (2001) found a positive effect of unemployment on crime rates for the urban areas. Adding instruments to the effect of unemployment on crime (see Raphael and Winter-Ebmer, 2001) may alter the magnitude of the coefficients. Although there is a positive effect of unemployment as of their paper, instrumental variables may also dampen the possible omitted variable bias.

Ivaschenko, Nivorozhkin and Nivorozhkin (2012) claim that real income, unemployment and income inequality explain the crime rate best. Yoon and Joo (2005) state that unemployment increases the crime rates. Altındağ (2012) investigates a positive effect of unemployment on property crime and vehicle theft in Europe. Andersen (2012) explores a positive effect of unemployment on property and claims that burglary logged automotive, theft logged theft, logged violent crime and logged rubbery crime in the long-run but negative in the short-run. Burdett, Lagos and Wright (2003) benefit from the research models to analyze the crime inequality and unemployment relationship.

Cantor and Land (1985) question the relation between crime and unemployment. They explain the negative effect of unemployment on crime by guardianship effect and system activity effect. They emphasize the diminishing circulation of people when they are unemployed by system activity. This explains partly our results with and without considering seasonality. The seasonal dummies eliminate the opportunity effect and identify the motivation effects. Carmichael and Ward (2001) also question the positive motivational and negative opportunity effects. They investigate a higher motivational effect for youth. Phillips and Land (2012), by using a county data for US between 1978-2005, investigate the opportunity and motivation effects. Phillips and Land (2012) use different types of crime in their analysis by fixed effects panel models. They investigate a strong opportunity and crime motivation effects for the period 1978-2005.

Edmark (2005) finds a positive effect of unemployment on property crimes by fixed effects model by Swedish data. According to Greenberg (2001), unemployment increases crime in the long-run but not in the short-run. Halicioğlu, Andres and Yamamura (2012) use ARDL approach to test for short and long-run effects of unemployment on crime. They find a positive effect of unemployment on crime. Hojman (2004) uses annual data for Latin America cities and does not find a common effect of unemployment on crime.

Hooghe, Vanhoutte, Hardyns and Bircan (2011) investigate a stronger effect of unemployment than income by spatial regression for Belgian municipalities. They claim that the crime is an urban phenomenon. They investigate a positive effect of unemployment on property crime and violent crime.

Kapuskinski, Braithwaite and Chapman (1998) distinguish between female and male unemployment. When they include female employment to the relationship, the effect of unemployed on crime turns to be positive. Laspa (2013) uses stepwise regression analysis and investigate the effects of population, growth, wage, and unemployment to each particular crime for the period 1991-2010. Lee and Holoviak (2006) use Johansen cointegration to investigate the long-run relationship between unemployment and crime for Korea, Australia and Japan.

Levitt (2001) benefited from OLS for the period 1950-1990 to identify the effect of unemployment and crime. McDonald (2000) stresses the role of economic cycles on the difference between true crime and recorded crime rate and uses MLE method. Narayan and Smyth (2004) used multivariate cointegration and VEC and found that in the long-run real income and unemployment might have caused fraud for the period between 1964-2001 in Australia. Neustrom and Norton (1995) use Box-Jenkins model to investigate the relationship between unemployment and crime for the period 1982-1990.

Poutvara and Priks (2011) investigate a relationship between unemployment and gang crime. Justus and Kassouf (2013) obtain a positive effect of unemployment to serious crime and negative to real wages by VAR for the period between 1997-2010. Saridakis and Spengler (2012) use dynamic panel data model and find a positive effect of male unemployment on the criminal activity but this effect is negative for female by using GMM for the period between 1991-1998. Wu and Wu (2012) stress the economic side of crime and claim that income inequality and unemployment have an essential role on crime. Yearwood and Koinis (2011) use stepwise regression to test the efficacy of the unemployment concerning the crime rates for the period 1977-2007.

There are also studies dealing with Turkey. For example, İçli (1993) uses survey method to find the determinants of crime for Turkey. Şanlı (1998) studies the structure of criminality in Turkey according to socio-economic factors and group the provinces according to crime regions. Aslan and Öcal (2012) investigate the convergence of crime rates in 81 Turkish provinces during the 1998–2006 periods by applying “unit root persistence” methodology.

Some previous studies also mentioned the role of seasonality in crime data. Quetelet (1842) investigates the seasonal changes in crime and explains the seasonal effects in terms of types of crimes. The seasons have such a great influence in crimes that in summer seasons more crimes against people are committed and the fewer against property, while in winters vice versa. After his study, a great amount of study related with effects of seasons to crimes has been done. In another study, Sutherland and Cressey (1978) examine seasonality in terms of committed crimes. The study indicates that some types of crimes are more severe than others in urban areas. The following section presents the data and methodology. The third section gives the results. The results are discussed in the fourth section while conclusion is presented in the last one.

2. DATA AND METHODOLOGY

The crime data in amounts have been obtained from Turkish Gendarmerie. The data is confidential due to official regulations. Since the source of the data and its characteristics are unique, the results of the study will contribute to the literature. The earlier literature had primarily worked police data which deals with urban areas. Many of the previous studies dealt with the yearly or quarterly based data. But, there is an essential difference between them in terms of urban-rural differentiation. The responsibility area of gendarmerie is rural area; whereas the responsibility area of police is urban area.

The time span of the data set used in this study is the monthly number of crimes occurred between the years 2005-2011 in the responsibility area of the gendarmerie. Nearly 81% of total number of crimes consists of 6 types of crime: murder, assault and battery, theft and burglary, offence against property, coercion and blackmail, forgery. Figure-1a shows the yearly number of committed crimes and the number of unemployment between 2005-2011 and Figure-1b is for the distribution of total number of crimes. During the economic crises of 2008-2009, it is apparent that both the number of committed crimes and unemployment had increased together.

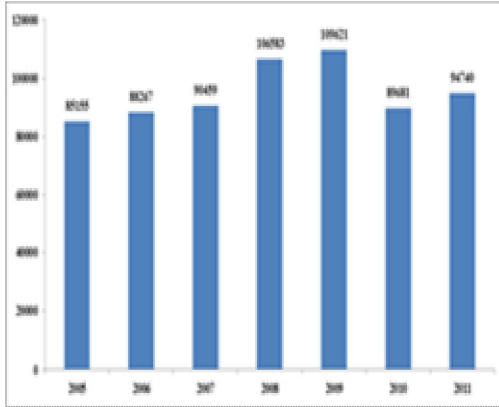

Figure-1a: Number of Crimes

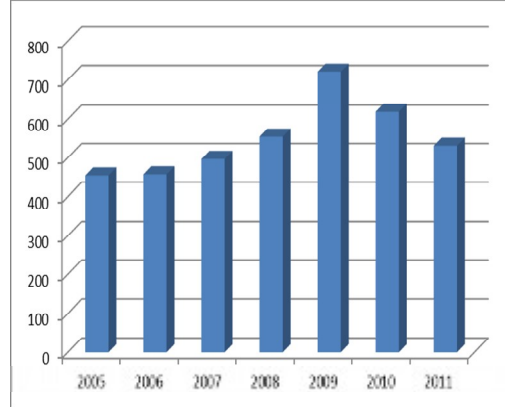

Figure-1b. Number of Unemployment*1000

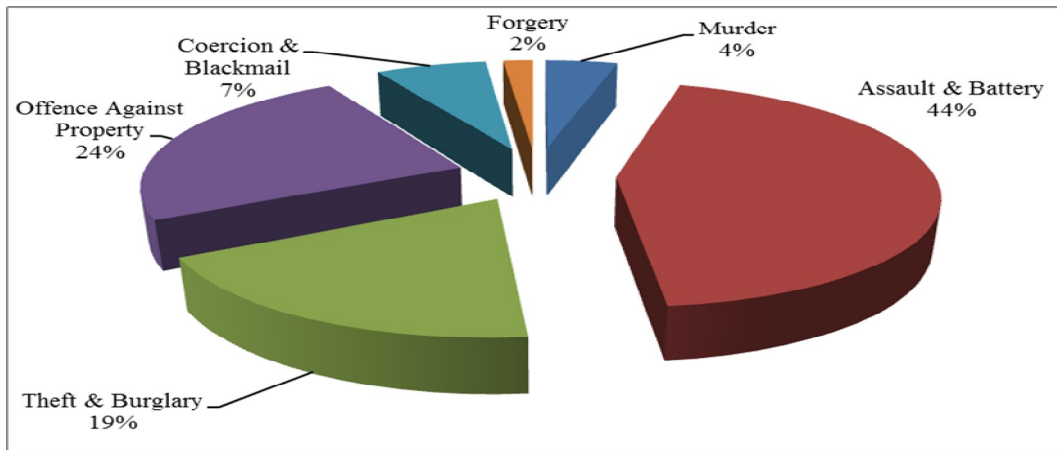

Figure-2: Distribution of types of committed crimes

The type of six events occurred most commonly are murder, assault and battery, offence against property, theft and burglary, coercion and blackmail and forgery. For compiling the crime data, we took these six events as a whole.

The other two aggregate variables are related with the price and unemployment data. Consistent with the crime data we took the unemployed population over the age 15. The monthly price data is gathered from the Turkish Statistical Institute (TurkStat). Since we do not have general prices for rural areas, we used consumer price index. For the monthly number of unemployed for the rural settlements we gathered data from the Labour Force Statistics database of the TurkStat.

There are *eight sub-categories* of the unemployment data in terms of education status. Figure-3 shows the distribution of the unemployment by educational status.

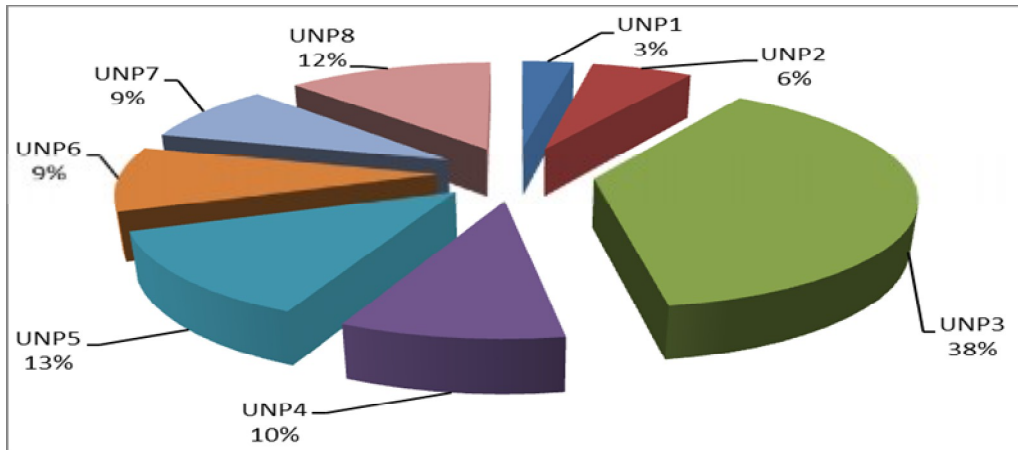

Figure-3: Distribution of Unemployment by educational status given in Table 1

The *eight sub-categories* of the unemployment data in terms of education status are;

- a. *illiterate,*
- b. *Literate but no school completed,*
- c. *Primary school,*
- d. *Junior high school or equivalent vocational school,*
- e. *High school,*
- f. *Vocational school at high school level,*

g. *Universities and other higher educational institutions and*

h. *Primary education.*

More than 65% of unemployed people in the rural areas (15+) has high school education or lower level of education than this. Table-1 presents the variables and the data sources used in the paper. The order of the variables in the table was arranged according to the TurkStat classification.

Table-1: Definitions and Sources of the Variables.

Variables[†]	Explanation	Source
<i>Cr</i>	Crime	General Command of Gendarmerie
<i>Cpi</i>	Consumer Price Index, Real, 2003=100	TurkStat, Labour Force Statistics
<i>Unp₁</i>	Illiterate	TurkStat, Labour Force Statistics
<i>Unp₂</i>	Literate but no school completed	TurkStat, Labour Force Statistics
<i>Unp₃</i>	Primary school	TurkStat, Labour Force Statistics
<i>Unp₄</i>	Junior high school or equivalent vocational school	TurkStat, Labour Force Statistics
<i>Unp₅</i>	High school	TurkStat, Labour Force Statistics
<i>Unp₆</i>	Vocational school at high school level	TurkStat, Labour Force Statistics
<i>Unp₇</i>	Universities and other higher educational institutions	TurkStat, Labour Force Statistics
<i>Unp₈</i>	Primary education	TurkStat, Labour Force Statistics
<i>Unp₉</i>	Total unemployment	TurkStat, Labour Force Statistics

3. RESULTS

We initially searched whether the series are stationary or not. For this purpose we applied Augmented Dickey Fuller (ADF) and Phillips Perron (PP) methods to test the null hypothesis of a unit root. Table-2 provides the results of ADF and PP tests. All the variables are integrated in order one, $I(1)$. Since the variables are integrated at the same order, we concluded that the conventional cointegration analysis can be applied for the long-run relationship.

Following conventional methods, we also applied Hylleberg, Engle, Granger and Yoo (1990) seasonal unit root test that is modified for monthly data by Beaulieu and Miron (1993). We mostly failed to reject the unit root for most of the series. Last, we applied minimum LM unit root test proposed by Lee and Strazicich (2003 and 2004). We determined one structural break in level and trend endogenously and allowed a shift in intercept and a change in the trend parameter. The results appear in Table A2 in the Appendix. The LM type unit root with break test rejects the unit root for all the variables. The break dates are within the years 2007-2010.

Table-2: Augmented Dickey Fuller and Phillips Perron Unit Root Results. †

Variable	ADF		PP		Order of Integration
	Level	First Difference	Level	First Difference	
<i>Crp</i>	-2,6607	-7,3411	-3,1104	-6,5989	I(1)
<i>Cpi</i>	-3,3259	-1,1864	-2,7756	-7,5043	I(1)
<i>Unp₁</i>	-2,7403	-6,4028	-3,0323	-11,7381	I(1)
<i>Unp₂</i>	-2,8978	-5,5027	-2,6417	-9,2163	I(1)
<i>Unp₃</i>	-3,2714	-4,9061	-2,2862	-5,7919	I(1)
<i>Unp₄</i>	-2,9577	-5,1476	-2,8723	-7,7423	I(1)
<i>Unp₅</i>	-3,0617	-5,1507	-2,9936	-8,7049	I(1)
<i>Unp₆</i>	-3,1606	-5,2169	-3,2278	-7,9087	I(1)
<i>Unp₇</i>	-3,4561	-5,2862	-3,3488	-6,4892	I(1)
<i>Unp₈</i>	-2,1745	-5,6057	-1,9286	-8,2818	I(1)
<i>Unp₉</i>	-2,0569	-5,6407	-2,3915	-5,946	I(1)

In order to test whether these $I(1)$ series are cointegrated or not, we applied Engle-Granger (1987) cointegration method. The main equation considered in the analysis is given in equation (1). Here, Crm denotes the total crime commitments, Unp is the number of unemployed people, Cpi is the Consumer price index and M_i 's denotes monthly 11 seasonal dummies. We also considered a trend variable in the model in order to capture a time trend in the data.

$$Crm = Constant + \beta_1 Trend + \beta_2 \sum_{i=1}^{11} M_i + \beta_3 Unp + \beta_4 \log Cpi + resid_i \quad (1)$$

From the main equation, we obtain the residuals denoted by $resid$ in the auxiliary equation given in (2)

$$\Delta resid_t = \alpha_1 resid_{t-1} + \sum_{j=2}^q \alpha_j \Delta resid_{t-j} + u_t \quad (2)$$

If the residual series obtained from (1) are stationary, then we can conclude that they are cointegrated. We initially searched for a possible cointegration relationship among crime, prices and unemployment by EG cointegration method. We cannot reject any cointegration when we considered 3 variables in the equation (1). That is, these three variables are not cointegrated to each other. However, a bivariate cointegration has been obtained between crime and total number of unemployment. Moreover, we search for a possible cointegration between crime and the sub components of unemployment in terms of eight education status.

Since the first stage equations inherit eleven monthly seasonal dummy variables, constant and trend, we can also interpret the seasonality in crime. As it is seen from Table-1, the estimate of constant term is very low for illiterate educational level which indicates heterogeneity of data in terms of educational level.

From the available set of data charts it can be seen that the amounts of crimes have increased in June, July and August. Accordingly, public order offenses that occurred between the years 2005-2011 show the seasonality. The seasonality of crimes committed in rural areas can be explained by the increased movement from urban areas to the rural in the specified time period.

After 2008, the population and employment increased (Cengiz, Şahin and Atasever, 2012) in the agricultural sector in the rural areas. This shows that inverse migration movements from urban to rural areas increased the population density and the probability of committing a crime. Secondly; during the harvest time in the summer, seasonal workers move to the rural areas. Students who are resuming their education in the urban areas back to their home which is also another movement from urban areas to the rural.

Next we also applied Johansen (1988) cointegration method to search for a possible cointegration relationship among crime and total unemployment, crime and sub-status of unemployment. Johansen cointegration method allows us to find more than one cointegrating equations. These results support the residual based cointegration test results. Since this method uses MLE estimator rather than OLS, results of the estimated values may differ. During the estimation stage, we included seasonal dummy variables as exogenous variables. Model-1 has one cointegrating equation which strengths the sole long-run relationship between the unemployment and the crime. The sub-components of the unemployment also indicate a long-run relationship. Table-5 represents the estimated eigenvalues and related values of Johansen test statistics. Table-6 shows the summary of the two types of cointegration tests results.

Following conventional methods, we also considered the possible break in the cointegrating equations. Gregory Hansen cointegration test results are presented in Table A3 and Table A4. The specification in Table A3 has a constant as a deterministic term, break in all the coefficients, T-test for the lag selection, this specification is the same as the Gregory and Hansen (1996)'s original paper. Table A4 provides the results when trend is used as a deterministic variable. This residual based test allows cointegrating vector to change by the time-being. Therefore allowing a change in the constant or in the trend may change the results. The findings of the cointegration results indicate for the Model (1) that no cointegration results are valid for all the specifications. Model (2) indicates a cointegration relation between total unemployment and the crime. These are coherent also by the previous conventional estimates.

Table-4: Engle-Granger (1987) Cointegration Test Results, Second Stage Equation.

	Model (1)	Model (2)	Model (3)	Model (4)	Model (5)	Model (6)	Model (7)	Model (8)	Model (9)	Model (10)
U_{t-1}	-0.6729* (0.2311)	-0.7597*** (0.1495)	-0.7604*** (0.1498)	-0.7099*** (0.1488)	-0.7295*** (0.1475)	-0.7131*** (0.1749)	-0.7498*** (0.1479)	-0.5983*** (0.1656)	-0.5067*** (0.1565)	-0.6621*** (0.1718)
DU_{t-1}	-0.2370 (0.2139)	-0.0500 (0.1159)	-0.0445 (0.1157)	-0.0936 (0.1159)	-0.0632 (0.1159)	-0.1709 (0.1536)	-0.0508 (0.1157)	-0.2755** (0.1521)	-0.3343*** (0.1486)	-0.2083 (0.1539)
DU_{t-2}	-0.1630 (0.1915)					-0.1077 (0.1170)		-0.1468 (0.1180)	-0.1926* (0.1164)	-0.1165 (0.1178)
DU_{t-3}	-0.0811 (0.1679)									
DU_{t-4}	-0.0951 (0.1264)									
EG Test Stat	-2.9119	-5.0806***	-5.0776***	-4.7706***	-4.9455***	-4.0769***	-5.0691***	-3.6129**	-3.2368*	-3.8541**

Table-5: Johansen Cointegration Test Results^{iv}

	Eigenvalue	Trace Stat	5% Crit. Val.	Max-Eigen Stat.	5% Crit. Val.
Rank	Model (1)				
0	0.4625	72.4925	42.9153	50.2826	25.8232
1	0.1700	22.2099	25.8721	15.0945	19.3870
2	0.0841	7.1154	12.5180	7.1154	12.5180
	Model(2)				
0	0.2460	28.5421	25.8721	23.1636	19.3870
1	0.0634	5.3784	12.5179	5.3784	12.5179
	Model(3)				
0	0.2957	35.1639	25.8721	28.7492	19.3870
1	0.0752	6.4147	12.5179	6.4147	12.5179
	Model(4)				
0	0.4887	63.3882	20.2618	54.3408	15.8921
1	0.1056	9.0473	9.1645	9.0473	9.1645
	Model(5)				
0	0.2389	27.1994	25.8721	22.3880	19.3870
1	0.0569	4.8114	12.5179	4.8114	12.5179
	Model (6)				
0	0.2382	31.7593	25.8721	22.0461	19.3870
1	0.1130	9.7136	12.5179	9.7136	12.5179
	Model (7)				
0	0.2460	32.9602	25.8721	23.1549	19.3870
1	0.1127	9.8052	12.5179	9.8052	12.5179
	Model (8)				
0	0.2254	32.1737	25.8721	20.9439	19.3870
1	0.1279	11.2298	12.5179	11.2298	12.5179
	Model (9)				
0	0.3472	49.9568	25.8721	34.9774	19.3870
1	0.1669	14.9793	12.5179	14.9793	12.5179
	Model (10)				
0	0.2310	24.5567	15.4947	21.5459	14.2646
1	0.0360	3.0107	3.8414	3.0107	3.84146

Table-6: Summary of the Results

Models	Model Specifications	Engle-Granger Cointegration	Johansen Cointegration
Model (1)	CPI + Unp ₉	No Cointegration	One Cointegrating Equations
Model (2)	Unp ₉	Cointegration	One Cointegrating Equations
Model (3)	Unp ₁	Cointegration	One Cointegrating Equations
Model (4)	Unp ₂	Cointegration	One Cointegrating Equation
Model (5)	Unp ₃	Cointegration	One Cointegrating Equation
Model (6)	Unp ₄	Cointegration	One Cointegrating Equation
Model (7)	Unp ₅	Cointegration	One Cointegrating Equation
Model (8)	Unp ₆	Cointegration	One Cointegrating Equation
Model (9)	Unp ₇	Cointegration	One Cointegrating Equation
Model (10)	Unp ₈	Cointegration	One Cointegrating Equation

4. DISCUSSION AND CONCLUSION

The amount of crime varies among countries which are explained by modernization, civilization, opportunity and world system theories (see Paulsen and Robinson, 2004, pp. 15-42). There is also a difference between rural and urban settlements concerning the amounts of crime elements such as crime, law, offender, target and place (Paulsen and Robinson, 2004, pp. 30-33) and social stratification such as economic conditions and social control try to explain the difference between urban and rural crime rates (Paulsen and Robinson, 2004, pp. 34-38).

The heterogeneity among the people committed crime in terms of schooling is also another issue we stress on. It is obvious that when the education level increases; that is when they become more qualified through education it may be expected the number of committed crimes to be decreased. Labour force finds a job easier and paid better when they are educated and they earn an opportunity to be wealthier. Besides its economic advantages and benefits to the society, education also prevents some socially undesirable activities such as crime. Therefore as we expected, number of crimes decreases by the increasing education level among the unemployed population in rural areas.

The first stage equation of the Engle-Granger (1987) cointegration test indicates heterogeneous effects of unemployment on crime. The first term of the second stage of the Engle-Granger (1987) cointegration test indicates persistent level of the shocks on crime.^v Our results are consistent by the crime data of TurkStat providing that the numbers of total prisoners are the highest by nearly 70 percent, for primary school graduates (Soyaslan, 2003, pp. 128-129). Instantaneous opportunity effect is negative because of the less opportunity to disturb law but motivation effect may increase this tendency that is a lagged effect (Greenberg, 2001). Consequently when the education status increases the income level also improves. These studies are based on urban areas generally obtained from Ministry of Internal Affairs.

Besides the unemployment as an explanatory variable, the role of seasonality is apparent in our results. When we include seasonal dummy variables, the explanatory variables vary. The seasonality seen in the crime data is also valid for the unemployment. Therefore the seasonality is also an explanatory variable in our specification. However, we did not add seasonal dummies in the second stage equation because it is sufficient from the residual graphs to eliminate seasonality from the mean equation. There is a negative correlation between unemployment and crime during the January, February, March, September, October and it is positive for others. This seems plausible because we analyzed the rural data where the population density increases because of the seasonal migration from urban areas. Vito and Holmes (1994, pp. 149-150) also mentioned that the crimes increase in

summer season where the weather becomes warmer. When we included a dummy variable, we have chance to analyze seasonal internal migration movements. Since the crime structure of the rural areas in terms of intent and attempts are not the same with the urban areas, the dummy variables let the identification of the long-run relations. Our interpretation of seasonality also matches with Soyaslan (2003, pp.143) whom provides a police data, and claims that the number of crime diminishes between May and September in urban areas because of the migration from the urban to the rural settlements.

As a summary, when the seasonality captured in both of the cointegration specifications the number of committed crimes decreases when the level of education increases among the unemployed people in the rural areas. Moreover, the number of committed crimes shows seasonal movements because of the changes in the population density.

The more micro and spatial knowledge about the amount, types, characteristics and the area where it occurs of the crime would let the authorities for taking more effective measures to prevent crime in the society. The preventive services are more important than solving the crime.

ACKNOWLEDGMENTS

1. The authors are listed in alphabetical order. All the views expressed in this paper belong to the authors and do not represent the views of Turkish Gendarmerie, Gendarmerie Schools Command or its staff.
2. The paper was presented by Afşin Şahin at the "First Researchers and Statisticians Congress", Hacettepe University Department of Statistics, September, 12-13, 2013, Ankara.
3. We would like to thank for the editor and two anonymous referees for giving us an opportunity to revise our manuscript based on their suggestions.

REFERENCES

- Altındağ, D.T. (2012). **Crime and Unemployment: Evidence from Europe**, *International Review of Law and Economics*, Vol.:32, 145-157.
- Andersen, M.A. (2012). **Unemployment and Crime: A Neighborhood Level Panel Data Approach**, *Social Science Research*, Vol.:41, 1615-1628.
- Andrienko, Y. (2001). **Explaining Crime Growth in Russia During Transition: Economic and Criminometric Approach**, *Centre for Economic and Financial Research*, Moscow, February.
- Aslan, A., Öcal, O. (2012). **Continuity of Crime Rates in Turkey, [In Turkish]**, *Niğde University, Journal of Economics and Administrative Sciences*, 5(1), 85-92.
- Beki, C., K. Zeelenberg, N. Fielding. (1999). **An Analysis of the Crime Rate in the Netherlands, 1950-1993**, *British Journal of Criminology*, Oxford, 39(3), 401-415.
- Brookman, F., Maguire, M., Pierpoint, H., Bennett, T. (2010). **Handbook on Crime**, Willan Publishing, USA.
- Burdett, K., Lagos, R., Wright, R. (2003). **Crime, Inequality and Unemployment**, *The American Economic Review*, 93(5), 1764-1777.
- Candor, D., Land, K.C. (1985). **Unemployment and Crime Rates in the Post-World War II United States: A Theoretical and Empirical Analysis**, *American Sociological Review*, 50(3), 317-332.
- Carmichael, F., Ward, R. (2001). **Male Unemployment and Crime in England and Wales**, *Economics Letters*, Vol.:73, 111-115.
- Cengiz, S., Şahin, A., Atasever, G. (2012). **The Determinants of Turkish Agricultural Employment**, *Revista Tinerilor Economisti*, 9(19), 174-189.
- Cook, J., Cook, S. (2011). **Are US Crime Rates Really Unit Root Processes?**, *Journal of Quantitative Criminology*, Vol.:27, 299-314.

- Deadman, D. (2000). **Forecasting Residential Burglary**, Public Sector Economics Research Centre, Department of Economics, University of Leicester, February.
- Edmark, K. (2005). **Unemployment and Crime: Is There a Connection?**, *Scand. J. of Economics*, 107(2), 353-373.
- Greenberg, D.F. (2001). **Time Series Analysis of Crime Rates**, *Journal of Quantitative Criminology*, 17(4), 291-327.
- Gregory, A.W., Hansen, B.E. (1996). **Residual-based Tests for Cointegration in Models with Regime Shifts**, *Journal of Econometrics*, 70(1), 99-126.
- Halicioğlu, F., Andres, A.R., Yamamura, E. (2012). **Modelling the Crime in Japan**, *Economic Modelling*, Vol.:29, 1640-1645.
- Hojman, D.E. (2004). **Inequality, Unemployment and Crime in Latin American Cities**, *Crime, Law and Social Change*, Vol.:41, 33-51.
- Hooghie, M., Vanhoutte, B., Hardyns, V., Bircan, T. (2011). **Unemployment, Inequality, Poverty and Crime**, *British Journal of Criminology*, Vol.:51, 1-20.
- Ivaschenko, O., Nivorozhkin, A., Nivorozhkin, E. (2012). **The Role of Economic Crisis and Social Spending in Explaining Crime in Russia: Regional Panel Data Analysis**, *Eastern European Economics*, 50(4), 21-41.
- İçli, T.G. (1993). **Criminals in Turkey, [In Turkish]**, *Atatürk Cultural Center Publications*, Issue: 71, 3rd print, Ankara.
- Justus, M. S., Kassouf, A. L. (2013). **A Cointegration Analysis Of Crime, Economic Activity, And Police Performance in São Paulo City**, *Journal of Applied Statistics*, Vol.:40, 1-23.
- Kapuskinski, C.A., Braithwaite, J., Chapman, B. (1998). **Unemployment and Crime: Toward Resolving the Paradox**, *Journal of Quantitative Criminology*, 14(3), 215-243.

- Laspa, C. (2013). **Do The Economic Factors Affect Criminality? Evidence from Greece, 1991–2010**, *European Journal of Law and Economics*, June.
- Lee, D.Y., Holoviak, S.J. (2006). **Unemployment and Crime: an Empirical Investigation**, *Applied Economics Letters*, Vol.:13, 805–810.
- Lee, J., Strazicich, M.C. (2003). **Minimum Lagrange Multiplier Unit Root Test with Two Structural Breaks**, *Review of Economics and Statistics*, 85(4), 1082-1089.
- Lee, J., Strazicich, M. (2004). **Minimum LM Unit Root Test with One Structural Break**, *Appalachian State University Working Paper*, No.:04-17, December.
- Levitt, S.D. (2001). **Alternative Strategies for Identifying the Link Between Unemployment and Crime**, *Journal of Quantitative Criminology*, 17(4), December.
- Mcdonald, Z. (2000). **The Impact Of Under-Reporting On The Relationship Between Unemployment And Property Crime**, *Applied Economics Letters*, Vol.:7, 659- 663.
- Narayan, P.K., Smyth, R. (2004). **Crime Rates, Male Youth Unemployment And Real Income in Australia: Evidence From Granger Causality Tests**, *Applied Economics*, Vol.:36, 2079–2095.
- Neustrom, M., Norton, W. (1995). **Economic Dislocation and Property Crime**, *Journal of Criminal Justice*, 23(1), 29-39.
- Patemoster, R., Bushway, S. D. (2001). **Theoretical and Empirical Work on the Relationship Between Unemployment and Crime**, *Journal of Quantitative Criminology*, 17(4), December.
- Paulsen, D., Robinson, M.B. (2004). **Spatial Aspects of Crime: Theory and Practice**, Pearson, USA.

- Phillips, J., Land, K. C. (2012). **The link between Unemployment and Crime Rate Fluctuations: An Analysis at the County, State, and National Levels**, *Social Science Research*, Vol.:41, 681–694.
- Polk, K., White, R. (1999). **Economic Adversity and Criminal Behavior: Rethinking Youth Unemployment and Crime**, *Australian & New Zealand Journal of Criminology*, Vol.:32, 284-302.
- Poutvaara, P., Priks, M. (2011). **Unemployment and Gang Crime: Can Prosperity Backfire?**, *Economics of Governance*, Vol.:12, 259–273.
- Quetelet, A. (1842). **A Treatise on Man and the Development of his Faculties**, English translation 1968. New York: Burt Franklin.
- Raphael, S., Winter-Ebmer, R. (2001). **Identifying the Effect of Unemployment on Crime**, *Journal of Law and Economics*, 44(1), 259-283.
- Şanlı, S.F. (1998). **Structure of the Socio-Economic Factors Affecting Crime in Turkey**, [In Turkish], (Unpublished Master's Thesis), Ankara, State Institute of Statistics.
- Saridakis, G., Spengler, H. (2012). **Crime, Deterrence and Unemployment in Greece: A Panel Data Approach**, *The Social Science Journal*, Vol.:49, 167–174.
- Sookram, S., Basdeo, M., Sumesar-Rai, K., Saridakis, G. (2010). **Serious Crime in Trinidad and Tobago: An Empirical Analysis Using Time-Series Data between 1970-2007**, *Journal of Eastern Caribbean Studies*, Vol.:35, No.:1, March.
- Soyaslan, D. (2003). **Criminology**, Yetkin Publications House, Ankara.
- Sutherland, E.H., Cressey, D.R. (1966). **Principles of Criminology**, J.B. Lippincott Company, New York.
- Vito, G., Holmes, R. M. (1994). **Criminology, Theory, Research and Policy**, Wadsworth Publishing Company.

Yearwood, D., Koinis, G. (2011). **Revisiting property crime and economic conditions: An exploratory study to identify predictive indicators beyond unemployment rates**, *The Social Science Journal*, Vol.:48, 145–158.

Williams, F.P., Mcshane, M.D. (1999) **Criminological Theory**, USA: Prentice Hall.

Wu, D., Wu, Z. (2012). **Crime, Inequality and Unemployment in England and Wales**, *Applied Economics*, Vol.:44, 3765–3775.

Yoon, O.K., Joo, H. J. (2005). **A Contextual Analysis of Crime Rates: The Korean Case**, *Crime, Law and Social Change*, Vol.:43, 31-55.

APPENDIX
Table A1: Seasonal Unit Root Test Results.

	θ	π	$\pi/2$		$2\pi/3$		$\pi/3$		$5\pi/6$		$\pi/6$		$\pi/3$	$2\pi/3$	$\pi/6$	$5\pi/6$	$\pi/6$
Logs	π_1	π_2	π_3	π_4	π_5	π_6	π_7	π_8	π_9	π_{10}	π_{11}	π_{12}	F_{56}	F_{78}	F_{90}	F_{112}	
$Cm_{1980-2000}$	-1.78	0.87	2.08	-1.03	-0.69	2.42**	0.34	-0.38	-0.24	3.31***	1.43	-0.54	3.40	0.21	5.95*	1.35	
$Cpi_{1980-2000}$	-1.49	1.06	2.27	-1.25	-2.54	1.22	1.26	-0.82	-1.42	3.18***	-0.11	1.39**	4.23	1.04	7.92**	1.36	
Ump_1	-3.06*	0.43	1.11	-0.72	-1.19	4.18***	1.15	-1.63	-1.98	2.46**	4.69***	-1.32	10.45***	1.83	4.83	14.68***	
Ump_2	-0.96	-0.46	1.29	0.22	-0.84	2.61***	0.97	0.89	-1.41	-0.08	1.42	-0.27	3.64	1.09	0.99	1.02	
Ump_3	-2.63	-2.91**	-0.58	-0.03	0.34	3.98***	-2.33	1.04	-3.28	2.56**	1.6	-0.18	7.95***	3.25	7.29**	1.35	
Ump_4	0.41	-0.49	0.53	1.89	0.13	2.15**	1.39	1.43	-0.33	-0.44	0.82	-1.73	2.12	2.28	0.21	2.64	
Ump_5	-0.71	-0.70	1.04	0.29	-1.25	1.28	0.81	0.37	-1.35	1.17	1.52	-0.95	1.69	0.44	1.38	2.08	
Ump_6	-1.54	1.11	1.25	0.05	-1.28	2.23**	2.11	-1.14	-1.22	1.82*	2.79	-0.97	3.28	2.51	2.71	5.09	
Ump_7	-2.82	-0.33	0.96	0.47	-1.24	4.76***	2.25	-0.47	-1.52	2.15**	4.36***	-2.41**	12.56***	2.55	3.88	13.05***	
Ump_8	-1.38	-1.92	-0.25	1.55*	-0.05	3.77***	1.13	0.45	-1.89	0.17	3.44**	-1.62*	7.14**	0.82	1.94	8.11**	
Ump_9	-0.94	-2.39	-0.13	1.67*	0.39	2.99***	-0.85	0.95	-1.96	1.03	0.62	-1.19	4.33	0.81	3.41	0.80	

Notes: Null hypothesis is the unit root. We included constant, trend, deterministic, seasonal as deterministic components.
***, **, and * indicates rejection of the null at 1%, 5% and 10% levels. We used the Banerjee and Dickey (1993, Table A1, p. 40) for the critical values.

Table A2: LM Unit Root with Break.

Variables	S_{t-1}	Constant	Break Level Stat.	Break Level Date	Break Trend Stat.	Break Trend Date
<i>Crp</i>	-0.3524**	0.0843	-0.1097	2007:01	0.0012	2007:01
<i>t-stat</i>	-5.1482	2.8395	-0.8761		0.0408	
<i>Cpi</i>	-0.3685**	0.0019	0.0018	2008:10	-0.0036	2008:10
<i>t-stat</i>	-4.6209	1.1324	0.2433		-2.2224	
<i>Unp₁</i>	-0.3696*	-0.1022	0.3074	2008:11	0.0417	2008:11
<i>t-stat</i>	-4.2335	-2.5611	1.5450		0.8800	
<i>Unp₂</i>	-0.4014*	-0.0814	-0.0254	2008:09	0.1738	2008:09
<i>t-stat</i>	-4.4867	-2.3266	-0.1344		2.8713	
<i>Unp₃</i>	-0.3287**	-0.0940	0.0319	2008:10	0.1462	2008:10
<i>t-stat</i>	-4.9356	-3.8445	0.2900		3.5084	
<i>Unp₄</i>	-0.3150**	-0.0040	-0.6237	2010:12	0.0922	2010:12
<i>t-stat</i>	-4.8536	-0.2829	-5.0021		2.2307	
<i>Unp₅</i>	-0.3998**	-0.0438	0.1357	2008:10	0.0416	2008:10
<i>t-stat</i>	-4.5378	-2.2080	1.1660		1.4760	
<i>Unp₆</i>	-0.3598*	-0.0409	0.2177	2008:12	0.0121	2008:12
<i>t-stat</i>	-4.4516	-1.9969	1.7344		0.4281	
<i>Unp₇</i>	-0.4058***	-0.0777	0.2620	2008:07	-0.0051	2008:07
<i>t-stat</i>	-5.5354	-2.6592	1.6906		-0.1514	
<i>Unp₈</i>	-0.3315*	0.0132	0.1473	2008:09	0.0530	2008:09
<i>t-stat</i>	-4.1808	0.7609	1.2584		1.7354	
<i>Unp₉</i>	-0.3599***	-0.0683	0.0901	2008:10	0.0903	2008:10
<i>t-stat</i>	-5.2543	-3.7806	1.0968		3.3756	
<p>Notes: Null hypothesis is the unit root with break. ***, ** and * indicates rejection of the null at 1%, 5% and 10% respectively. The number of lags is selected as one.</p>						

Table A3: Gregory Hansen Cointegration Test Results with Constant.

Models	Lag	Minimum Test Statistics	Result	Breakpoint
Model (1)	2	-3.6090	No Cointegration	2010:02
Model (2)	2	-4.8000	No Cointegration	2008:05
Model (3)	2	-5.3240	Cointegration	2007:08
Model (4)	2	-4.8730	Cointegration	2008:06
Model (5)	2	-4.6010	Cointegration	2010:09
Model (6)	2	-5.6080	Cointegration	2010:09
Model (7)	2	-4.8880	No Cointegration	2010:07
Model (8)	2	-4.5270	No Cointegration	2010:09
Model (9)	2	-4.7040	No Cointegration	2009:01
Model (10)	2	-6.2190	Cointegration	2008:05

Notes: Null is no cointegration against the cointegration in the presence of regime shift.

Critical values are -5.470 and -4.950 respectively for 1% and 5% levels.

Table A4: Gregory Hansen Cointegration Test Results with Trend.

Models	Lag	Minimum Test Statistics	Result	Breakpoint
Model (1)	12	-4.3750	No cointegration	2009:03
Model (2)	2	-6.1970	Cointegration	2009:02
Model (3)	2	-6.9170	Cointegration	2009:08
Model (4)	4	-5.2950	No cointegration	2008:07
Model (5)	2	-5.3690	No cointegration	2009:02
Model (6)	5	-5.8510	Cointegration	2009:01
Model (7)	3	-6.2770	Cointegration	2008:12
Model (8)	6	-5.2390	No cointegration	2008:10
Model (9)	5	-5.9300	Cointegration	2010:02
Model (10)	2	-6.2710	Cointegration	2008:10

Notes: Null is no cointegration against the cointegration in the presence of regime shift.

Critical values are -6.020 and -5.500 respectively for 1% and 5% levels.

MAKALE YAZIM ESASLARI

Gönderilecek çalışmaların, daha önce yurt içi ve yurt dışında herhangi bir yerde yayımlanmamış olması gerekir. Ancak, bilimsel toplantılarda (kongre, sempozyum, seminer vb.) sunulan ve tam metni yayımlanmamış olan bildiriler, sunulduğu yer ve tarih belirtilmek şartıyla kabul edilir. Güvenlik Bilimleri Dergisi yılda iki defa yayınlanmakta olan hakemli uluslararası bir dergi olup Güvenlik Bilimleri Dergisi'ne; makaleler, özgün eserler ve daha önce yayınlanmamış veya herhangi bir yayın sürecine girmemiş olan makaleler kabul edilmektedir. Dergiye gönderilen makaleler, Hakem Kurulu'nun değerlendirmesinden sonra yayınlanmaktadır. Yayınlanan makalelerin bütün yayın hakları dergiye, yayınlanan yazıların içerik sorumluluğu ise yazara aittir.

Güvenlik Bilimleri Dergisi, “**güvenlik**” konusuna odaklı olarak şu konuları da kapsamaktadır.

Güvenlik Yönetimi	UA Güvenlik ve Terörizm	Suç Araştırmaları	Hukuk
Güvenlik Felsefesi	Uluslararası İlişkiler	Suç Önleme Stratejileri	Halkla İlişkiler
Adli Bilimler	Uluslararası Hukuk	Suç ve Suçlulukla Mücadele	İletişim
Psikoloji	Jeopolitik	Kriminoloji	Antropoloji
Sosyoloji	Kamu Diplomasisi	Davranış Bilimleri	İstihbarat

A. YAZIM KURALLARINA İLİŞKİN ESASLAR

1. Bilimsel yayınlar Türkçe veya İngilizce olarak hazırlanabilir. Türkçe makalelerin yazım ve noktalamasında ve kısaltmalarda TDK İmlâ Kılavuzunun en son baskısı esas alınır. Gönderilen yazılar dil ve anlatım açısından bilimsel ölçülere uygun, açık ve anlaşılır olmalıdır.

2. Dergiye gönderilen makaleler, dipnotlar dâhil en az 4000 en fazla 7000 kelime olmalıdır. Olay incelemeleri en az 2000 en fazla 4000 kelime olmalıdır.

3. Yazılar, makalenin başlangıç kısmına yazılmış, Türkçe ve İngilizce olarak hazırlanmış makale başlıklarını da içeren 150-250 kelimelik Türkçe özet ile İngilizce özet ve makale başlığı bulunmalıdır. İngilizce çalışmalarda önce İngilizce özet, Türkçe çalışmalarda önce Türkçe özet olacak şekilde yer almalıdır. Her iki özet de tek aralık, 8 punto ve italik olarak yazılmalıdır. Özetlere, her iki dilde de üç-yedi adet öz ve anahtar kelime eklenmelidir.

4. Yazarın akademik unvanı, görevi ve bağlı bulunduğu kuruluş e-posta adresi ile beraber ilk sayfanın altına dipnotta (footnote) (*) işareti ile 8 punto ile yazılmalıdır.

5. Tablo ve şekillere başlık ve sıra numarası verilmeli; başlıklar tabloların üzerinde, şekillerin ise altında yer almalıdır.

6. Denklemlere sıra numarası verilmelidir. Sıra numarası ayraç içinde ve sayfanın sağ tarafında yer almalıdır.

7. Yazılarda dipnotlara yer vermektten olabildiğince kaçınılmalı ve burada söylenecekler metin içinde ifade edilmelidir. Zorunlu olarak verilecek dipnotlar ise numaralandırılarak metin sonunda "Sonnot" olarak kaynakçadan önce verilmelidir.

8. Teknik terimler tırnak içinde yazılmalı veya açıklanmalıdır. Kavramlar için kısaltma kullanımından kaçınılmalıdır.

9. Sıralamalarda her madde bir sekme içeriden başlanarak numaralandırılmalıdır. Herhangi bir öncelik sırasına gerek görülüyorsa (*, -, vb.) madde işaretlerinden biri kullanılabilir.

B. SAYFA DÜZENİNE İLİŞKİN ESASLAR

1. Yazılar, Microsoft Word'de, tek satır aralığı, Arial ve 11'lik punto; marjlar üst 4,6; sol 4; alt 4,6; sağ 4; cilt payı 0, üst bilgi 4,6, alt bilgi 5, kâğıt ölçüsü A4 olacak şekilde hazırlanmalıdır. Metin içerisinde yer alacak şekiller ve tabloların bu ölçülere uyması gerekmektedir.

2. Güvenlik Bilimleri Dergisinde beş seviye başlık kullanılmaktadır. Zorunlu olmadıkça beş seviyenin dışına çıkılmamalıdır. Giriş ve sonuç bölümlerine numara verilmemelidir.

1. BİRİNCİ SEVİYE	[1. seviye]
a. İkinci Seviye	[2. seviye]
(1) Üçüncü seviye	[3. seviye]
(a) Dördüncü seviye	[4. seviye]
(I) Beşinci seviye	[5. seviye]

3. Her tablo ve şekil için sıra numarası verilmeli (Tablo 1, Şekil 2 gibi); tabloların başlığı üstte, şekillerin başlığı ise altta yer almalı, başlıklar tablo veya şekle ortalanmış olarak ilk harfleri büyük yazılmalıdır.

4. Tablo ve şekil içeriği Times New Roman 10 punto olarak yapılandırılacaktır (Sayfa durumuna göre 9 veya 11 punto da kullanılabilir). İstatistikler için virgülden sonra üç haneden fazlası yazılmamalıdır. Denklemlere sıra numarası verilmelidir. Sıra numarası ayraç içinde ve sayfanın sağ tarafında yer almalıdır.

5. Sayfa numaraları altta sağda verilmelidir.

6. İlk sayfadan sonra, çift numaralı sayfalara yazar adı, tek numaralı sayfalara makale adı 9 punto karakterinde üst bilgi olarak eklenmelidir.

C. REFERANS VE GÖNDERMELERE İLİŞKİN ESASLAR

1. Atıflar yazar soyadları esas alınarak alfabetik sıraya göre düzenlenmelidir. Aynı yazar veya yazarların farklı çalışmalarında, çalışma tarihi daha eski olan önce yazılmalıdır. Aynı yazarın veya yazarların aynı tarihlerdeki çalışmalarında "a", "b" şeklinde harfler, çalışmanın yapıldığı yılın yanına yazılmalıdır. Temel olarak atıf yapılan her çalışmanın referansı aşağıdaki örneklere uygun olarak verilir.

Örnek-1 (İsim, yıl ve sayfa numarası): Örgütsel nitelikteki öncüller, örgütsel adalet algısı (Brewer ve Kramer, 1986: 45; Cremer, 2005a: 33-45; Lipponen, 2001: 24, 87) gibi faktörlerden...

Örnek-2 (Sadece yıl ve sayfa numarası): Mael ve Ashforth (1992: 88) tarafından geliştirilen...

2. Üç, dört ve beş yazarı olan çalışmalarda ilk atıfta tüm yazarların isimleri verilmeli, müteakip atıflarda "vd." şeklinde kısaltılarak verilmelidir. Beşten fazla yazar varsa ilk yazarın soyadından sonra "vd." şeklinde ifade edilebilir.

3. Bir yazarın düşüncelerinin yeniden ifade edilmesi zorsa veya anlamını yitirecekse 40 kelimedenden daha fazla olmayan atıflarda kaynaktan alınan ifade tırnak işareti içinde belirtilerek yazılmalı ve o ifadenin bulunduğu sayfanın numarası belirtilmelidir. Örneğin: (Öztürk, 2003: 147). Eğer 40 kelimedenden daha fazla atıf yapılması gerekiyorsa alıntı yapılan kısım, iki sekme içeriden, tırnak içinde yazılmalı, en sonuna alıntı yapıldığı yerdeki paragraf (para. 15) veya sayfa numarası (s. 25) belirtilmelidir.

4. Yazar ismi belirtilmemiş bir çalışmaya atıf yapılması gerekiyorsa ve bu çalışma süreli bir yayındaysa yayının ismi, yazar olarak belirtilebilir. Örneğin; (Wall Street Journal, 2009), (Ticaret Bakanlığı, 1999). Aynı parantez içinde birden fazla çalışmaya atıf yapılacaksa çalışmalar alfabetik sıraya göre ve aralarına noktalı virgül konularak yazılmalıdır. Örneğin: (Abrams, 2000; Sullivan ve Hellman, 1999). İkincil kaynaklar, (Blau, 1964'ten akt. Tamer, 2003). Tamer'in (2003), Blau'dan (1964) aktardığına göre... şeklinde ifade edilerek ikincil kaynaklardan atıf yapıldığı belirtilmelidir.

5. Elektronik kaynaklara atıf yaparken genel atıf kuralları geçerlidir (Yazar soyadı, yıl). Eğer bu bilgi mevcut değilse, kaynağa ulaşılan web adresi parantez içinde verilmelidir. Yani yazarı belli olmayan bir elektronik kaynağa atıf yapmak gerektiğinde web sitesi parantez içinde verilmelidir. Şayet profesyonel bir web sitesine, veri tabanına veya bir projenin web sitesine atıf yapmak gerekiyorsa, elektronik adres parantez içinde verilmeli, kaynakçada da aşağıda ilgili bölümde verilen örnekte görüldüğü gibi belirtilmelidir. Örneğin: UNICEF web sitesi dünya çapında çocukların iyiliği için çalışan çeşitli yararlı kaynaklara bağlantılar sunmaktadır (<http://www.unicef.org>).

6. Teşekkür notu: Eğer mali destek veya diğer yardımları için teşekkür etmek istediğiniz kişi veya kurumlar varsa, çalışmanın sonuna bir not ekleyerek teşekkürlerinizi iletebilirsiniz.

7. Kaynakça 11 punto olarak düzenlenecektir.

D. BELGE, TABLO, ŞEKİL VE GRAFİKLERİN KULLANIMINDA UYULACAK ESASLAR

1. Diğer ekler (Tablo, Şekil ve Grafik) normal yazı dışındaki göstergelerin çok olması durumunda Tablo, şekil ve grafik için başlıklar; Ek Tablo: 1, Ek Grafik: 3 ve Ek Şekil: 7 gibi yazılmalı ve “Ekler” “Kaynaklardan” sonra verilmelidir.

2. Eklere metin içerisinde yapılan atıflar mutlaka Ek Tablo:1, Ek Grafik: 3 veya Ek Şekil: 7 şeklinde yapılmalıdır. Tablo, şekil, grafik ve resim için şayet alıntı yapılmışsa, mutlaka kaynak belirtilmelidir.

3. Metin içerisindeki “tablolar” tablo üstünde; şekil, grafik ve haritalar ise altında isimlendirilecek, alıntı yapıldığı kaynak türüne göre dipnot sistemine uygun olarak verilecektir.

4. Ekler başlıklandırılırken; “EK A”, “ EK B” şeklinde sıralanmalı ve ek içinde “Başlıklar” bölümünde ifade edilen başlıklandırma kurallarına uyulmalıdır.

E. KAYNAKÇA YAZIMINDA UYULACAK ESASLAR

1. Kaynakçada yazar soyadının tamamı baş harfi büyük, adının ise ilk harfi olacak şekilde aşağıda verilen örneklerde olduğu şekilde yazılacaktır.

2. Kaynaklar alfabetik sıraya göre tasniflenerek verilecektir. Ayrıca bir kategori yapılmayacaktır.

3. Kitaplarda sayfa numaraları belirtilmeyecek, makalelerde derginin ilgili sayfa aralığı belirtilecektir.

4. İnternet kaynaklarında erişim tarihi belirtilecektir.

5. Kaynakça ile ilgili ayrıntılı hususlar için APA (American Psychology Association)’nın bilimsel yazı kriterlerine, Publication manual of American Psychological Association (6. baskı, 2009)’a bakınız.

6. Yazım kurallarıyla ilgili örnekler aşağıdadır.

a. Kitaplar

Brannick, M.T., Levine, E.L. ve Morgeson, F.P. (2007). **Job and Work Analysis**. London: Sage.

Bloch, S. ve Whiteley, P. (2010). **Düz Bir Dünyada Yöneticilik**. (Çev. Ü. Şensoy), İstanbul: İş Bankası Yayınları.

Rogers, P. (2008). Terorizm. İçinde P.D. Williams. (Ed.), **Security Studies: An Introduction** (ss. 171-185). New York: Routledge Press.

b. Makaleler

Özdemir, H. ve Sarı, G. (2004). **Uluslararası Güvenliğe Yönelik Yeni Tehditler bağlamında Önleyici Meşru Müdafaa**. *Savunma Bilimleri Dergisi*, 3(2), 26-35.

c. Yayımlanmamış Çalışmalar

Aplak, H.S. (2010). *Karar Verme Sürecinde Bulanık Mantık Bazlı Oyun Teorisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

Welch, K.E. (Baskıda). Technical Communication And Physical Location: Topoi and Architecture in Computer Classrooms. *Technical Communication Quarterly*, 14(3).

ç. Kongre Bildirileri

Aplak, H.S.ve Köse, E. (2011). *Çok Amaçlı Oyun Teorisi Uygulamaları*. 12. Uluslararası Ekonometri Yöneylem Araştırması ve İstatistik Sempozyumu (EYİ), 26-28 Mayıs, Denizli.

d. E-kitaplar

Shotton, M.A. (1989). *Computer Addiction? A STUDY of Computer Dependency*. <http://www.ebookstore.tandf.co.uk/html/index> (Erişim Tarihi: 18 Ağustos 2011).

Dvorkin, V., 2003. Preventive Use of Force Justified. **CDI Russia Weekly**, 273, <http://www.cdi.org/russia/273-5.cfm> (Erişim Tarihi: 18 Ağustos 2004).

e. Yazarı belli olmayan web sitesi makalesi

New Child Vaccine Gets Funding Boost. (2001). http://news.ninemsn.com.au/health/story_13178.asp (Erişim Tarihi: 21 Şubat 2012).

F. DEĞERLENDİRME

1. Dergi Yayın Kurulu, biçim ve alanlar açısından uygun bulduğu yazıları konunun uzmanı hakemlere (iki hakeme), yazara ait bilgiler gizlenerek gönderir. Hakem değerlendirmelerinin ikisi de olumlu ise yayına kabul edilir. Biri olumlu, diğeri olumsuz ise makale üçüncü bir hakeme gönderilir. Yayınlanması için düzeltilmesine karar verilen yazıların, yazarları tarafından en geç (posta süresi dâhil) 20 gün içerisinde teslim edilmesi gereklidir. Düzeltilmiş metin, gerekli görüldüğü durumlarda, değişiklikleri isteyen hakemlerce tekrar incelenebilir.

2. Gönderilen yazılar iki alan uzmanının "yayımlanabilir" onayından sonra, Yayın Kurulu'nun son kararı ile yayımlanır.

3. Hakem tarafından "Gözden geçirildikten sonra yayımlanabilir." veya "Gözden geçirildikten sonra hakemin onayıyla yayımlanabilir." şeklinde yapılan değerlendirmenin içeriğine göre; yazarlar, gerekli düzeltme ve değerlendirmeleri dikkate almak zorundadırlar.

4. Yazarın hakem ve Yayın Kurulu'nun eleştiri, değerlendirme ve düzeltmelerinden katılmadığı hususlar olması durumunda, yazar bunları gerekçeleri ile ayrı bir sayfada bildirme hakkına sahiptir.

5. Hakem oluru alan makaleler, Yayın Kurulu tarafından derginin konu içeriği esas olmak üzere, hakem raporlarının tamamlanma tarihlerine göre sıraya konarak yayımlanır.

6. Dergiye gönderilen yazılar yayımlansın veya yayımlanmasın iade edilmez.

7. Güvenlik Bilimleri Dergisi'nde yayımlanan makalelerdeki görüşler, yazarlarının şahsi görüşleri olup; hiçbir kurum ve kuruluşun resmi görüşü niteliğini taşımaz.

İÇİNDEKİLER

Türk Hukukunda Önleyici (İstihbarat) Maksatlı İletişimin Denetlenmesi Tedbirinin Değerlendirilmesi

Mesut PINARBAŞI

Türk Silahlı Kuvvetlerinin Kamu Diplomasisi Faaliyetleri

Hatice DOĞAN

Uluslararası Krizler ve Bağımsız Soruşturma Komisyonları

Levent Ersin ORALLI

Israel and The Gas Resources Of The Levant Basin

A. Murat AĞDEMİR

Değişen Eğitim Paradigmasının Güvenlik Algısına Etkisi ve Jandarma Eğitim Sistemine İlişkin Model Önerisi

Gökhan SARI – Ercan SEYHAN

Nasturi Ayaklanmaları ve Hakkâri İl Jandarma Komutanı Binbaşı Hüseyin Tevfik'in Şehit Edilmesi.

Abdurrahman YILMAZ

Unemployment By Education Status Prices And Crime Relationship Evidence From Turkey.

Yılmaz AKDİ-Y. Emre KARAMANOĞLU-Afşin ŞAHİN

**JOURNAL
OF
SECURITY SCIENCES**

VOLUME: 3

NUMBER: 1

MAY 2014